

Bilelikde

pars dilini

öwreneliň

taýýarlan:

Güýçmyrat Çangliýew

I

BILELIKDE PARS DILINI ÖWRENELIŇ

(pars dili boýunça gollanma kitaplaryň ýygyndysy)

tayýarlan:

Güýçmyrat Çangliýew

I

Aşgabat
2023

آنچه شیران را کند روبه مزاج،
احتیاج است احتیاج است احتیاج.
«جلال الدین رومی»

«شیر روبه مزاج»

شیر را گر بُود احتیاجات زیاد،
چو ز چشم دگر حیوانات فتاد،
روزی ناخودآگاه گردد روبه همی.
نیست دگر جایگاهش اندر جنگلی.

«چنگلی اِف گوینج مُراد»

۱۳ نوامبر ۲۰۲۲، عشق آباد

SÖZBAŞY

Pars dili heň-owaz öwüşgini, gurluşy taýyndan sazlaşykly ösen mylaýym dil hökmünde mertebelenipdir. Gündogarda pars dili owadan öwüşginliligi bilen poeziýanyň dili hökmünde tä soňky döwürlere çenli meşhur bolupdyr we türkmenler tarapyndan gurlan Gaznalylar, Seljuk, Horezm, Mogollar, Akgoýunly, Garagoýunly, Osmanly döwletleriniň hem edebi giňişliginde şygryýetiň altyn täjini geýen şygryýet pälwanlary öz eserlerini hut şu diliň tebigatyna sazlaşykly döredipdirler. Diliň we edebiýatyň ösüş taryhy kanunalaýyklygy hem-de türkmen we eýran halklarynyň medeni-ruhy ösüşleriniň özara ysnyşykly baglanyşygy jähtinden baha berlende, pars dilini, edebiýatyny öwrenmekligiň wajyplygy ýüze çykýar. Mundan başga-da şol döwürlerde şahsyýetiň intellektual aň kämilligini, ylym-sowatlylygyny alamatlandyrýan aýratynlyklaryň esasyalarynyň biri pars dilini dürs we dogry bilmeklik bilen şertlenipdir. Akyly, döreden dürdäne eserleri bilen ynsan kalbyny heýjana salyp, türkmen milletiniň mertebe-adyny dünýäde şöhratlandyran kämil söz ussatlary, alym-aryflary, ulug-ulamalary pars diliniň şygryýete mahsus gözelliklerini, ylym-kadalaýyk çuňluklaryny we giň gerimliligini düýpli özleşdiripdirler. Ylym-sowat öwrenmekligiň möhüm şerti hökmünde ussat-halypalaryň şagirtlerine bilim bermek işinde hem öňden bar bolan şu tejribä eýerilipdir. Parslarda gadymy döwürden bäri “زبان فارسی شیرین است” “pars dili şirin (süýji) dildir” diýen aýtgý ýörgünli bolupdyr we oňa ynsan gatnaşyklarynda hoşzybanlygy, mähribanlygy üpjün edýän zemin zynaty hökmünde garalypdyr. Ençe asyrlardan bäri ynsan kalbyny heýjana salýan şirin zybanly şygryýetiň diline öwrülen pars diline mahsus aýratynlyklary ylmy esasyda düýpli öwrenmeklik türkmen diliniň, edebiýatynyň taryhyny ylmy esasyda düýpli seljermekde möhüm ähmiýete eýedir. Şeýle-de munuň özi doganlyk dostlukly hoşniýetli goňsuçylyk gatnaşyklaryny häzirki zaman dünýäsinde has-da işjeňleşdirýän türkmen we eýran halklarynyň arasyndaky medeni-ylmy gatnaşyklarynyň ösdürilmegine goşant bolar.

Güýçmyrat Çangliýew

MAZMUNY

1. **Gurbanow G.** Pars dili (Elipbiý).....6-77
2. **Saryýew A., Batyrowa M.** Pars dili.....78-333
3. **Nurlyýew G.** Pars diliniň grammatik adalgalarynyň türkmençe-parsça gysgaça sözlügi.....334-341
4. **Çangliýew G.** Pars diliniň gepleşik kadalary.....342-406
5. **Çangliýew G.** Pars dilinde alynma sözleriň gysgaça sözlügi.....407-428

G. Gurbanow

PARS DILI

Elipbiý

Orta we ýokary okuw mekdepleri
(başlangyç öwrenijiler) üçin okuw kitaby

*Türkmenistanyň Bilim ministrligi
tarapyndan hödürlenildi*

Aşgabat
Türkmen döwlet neşirýat gullugy
2014

UOK 378+809.59
G 80

G 80 **Gurbanow G.**
 Pars dili. Orta we ýokary okuw mekdepleri (başlangyç
öwrenijiler) üçin okuw kitaby. –A.: Türkmen döwlet neşirýat
gullugy, 2014.

TDKP № 116, 2014

KBK 81.2(5 Eýr) ýa 73

© G. Gurbanow, 2014.

**TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTI
GURBANGULY BERDIMUHAMEDOW**

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET TUGRASY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET BAÝDAGY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET SENASY

Janym gurban saňa, erkana ýurdum,
Mert pederleň ruhy bardyr köňülde.
Bitarap, garaşsyz topragyň nurdur,
Baýdagyň belentdir dünýäň öňünde.

Gaýtalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

Gardaşdyr tireler, amandyr iller,
Owal-ahyr birdir biziň ganymyz.
Harasatlar almaz, syndyrmaz siller,
Nesiller döş gerip gorar şanymyz.

Gaýtalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

SÖZBAŞY

Türkmenistanda pars dili orta we ýokary mekdeplerde köp ýyllardan bäri okadylyp gelinýär. Elbetde, bu dili öwrenmek üçin türkmen dilinde okuw kitabyňyň, ylaýta-da pars elipbiýini öwrenmek üçin sada dilde, düşnükli ýazylan kitabyň zerurlygy ýüze çykýar.

Şeýlelikde, mugallymçylyk işiniň dowamynda parsça harplaryň nähili ýazylanda okuwça düşnükli boljakdygy synagdan geçirildi. Şol toplanan tejribe esasynda başlangyç öwrenjiler üçin niýetlenen okuw kitaby ýazyldy. Bu kitap iki bölümden ybarat bolup, onuň birinjisi «Pars dili. Elipbiý» okuw kitaby, ikinjisi bolsa «Pars dili. Elipbiý» ýazuw işi gollanmasy diýlip atlandyrylýar.

«Pars dili. Elipbiý» okuw kitabynda harplaryň ýazylyşyna degişli kadalar okuwçylara düşnükli, sada dilde düşündirilip, şol harplara degişli gönükmeler berildi. Okuw kitaby on dokuz sapakdan ybarat bolsa-da, mugallym okuwçylaryň geçilenleri özleşdiriş ýagdaýyna görä, käbir sapaklary bölüp biler. Şeýle-de kitabyň zyznda parsça-türkmençe sözlük ýerleşdirildi.

Ýazuw işi gollanmasynda pars dili okuw kitabyndaky tertibine görä, olaryň görnüşlerini dogry ýazmak üçin nusga berlip, harp böleklerini täzedan gaýtalap ýazar ýaly, ýörite setirler boş galdyryldy.

Şeýle-de şol harplaryň ýazylyşyna mysallar getirilip, sözleri gaýtalap ýazar ýaly boş setir goýuldy. Bu ýagdaý okuwçylaryň elipbiýi öwrenmegini aňsatlaşdyryp, mugallymyň zähmetiniň ýerine düşmegine gowy kömek eder.

Birinji sapak

PARS ELIPBIÝI

VII asyrdan başlap Eýranda pählewi elipbiýi ulanylyşdan galyp, onuň deregine arap elipbiýi giňden rowaçlanypdyr. Ýöne arap elipbiýi pars diliniň ses ulgamyny doly kanagatlandyryp bilmändir. Şoňa görä-de pars diliniň seslerini, mümkin boldugyça, dolurak berer ýaly, arap elipbiýindäki 28 harpyň üstüne aşaky 4 harpy goşupdyrlar:

پ pe, چ çe, ژ že, گ ga:f.

Şeýlelikde, pars elipbiýindäki harplaryň sany 32-ä ýetirilipdir. Arap elipbiýinde pars diliniň sözlerinde ulanylmaýan, bu dil üçin ýat bolan sesler hem bar:

ث se, ح he, ص sa:d, ض za:d, ط ta:, ظ za:, ع 'aýn, ق ğa:f.

Bu 8 harp diňe arap dilinden geçen sözlerde ýazylyar. Pars elipbiýinde ýazuwyň ugry sagdan çepelolup, onda baş harp ýok.

Pars elipbiýi

Harpyň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
1	2	3	4	5	6
alef	a:, ä, e, o	ا	-	-	ا
be	b	ب	ب	ب	ب
pe	p	پ	پ	پ	پ
te	t	ت	ت	ت	ت
se	s	ث	ث	ث	ث
ji:m	j	ج	ج	ج	ج

çe	ç	چ	چ	چ	چ
he, ha:-ýe hotti:	h	ح	ح	ح	ح
ħe	ħ*	خ	خ	خ	خ
da:l	d	د	-	-	د
za:l	z	ذ	-	-	ذ
re	r	ر	-	-	ر
ze	z	ز	-	-	ز
že	ž	ژ	-	-	ژ
si:n	s	س	س	س	س
ši:n	ş	ش	ش	ش	ش
sa:d	s	ص	ص	ص	ص
za:d	z	ض	ض	ض	ض
ta:	t	ط	ط	ط	ط
za:	z	ظ	ظ	ظ	ظ
'eýn, 'aýn	ء	ع	ع	ع	ع
ğeýn, ğaýn	ğ**	غ	غ	غ	غ
fe	f	ف	ف	ف	ف
ğa:f	ğ**	ق	ق	ق	ق

*ħ – süýkeş aýdylyan «ħe» sesi şeýle belgi bilen aňladyldy.

**ğ – süýkeş aýdylyan «ğeýn» we «ğaf» sesleri şeýle aňladyldy.

ka:f	k	ک	ڪ	ك	ڪا
ga:f	g	گ	گگ	گ	گا
la:m	l	ل	ل	ل	لا
mi:m	m	م	م	م	ما
nu:n	n	ن	ن	ن	نا
wa:w	w, u:, o, ou	و	-	-	وا
he, ha:-ýe häwwäz	h, e	ه	ه	ه	ها
ýe, ýa:	ý, i:, eý	ی	ی	ی	یا

Ikinji sapak

HARPY EMELE GETIRÝÄN ŞEKILLER

Elipbiýdäki harplar 16 şekilden (belgiden) ybarat:

ا ب ح د ر س ص ط ع ف ك ل م و ه ی

Bu şekilleriň 6 sanysy ا و م ل ا ه ýe täze harp ýasamaga gatnaşmaýar. Galan 10 sany şekil aşagyna ýa ýokarsyna goýulýan nokatlaryň sanynyň üýtgemegi ýa-da çyzyklaryň goýulmagy bilen täze harp ýasaýar.

1. ا şekiliniň aşagyna bir nokat goýsak, ب «be» harpy, üç nokat goýsak, پ «pe» harpy, ýokarsyna iki nokat goýsak, ت «te» harpy, üç nokat goýsak, ث «se» harpy emele gelýär.

Bu şekili az-kem çuňaldyp (ýarym aýlaw şekilinde ýazyp), içine bir nokat goýsak, ن «nu:n» harpyny alarys.

2. ح şekili şu durşuna «ha:-ýe hotti:» harpyny (h sesini) aňladýar. Onuň ortasyna bir nokat goýsak, ج «ji:m» harpy, üç nokat goýsak, چ «çe» harpy, ýokarsyna bir nokat goýsak, خ «ħe» harpy emele gelýär.

3. د şekili «da:l» harpyny (d sesini) aňladýar. Onuň üstüne bir nokat goýmak bilen, ذ «za:l» harpyny alýarys.

4. ر şekili şu durşuna «re» harpyny (r sesini) aňladýan bolsa, ýokarsyna bir nokat goýsak, ز «ze» harpy, üç nokat goýsak, ژ «že» harpy emele gelýär.

5. ص şekili «sa:d» harpyny (s sesini) aňladýar. Bu şekiliň üstüne bir nokat goýsak, ض «za:d» harpy bolýar.

6. س şekili «si:n» harpyny (s sesini) aňlatsa, üstüne üç nokat goýsak, ش «şi:n» harpyny aňladýar.

7. ط şekili «ta» harpyny (t sesini) aňladýar. Bu şekiliň üstüne bir nokat goýsak, ol ظ «za» harpyna öwrülýär.

8. ع şekili «'aýn» harpy bolsa, üstüne bir nokat goýsak, غ «ğaýn» harpy emele gelýär.

9. ف şekiliniň üstüne sag tarapdan bir nokat goýsak, ف «fe» harpyny aňladýar. Ony az-kem çuňrak ýazyň, üstüne sag tarapdan iki nokat goýsak, ق «ğa:f» harpy emele gelýär.

10. ك şekili «ka:f» harpyny, onuň üstünden bir çyzyk çeksek, گ «ga:f» harpyny aňladýar.

Harplara goýulýan nokatlaryň uly ähmiýete eýedigini nazara alyp, olary örän ünsli goýmak gerek.

Gönükmä. Aşakdaky harplaryň hersini iki setirden göçürüp, dogry ýazmagy öwreniň.

ب be, پ pe, ت te, ث se, ن nu:n, ح ha:-ýe hotti:,
خ ħe, ج ji:m, چ çe, د da:l, ذ za:l, ر re, ز ze, ژ že, س si:n,
ش ši:n, ص sa:d, ض za:d, ط ta:, ظ za:, ع 'aýn, غ ğaýn,
ف fe, ق ğa:f, ك ka:f, گ ga:f.

ÝATDA SAKLAŇ:

Säla:m 'alaýkom	– Salawmaleýkim (<i>arapça</i> : Başıňyz parahat bolsun!)
'Alaýkom as-säla:m	– Waleýkimessalam (<i>arapça</i> : Siziň hem başıňyz parahat bolsun!)
Sobh be-ħeýr	– ertiriňiz haýyrly bolsun!
Ru:z be-ħeýr	– gündiziňiz haýyrly bolsun!
Şäb be-ħeýr	– gijäňiz rahat bolsun!
A:hwa:l-e şoma: çetour äst?	– siziň ýagdaýlaryňyz nähili?
Bäd ni:st	– erbet däl
Ka:fi:-st	– ýeterlik (-dir)
Bäs äst	– besdir, ýeterlik, boldy

Üçünji sapak

BIRMEŇZEŞ SES AŇLADÝAN HARPLAR

Elipbiýden görnüşi ýaly, birnäçe harp şol bir sesi aňladýar. Bu harplar arap dilinde dürli hili aýdylsa-da, pars dilinde olaryň aýdylyşynda tapawut ýok. Ýöne sözüň aslyny saklamak üçin, sözler arap dilindäki ýaly ýazylyar.

Sesler	Harplar
s	ث se, س si:n, ص sa:d
z	ذ za:l, ز ze, ض za:d, ظ za:
h	ح hä-ýe hotti:, ه ha:-ýe häwwäz
t	ت te, ط ta:
ğ	ق ğa:f, غ ğaýn

Bu harplary bir-biri bilen çalşyrmaklyk sözüň manysyny üýtgedýär. Şoňa görä-de pars dilinde her sözüň haýsy harp bilen ýazylyandygyny berk ýatda saklamaly. Meselem, pars dilinde «säfär» diýlip aýdylýan sözi سفر ýaly «si:n» bilen ýazsak, onda ol «sapar, syýahat» diýen manyny berýär. Emma ony صفر görnüşinde «sa:d» bilen ýazsak, aýyň adyny aňladýar. Şoňa görä-de türkmençe «Sapar» diýen ady صفر görnüşinde ýazmak dogry bolýar.

Şeýle sözlere ýene birnäçe mysal:

زهر zähr – zäher;

ظهر zähr – 1) bir zadyň ýeňse tarapy; 2) arka.

Gönükme. ا alef, ل la:m, م mi:m, و wa:w, ح ha:-ýe hotti., ی ya: harplarynyň hersiniň özbaşdak görnüşinden iki setir göçürip, dogry ýazmagy öwreniň.

Öwrenmek üçin sözler:

Män	– men	I:ra:n	– Eýran
Pedär	– kaka	Şähr	– şäher
Ĥa:newa:de	– maşgala	Ru:sta:	– oba
Ma:där	– eje	Mädräse	– mekdep
Zäba:n	– dil	Çaşm	– göz
Ĥa:här	– dogan (gyz)	To	– sen
Bära:där	– dogan	U:	– ol

Dördünji sapak

IKI GÖRNÜŞLI WE DÖRT GÖRNÜŞLI HARPLAR

Elipbiýdäki 32 harpyň 7-siniň iki (özbaşdak we harp birikmesiniň ahyrynda gelýän) görnüşi, galan 25-isiniň bolsa dört görnüşi bar. Harplary gowy ýatda saklamak üçin, olary iki sany uly topara bölmek mümkin:

1. Diňe özünden öňdäki harplara goşulyp, yzky harplardan aýratyn ýazylýan harplar (iki görnüşli harplar).

2. Öz öňündäki we zyndaky harplar bilen goşulyp ýazylýan harplar (dört görnüşli harplar).

1. Diňe özünden öňdäki harplara goşulyp, yzky harplardan aýratyn ýazylýan harplar (iki görnüşli harplar)

Bu hili harplar ýedi sany bolup, pars dilinde olara **حروف منفصله** (horu:f-e monfäsele) «aýratyn ýazylýan harplar» diýilýär. Bu harplaryň diňe iki sany görnüşi bar:

1. Özbaşdak ýazylýan görnüşi.

2. Harp birikmesiniň ahyrynda ýazylýan görnüşi.

Bu harplar özünden öň gelýän harplar bilen goşulyp ýazylýarlar, emma özünden yzda gelýän harplara birikmeýärler.

Harpyň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
alef	a:, ä, e, o	ا	-	-	ا
da:l	d	د	-	-	د
za:l	z	ذ	-	-	ذ
re	r	ر	-	-	ر
ze	z	ز	-	-	ز
že	ž	ژ	-	-	ژ
wa:w	w, u:, o, ou	و	-	-	و

ا (alef) harpy

Bu harp «a, o, ä, e» seslerini aňladýar. Iki görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

1. ا (alef) harpynyň «a:» sesini aňladýşy:

Sözüň başynda üstüne ~ (mädde) belgisi goýlan ا (alef) harpy uzyn «a:» çekimli sesi berýär.

Özbaşdak:	آب آباد آبرو آرد آرزو آزاد آز آذر
-----------	-----------------------------------

Sözüň hem harp birikmesiniň ahyrynda «a» sesini diňe ا «älef» harpy aňladýar.

Ahyrda:	بابا باد بار باز پا بازار پارو
---------	--------------------------------

2. «O» sesini aňladyp gelşi:

ا (alef) harpy diňe sözüň başynda «o» sesini aňladýar:

اروپا اردو اردک

3. «E» sesini aňladyp gelşi:

ا (alef) harpy diňe sözüň başynda «e» sesini aňladýar:

ابا ابتدا ابراز

4. «Ä» sesini aňladyp gelşi:

ا (alef) harpy diňe sözüň başynda «ä» sesini aňladýar:

ابر ادا ابرو ادا

Gönükme. Aşakdaky sözleri göçürüp, olaryň okalyşyny we terjimesini öwreniň.

آذر ابرار ایزار ازا ادوار آورد

ÝATDA SAKLAŇ:

Be-färma:i:d

– buýruň

Be-neşi:ni:d

– oturyň

Boländtär begu:ýi:d

– gatyrak aýdyň

Täkra:r koni:d

– gaýtalaň

Ĥa:heş mi:konam	– haýyş edýärin
Be-newi:si:d	– ýazyň
Dorost	– dogry, dürs
Ka:melän dorost äst	– bütinleý dogry

Öwrenmek üçin sözler:

Ma:	– biz	Pänjere	– penjire
Şoma:	– siz	Där	– gapy
Kela:s	– klas, synp	Gaç	– hek
Taĥtesiyah	– synp tagtasy	Mu:	– saç
Täĥtepa:kkon	– süpürgiç	Sär	– kelle, baş
Torkämänesta:n	– Türkmenistan	Bi:ni:	– burun
Mi:z	– stol	Sändäli:	– oturgyç

ﺩ (da:l) harpy

Bu harp «**d**» sesini aňladýar. Onuň iki görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	داد دارا داراب آزاد
Ahyrda:	بدر آبدار ابد بد

ذ (za:l) harpy

Bu harp «**z**» sesini aňladýar we çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	ذال ذات ذره ذرت
Ahyrda:	كاخذ لذىذ لذت

ر (re) harpy

Bu harp «**r**» sesini aňladýar we iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	زار زور در درد رو دور راد
Ahyrda:	برابر پر برد بئر

ز (ze) harpy

Bu harp «z» sesini aňladýar we iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	زد زور زار باز دزد زود دراز
Ahyrda:	بز ابزار بزودی

Öwrenmek üçin sözler:

A:ba:d	–oba, şäher
A:pa:rtema:n	– otag (kwartira)
A:wärdän	– getirmek
Ebteka:r	– başlangyç (inisiatiwa)
Osta:n	– welaýat
Ešteba:h	– ýalňyş
Esla:h	– düzediş
Äfzu:dän	– goşmak, artdyrmak
Äfsu:s	– haýp
Eğda:m	– çäre
Emka:n	– mümkinçilik
Pa:ru:	– kürek
Särma:	– sowuk, sowuklyk
Gärma:	– yssy, yssylyk

ژ (že) harpy

Bu harp «ž» sesini aňladýar we iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	ژور دژ ژاژ اژدر ژدوار ژد
Ahyrda:	بژ کژدم مژده

و (wa:w) harpy

Bu harp «w, u:, o, ou» seslerini aňladýar. Iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

1. «U:» sesini aňladyp gelşi:

Özbaşdak:	او اوت رود دود رو ابرو دارو
Ahyrda:	بو تو سو سود نور شور

2. «W» sesini aňladyp gelşi:

Özbaşdak:	ورزش دیو وی باور روان واو
Ahyrda:	دیوار سوار توان نوا هوا

3. «Ou» diftongyny aňladyp gelşi:

روشن دور دوره دوران درو پیاده رو

4. «O» sesini aňladyp gelşi:

دو تو چو خود خوش

Gönükme. Aşakdaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

وزیر دوات وارد واژه ورود وزن نوار نوازش
نود نوزده پرورش توده

Gönükme. ادذرژو harplarynyň özbaşdak we harp birikmesiniň ahyrynda gelýän görnüşinden iki setir ýazyp, olary dogry ýazmagy öwreniň.

ÝATDA SAKLAŇ:

Därs-e zäba:n-e fa:rsi: şoru:’ şod	– pars dili sapagy başlady
Därs tama:m şod	– sapak gutardy
Keta:beta:n ra: ba:z koni:d	– kitabyňyzy açyň
Tärjome koni:d	– terjime ediň
Tämri:n	– gönükme
Tähte ra: pa:k koni:d	– synp tagtasyny süpüriň
Bebi:ni:d	– görüň, serediň
Befärma:i:d be pa:-ýe tähte	– synp tagtasynyň ýanyna geliň
Gu:ş koni:d	– diňläň
Dorost ni:st	– dogry däl

Öwrenmek üçin sözler:

A:bda:r	– suwly, ter	Piýa:derou	– ýanyoda
---------	--------------	------------	-----------

Ba:zu:	– gol	Du:d	– tüsse
Ba:wär	– ynam	Di:da:r	– duşuşyk
Bära:-ýe	– üçin	Zi:ru:h	– janly
Bi-näwa:	– biçäre, garyp	Ru:d	– derýa
Tu:-där-tu:	– ötlem-ötlem	Şi:ri:ni:	– süýji

Öz öňündäki we zyndaky harplar bilen goşulyp ýazylýan harplar (dört görnüşli harplar)

Bu harplar 25 sany bolup, olar özünden öň gelýän ýokarky iki görnüşli 7 harpdan beýleki harplar bilen hem, zyndan gelen harplar bilen hem goşulyp ýazylýar. Bu harplara pars dilinde **حروف متصله** (horu:f-e mottäsele) «goşulýan harplar» diýilýär.

Bu harplaryň özbaşdak görnüşi şeýle ýazylýar:

ب پ ت ث ن ی س ش ه م ف ق ج چ ح
خ ک گ ل ص ض ط ظ ع غ

Bu harplaryň käbiriniň ýazmaça görnüşi-de bar. Harplaryň ýazmaça görnüşi basmaça görnüşine garanyňda, biraz sada hem aňsatlaşdyrylandyr.

Gönükme. Goşulyp ýazylýan harplaryň (**حروف متصله**) hersiniň özbaşdak görnüşinden iki setir ýazyp, olaryň haýsy sesi aňladýandygyny öwreniň.

Goşulyp ýazylýan harplaryň (**حروف متصله**) beýleki görnüşlerini aňsat öwrenmek üçin, olar iki topara bölünýär:

1. Çzyykdan ýokarda ýazylýan harplar:

ب پ ت ث ط ظ ف ک گ ه

2. Çzyykdan aşak düşýän harplar:

ج چ ح خ س ش ص ض ع غ ق ل م ن ی

Gönükme. Çzyykdan ýokardaky we çzyykdan aşak düşýän harplaryň hersinden iki setir ýazyp, olaryň bölekleriniň ýazylyşyna üns beriň.

Öwrenmek üçin sözler:

Şoma:	– siz	Keta:b	– kitap
A:nha:	– olar	Däftär	– depder
Şa:gerd	– okuwçy	Pu:l	– pul
Ku:däk	– çaga	Gu:ş	– gulak
Bäççe	– çaga	Keşwär	– ýurt
Ka:r	– iş	Däst	– el
Ka:rgär	– işçi	Mo'ällem	– mugallym

Bäşinji sapak

ب (be), پ (pe), ت (te), ث (se) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bolup, olar bir-birlerinden diňe nokatlarynyň ornuny hem sany boýunça tapawutlanýarlar. Bu harplaryň basmaça we ýazmaça görnüşinde tapawut ýok diýen ýalydyr.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
be	b	ب	ب	ب	ب
pe	p	پ	پ	پ	پ
te	t	ت	ت	ت	ت
se	s	ث	ث	ث	ث

ب (be) harpy

Bu harp «b» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylyar.

Özbaşdak:	آب تاب باب درب داراب
-----------	----------------------

Başda:	با بو باریدن برابر باران بردن بابا
Ortada:	بیر تبر سبب
Ahyrda:	سبب تب اسب

پ (pe) harpy

Bu harp «p» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylyar.

Özbaşdak:	توپ پوپ پاپ
Başda:	پر پرده پوتین پیروز پا
Ortada:	آبپاش سپردن سپاه تپه
Ahyrda:	پیپ تیپ

ت (te) harpy

Bu harp «t» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylyar.

Özbaşdak:	دوات توت اوت
Başda:	تر تو تور ترتیب ترازو
Ortada:	بستر پتو
Ahyrda:	دست بت

ث (se) harpy

Bu harp «s» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylyar.

Özbaşdak:	ارث وارث
Başda:	ثروت ثبوت ثابت اثبات اثر
Ortada:	تشبیت بثر بثور
Ahyrda:	ثلث حدیث

Gönükme. Aşakdaky sözleri göçürüp, terjimesini öwreniň.

Ba:häm – bile

Pa:da:ş – jogap

Ba:hu:ş	– akyllý	Pa:re	– bölek
Ba:let	– balet	Pa:şne	– ökje
Pu:şa:k	– geým, eşik	Pu:st	– deri, ham
Pi:ra:hän	– köýnek	Tän	– ten, beden
Pi:ş	– öň, geçen	Tär	– ter, öl, çyg
Pi:ýa:de	– pyýada	Täjdi:d	– täzeleniş, dikeldiş
Pi:şa:ni:	– maňlaý	Ti:m	– topar
Ti:z	– ýiti	Du:sti:	– dostluk
Tämi:z	– tämiz, arassa	Pu:sti:n	– possun
Pol	– köpri	Tejä:rät	– söwda
Pärçäm	– baýdak	Dorosti:	– dogrulyk
Päşm	– ýüň	Bärtäri:	– artykmaçlyk
Pezeşk	– lukman	Bärhi:	– käbir
Pänj	– baş	Bändär	– port
Pu:ç	– puç, biderek	Ta:j	– täç

Öwrenmek üçin sözler:

A:bpa:ş	– suw pürküç	Täb	– gyzgyn, temperatura
A:fta:b	– Gün, Güneş	Tära:şi:dän	– syrmak, ýonmak
Ba:'es	– sebäp	Tu:p	– top, pökgi
Bordän	– äkitmek	Säni:ýe	– sekunt
Bori:dän	– kesmek	Sägi:l	– agyr
Bärğ	– 1) ýyldyrym, 2) elektrik togy	Çu:b	– agaç
Pa:rsa:l	– geçen ýyl	'Äbäs	– biderek
Post	– poçta	Mo'ässer	– täsirli

Altynjy sapak

ن (nu:n) WE ع (ýa:) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bar. Olaryň birikmäniň başynda we ortasynda gelyän görnüşleri diňe nokatlaryň orny hem sany boýunça tapawutlanýarlar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
nu:n	n	ن	ن	ن	ن
ýa:, ýe	i: , ý , eý	ى	ي	ي	ى

ن (nu:n) harpy

«N» sesini aňladýan bu harpyň başda we ortada gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylýar. Onuň özbaşdak we ahyrdaky görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak geçýär.

Özbaşdak:	دادن درون آوردن دیدن آن زن
Başda:	نادر نابینا نادان انار دانا نان
Ortada:	پند تند بنا تنور تنیدن
Ahyrda:	بن تن

ى (ýa:) harpy

Bu harp «ý, i: , eý» seslerini aňladýar. Ol harp birikmesiniň başynda we ortasynda çyzygyň ýokarsynda ýazylýar. Onuň özbaşdak we ahyrda ýazylýan görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	دری آبادی بازی زاری زری
Başda:	یونان یارو یاد یار
Ortada:	تیر بیدار پیر پیر
Ahyrda:	بینی تنی دینی

Bu mysallarda ى (ýa:) harpy birikmäniň başyndan beýleki ýerlerde «i:» sesini aňladýar. ى (ýa:) harpy sözüň başynda diňe «ý» sesini berýär. Ýöne bu harpyň özbaşdak, ortada ýazylýan görnüşleri-de «ý» sesini aňladyp bilýär. Meselem:

Özbaşdak:	پای نای وای بازای
Ortada:	بنیاد بیابان آبیاری

ی (ýa:) harpy «eý» diftongyny hem aňladýar.

Özbaşdak:	ری دی وی
Başda:	دیر زید
Ortada:	پیرو
Ahyrda:	پی درپی پی پیایی

Gönükme. Aşaky sözleriň parsça ýazylyşyna üns berip, terjimesini öwreniň.

ارزان	arza:n	arzan
پندار	pända:r	oý-pikir
بازی	ba:zi:	oýun
ریز	ri:z	maýda, ownuk
بیدار	bi:da: r	oýa
دیدى	di:di:	gördüň (görmek işliginiň öten zaman senlik ýöňkemesi)
آبیاری	a:býa:ri:	suwaryş
پی در پی	peýdärpeý	yzly-yzyna

Öwrenmek üçin sözler:

A:şti:	– parahatlyk, ýaraşyk
A:mu:htän	– öwrenmek, öwretmek
Täşne	– teşne
Pänd	– öwüt-nesihat
Päni:r	– peýnir
Däwi:dän	– ylgamak
Di:dän	– görmek
Räftän	– gitmek, barmak
Si:ni:	– podnos, mejme
Şeni:dän	– eşitmek
Na:bi:na	– kör
Närm	– ýumşak
Ni:k	– gowy, oňat
Ýähe	– ýaka

ÝATDA SAKLAŇ:

Pänjere ra: ba:z koni:d	– penjiräni açyň
Pänjere ra: bebändi:d	– penjiräni ýapyň
Där ra: ba:z koni:d	– gapyňy açyň
Motäşäkkerem	} – sag bol, minnetdar
Sepa:s goza:räm	
Mämnu:näm	
I:n täräftär bei:sti:d	– bärräk duruň
A:n täräftär bei:sti:d	– aňyrrak duruň

Ýedinji sapak

س (si:n) WE ش (şi:n) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bar. Bu harplar basmaçada we nash ýazuwynda dişli ýazylýarlar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
si:n	s	س	سد	سد	س
şi:n	ş	ش	شذ	شذ	ش

Bu harplar ýazmaçada (nasta'liğ ýazuwynda) dişsiz ýa-da dişniň ýerine çalaja tolkun çekilip ýazylýarlar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
si:n	s	س	ـ	ـ	س
		س	س	س	س

şi:n	ş	شش	ث	ث	شش
		ش	ث	ث	ش

س س س (si:n) harpy

«S» sesini añladýar. Birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylyar. Özbaşdak we ahyrdaky görnüşleriniň aýlawly (U) bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	<i>basmaça:</i>	داس پاس سپاس درس
	<i>ýazmaça:</i>	داس پاس پاس درس
		داس پاس پاس درس
Başda:	<i>basmaça:</i>	سر سبز ساز رسیدن
	<i>ýazmaça:</i>	سر سبز ساز رسیدن
		سر سبز ساز رسیدن
Ortada:	<i>basmaça:</i>	بستن پست سست ایستادن
	<i>ýazmaça:</i>	بستن پست است ایستادن
		بستن پست است ایستادن

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	انس پس بس یونس
	<i>ýazmaça:</i>	انس پس بس یونس
		انس پس بس یونس

شش (ş:i:n) harpy

«Ş» sesini aňladýar. Bu harpyň-da birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylyar. Özbaşdak we ahyrky görnüşleriniň aýlawly (U) bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	<i>basmaça:</i>	بارش ترش پرش وزش روش
	<i>ýazmaça:</i>	بارش ترش پرش وزش روش
		بارش ترش پرش وزش روش

Başda:	<i>basmaça:</i>	شاد رشد شتاب شور شربت شیر شب
	<i>ýazmaça:</i>	شاد رشد شتاب شور شربت شیر شب
		شاد رشد شتاب شور شربت شیر شب

Ortada:	<i>basmaça:</i>	بشر بشارت پشت
	<i>ýazmaça:</i>	بشر بشارت پشت
		بشر بشارت پشت
Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	آتش ارتش پیش نیش
	<i>ýazmaça:</i>	آتش ارتش پیش نیش
		آتش ارتش پیش نیش

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars dilinde ýazyp, terjimesini öwreniň.

Säbäb – sebäp; **säbäd** – sebet; **särw** – serwi (agaç); **särd** – sowuk; **sära:sär** – tutuş, bütinleý; **sorb** – gurşun; **dorost** – dogry; **osta:d** – ussat; **sänäd** – resminama; **su:d** – peýda; **särda:r** – serdar; **sära:b** – salgym; **serr** – syr; **şa:di** – şatlyk; **şäba:b** – ýaşlyk; **şu:ra** – geňeş; **şa:dba:ş** – gutlag; **şa:n** – şan-şöhret; **şotor** – düýe; **şäba:n** – çopan; **şeş** – alty; **şäb** – agşam, gije.

Gönükme. Aşakdaky sözleriň okalyşyny we terjimesini ýazyň.

سایر ستون سراب سرباز سر سرازیر سستی سوزش
سرداب سودا سپاس سوزانیدن سوت سست سی پرسیدن نشستن
شبان شاید شبدر شدت شور شیپور شیرین شستن شنوا ناشناس
پرسش تپش شش شدن

Öwrenmek üçin sözler:

ایستادن	i:sta:dan	– durmak
بشر	bäşär	– beşer, ynsan

پرسش	porseş	– sorag
پیشبرد	pi:şbord	– ösüş, öňe gidişlik
داس	da:s	– orak
دشت	däşt	– çöl, sähra
رشادت	reşa:dät	– batyrlyk, edermenlik
روش	räweş	– stil, usul
سپاس	sepas	– minnetdarlyk
سبز	säbz	– ýaşyl
شستن	şostän	– ýuwmak

ÝATDA SAKLAŇ:

Räfi:ğ	– ýoldaş
Rofäğa:	– ýoldaşlar
Du:st	– dost
Du:sta:n	– dostlar
Bebi:ni:d çetour äst?	– görüň (serediň) nähili?
Ĥoda: ha:fez	– hoş, sag bol
Märhämät ziýa:d	– hoş, sag bol
Märhämät-e şoma: ziýa:d	– hoş, sag boluň
Lotf-e şoma: ziýa:d	– sag boluň
Ba: omi:d-e di:da:r	– sag bol, ýene-de görüşyänçäk

Sekizinji sapak

◦(ha:-ýe häwwäz) HARPY

Bu harpyň dört görnüşi bolup, onuň diňe harp birikmesiniň ortasynda gelýän görnüşiniň bir bölegi ýazmaçada çyzykdan aşak düşýär.

Onuň beýleki görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Bu harpy ح (ha:-ýe hotti:) harpyndan tapawutlandyrmak üçin, ebjet hasabyndaky هوز (häwwäz) sözünde gelýändigini sebäpli, oňa های هوز «ha:-ýe häwwäz» («häwwäz» sözündäki «ha:» harpy) diýilýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ha:-ýe häwwáz	h, e	ه (ه)	ه (ه)	ه (ه)	ه

ه (ha:-ýe häwwáz) harpynyň harp birikmesiniň başynda, ortasynda we ahyrynda gelýän görnüşleriniň ýazmaçasy tablisada ýaýyň içinde görkezildi.

Özbaşdak:	ده راه تباہ شاه سیاہ هزاره
------------------	----------------------------

Başda:	<i>basmaça:</i>	هوا هوش هوس هندوستان هفت
	<i>ýazmaça:</i>	هوا هوش هوس هندوستان هفت

Ortada:	<i>basmaça:</i>	بهار نهار شهر سپهر سپهد تهران
	<i>ýazmaça:</i>	بهار نهار شهر سپهر سپهد تهران

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	روانه زبانه دوستانه ژاله دانه
	<i>ýazmaça:</i>	روانه زبانه دوستانه ژاله دانہ

ه (ha:-ýe häwwáz) harpynyň okalyşy:

ه (ha:-ýe häwwáz) sözünň başynda we ortasynda «h» sesini aňladýar:

Başda:	هادی هارون هزار هنوز هفته
Ortada:	بهداشت بهداری بهتر نهادن

2. Bu harp sözünň ahyrynda:

a) çekimlilerden soň gelse, «h» ýaly okalýar.

انبوه پناه سپاه راه تیه

b) çekimsiz seslerden soň gelse, köplenç, «e» sesini aňladýar. Bu hili «ه» harpyna های غیر ملفوظ (ha:-ýe ġeýr-e mälfu:z) «aýdylmaýan «h» ýa-da های بدل حرکت (ha:-ýe bädäl-e häräkät) «hereketsiz «h» diýilýär. Meselem:

پرده ساده دیده دسته نشانه تشنه شانه پرنده

Öwrenmek üçin sözler:

آهن	a:hän	– demir
انبوه	ämbu:h	– gürr
پرنده	pärände	– guş
ده	däh	– on (oba)
ذره	zärre	– zerre, bölejik
راه	ra:h	– ýol
زره	zereh	– sowut
شهروند	şährwänd	– raýat

ÝATDA SAKLANJ:

Bäli:	– hawa
Nä	– ýok
Fähmi:däm	– düşündim
Näfähmi:däm	– düşünmedim

Näşäni:däm

'Äjäle näkoni:d

Ĥu:b fekr koni:d

– eşitmedim

– howlukmaň

– gowy pikirleniň

Dokuzynjy sapak

UZYN ÇEKIMLILERİN ÝAZUW DÜZGÜNİ

Pars dilinde üç sany uzyn çekimli bar: «a: , u: , i:».

1. Uzyn «a:» çekimlisi

a) uzyn «a:» çekimlisi sözüň başynda ^l (alef) harpynyň üstünde ~ (mädde) belgisini goýmak bilen, ^l ýaly görnüşde aňladylýar. Meselem:

آرد	a:rd	– un
آتش	a:teş a:täş	} – ot
آستین	a:sti:n	– ýeň
آبشار	a:bşar	– şaglawuk
آرزو	a:r(e)zu:	– arzuw
آذر	a:zär	– azer (aýyň ady)
آزاد	a:za:d	– azat
آن	a:n	– ol

b) uzyn «a:» çekimlisi sözüň ortasynda we ahyrynda ^l (alef) harpy bilen berilyär. Meselem:

نان	na:n	– nan, çörek
باران	ba:ra:n	– ýagyş
بار	ba:r	– 1) ýük; 2) hasyl; 3) gezek
توانا	täwa:na:	– güýçli

دانا	da:na:	– akyllý, dana
هوا	häwa:	– howa

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, türkmen diline terjime ediň.

Ba:b, ba:d, a:ba:d, a:ba:n, da:d, da:da:r, ba:rbär, Da:ra:b, a:ra:m, a:sa:n, a:ra:meş, Da:ra:, bära:bär, ba:dba:n, därba:n, a:na:n, bänä:, a:bpa:ş, a:wa:z, ta:b, pa:sba:n, bära:där, ta:r , sa:r, a:sa:r, ba:reş.

2. Uzyn «u:» çekimlisi

a) uzyn «u:» çekimlisi sözüň başynda ^ا (alef) we **و** (wa:w) harplaryny bile getirmek bilen **او** («u:») ýaly görnüşde berilýär. Meselem:

او	u:	– ol
اوت	u:t	– awgust

b) uzyn «u:» çekimlisi sözüň ortasynda we ahyrynda **و** (wa:w) harpy bilen aňladylýar. Meselem:

بازو	ba:zu:	– gol
بو	bu:	– ys
تور	tu:r	– tor
شور	şu:r	– şor
نور	nu:r	– 1) nur; 2) ýagtylyk
يورت	ýu:rt	– ýurt

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, türkmen diline terjime ediň.

Du:st, du:r, tu:t, nu:r, da:ru:, za:nu:, ba:zu:, pu:ti:n, ba:nu:, du:d, pätu:, ru:ba:h, ru:d, porzu:r, pa:ru:, tära:zu:, şa:pu:, tu:r, su:r, zu:r, şu:reş.

3. Uzyn «i:» çekimlisi

a) uzyn «i:» çekimlisi sözüň başynda ^ا (alef) we **ى** (ýa:) harpynyň harp birikmesiniň başynda gelyän görnüşi **اي** bilen birlikde **اي** görnüşde berilýär. Meselem:

ایران	I:ra:n	– Eýran
این	i:n	– bu
ایشان	i:ša:n	– olar

b) uzyn «i:» çekimlisi sözün ortasynda we ahyrynda **ی** (ýa:) çekimlisiniň görnüşleriniň üsti bilen aňladylýar. Meselem:

پیر	pi:r	– garry
پیروزی	pi:ru:zi:	– ýeňiş
تیر	ti:r	– ok
دیر	di:r	– giç
سبزی	säbzi:	– gök ot
سیزده	si:zdäh	– on üç

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, türkmen diline terjime ediň.

Si:b, zi:n, si:, zi:ba, däbi:r, däbi:resta:n, ba:zi:, tärtil:b, zi:r, si:r, ri:ş, di:da:r, bi:da:r, pi:ş, du:rbi:n, şiri:n, di:ri:n, pi:şbi:ni:, zi:ra:, pi:şani:.

ÝATDA SAKLAŇ:

Häme benewi:si:d	– hemmäňiz ýazyň
Ba mäda:d nänewi:si:d	– galam bilen ýazmaň
Ba ğäläm benewi:si:d	– ruçka bilen ýazyň
Ğälät äst	– ýalňyş
Eşteba:h	– ýalňyş, nädogry
Sähi:h äst	– dogry
Ka:melän sähi:h äst	– bütinleý dogry
Esla:h koni:d	– düzediň

Öwrenmek üçin sözler:

Mäda:d	– galam	Dägi:ĝe	– minut
Ğäläm	– ruçka	Sa:ni:ýe	– sekunt
Ki:f	– ýantorba	Doçarhe	– welosiped
Käfş	– köwüş	Ĥätkeş	– çyzgyç
Pi:ra:hän	– köýnek	Häwa:	– howa
Şälwa:r	– balak, jalbar	Särd	– sowuk
Sa'ät	– sagat	Gärm	– yssy

Onunjy sapak

GYSGA ÇEKIMLILERIŇ ÝAZUW DÜZGÜNI. HEREKETLER

Pars dilinde sözüň ortasynda gelýän **ä, e, o** gysga çekimlileri ýazuwda aňlatmak üçin aýratyn harp ýok. Şoňa görä-de bu sesler harpyň üstünde ýa-da aşagynda goýulýan we «hereket» diýlip atlandyrylýan diýakritik belgiler arkaly berilýär. Hereket haýsy harpyň üstünde ýa aşagynda duran bolsa, ilki bilen harp, soňra hereket okalýar.

1. (zäbär) – «ä» gysga çekimlisini aňladýar we harpyň üstünde goýulýar. Şol sebäpden oňa türkmençe «üstün» diýilýär.

دَر	där	– gapy
تَبَر	täbär	– palta
سَبَد	säbäd	– sebet
نَبَرَد	näbärd	– söweş
بَدَن	bädän	– beden
پَر	pär	– per, ýelek

2. (zi:r) – «e» gysga çekimlisini aňladýar we harpyň aşagynda goýulýar. Şoňa görä-dä oňa türkmençe «astyn» diýilýär.

شِنَا	şena:	– suwda ýüzmeklik
سِتَارَه	seta:re	– ýyldyz
دِرَاز	dera:z	– uzyn
پَدَر	pedär	– kaka
تِرَن	terän	– otly
نِشَان	neşa:n	– nyşan, alamat, orden

3. (pi:ş) – «o» gysga çekimlisini aňladýar we harpyň üstünde goýulýar. Oňa türkmençe «otur» diýilýär.

دُرُشْت	doroşt	– iri, gödek
شْتَر	şotor	– düýe

تند	tond	– 1) çalt; 2) ýiti
ترب	torob	– turp
بز	boz	– geçi
دُرست	dorost	– dogry

Eger bu gysga çekimlilerin biri sözün başynda gelse, onda ¹ (alef) harpy ýazylyp, oňa degişli belgi, hereket goýulýar. Meselem:

أبد	äbäd	– ebedi, ebedilik, ömürlük
أنار	äna:r	– nar
أبر	äbr	– bulut
اهدأ	ehda:	– sowgat etmeklik
أردو	ordu:	– goşun

Gysga çekimlileri aňladýan ýokardaky hereketlerden başga-da pars dilinde ýazuwda dürli maksatlar üçin ulanylýan birnäçe hereket bar. Şeýle hereketleriň birine **◌ (soku:n)** diýilýär. Onuň türkmençe ady «säkin».

◌ (soku:n) belgisi haýsy harpyň üstünde duran bolsa, şondan soň çekimliniň ýokdugyny ýa-da bognuň ýapykdygyny aňladýar. Meselem:

درد	därd	– dert, agyry
برد	bord	– äkitdi (äkitmek işliginiň öten zaman olluk görnüşi)
ببر	bäbr	– gaplaň
زرد	zärd	– sary

Hereketler harpyň aşagynda ýa ýokarsynda goýulmak bilen, dürli hili okalýan sözün manysyny anyklamaga hyzmat edip bilýär. Meselem:

u:	و	دور	du:r	– uzak, daş
ou	و	دور	dour	– döwür; aýlanmaklyk
i:	ي	دير	di:r	– giç
eý	ي	دير	deýr	– buthana

Bu hereketler, esasan, Ýewropa ýurtlarynda neşir edilen okuw kitaplarynda we sözlüklerde goýulýar. Ýönekeý parsça tekstlerde sözün manysy üýtgemeyän bolsa bu hereketler ulanylmaýar.

Gönükme. Aşaky sözleri ýazyp, okalyşyny we terjimesini öwreniň.

بَرَابَرٌ تَرَبُّبٌ زَرٌّ دَرٌّ اَزْدَرٌّ سَرَوْرٌ پَسَرٌ دُخْتَرٌ دِرَخْتٌ

Gönükme. Aşakdaky sözleriň parsçasyny ýazyp, hereketlerini goýuň we terjimesini öwreniň.

Pesär, del, şäb, bäsär, wärzeş, däšt, däsrs, torş, räsrm, dom, därd-mänd, näm, bi:na:, ta:r, täb, ta:b, por, päni:r, pärr, bädbi:n, dež.

Öwrenmek üçin sözler:

Bästäni:	– doňdurma	Jomhu:ri:	– respublika
Ça:i:	– çay	I:stga:h	– duralga
Ğähwe	– kofe	Häwa:peýma:	– uçar
Si:r	– 1) dok; 2) sarymsak	A:sma:n	– asman
Gorosne	– aç	Ta:ksi:	– taksi
Ĥäste	– ýadaw	Ĥäta:r	– otly
Otobu:s	– awtobus	Seta:re	– ýyldyz

On birinji sapak

م (mi:m) HARPY

«M» sesini aňladýan bu harpyň dört görnüşi bolup, onuň birikmäniň başynda we ortasynda gelyän görnüşi çyzygyň ýokarsynda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelyän görnüşiň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
mi:m	m	م	م	م	م

Özbaşdak:	ورم نرم شرم دام نام يام رام
-----------	-----------------------------

Başda:	مادر میز مریم مرز متن ماه
Ortada:	نمایش تمدید تمرین نمد ممتاز ممنون
Ahyrda:	نم بيم تيم رسم موسم تبسم

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

مارس ماتم ماندن مراسم مرام اتمام تمام مسمومیت مترنم
 متمم ممارست میز موز مورياته مدام دايم رام رزم رژيم مژه
 مردم نيم مشهد شميران شمس شمارش

Öwrenmek üçin sözler:

تبسم	täbässom	– ýylgyryş
تماشا	täma:şa:	– tomaşa
تيم	ti:m	– topar
نرم	närm	– ýumşak
نمد	nämäd	– keçe
شرم	şärm	– utanç, haýa
ماه	ma:h	– Aý
مرد	märd	– erkek adam, mert
دانشمند	da:neşmänd	– alym
روزنامه	ru:zna:me	– gazet
آماده	a:ma:de	– taýýar
بام	ba:m	– üçek
موسم	mousem	– möwsüm
نام	na:m	– at
نامی	na:mi:	– atly

ÝATDA SAKLAŇ:

Emru:z tämri:n ra: ħu:b tärjome kārdei:d	– şu gün gönükmäni gowy terjime edipsiñiz
Emru:z behtär täläffoz mi:koni:d	– şu gün sözi aýdysyňyz dogry
I:n härf ra: ħu:b neweştei:d	– bu harpy (sözi) gowy ýazypsyňyz
I:n ýä`ni: çe?	– bu näme boldugy?
’Äjäle näkoni:d	– howlukmañ
Kälema:t-e jädi:d ra: ýa:d begi:ri:d	– täze sözleri öwreniñ

On ikinji sapak

ف (fe) WE ق (ğa:f) HARPLARY

Bu harplaryň ikisiniň-de dört görnüşi bar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
fe	f	ف	ف	ف	ف
ğa:f	ğ	ق	ق	ق	ق

ف (fe) harpy

Bu harp «f» sesini aňladýar. Bu harpyň dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	رف ناف شرف هدف دف
Başda:	آفتاب افزودن فرمان درفش افسر

Ortada:	نفت سفتن سفیر شفا نفیر
Ahyrda:	شریف یوسف ردیف سیف

ق (ğa:f) harpy

Bu harp «ğ» sesini aňladýar. Bu harpyň birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylyar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşleriniň aşaky aýlawy çyzykdan aşak geçýär.

Özbaşdak:	شرق فرق برق شوق نوق رزق
Başda:	قدر قدرت قدرشناس رقم قسمت قریب
Ortada:	انتقاد انتقام تقویم استقرار مقدار فقیر
Ahyrda:	مشق شفیق رفیق قاشق شفق موافق

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

قانون فارسی فرار فراز فراق رقیب فراموش فراوان فرزند
قدیمی فریفتن فرو بردن مقارن قرن

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Fägr, färg, fähmi:dän, sefi:d, bärf, färda:, färş, fa:rs, ğädäm, neğa:b, ğoum, wägt, ğeyd, äfsär, ğa:şoğ, ğomri:, ğey:a:m, ğeyma:ğ, ğofl, ğeymät, fergät, häft, Ğäfga:z.

Öwrenmek üçin sözler:

تقويم	tägwi:m	– senenama
فردا	färda:	– ertir
رفیق	räfi:g	– ýoldaş
رقم	rägäm	– san, sifr
قهرمانی	ğährema:ni:	– gahrymançylyk
قیمت	ğeymät	– baha
مسافر	mosa:fer	– ýolagçy
هدف	hädäf	– maksat
هفته	häfte	– hepde

ÝATDA SAKLAŇ:

Emru:z häste şodi:d?	– şu gün ýadadyňyzmy?
Bäli:, emru:z häste şodi:m	– hawa, şu gün ýadadyk
Näheir, ma: häste näşodi:m	– ýok, biz ýadamyzok
A:n käleme ra: beħa:ni:d	– ol sözi okaň
I:n jomlery: beħa:ni:d	– bu sözlemi okaň
Befa:rsi: beħa:ni:d	– parsça okaň
Mätñ ra: befa:rsi: beħa:ni:d	– teksti parsça okaň
Jäwa:b bedäħi:d	– jogap beriň
Käleme-ýe a:her ra: täkra:r koni:d	– ahyrky sözi gaýtalaň

On üçünji sapak

ج (ji:m), چ (çe), ح (ha:-ýe hotti:), خ (ħe)

HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bolup, başda we ortada gelýän şekilleri çyzykdan ýokarda ýazylyar, özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ji:m	j	ج	ج	ج	ج
çe	ç	چ	چ	چ	چ
he, ha:-ýe hotti:	h	ح	ح	ح	ح
ħe	ħ	خ	خ	خ	خ

Bu harplaryň birikmäniň ortasynda we ahyrynda gelýän görnüşleriniň ýazmaça şekili basmaçadan tapawutlylykda, özünden öňdäki harp bilen onuň ýokarsyndan birleşýär.

Aňladýan sesi	Birikmäniň	
	ahyrynda	ortasynda
j	ج	ج
ç	چ	چ
h	ح	ح
ħ	خ	خ

Gönükme. ج چ ح خ harplarynyň her görnüşinden iki setir ýazyň.

ج (ji:m) harpy

Bu harp «j» sesini aňladýar.

Özbaşdak:	تاج باج برج تراج درج موج مزاج
Başda:	جام جوراب جبین جاروب جسور جسارت

Ortada:	<i>basmaça:</i>	مجنون مجلس زنجیر تجارت تجربه مجید
	<i>yazmaça:</i>	مجنون مجلس زنجیر تجارت تجربه مجید

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	رنج برنج نارنج آرنج بادسنج بسیج
	<i>yazmaça:</i>	رنج برنج نارنج آرنج بادسنج بسیج

چ (çe) harpy

Bu harp «ç» sesini añladýar.

Özbaşdak:	پوچ ماچ قارچ پارچ
Başda:	چپ چسب چرم چادر چند چنار دچار

Ortada:	<i>basmaça:</i>	بازیچه پستیچی ماهیچه دریچه بقچه تریچه
	<i>yazmaça:</i>	بازیچه پستیچی ماهیچه دریچه بقچه تریچه

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	پیچ هیچ سویچ ساندویچ
	<i>ýazmaça:</i>	پیچ ہیچ سویچ ساندویچ

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Ja:me – eşik; **ħa:rej** – çykmaklyk; **ha:jät** – hajat, zerurlyk; **ja:du:** – jady; **ja:beja:** – ýerbe-ýer; **çu:n** – çünki, sebäpli, ýaly; **çäha:r** – dört; **çena:n** – şonuň ýaly; **çeni:n** – şeýle; **ça:pa:r** – çapar; **çänd** – näçe?

ح (ha:-ýe hotti:) harpy

Bu harp «h» sesini aňladýar. Bu harpy ه (ha:-ýe häwwäz) harpyndan tapawutlandyrmak üçin, ebjet hasabyndaky حطی (hotti:) sözünde gelyändigini sebäpli, oňa حای حطی (ha:-ýe hotti:) («hotti» sözündäki «he») diýilýär.

Özbaşdak:	شرح روح رياه جناه مجروح نوح
Başda:	حرارت حساب حباب حرف راحت سرحد

Ortada:	<i>basmaça:</i>	محترم محمود محمد بحر نحو محتسب
	<i>ýazmaça:</i>	محترم محمود محمد بحر نحو محتسب

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	تشریح تسبیح تسامح
	<i>ýazmaça:</i>	تشریح تسبیح تسامح

خ (ħe) harpy

Bu harp «ħ» sesini aňladýar.

Özbaşdak:	سرخ سوراخ رخ نرخ شاخ چرخ
Başda:	خاور خرما خار خاردار خشم خدمت

Ortada:	<i>basmaça:</i>	سخن نسخه بخت بخشیدن پخش نخست
	<i>ýazmaça:</i>	سخن نسخه بخت بخشیدن پخش نخست

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	یخ سیخ میخ بیخ نخ
	<i>ýazmaça:</i>	یخ سیخ میخ بیخ نخ

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Mähzu:n – gaýgyly; **ha:fez** – goraýjy, ýatdan bilýän; **härasät** – gorky, çekinmeklik; **häya:t** – durmuş, ýaşawyş; **hozn** – gaýgy; **hesa:dät** – bahyllyk; **hosn** – görk-görmek; **ha:wär** – gündogar; **häbär** – habar; **ha:r** – tiken; **ha:m** – çig; **häza:n** – güyz; **hesa:rät** – zyýan; **hoşk** – gury; **här** – eşek; **heräd** – akyly; **hord** – kiçi, maýda; **horräm** – şadyýan, sapaly; **hoftän** – uklamak; **ha:rej** – daşary; **Hora:sa:n** – Horasan; **hers** – aýy; **horu:s** – horaz; **hešt** – kerpiç; **hämi:r** – hamyr.

Gönükme. Aşakdaky sözleri göçürip, okalyşyny we terjimesini ýazyň.

حاجت حدود حریر حسرت حشو حکمت حقیقت حلوا حمایت
حیدر حیران حیا حیف حیوان حیلہ خارپشت خربوزہ خیش
خالص خاورزمین خجالت خراسان خردسال خرمن خریدن خلاف
خلبان خلوت خندہ خنجر.

Öwrenmek üçin sözler:

آرنج	a:ränj	– tirsek
بخت	bäht	– bagt
تجدید	täjdi:d	– täzeleniş
تشریح	täşri:h	– düşündiriş
جاروب	ja:ru:b	– sübse
دچار	doça:r	– duşmaklyk, duçar bolmaklyk
نجیب	näji:b	– asylly
نحو	nähw	– 1) usul, ýagdaý; 2) sintaksis

ÝATDA SAKLAŇ:

Eja:ze	– rugsat
Eja:ze bedähi:d	– rugsat beriň
Aýa eja:ze äst	– rugsatmy?
Do ba:re benewisi:d	– gaýtadan ýazyň
Ĥeýli: ĥu:b	– örän gowy
Besýa:r ĥu:b	– örän gowy
Bebähşi:d	– bagyşlaň
Mä'ázärät mi:ĥa:häm	– ötüňç soralaryň
Do ba:re beĥa:ni:d	– gaýtadan okaň
Dorost täläffoz koni:d	– sözi aýdyşyňyz dogry
Dorost täläffoz näkärdi:d	– sözi aýdyşyňyz nädogry

On dördünji sapak

ک(ka:f) WE گ(ga:f) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ka:f	k	ک	ڪ	ك	ک
ga:f	g	گ	گ	گ	گ

ک(ka:f) harpy

Bu harp «k» sesini aňladýar. Bu harpyň dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	پاک تاک زردک باک کودک پارک تاک
Başda:	کبوتر کبک کم اکبر کنار کمند کردن
Ortada:	مکتب مکتوب تکرار تشکیل ترکیب مشکوک
Ahyrda:	کوچک سبک کتک کمک شریک باریک

گ(ga:f) harpy

Bu harp «g» sesini aňladýar. Bu harpyň dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	تگرگ گرگ رگ برگ
-----------	-----------------

Başda:	گوسفند کوساله گوش گردو گوشت گرمابه
Ortada:	جهانگرد دیگر مسگر توانگر دیگدان شبگرد
Ahyrda:	دیگ سگ زنگ تنگ درنگ چنگ زرنگ

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

اندک ترکیدن ترک ترکمن درک گوگرد گرکس سرگردان
 گریستن کوک کودکستان گریبان گرداب آفتاب گردان گوناگون
 گوشی گوشه گذشتن گذاشتن کوزه گر کفاش کف کفگیر مارگیر
 کج گچ کرمان گمان شکستن دانشکده کرگدن

Bellik: ýazmaçada ک (ka:f) we گ (ga:f) harplarynyň zyzndan ا (alef) harpy goşulanda olaryň şekili biraz üýtgeýär.

کار کارگر استار آستار دستار آموزگار سازگار کاو کاری دانشگاه نمودگاه

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Ka:rha:ne – zawod, fabrik; **ka:mýu:n** – ýük maşyny; **ka:r/e/wa:n** – kerwen; **ga:m** – ädim; **ga:wsändu:ğ** – seýf; **ga:ra:ž** – garaž; **wärzeşga:h** – stadion; **foru:şga:h** – dükan; **ka:n** – kân, magdan; **ka:r** – kär, iş; **ka:m** – isleg, arzuw, maksat; **ka:ş** – kâşki; **ka:stän** – kemeltmek; **ka:h** – köşk; **ka:h** – saman.

Öwrenmek üçin sözler:

پارک	pa:rk	– park
پاک	pa:k	– pāk, arassa
تازگی	ta:zegi:	– täzelik
تکرار	täkra:r	– gaýtalamaklyk
جهانگرد	jäha:ngärd	– syýahatçy
سیک	säbok	– ýeňil

شرکت	şer/e:kät	– 1) gatnaşyk; 2) şereket
شكستن	şekästäñ	– döwmek, döwülme
كبوتر	käbu:tär	– kepleri
كفش	käfş	– köwüş
كمك	komäk	– kömek
كوچك	ku:çäk	– kiçi
كيف	ki:f	– ýantorba
گردو	gerdu:	– hoz
گرمابه	gärma:be	– hammam

ÝATDA SAKLAŇ:

دو باره بخوانم؟	do ba:re beħa:näm?	– täzeden okaýynmy?
ديکته بنويسيم	di:kte benewi:si:m	– diktant ýazalyň
استراحت كنيد	estera:hät koni:d	– dynç alyň
پاك كنم؟	pa:k konäm?	– süpüreýinmi, pozaýynmy?
تكرار كنم؟	täkra:r konäm?	– gaýtalaýynmy?
ترجمه كنم؟	tärjome konäm?	– terjime edeýinmi?

On bäşinji sapak

ل (la:m) HARPY

«L» sesini aňladýan bu harpyň dört görnüşi bolup, onuň başda we ortada gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrdaky görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
la:m	l	ل	ل	ل	ل

Özbaşdak:	بال مال شال حال دل فال بدل
Başda:	لباس لوزان لب دلبر دلیر حالت بالین
Ortada:	بلند خلبان فلک پلک بلد بلور جمیله
Ahyrda:	بلبل زابل ساحل شامل قفل منقل

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjime ediň.

ملول لوزیدن شمال کمال دلشاد ملت لزوم لشکر لگد لجن
نخل بخیل جمال سلیم سالم قلیل دلیل

Birinji bellik: ل (la:m) harpy ك (ka:f) we گ (ga:f) harplaryndan soň goşulanda bu harplaryň şekili az-kem üýtgeýär.

کھید کلم کلفت کبه که کوچ کونخ کستان گلزار گلشن گلو گلخن کلیم

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjime ediň.

کلیت کاکل کلیا کلیشه گل گدار گنار گلبن گلبرگ گلخن

Ikinji bellik: ك (ka:f), ل (la:m), ا (alef) harplary, şonuň ýaly-da ك (ka:f), ل (la:m), ا (alef) harplary goşulanda aşaky ýaly ýazylyar.

کلاس	kela:s	– synp
کلاب	gola:b	– gülap (gülüň suwy)
کلان	kâla:n	– uly
کلانی	gola:bi:	– armyt

كلاه	kola:h	– telpek
كلاه	gela:be	– palçyk, laý
كلام	käla:m	– söz
كلامتون	gola:betu:n	– 1) zer, jähek; 2) zerli sapak

Öwrenmek üçin sözler:

بالا	ba:la:	– ýokary
بالش	ba:leş	– ýassyk
حالا	ha:la:	– häzir
جملات	jomäla:t	– sözlemler
حلوا	hälwa:	– halwa
خيال	hïýa:l	– hyýal
دل	del	– ýürek
گل	gol	– gül
گل	gel	– palçyk, laý
گلدان	golda:r	– gülli
گلرخ	golroh	– owadan
گلو	gälu:	– bokurdak
لب	läb	– dodak
ملا	mäla:l	– gaýgy, gam-gussa
ملايم	mola:yem	– mylaýym
وسيله	wäsi:le	– serişde
ولايت	wäla:yät	– welaýat

ÝATDA SAKLAŇ:

Därs ra: ha:zer kärdi:d?	– sapaga taýýarlandyňyzmy?
Bäli:, därs ra: ha:zer kärdi:m	– hawa, sapaga taýýarlandyk
Näheýr, därs ra: ha:zer näkärdi:m	– ýok, sapaga taýýarlanmadyk
Tämri:n ra: neweştei:d?	– gönükmäni ýazdyňyzmy?

Bäli:, tāmri:n ra: neweṣtei:m

– hawa, gönükmäni ýazdyk

Näñeyr, tāmri:n ra: näneweṣtei:m

– ýok, gönükmäni ýazmadyk

Zäng zädeänd

– jaň kakdylar

Zäng zäde ṣod

– jaň kakyldy

Hänu:z zäng näzädeänd

– heniz jaň kakanoklar

On altynjy sapak

ص (sa:d) WE ض (za:d) HARPLARY

Bu harplar hem dört görnüşde ýazylyar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birkmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
sa:d	s	ص	صد	صد	ص
za:d	z	ض	ضد	ضد	ض

ص (sa:d) harpy

Bu harp «s» sesini aňladýar. Bu harpyň birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylyar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşiňiň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	اخلاص خلاص حرص قرص خاص رقص
Başda:	صدا صابون صبر صبح صندلی صاحب

Ortada:	مصدر قصد مصاحبه مصالحه مصرف تحصيل
Ahyrda:	رقص ناقص شخص تشخيص حريص خالص

ض (za:d) harpy

Bu harp «z» sesini aňladýar. Bu harpyň hem başda we ortada gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşiniň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	قرض ارض مرض مقراض مقروض
Başda:	ضرر ضربه ضرور رضا راضى ضيافت
Ortada:	مضمون مضايقه مضاف مضحك مضروب
Ahyrda:	نقبض مريض قبض فيض نقض

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

صياد صيد صفت صف صرف نصيب منصب مصور مصلحت
صليب صلح صندوق صورت صريح صدف صحبت صافى صدف
صحن صورتگر فضا فاضل مضر مضر ب رضایت ماضى
ضامن ضارب ضخامت ضربان ضريح ضميمه

Öwrenmek üçin sözler:

تحصيل

tähsi:l

– okuw, öwrenmeklik

خالص	ħa:les	– sap, arassa, gatançsyz
راضى	ra:zi:	– razy
رقص	räğs	– tans
شخص	şähs	– 1) adam; 2) ýöňkeme
صابون	sa:bu:n	– sabyn
صاف	sa:f	– sap, arassa
صبر	säbr	– sabyr
صحرا	sähra:	– sähra
ضرور	zäru:r	– zerur
ضيافت	ziya:fät	– myhmançylyk
مريض	märi:z	– keselli
واضح	wa:zeh	– aýdyň, belli

ÝATDA SAKLAŇ:

Keta:beta:n ra: bebändi:d	– kitabyňyzy ýapyň
Däftäreta:n ra: jäm' koni:d	– depderiňizi ýygnaň
Däftäreta:n ra: bemän bedähi:d	– depderiňizi maňa beriň
Dorost neweşti:d	– dogry ýazdyňyz
Çera:g ra: rouşän koni:d	– çyrany ýakyň
Çera:g ra: ha:mu:ş koni:d	– çyrany söndüriň
Emru:z häwa särd äst	– şu gün howa sowuk
Emru:z häwa: gärm äst	– şu gün howa yssy

On ýedinji sapak

ط (ta:) WE ظ (za:) HARPLARY

Bu harplaryň hem dört görnüşi bar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ta:	t	ط	ط	ط	ط
za:	z	ظ	ظ	ظ	ظ

ط (ta:) harpy

Bu harp «t» sesini aňladýar. Dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	خياط مشروط احتياط محتاط ارتباط شرط
Başda:	طالب طاهر طلب طبقه طرف طبل
Ortada:	لطف لطافت مطلب مطلوب مطبخ مطلق
Ahyrda:	ربط بسيط ضبط

ظ (za:) harpy

Bu harp «z» sesini aňladýar. Dört görnüşi hem çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	لحاظ الفاظ محفوظ ملفوظ
Başda:	ظرف وظيفه ظلم ظالم اظهار ظرافت

Ortada:	نظر نظارت انتظار نظير منظور منظوم
Ahyrda:	لفظ حفظ حافظ

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň (ظ harplary bilen ýazylyar).

Täna:b – tanap; **tänz** – degişme, ýaňsylama, ýaňsy; **täntäne** – dabara, şowhun; **täni:n** – goh, galmagal, ýaň; **tour** – hil, ýagdaý; **tu:fa:n** – tupan; **täwi:l** – uzyn; **motreb** – sazanda; **mota:ýebe** – degişme, ýumor; **mäträh** – öňe sürülmeklik, tekliplik, orta atmaklyk; **motälla:** – gyzyl çaymaklyk; **mäzlu:m** – zulum edilen, jebir-sütem edilen; **mozäffär** – ýeňiji; **mäznu:n** – şübhe edilen, şübheli; **mähär** – nusga, alamat; **zäri:f** – nepis, näzik; **zohr** – günortan; **zäfar** – ýeňiş; **näzm** – 1) şygyr, poeziýa; 2) tertip-düzgün; **mänzu:m** – şygyr bilen ýazylan; **neza:m** – tertip, düzgün; **neza:mi:** – harby.

On sekizinji sapak

ع (’áyn) WE غ (ğáyn) HARPLARY

Bu harplaryň ikisi-de dört görnüşli.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
’éyn, ’áyn	’	ع	ء	آ	ع
ğéyn, ğáyn	ğ	غ	غ	ب	غ

ع ('áyn) harpy

Bu harp diňe arap dilinden geçen sözlerde ýazylýar. Bu harpyň birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşiňiň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	طلوع اجتماع شروع اختراع نوع دفاع
Başda:	شاعر دعوت اعزام اعلام وعده ساعت عقل
Ortada:	بعد تعليم معلوم سعدى شعر تعريف صنعت
Ahyrda:	جمع نفع منع صنايع شمع ربع سريع

ع ('áyn) harpynyň okalyşy:

1. ع harpy sözüň başynda:

a) ا (alef) harpyndan öň gelse, «a» diýip okalýar. Meselem:

عالم	'a:läm	– älem-jahan
عادل	'a:del	– adyl, adalatly
عاقل	'a:ğel	– akylly
عالى	'a:li:	– ýokary

b) ا (alef) harpyndan başga harplardan öň gelse, ol «o, ä, e» sesleriniň biri ýaly okalýar. Meselem:

عمر	'omr	– ömür
علم	'elm	– ylym
عمو	'ämu:	– aga, kaka tarapdan erkek dogan

2. ع harpy sözüň ortasynda:

a) iki çekimliniň arasynda gelse, okalman, diňe şol çekimlileriň özi ýaly okalýar. Meselem:

اطلاعات	ettela:’at	– habarlar
مطبوعات	mätbu:’at	– metbugat
ساعی	sa:’i:	– işjeň

b) iki çekimsiziň arasynda gelse, okalman, onuň öňünden gelýän çekimli biraz uzynrak aýdylýar. Meselem:

معلوم	mä’lu:m	– mälim
تعليم	tä’li:m	– tälim

ç) çekimsizden soň we çekimliden öň gelse okalmaýar. Ýöne ع harpynyň ýerine ses pauza bilen biraz bölünýär. Meselem:

اشعار	äş’a:r	– şygyrlar
انعام	än’a:m	– engam, halat, sylag, serpaý

3. ع harpy sözüň ahyrynda:

a) çekimliden soň gelse okalmaýar. Meselem:

وقوع	woğu:’	– amala aşma, bolup geçme
بديع	bädi:’	– çeper

b) çekimsizden soň gelse gepleşikde aýdylmaýar. Meselem:

منع	män’	– gadagan
دفع	däf’	– ýok etme, yzyna gaýtarma

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

عبارت عبرت عباس عبث عبور عبوس عبورگاه عبید عبیر
 عتاب عنبرافشان عتیق عثمان عجب عجله عجوز عدد تعداد
 عدالت عدل گستر عیان عهد متعهد عموزاده عمل غسل عیب
 معیوب عید معینک عین عیا عوض تعویض

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, okalyşyny we terjimesini öwreniň (ع harpy bilen ýazylyar).

’Äji:b – geň, täsin; ’ädäm – ýokluk; ’äza:b – azap; ’ozr – ötünç, sebäp; ’äräb – arap; ’ärz – arz, hal; ’äräğ – der; ’äru:s – gelin; ’äru:säk – gurjak; ’äru:si: – toý; ’ezzät – belent mertebelilik, hezzet, hormat; ’äzi:z – eziz;

'äzi:mät – ugrama; 'äskär – esger; 'eşrät – eşret; 'eşğ – yk, söýgi; 'äsa: – hasa, tayak; 'äsäb – nerw; 'äsäba:ni: – gaharlanmaklyk; 'äsr – 1) asyr; 2) ikindin; 'osýan – gozgalaň; 'ozw – agza; 'ätr – atyr.

Öwrenmek üçin sözler:

اجتماع	ejtema:'	– jemgyýet, ýygnaňyşyk
اتاق	ota:ğ	– otag
اظهار	ezha:r	– bildirme, aýan etme
تعريف	tä'ri:f	– gürrüň bermeklik
ربط	räbt	– 1) degişlilik; 2) baglaýjy
شجاع	şoja:'	– batyr, edermen
صنعت	sän'ät	– 1) senagat; 2) sungat
طبقة	täbäğe	– 1) gat; 2) synp
طول	tu:l	– uzynlyk, dowamlylyk
ظرف	zärf	– 1) gap-çanak; 2) hal
عيد	'eýd	– baýram
معروف	mä'ru:f	– belli, tanyml
ناظر	na:zer	– gözegçi
منظره	mänzäre	– görmüş
وظيفة	wäzife	– borç

ÝATDA SAKLAŇ:

اول بخوانید، بعد بنویسید	Äwwäl beħa:ni:d, bä'd benewi:si:d	– ilki okaň, soň ýazyň
تلفظ شما درست است	Täläffoz-e şoma: dorost äst	– siziň sözi aýdyşyňyz dogry
کوشش کنید این طور تلفظ بکنید	Ku:şeş koni:d i:n tour täläffoz bekoni:d	– şunuň ýaly aýtmaga çalşyň

مانع نشويد	Ma:ne' nāšawi:d	– päsgeľ bermäñ
باهم صحبت نكنيد	Ba:häm sohbät näkoni:d	– gürleşmäñ
فراموش نكنيد	Fära:mu:ş näkoni:d	– ýatdan çykarmañ
به خاطر داشته باشيد	Be ĥa:ter da:şte ba:şid	– ýatda saklañ

غ (ğayn) harpy

Bu harp «ğ» sesini añladýar. Bu harpyň hem birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşleriniň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	باغ داغ زاغ چراغ دروغ الاغ فراغ
Başda:	غرب غروب غلط باغبان غبار غيبت غيره
Ortada:	جغرافيا اشغال شغال شغل ارمغان چغندر
Ahyrda:	تيغ دريغ تبليغ مبلغ بليغ بالغ جيغ

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, okalyşyny we terjimesini öwreniň (Ğ harpy bilen ýazylýar).

Ğa:r – gowak; ğa:z – gaz; ğa:fel – gapyl, bihabar; ğoba:r – gubar; ğädäğän – gadagan; ğära:mät – garamat; ğärba:l – elek; ğärğ – gark bolma; ğäri:b – keseki; ğäzäl – gazal; ğosse – gam-gussa; ğosseda:r – gaýgyly; ğäzäb – gazap; ğäzäbna:k – gazaply; ğonçe – gunça; ğäni: – baý; ğu:ze – goza; ğouğa: – gowga; ğeybät – 1) gybat; 2) ýokluk.

On dokuzynjy sapak

ARAP-PARS ÝAZUWYNYDA ULANYLYÁN BEÝLEKI HEREKETLER

Arap-pars ýazuwynda öňki aýdylan hereketlerden başga-da harpyň üstünde ýa aşagynda goýulýan birnäçe belgiler (hereketler) bar.

1. **ـَ (täşdi:d)** – teşdit. Çekimsiziň goşalanýandygyny aňladýar. Meselem:

دُرُّ	dorr	– dür
نَقَّاش	nägga:ş	– suratkeş
شَكَّ	şäkk	– şek, şübhe
بَجَّه	bäççe	– çaga

Bu belgi tekstde ýazylyman hem bilner.

2. **ـَ (täniwi:n)** – tenwin. Arap dilinden geçen sözlerde sözüň ahyryndaky **ا** (alef) harpynyň üstünde goýlup, «än» ýaly okalýar. Meselem:

	räsmän	– resmi suratda
	mowäggätän	– wagtlaýynça
ب	ka:melän	– bütinleý
	mähsu:sän	– hususan-da
ب	mäsälän	– meselem

Käte bu belgi hem ýazuwda ýazylymaýar. Ýöne şeýle-de bolsa bu sözler «tenwin» belgisi bar ýaly okalýar.

3. **ـِ (mädde)** – metde. Sözüň başynda we käbir sözlerde bolsa ortasynda gelýän **ا** (alef) harpynyň üstünde ýazylyp, onuň uzyn çekimli «a:» sesini aňladýandygyny bildirýär:

آب	a:b	– suw
آرد	a:rd	– un

آش	a:ş	– aş
تأثر	tea:tr	– teatr

4. **ع (hämze)** – hemze. Bu belgi, esasan, pars diline giren arap sözlerinde duşýan-da bolsa, pars dilindäki beýleki sözlerde hem giñden ulanylýar. Bu belgi boş dişň üstünde (ء) goýlup, öňden we yzdan gelýän çekimliniň ikisiniň-de okalmalydygyny aňladýar. Meselem:

پائين	pa:i:n	– aşak
روئین	ru:i:n	– бүрүнç
آينه	a:i:ne	– aýna
ككائو	ka:ka:o	– kakao

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

أَرَهُ كُرَّهُ حَسَّاسَ عَطَّارَ خَطَّاطَ حَمَّالَ بَنَّا طَرَاحَ قَنَادَ شِدَّتَ
 إِطْلَاعَ مُدَّتَ تَلَفُّظَ بَقَالَ تَصَرَّفَ حَدَّ مُتَصَرَّفَ شَخْصًا حَتْمًا حُكْمًا
 مُرْتَبًا إِتْفَاقًا تَصَادُفًا غَالِبًا فِعْلًا عَجَالَتَا سَوَّالَ مَوَاطِنَهُ تَأْتِيرَ نَاطِرَ
 تَأْدِيبَ جُزْئِيَّ رُوْنِيَه دَانَائِي بَيْنَائِي

SÖZLÜK

ا آ

آب	ab	– suw
آبپاش	abpaş	– suw sepilýän jürdek
احمد	Ähmäd	– Ahmet
اذیت	äziýät	– ezýet, horluk
ارث	ers	– miras
آرد	ard	– un
ارض	ärz	– ýer, ýurt
اردک	ordäk	– ördek
اره	ärre	– byçgy
آزاد	azad	– 1) azat, erkin; 2) Azat (<i>adam ady</i>)
اژدر	äždär	– 1) aždarha; 2) Aždar (<i>erkek adamyň ady</i>)
اشخاص	äşhas	– adamlar
الفاظ	älfaz	– sözler
املا	emla	– diktant
آن	an	– ol
انسان	ensan	– ynsan
انواع	änwa'	– her hili, dürli
آن کیست؟	an kist?	– ol kim?
این	in	– bu
این چیست؟	in çist?	– bu näme?
این قلم است.	in ğäläm äst	– bu ruçka

ب

بابا	baba	– kaka, ata, baba
بار	bar	– 1) ýük; 2) gezek
باز	baz	– 1) açyk; 2) ýene
باعث	ba'es	– sebäp
باغ	bağ	– bag
بام	bam	– üçek
بد	bäd	– erbet, ýaramaz, bet
برق	bärg	– 1) ýyldyrym; 2) elektrik togy
برادر	bäradär	– dogan
برگ	bärg	– ýaprak
بعد	bä'd	– soň
بلال	Bälal	– Belal (<i>erkek adamyň ady</i>)
بلبل	bolbol	– bilbil
بنا	bäna	– bina, jaý
بنا	bänna	– jaý salýan ussa
بهار	bähar	– bahar, ýaz

پ

پا	pa	– aýak
پاسخ	pasoh	– jogap
پاک	pak	– päk, arassa
پاکت	pakät	– bukja
پدر	pedär	– kaka, ata
پرچم	pärçäm	– baýdak
پزشک	pezeşk	– lukman
پس	päs	– soň
پسر	pesär	– oylan
پنج	pänj	– baş
پیر	pir	– garry

ت

تاج	taj	– täç
تايد	tä'yid	– tassyklama
تار	tar	– tar (<i>saz guraly</i>)
تازه	taze	– täze
تخت	täht	– tagt
تر	tär	– ter
ترب	torob	– turp
ترش	torş	– turşy
تقريباً	täğribän	– takmynan
تضمن	täzmin	– kepil bolma, kepillendirme
تن	tän	– ten
تير	tir	– ok
تيز	tiz	– ýiti

ث

ثانيه	saniýe	– sekunt
ثروت	särwät	– baýlyk

ج

جديد	jädid	– täze
جمال	Jämal	– Jemal (<i>adam ady</i>)
جوراب	jurab	– jorap
جغد	joğd	– baýguş
جمع	jäm'	– jem, jemlemeklik

چ

چتر	çätr	– saýawan
چشم	çäşm	– göz
چنار	çenar	– çynar
چهار	çähar	– dört

حتما hätmän
 حدیث hädis
 حساب hesab
 حسن Häsän
 حیاط häyat

ح

– hökman
 – hadys
 – hasap
 – Hasan (*erkek adamyň ady*)
 – haýat, howly

خانه ĥane
 خرما ĥorma

خ

– öý
 – hurma

داراب Darab
 داد dad

د

– Darab (*erkek adamyň ady*)
 – berdi (*bermek işliginiň öten zaman olluk ýöňkemesi*)

داس das
 دال dal
 دختر doĥtär
 درختها derähtha
 درس därs
 دست däst
 دشت däšt
 دلبر Delbär
 دلشاد Delşad
 دی deý

– orak
 – dal (*harpyň ady*)
 – gyz
 – agaçlar
 – ders, sapak
 – el
 – çöl, sähra
 – Dilber (*gyz ady*)
 – Delşat (*gyz ady*)
 – deý (*Eýranda ulanylýan şemsi ýyl hasaby boýunça 10-njy aýyň ady*)

ذال zal
 ذرت zorrät
 ذره zärre

ذ

– zal (*harpyň ady*)
 – mekgejöwen
 – zerre, iň kiçi, azajyk

ر

راحت	rahät	– rahat, arkaýyn
راه	rah	– ýol
ربع	rob'	– dörtten bir bölegi
ردیف	rädif	– hatar
رژه	räže	– dabaraly ýöriş
رفیق	räfiğ	– ýoldaş
رقص	räğs	– tans
رو	ru	– ýüz
رى	Reý	– Reý (<i>Eýranda bir şäheriň ady</i>)

ز

زرد	zärd	– sary
زيبا	ziba	– owadan

ژ

ژاله	žale	– damja
ژانويه	žanwiye	– ýanwar
ژرف	žärf	– çuň

س

ساحل	sahel	– kenar
سحر	sähär	– säher
سخت	säht	– kyn, agyr
سرباز	särbaz	– esger
سرخ	sorh	– gyzyl
سطل	sätl	– bedre
سعد	sä'd	– bagt, sähet
سلام	sälam	– salam
سلمان	Sälman	– Selman (<i>erkek adamyň ady</i>)

سؤال	soal	– sował sorag
سيب	sib	– alma

ش

شاخ	şah	– şah, şaha
شاد	şad	– şat, şadyyan
شام	şam	– ağşamlyk
شتر	şotor	– düýe
شرح	şärh	– düşündiriş
شرط	şärt	– şert
شرق	şärğ	– gündogar
شكر	şäkär	– şeker
شهر	şähr	– şäher
شير	şir	– 1) süýt; 2) suw akýan kran; 3) ýolbars

ص

صد	säd	– ýüz (<i>san</i>)
صورت	surät	– ýüz

ط

طبل	täbl	– deprek
طرف	täräf	– tarap

ظ

ظرف	zärf	– gap-çanak
ظهر	zohr	– günortan

ع

عادت	‘adät	– adat
عيد	‘eýd	– baýram

غ

غالباً	ğalebän	– köplenç
غذا	ğäza	– nahar
غرب	ğärb	– günbatar
غلیظ	ğäliz	– goýy
غم	ğäm	– gam-gussa

ف

فصل	fäsl	– pasyl
فضا	fäza	– giňişlik
فقط	fäğät	– diňe
فكر	fekr	– pikir
فورا	fourän	– şol bada, derrew
فیل	fil	– pil

ق

قرض	ğärz	– karz
قطار	ğätar	– otly
قلم	ğäläm	– ruçka
قند	ğänd	– gant

ک

کاج	kaj	– arça
کار	kar	– iş, kär
کارگر	kargär	– işçi
کریم	Kärim	– Kerim (<i>adam ady</i>)
کلاس	kelas	– synp
کلم	käläm	– kelem
کلنگ	koläng	– durna
کوچک	kuçäk	– kiçi
کیف	kif	– ýantorba

گاو	gaw	– sygyr
گرگ	gorg	– möjek
گل	gol	– gül
گلدان	goldan	– güldan
گنج	gänj	– genji-hazyna

گ

لچک	läçäk-	– ýaglyk
لذیذ	läziz	– lezzetli, süýji
لفظ	läfz	– söz
لیمو	limu	– limon

ل

مادر	madär	– eje, ene
مثل	mesl	– ýaly
مثلا	mäsälän	– meselem
محکم	mohkäm	– mäkäm, berk
مداد	mädad	– galam
مراد	Morad	– Myrat (<i>adam ady</i>)
مرغ	morg	– towuk, guş
مريض	märiz	– keselli
مریم	Märyäm	– Merýem (<i>adam ady</i>)
مژده	može	– kirpik
مژده	možde	– buşluk
مو	mu	– saç
میراث	miras	– miras
میز	miz	– stol

م

ن

نادر	Nader	– Nedir (<i>adam ady</i>)
نازك	nazok	– nāzik, ýuka
نامه	name	– hat
نان	nan	– nan, çörek
ناو	naw	– gāmi
نخ	nāh	– ýüplük, sapak
نردبان	nārdeban	– merdiwan
نظامی	Nezami	– Nyzamy (<i>adam ady</i>)
نظر	nāzär	– nazar, garaýyş
نفر	nāfär	– sany, adam
نقاش	näggaş	– suratkeş
نقد	nāğd	– nagt
نگار	Negar	– Nigär (<i>gyzyň ady</i>)
نمد	nämäd	– keçe
نمک	nämäk	– duz
نمکدان	nämäkdan	– duz gaby
نوع	nou'	– görnüş
نی	neý	– tüýdük

و

وارث	wares	– mirasdüşer
وارد	warded	– girmeklik
ولی	wäli	– emma, weli

ه

هادی	Hadi	– Hady (<i>erkek adamyň ady</i>)
هفت	häft	– ýedi
هوا	häwa	– howa

MAZMUNY

Sözbäşy.....	7
Birinji sapak. Pars elipbiýi	8
Ikinji sapak. Harpy emele getirýän şekiller.....	10
Üçünji sapak. Birmeňzeş ses aňladýan harplar	12
Dördünji sapak. Iki görnüşli we dört görnüşli harplar.....	13
Bäşinji sapak. ب (be), پ (pe), ت (te), ث (se) harplary	20
Altynjy sapak. ن (nu:n) we ی (ýa:) harplary	22
Ýedinji sapak. س (si:n) we ش (şi:n) harplary	25
Sekizinji sapak. ه (ha:-ýe häwwáz) harpy.....	29
Dokuzynjy sapak. Uzyn çekimlileriň ýazuw düzgüni.....	32
Onunjy sapak. Gysga çekimlileriň ýazuw düzgüni. Hereketler.....	35
On birinji sapak. م (mi:m) harpy	37
On ikinji sapak. ف (fe) we ق (ğa:f) harplary	39
On üçünji sapak. ج (ji:m), چ (çe), ح (ha:-ýe hotti:), خ (ħe) harplary	41
On dördünji sapak. ك (ka:f) we گ (ga:f) harplary	47
On bäşinji sapak. ل (la:m) harpy	49
On altynjy sapak. ص (sa:d) we ض (za:d) harplary.....	52
On ýedinji sapak. ط (ta:) we ظ (za:) harplary	55
On sekizinji sapak. ع (‘aýn) we غ (ğaýn) harplary	56
On dokuzynjy sapak. Arap-pars ýazuwynda ulanylýan beýleki hereketler.....	61
Sözlük	63

A. Saryýew, M. Batyrowa

PARS DILI

Ýokary okuw mekdepleri üçin okuw kitaby

*Türkmenistanyň Bilim ministrliги
tarapyndan hödürlenildi*

Aşgabat
Türkmen döwlet neşirýat gullugy
2019

UOK 378:811.222.1

S 22

Saryýew A., Batyrowa M.

S 22 **Pars dili.** Ýokary okuw mekdepleri üçin okuw kitaby. –
A.: Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2019.

TDKP №177, 2019

KBK 81.2 (Pars) ýa 73

© A. Saryýew, M. Batyrowa, 2019.

**TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTI
GURBANGULY BERDIMUHAMEDOW**

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET TUGRASY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET BAÝDAGY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET SENASY

Janym gurban saňa, erkana ýurdum,
Mert pederleň ruhy bardyr köňülde.
Bitarap, garaşsyz topragyň nurdur,
Baýdagyň belentdir dünýäň öňünde.

Gaýtalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

Gardaşdyr tireler, amandyr iller,
Owal-ahyr birdir biziň ganymyz.
Harasatlar almaz, syndyrmaz siller,
Nesiller döş gerip gorar şanymyz.

Gaýtalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

SÖZBAŞY

Berkarar döwletimiziň bagtyýarlyk döwründe hormatly Prezidentimiziň baştutanlygynda Türkmenistan Watanymyz ylym, bilim ugrunda uly ösüşleri gazandy. Biziň ýurdumyzda dil öwretmek meselesine hem düýpli üns berilýär.

Ýurdumyzyň ýokary okuw mekdeplerinde pars dilini daşary ýurt dili hökmünde öwrenýän talyplar üçin niýetlenen bu okuw kitaby ilkinji gezek neşir edilýär.

Okuw kitaby:

1. Talyplara pars diliniň sesleriniň dogry aýdylyşyny öwretmegi, olary pars sözleriniň okalyşynyň esasy görnüşleri bilen tanyşdyrmagy;

2. Pars elipbiýinde okamagy we ýazmagy öwretmegi;

3. Pars diliniň grammatikasy boýunça talyplara ilkinji düşüňjeleriň berilmegi, iň işjeň ulanylýan sözleri, gepleşik nusgalaryny okamagy we olara düşüňmegi öwretmegi;

4. Sözleriň we söz düzümleriniň ýazylyşyny, okalyşyny hem-de aňladýan manylaryny öwretmegi;

5. Okalýan we diňlenilýän tekstlere anyk düşüňmegiň esaslaryny ýola goýmagy;

6. Sözleşiş we ýazuw diliniň esaslaryny öwretmegi maksat edinýär.

Eliňizdäki okuw kitaby häzirkî zaman pars diliniň grammatik kadalary esasynda düzülse-de, onda nusgawy pars diliniň kâbir aýratynlygyna hem düşündiriş berilýär we oňa degişli nusgawy edebiyatdan nusgalar görkezilýär. Bu bolsa talyplara diňe bir häzirkî zaman pars diline degişli tekstleri däl-de, eýsem, nusgawy edebiyata degişli tekstleri hem dogry terjime etmäge ýardam eder.

Okuw kitabyndan diňe bir ýokary okuw mekdepleriniň talyplary däl, eýsem, bu dili özbaşdak öwrenýänler hem peýdalanyp bilerler.

Okuw kitaby üç bölümden ybarat:

Birinji bölümde pars diliniň sesleri we ses birikmeleri düşündirilýär.

Ikinji bölümde pars diliniň elipbiýi barada giňişleýin maglumat berilýär. Harplaryň özbaşdak, sözüň başynda, ortasynda we soňunda ýazylyşy düşündirilýär we görkezilýär.

Üçünji bölümde pars diliniň grammatik kadalary we düzgünleri aňsatdan kynrak görnüşlerine çenli zzygiderli tertipleşdirilip düşündirilýär.

Her sapak 2-4 akademik sagat üçin niýetlenildi. Täze tema düşündirilenden soňra ony berkitmek üçin 2-6 sany ýumuş berilýär. Elipbiý öwredilenden soňra, her sapakda tekst we oňa degişli sözlük getirilýär. Textler iň ýörgünli sözleri öz içine alýar we olaryň mazmuny gündelik durmuşda, adatça, amala aşyrylýan hereketlerden we duş gelýän ýagdaýlardan ybaratdyr.

Okuw kitabynyň üçünji bölüminden soňra okamak, terjime etmek we gürrüň bermek üçin tekstler we goşgular berildi. Kitabyň ahyrynda parsça-türkmençe sözlük bar, oňa sapaklarda hem-de tekstlerde getirilen sözlerden daşary gepleşikde peýdalanylýan sözler goşuldy.

GIRIŞ

Gözbaşyny örän gadymy döwürlerden alyp gaýdýan türkmen dilinde we edebiyatynda pars sözleriniň we söz düzümleriniň örän köp bolmagy, galyberse-de, türkmen we eýran dilli halklaryň gadymdan goňşy bolup ýaşamagy, ençeme atlaryň, işlikleriň, sypatlaryň aslynyň iki dil üçin hem bir kökden gaýtmagy, günorta goňşy döwlet Eýran Yslam Respublikasynyň resmi we edebi dili bolan pars dilini öwrenmegiň zerurlygyna şaýatlyk edýär.

Pars dilini bilmezden Azadynyň, Magtymgulynyň, Andalybyň, Gaýybynyň... özünde müň bir manyny, öwüşgini saklap ýatan setirlerine doly düşünmek mümkin däl, onsuz gadymyýet bizden has-da uzaklaşýar.

Pars dili hindi-ýewropa diller maşgalasynyň eýran dilleri toparyna degişli. Eýran dilleri 4 topara bölünýär: 1) demirgazyk-günbatar, 2) demirgazyk-gündogar, 3) günorta-günbatar, 4) günorta-gündogar.

Demirgazyk-günbatar dillerine midiýa dili (gadymy döwür), parfiýa ýa-da pehlewî-aşkany dili (orta döwür), azeri, gilan, mazenderan, talyş, kürt kermanjy, kürt surany, semnan, merkezi eýran dilleri, buluç, tat, täjik, şiwendi, sangsary, tabary dilleri (täze döwür) degişlidir.

Demirgazyk-gündogar dillerine awesta dili (gadymy döwür), sogdy, horezm, balh, günbatar sekaýy, alan dilleri (orta döwür), puшту, pamiir, osetin, ýagnob, täze sogdy dilleri (täze döwür) degişli.

Günorta-günbatar dillerine gadymy pars dili (gadymy döwür), orta pars ýa-da pehlewî dili (orta döwür), pars, lor, bagtyýar, beşakürt, kemzar dilleri (täze döwür) degişlidir.

Günorta-gündogar dilleri: tahar dili (orta döwür), peraçy, monjy, urmory (täze döwür).

Eýran dilleri üç taryhy döwre bölünýär: 1) gadymy, 2) orta, 3) täze.

Gadymy döwür. Biziň eýýamymyzdan öňki VI–III asyrlara degişli bolan gadymy döwre ahmeni (parsça: هخامنشی – hähamäneşi) patyşalarynyň «myhy» (çüý) köşk ýazgylary, gadymy söwda ýollarynyň ugrundaky gaýa ýazgylary degişli hasap edilýär.

Olaryň arasynda biziň eýýamymyzdan öňki 522–486-njy ýyllarda hökmürowanlyk eden Dari (parsça: داریوش – Darýuş) patyşanyň uly ýeňişlerine bagyşlanyp 500 metr ýokarda ýazylan Bisütün (terjimesi: *behso tun* – ajaýyp sütün) ýazgylary has-da ähmiýetlidir. Bu ýazgy häzirkî Kermanşah şäheriniň golaýynda ýerleşýär.

Eýran dilleriniň gadymy döwrüne degişli, ylmy taýdan iň ähmiýetli çeşmeleriň biri-de Awestadyr. Awestanyň dili flektiw dil bolup, onda üç rod, üç hili san (birlik, jübütlik we köplük) we sekiz düşüm bolupdyr, ýöne gadymy eýran dillerine degişli soňrakky ýazgylarda fleksiýanyň gowşap, analitik elementleriň ulanylyşynyň has güýjap başlandygy görünýär.

Ahmeniler döwrüne degisli gadymy dil – skif dili, midiýa (mad) dilleri gadymy eýran dillerine degişli hasap edilýär.

Orta döwür. Bu döwür biziň eýýamymyzyň III–VII asyrlaryny, ýagny sasanylar neberesi bilen arap basybalyjylygy aralygyndaky döwri öz içine alýar. Iki döwrüň arasyndaky alty asyra degişli ýazuw ýadygärlikleri örän az bolany sebäpli, ol döwür resminamalaşdyrylmadyk hasap edilýär. Resmi elipbiý hökmünde arameý harplarynyň esasynda düzülen pehlewî harplary ulanylypdyr. Orta döwrüň dili gadymy döwürden analitik häsiýetiň has işjeňleşendigi, rodларыň, düşümleriň, jübütlik sanларыň ulanyşdan galanlygy, flektiw işlik şekilleriniň azalanlygy, diliň fonetikasyynda-da, morfologiýasynda-da, sözlemiň sintaktik gurluşynda-da birnäçe üýtgeşmeleriň ýüze çykanlygy bilen tapawutlanypdyr.

Arapларыň gelmeginden soňra, tä IX asyra çenli ýazuw dili arap dili bolup, başga dilde ýazylan hiç hili ýazuw ýadygärliklerine duş gelinmeyär.

Täze döwür. IX asyrdan Orta Aziýada we Horasanda emele gelen dile *dari dili* diýilýär. «Dari» sözüniň gelip çykyşy barada iki pikir bolup, alymlaryň käbiri «derbar» (köşk) sözünden alsa, beýleki dilçiler «dere» sözünden gelip çykandyr diýip çaklaýarlar. «Dari» dili IX–XI asyrlarda parslar, owganlar we täjikler üçin umumy bolan edebi dildir. Häzirkî zaman pars, owgan we täjik dilleri dari dilinden dürli şahalara bölünen asyldaş dillerdir.

Häzirkî zaman pars dili ilki «zäban-e farsî» atlandyrylyp, soňra arap diliniň täsiri bilen «farsî» diýlipdir.

Pars elipbiýi

Harpyň ady	Berýän sesi	Sözüň soňunda	Sözüň ortasynda	Sözüň başynda	Özbaşdak ýazylyşy
alef	a, ä, o, e	ا		آ	آ
be	b	ب	ب	ب	ب
pe	p	پ	پ	پ	پ
te	t	ت	ت	ت	ت
se	s	ث	ث	ث	ث
jim	j	ج	ج	ج	ج
çe	ç	چ	چ	چ	چ
he	h	ح	ح	ح	ح
he	h	خ	خ	خ	خ
dal	d	د	-	-	د
zal	z	ذ	-	-	ذ
re	r	ر	-	-	ر
ze	z	ز	-	-	ز
že	ž	ژ	-	-	ژ
sin	s	س	س	س	س
şin	ş	ش	ش	ش	ش
sad	s	ص	ص	ص	ص
zad	z	ض	ض	ض	ض
ta	t	ط	ط	ط	ط
za	z	ظ	ظ	ظ	ظ
eýn, aýn	-; ä, e, o	ع	ع	ع	ع
geýn, gaýn	ğ	غ	غ	غ	غ
fe	f	ف	ف	ف	ف
gaf	ğ	ق	ق	ق	ق
kaf	k	ک	ک	ک	ک

gaf	g	گ	گ	گ	گ
lam	l	ل-	ل-	ل	ل
mim	m	م-	م-	م	م
nun	n	ن-	ن-	ن	ن
waw	w, u, ou, o	و-	-	-	و
he, haýe häwwäz	h	ه	ه	ه	ه
ýe	i, ý, eý	ی-	ی-	ی	ی

Çekimli sesler

Häzirki zaman pars edebi dilinde 6 sany çekimli ses bar: **a, u, i, e, o, ä**.

Çekimli sesleri özara aşakdaky ýaly toparlara bölmek mümkin.

1. Hatarlara görä bölünişleri:

i, e, ä – alynky hatar

u, o, a – yzky hatar

Pars dilinde ortaky hatar çekimlileri ýok.

2. Diliň galşy taýdan bölünişleri:

i, u – ýokary galşy

e, o – orta galşy

ä, a – aşaky galşy

Alynky hatar çekimlileri dodaklanmaýanlar we yzky hatar çekimlileri dodaklanýanlar hasaplanýar.

Çekimli sesler (Monoftonglar)

Hatary boýunça Galşy boýunça	Dodaklanmaýan		Dodaklanýan
	Alynky	Orta	Yzky
Ýokary galşy	i – uzyn	-	u – uzyn
Orta galşy	e – gysga	-	o – gysga
Aşaky galşy	ä – gysga	-	a – uzyn

Çekimli sesleriň gysgaça häsiýetlendirilişi.

Uzyn çekimliler

Pars dilinde ulanylýan alty sany çekimliniň üç sanysy uzyn we üç sanysy gysga çekimli hasaplanýar.

Uzyn çekimliler – **a, u, i**

Gysga çekimliler – **ä, e, o**

Ýazuwda uzyn çekimliler – harplar bilen, gysga çekimliler bol-
sa, köplenç, harplaryň ýokarsynda we aşagynda goýulýan «häräkät»
diýlip atlandyrylýan ýörite bellikler bilen aňladylýar.

A – yzky hatar, aşaky galyş, dodaklanýan, uzyn çekimli ses. Ol
basymly bolanda-da, basymsyz bolanda-da hiç hili ysgynsyzlanman,
şol durşuna aýdylýar.

آب – ab – suw

شاد – şad – şat

پا – pa – aýak

U – yzky hatar, ýokary galyş, dodaklanýan, uzyn çekimli ses.

او – u – ol

گوش – guş – gulak

بو – bu – ys

I – alynky hatar, ýokary galyş, dodaklanmaýan uzyn çekimli ses.
I sesi aýdylanda diliň ujy aşaky dişlere degýär we dodaklar dartylýar.

این – in – bu

شیرین – şirin – şirin, süýji

سیب – sib – alma

Gysga çekimliler

Ä – alynky hatar, aşaky galyş, dodaklanmaýan gysga çekimli ses.

ابر – äbr – bulut

من – män – men

E – alynky hatar, orta galyş, dodaklanmaýan gysga çekimli. Bu
çekimli sözüň ortasynda we ahyrynda aýdylyşyna garanyňda, sözüň
başynda has açyk eşidilýär.

امروز – emruz – şu gün

کتاب – ketab – kitap

E sesi söz ortasynda *y* çekimsiziniň öňünden gelende, köplenç,
i sesine ýakyn aýdylýar:

بیا – biýa – gel

پیاده – piýade – pyýada

О – yzky hatar, orta galyş, dodaklanýan gysga çekimli.

اتو – otu – ütük

اتوبوس – otobus – awtobus

شوتور – şotor – düýe

2-nji sapak

Çekimsiz sesler

Häzirki zaman pars dilinde 23 sany çekimsiz ses bar.

Açyk çekimsiz sesler: b, w, g, ğ, d, ž, j, z, m, n, r, l, ý

Dymyk çekimsiz sesler: p, f, k, t, ş, ç, s, h, h, -'

Çekimsiz sesler

Emele geliş boýunça		Ses organlarynyň gatnaşygy boýunça		Dodak		Dilujy	Dilorta	Dilardy	Uwulýar sesler	Damak çekimsizler		Bogaz sesi
		Goşadodak	Dişdodak	Ýokary damak	Aşaky damak							
Zarpylar (değişikiler)	Galmagally	Arassa	p, b		t, d	k, g		ğ			(-')	
		Affrikatlar (çylşyrymlylar)				ç, j						
	Sonantlar (burun sesleri)	m		n	(n)	(n)						
Yşgalaňly	Galmagally	1 fokusly		f, w	s, z			h (ğ)		h		
		2 fokusly				ş, ž						
	Sonantlar	Aralyk				ý						
		Gapdal			l							
Titreyji					r							

1. Dil biliminde **p, t, k** sesleri aňyrdan gelýän howanyň önünde sesi aýtmaga gatnaşýan gep organlarynyň biri-birine degip, gapyşyp böwet emele getirmeginden emele gelýän degişikli zarply çekimsizler diýlip atlandyrylýar.

2. Sap galmagaldan durýan dymyk çekimsizlerden tapawutlylykda, ses perdeleriniň titremegi netijesinde dörän açyk çekimsizler sözün ahyrynda az-kem dymyklaşsalar-da, hiç wagt dymyk seslere öwrülmeýärler.

مدد – mädäd – medet, kömek

قادر – Gader – Kadyr

3. Sap galmagaldan ybarat bolan dymyk çekimsizler açyk çekimsizleriň önünden gelenlerinde-de, hiç wagt açyklaşmaýarlar.

پاسپورت – pasport – pasport

افزایش – äfzaýeş – artdyrma

4. Sözün ortasynda we ahyrynda çekimsiz sesiň goşalandyrylyp aýdylmagy pars diline häsiýetli hadysa. Eger şol çekimsiz goşalandyrylman, bir ses hökmünde aýdylsa, ol düýbünden başga many aňladyp biler.

بنا – bänä – bina

بنا – bänna – bina ediji, gurluşykçy

Teşdid «^ء» belgisi bilen belleniýän çekimsiz ses goşalandyrylanda iki ses bir ses hökmünde, arasy bölünmän uzyn aýdylýar.

Pars dilinde ulanylýan ähli çekimsiz sesleri üç hili häsiýetlendirme mümkin:

1. Artikulýasiýanyň hili boýunça;
2. Owaz perdeleriniň gatnaşygy boýunça;
3. Sesiň gatnaşygy boýunça.

3-nji sapak

Çekimsiz sesleriň häsiýetlendirilişi

Ş, ž – dilujy, yşgalaňly iki fokusly, galmagally ses. Ş – dymyk we ž – açyk çekimsiz.

شک – şäk – şek

ژاله – Žale – Žale (has at)

Ç, j – dilujy affrikat, dymyk we açyk sesler. Bu sesleriň aýdylyşy hem türkmen dilindäki ýaly bolup, diňe sözüň ortasynda **j** sesi dymyk çekimsizleriň önünden gelende **ç** sesine öwrülýär.

اجتماعی – ej(ç)temai – jemgyýetçilik

K, g – dilorta, zarply, galmagally. **K** – dymyk we **g** – açyk çekimsiz.

یک – ýek – bir

مکان – mäkän – mekan

گرم – gärm – yssy

مگر – mägär – meger

تگرگ – tägärg – doly

L – dilujy, dişdüýbi, yşgalaňly, gapdal sesi. Türkmençe aýdylyan **l** sesinden ýumşagrak aýdylýar.

لال – la:l – lal

لاله – lale – güläle

لیلی – Leýli – Leýli (has at)

بلبل – bolbol – bilbil

Ý – dilorta, yşgalaňly açyk çekimsiz ses.

یاد – ýad – ýat (zehin)

یار – ýar – dost

P, b – goşadodak, zarply, galmagally çekimsiz. **P** – dymyk we **b** açyk çekimsiz ses. Açyk **b** sesi sözüň ahyrynda birneme dymyklaşsa-da, hiç wagt dymyga öwrülmeýär.

لب – läb – dodak

شب – şäb – agşam, gije

پا – pa – ayak

پدر – pedär – kaka

لامپ – lamp – lampa

T, d – dilujy, dişdüýbi, zarply, galmagally ses. **T** – dymyk, **d** – açyk çekimsiz. **D** sesi sözüň ahyrynda birneme dymyklaşsa-da, hiç wagt dymyk **t** sesine öwrülmeýär.

تا – ta – tä, üçin

تار – ta:r – 1) tar, 2) garaňky

باد – bad – ýel, şemal

مراد – Morad – Myrat, maksat

T we **d** sesleri uzyn çekimli sesleriň önünden gelende gaty kentlewük çekimsizine öwrülmeýär.

تو – to – sen

دور – dur – uzak, daş

دو – do – iki

Pars dilinde ق – **gaf** we غ – **gaýn** harplary bilen aňladylýan iş-jeň organ hökmünde kiçi diliň titremeginden hasyl bolýan kiçi dil çekimsizidir. Oňa kätä *peltek çekimsiz* hem diýilýär. Bu ses zarply, galmagally açyk çekimsiz.

قادر – gader – 1) Kadyr (adam ady), 2) güýçli

غاز – gaz – gaz (guş)

Ġ sesiniň yşgalaňly görnüşi söz ortasynda we ahyrynda aşakdaky ýagdaýlarda duş gelýär.

a) iki çekimli sesiň arasynda gelende:

چاقو – çägu – çakgy

مغازه – mäğaze – magazin

b) çekimli bilen açyk çekimsiziň ya-da açyk çekimsiz bilen çekimliniň arasynda gelende:

مرغابی – morğabi – suw guşy

اقرار – eğrar – ykrar

Ġ sesi söz ortasynda dymyk çekimsizleriň önünden gelende käte kiçi diliň gatnaşmagynda emele gelýän dymyk **h** sesine meňzeş aýdylýar. Meselem: وقت – wägt – **wagt** sözi käte **wäht** görnüşinde aýdylýar.

Pars dilinde arap dilinden geçen sözlerde ulanylýan ع – **aýn** harpy transkripsiyada (-') apostrof bilen görkezilýär. Bu bogazda döreyän zarply, galmagally dymyk çekimsizdir.

عقل – ä'ğl – akył

جمع – jäm' – jem

M – goşa dodak, zarply, burun sesi.

مادر – madär – eje

دم – däm – dem (dem almak)

N – dilujy-dişdüýbi, zarply burun sesi.

نان – nan – çörek

جان – jan – jan

F, w – dodak-diş, yşgalaňly, galmagally ses. Diňe **i** sesiniň öňünden gelende ýumşagrak aýdylýar. **W** sesi sözün başynda **a** we dodaklanmaýan çekimli seslerden öň gelende rus dilindäki **в** we iňlis dilindäki **v** ýaly aýdylýar (sözün içinde gelende türkmen dilindäki **w** we iňlis dilindäki **w** sesi ýaly aýdylýar).

سفیر – säfir – ilçi

کوير – käwir – çöl

H – uwulýar, yşgalaňly, galmagally, dymyk çekimsiz. Bu ses aýdylanda kiçi dil esasy gep organy bolup hyzmat edýär.

خر – här – eşek

نخ – näh – nah

H – aşaky damak (faringal), yşgalaňly, galmagally, dymyk çekimsiz. Bu ses bogazdaky armyt şekilli kitirdewükler arasyndaky ýoldan howanyň gelmeginde döreyän galmagala owazyň goşulmagy bilen döreyär. **H** we **h** sesleri biri-birinden düýpli tapawutly bolup, aýry manyly sözleri emele getirýärler.

هر – här – her

حتماً – hätmän – hökman

R – sonorly, açyk, titreýji, dilujy çekimsiz.

رو – ru – ýüz

تر – tär – ter

Pars diliniň elipbiýi

Araplaryň gelmeginden soňra, Eýranda ýazuw grafikasyny hökmünde arap elipbiýi ýörgünli bolup başlaýar. Emma arap dilinde ulanylýan 28 sany harp pars diliniň hemme ses aýratynlyklaryny aňladyp bilmeýär. Şonuň üçin arap diline mahsus bolan 28 harpyň üstüne **p, ç, ž, g** seslerini aňladýan پ، چ، ژ، گ harplary goşulyp, jemi 32 harpdan ybarat bolan pars elipbiýi döreýär.

Bellik. Soňky döwürlerde dilçi alymlaryň köpüsi **älef** harpyny uzyn **a** sesini aňlatsa **älef**, eger gysga cekimlileri (**ä, e, o**) aňlatsa, **hemze** diýip atlandyryp başladylar. Şonuň üçin häzir Eýran Yslam Respublikasynda pars dilinde çykýan okuw kitaplarynda harplaryň sany 33 diýlip görkezilýär.

Pars dilinde harplar sagdan çepi ýazylýar. Harplar **baş harp** we **setir harpy** diýlip bölünmeýär.

Pars elipbiýinde ulanylýan 32 harpyň 7 sanysy arap sözlerine mahsus bolup, diňe arap we türki dillerinden pars diline geçen sözlerde ulanylýar.

ث، ح، ص، ض، ط، ظ، ع

Ýogyn **ğ** sesini aňladýan ق harpy arassa pars sözlerinde ulanylman, arap we beýleki dillerden geçen sözlerde peýdalanylýar.

1-nji gönükme. Harplaryň her görnüşinden bir setir ýazyň.

ث، ح، ص، ض، ط، ظ، ع، ق

Bir ses aňladýan dürli harplar

Arap dilinde dürli sesleri aňladýan käbir harplar pars dilinde bir sesi aňladýarlar, ýöne haýsy sözde haýsy harpyň ýazylyandygyny gowy bilmeli. Ýazuwda dört sany «z», üç sany «s», iki «t», üç «h», üç «g» sesini aňladýan harplar bolanda-da olaryň biriniň ýerine

beýleki harpy ýazmak bolmaýar. Sebäbi pars dilinde meñzeş ses aňladýan şol harplar arap dilinde dürli sesleri aňlatmak bilen başga-başga manylarda ulanylýar. Şol sebäpli pars dilinde meñzeş ses aňladýan bir harpyň ýerine beýleki bir harp ýazylsa, onda söz düýbünden ýalňyş bolýar. Meselem:

1	ضمان – zäman – zamun	زمان – zäman – wagt, zaman
2	صفر – säfär – hijri-kamary ýyl hasabynda ikinji aýyň ady	سفر – säfär – sapor, syýahat
3	سد – säd (d) – böwet, berkitme	صد – säd – ýüz (san)
4	خزینه – häzine – hazyna, egsilmeýän baýlyk	هزینه – häzine – çykdajy
5	غربت – gorbät – uzak ýer, ýat ülke	قربت – gorbät – ýakyn, golaý
6	فراغ – ferag – asudalyk, parahatlyk, ümsümlük	فراق – ferag – aýralyk, hijran
7	ضليل – zälil – ýalňyşýan, ugruny ýitiren	ذليل – zälil – pes, ejiz
	<p>z – (dört harp) – ز – ze, ذ – zal, ض – zad, ظ – za s – (üç harp) – س – sin, ص – sad, ث – se t – (iki harp) – ت – te, ط – ta h – (üç harp) – ح – he, ه – ha, خ – ha g – (üç harp) – ق – gaf, غ – gaýn, گ – gaf</p>	

2-nji gönükme. Ýokarky sözleriň we harplaryň ýazuw düzgünini öwreniň.

Gysgaldylan **älef** (الف مقصور – **älef-e mägsur**)

Arap dilinden geçen birnäçe sözleriň soňundan gelýän, grammatikada الف مقصور (**älef-e mägsur**) diýlip atlandyrylýan **ى – i** harpy gysga aýdylýan **a** sesini aňladýar.

مصطفى – Mustafa – Mustapa

كبرى – Kobra – Kubra

موسى – Musa – Musa

عيسى – Isa – Ysa

سكنى – sokna – ýaşamak

حتى – hätta – hatda

صغرى – Sogra – Sugra

يحيى – Ýahýa – Ýahýa

عليه – älahädde – aýratyn

اعلى – ä'la – ýokary

Arap dilinden geçen käbir sözlerde **älef** harpyny ýa-da **a** sesini aňlatmak üçin hiç hili harp bolmasa-da, **a** sesi okalýar.

اسحق – Eshag – Yshak

اسماعيل – Esmail – Ysmaýyl

رحمن – Rähman – Rahman

3-nji gönükme. Ýokarky sözleriň hersinden bir setir ýazyň we sözleriň ýazuw düzgünini öwreniň.

5-nji sapak

ا – älef we ب – be harplary

1) ا – **älef** harpy özünden soň gelen harp bilen birleşmeýär we ondan aýry ýazylýar. ا – **älef** harpy sözüň başynda uzyn **a** sesini aňladan ýagdaýynda onuň ýokarsyndan uzynlyk aňladýan (~) **mädde** belgisi goýulýar.

آب – ab – suw

آباد – abad – abat, abadan

آمد – amäd – geldi

آدم – adäm – adam

ا – **älef** harpy sözüň ortasynda we ahyrynda gelende, üstünde **mädde** belgisi goýulmasa-da hemişe uzyn aýdylýar.

شام – şam – agşamlyk

نام – nam – at

أما – ämma – emma

تمام – tämam – tamam

ا – älef harpy iki görnüşde ýazylýar.

a) özbaşdak gelende – ا

b) birleşýän harplaryň soňundan gelende – ا

1-nji gönükme. Ýokarda görkezilen sözleriň ýazuw düzgünini we terjimesini öwreniň.

2-nji gönükme. Ýokarda görkezilen her sözden bir setir ýazyň.

2) **ب** – **be** harpy çekimsiz **b** sesini aňladýar. **ب** harpynyň dört görnüşi bar.

Başda: **ب**

با – ba – bilen, -ly/-li goşulmasy

با ادب – ba ädäb – edepli

ابر – äbr – bulut

بابا – baba – ata, baba

بار – bar – 1) ýük, 2) miwe

باد – bad – ýel, şemal

Ortada: **ب**

ببر – bäbr – gaplaň

تمبر – tämbr – marka

تبر – täbär – palta

كبير – käbir – beýik

Ahyrda: **ب**

تب – täb – gyzgyn (endamdaky)

طالب – taleb – 1) talyp, 2) talap edýän

لب – läb – dodak

شب – şäb – agşam

Özbaşdak: **ب**

تاب – tab – 1) hiňňildik, 2) tap

جواب – jurab – jorap

آب – ab – suw

جواب – jäwab – jogap

3-nji gönükme. **ب** – **be** harpyna degişli mysallaryň ýazuw düzgünini we terjimesini öwreniň.

4-nji gönükme. Ýokarda görkezilen sözleriň her birinden bir setir ýazyň.

Sanlar (اعداد – E’dad)

1 – ýek – ١

3 – se – ٣

5 – pänj – ٥

7 – häft – ٧

9 – noh – ٩

2 – do – ٢

4 – çähar – ٤

6 – şeş – ٦

8 – häšt – ٨

10 – däh – ١٠

5-nji gönükme. Ýokardaky sanlary sözlük depderiňize göçüriň, olaryň ýazylyşyny we okalyşyny öwreniň.

Gysga çekimlileriň aňladylyşy

Pars dilinde gysga aýdylýan **ä, e, o** çekimli sesleri bar. Olar ýazuwda aýratyn harp bilen görkezilmän, pars dilinde **حرکه** – **häräke** ýa-da **حركت** – **häräkät** diýlip atlandyrylýan harpyň ýokarsyndan ýa-da aşagyndan goýulýan ýörite bellikler bilen aňladylýar. Türkmen dilinde olara **astyn-üstün** diýilýär.

Sesler	Hereketler	Parsça ady	Arapça ady	Türkmençe ady
ä	َ	zäbär	fäthe	üstün
e	ِ	zir	käsre	astyn
o	ُ	piş	zämme	otur

Söz başynda hereketler görkeziljek bolnanda, olara daýanç hökmünde **älef (ا)** harpy ulanylýar. **Älef** harpy bu ýagdaýda özbaşdak ses aňlatmaýar we **älef** däl-de, **hemze** diýlip atlandyrylýar.

أ – ä

إ – e

أ – o

a) أ – ä

اگر – ägär – eger

اندك – ändäk – az

انار – änar – enar

اهميت – ähämmiýät – ähmiýet

امير – ämir – emir

الفبا – älefba – elipbiý

انگور – ängur – üzüm

از – äz – -dan/-den (çykyş düşümiň goşulmasy)

b) إ – e

انسان – ensan – ynsan

امكان – emkan – mümkinçilik

انتظار – entezar – intizar

اصلاح – eslah – düzediş

ç) أ – o

ابوت – obäwwät – atalyk

اجاق گاز – ojag-e gaz – gaz plitasy

استوار – ostowar – mäkäm, berk

اجاق – ojag – ojak

اردو – ordu – goşun, orda

1-nji gönükme. Ýokarda görkezilen sözleriň ýazuw düzgünini we terjimesini öwreniň.

2-nji gönükme. Ýokarda görkezilen sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

Pars dilinde reňk atlary (رنگها – Rängha)

زرد – zärd – sary

سفید – sefid – ak

سیاه – siyah – gara

سرخ – sorh – gyzyl

سبز – säbz – ýaşyl

کبود – käbud – gök

آبی – abi – mawy

قهوه ای – gähweyi – goňur

خاکستری – hakestari – çal

3-nji gönükme. Ýokardaky reňk atlaryny sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

7-nji sapak

ر – re, ت – te, د – dal, ز – ze harplary

3) ر – re harpy. Aňladýan sesi – çekimsiz r.

ر – re harpy hem ا – älef harpy ýaly özünden soň gelen harp bilen birleşmeýär we diňe iki görnüşde özbaşdak hem-de birleşýän harplaryň soňundan gelşi ýazylýar.

Özbaşdak ýazylyşy: ر

را – ra – ýeňiş düşümiň goşulmasy

آب را – ab ra – suwy

روز – ruz – gün

نوروز – nouruz – nowruz

Birleşýän harplaryň soňundan gelşi: ر

ابر – äbr – bulut

پر – pärr – ganat, per

برادر – bärädär – erkek dogan, aga, ini

پدر – pedär – kaka

خبر – häbär – habar

رود – rud – derýa

روز – ruz – gün

راز – raz – syr

درد – därd – dert

1-nji gönükme. ر – re harpyna degişli mysallaryň ýazuw düzgünini we terjimesini öwreniň.

2-nji gönükme. Ýokarda görkezilen her sözden bir setir ýazyň.

4) ت – te. Aňladýan sesi çekimsiz t. ت – te harpynyň dört görnüşi bar:

Başda: ت

تار – tar – tar

دوتار – dutar – dutar

تبریز – Täbriz – Töwriz

(Eýranda şäher ady)

Ortada: ت

کتاب – ketab – kitap

دفتر – däftär – depder

مکتب – mäktäb – mekdep

شتر – şotor – düye

Ahyrda: ت

نیت – niýät – niyet

نیست – nist – ýok, däl

است – äst – -dyr/-dir, -dur/-dür

(habarlyk goşulmalary)

Aýratyn: ت

منات – mänat – manat

توت – tut – tut (agaç)

ذرت – zorrät – mekgejöwen

قوت – gowwät – güýç, kuwwat

لذت – lezzät – lezzet

3-nji gönükme. ت – te harpyna degişli mysallaryň ýazuw düzgünini we terjimesini öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

کتاب، دفتر، اسب، آب، برادر، دوتار، تار، جواب

5) د – dal harpy. Aňladýan sesi çekimsiz d bolup, diňe iki görnüş-de ýazylýar.

Aýratyn: د

داد – dad – berdi

دارد – daräd – (-y) bar, (-i) bar

آورد – aword – getirdi

برد – bord – äkitdi, alyp gitdi

Birleşýän harplardan soň: د

مداد – medad – galam

صدا – seda – ses

پیدا شدن – peýda – tapylmak

اندام – ändam – endam

5-nji gönükme. Ýokardaky sözleriň ýazuw düzgünini öwreniň.

6-njy gönükme. Ýokarda görkezilen sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

6) ز – ze harpy. Aňladýan sesi çekimsiz z bolup, diňe iki görnüşde ýazylýar.

Aýratyn: ز

زر – zär – zer, altyn

روز – ruz – gün

زور – zur – zor, güýç

بازار – bazar – bazar

Ahyrda: ز

بز – boz – geçi

بزرگ – bozorg – uly

سبز – säbz – ýaşyl

سبزوار – Säbzewar – Sebzewar

(şäher ady)

7-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

8-nji gönükme. Sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

بازار، نوروز، روز، باز، ساز، راز، زار، زور، زر، دراز،
رزو، سبزوار، بيزار، سبز، بزرگ.

8-nji sapak

ن – nun we م – mim harplary

7) ن – nun harpy. Aňladýan sesi çekimsiz n bolup, dört görnüşde ýazylýar.

Başda: ن

انار – änar – nar

نان – nan – çörek

نانوا – nanwa – çörekçi, nanbaý

دندان – dändan – diş

Ortada: ن

چند؟ – çänd – näçe

پند – pänd – pent, nesihat

قند – gänd – gant

کنار – kenar – gyra, çet

Ahyrda: ن

من – män – men

تن – tән – ten

Özbaşdak: ن

زبان – zāban – dil

چوپان – çupan – çopan

چمن – çämän – çemen

دين – din – din

جان – jan – jan

1-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Ýokarda görkezilen sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

3-nji gönükme. Sözleri türkmen diline terjime ediň.

نان، انار، چوپان، نانوا، پند، صدا، دين، کنار، تن

8) م – mim harpy. Çekimsiz m sesini aňlatmak bilen dört görnüş-de ýazylýar.

Başda: م

مور – mur – garynja

مادر – madār – eje

آمد – amād – geldi

مار – mar – ýylan

اما – ämma – emma, weli, yöne

Ortada: م

ياسمن – Ýasemän – Ýasemen,

1) gül ady, 2) has at

جمله – jomle – sözlem

تمبر – tämbr – marka

كلمه – käläme – söz

كمر – kämär – kemer, bil

تميز – tämiz – tämiz

Ahyrda: م

مريم – Märyäm – Merýem (has at)

نم – näm – çyg, nem, ol

Özbaşdak: م

نام – nam – at

تمام – tämam – tamam

كلم – käläm – kelem

قلم – gäläm – ruçka

بام – bam – tamyň üsti, üçek

شام – şam – ağşamlyk

4-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlük depderiňize göçüriň we terjimesini öwreniň.

5-nji gönükme. Ýokarda görkezilen sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

9-njy sapak

س – sin we پ – pe harplary

9) س – sin harpy. Çekimsiz s sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar.

Başda: س

سر – sär – kelle, baş

سبب – sib – alma

ماست – mast – gatyk

سير – sir – sarymsak

سنجد – sänjed – igde

Ortada: س

سست – sost – gowşak, sus

نست – nist – ýok, däl

چيست – çist – näme, nämedir

بست – bäst – ýapdy

کيست – kist – kim, kimdir

Ahyrda: س

مس – mes – mis (metal)

خيس – his – öl, myžžyk

كس – käs – adam

Aýratyn: س

تس – tärs – gorky

داس – das – orak

ناموس – namus – namys

درس – därs – sapak

1-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleriň hersinden pars elipbiýinde bir setir ýazyň.

Das, rast, mast, särd, bästär, saz, särwan, särdar, säbäb, kast. (Aşagyna bellik edilen harplar pars elipbiýinde gysga aýdylýany üçin ýazyлмаýar).

Bellik. س – sin harpy üç dişli we dişsiz hem ýazylyp biler.

10) پ – pe. Çekimsiz p sesini anlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar. پ – pe harpy ب – be harpyna meňzeş bolup, diňe nokatlarynyň sany boýunça tapawutlanýar.

Başda: پ

پا – pa – aýak

پدر – pedär – kaka

پرواز – pärwaz – perwaz, uçmak

پارو – paru – kürek

Ortada: پ

سپر – sepär – galkan

بپر – bepär – uç

(işligiň buýruk şekili)

پایپا – pabepa – ýörjen-ýörjen

تپه – täppe – depe

پ – pe harpy ahyrda we aýratyn görnüşlerinde hem edil ب be harpy ýaly ýazylyp, aşagyndan üç nokat goýulýandygy bilen tapawutlanýar.

3-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleriň hersinden pars elipbiýinde bir setir ýazyň.

Pust, pār, zip, por, täppe.

5-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň we terjime ediň.

Pär, pedär, täppe, pärwin, peýman, pa, pa-be-pa, zärd, märd, zän, äst, nist, çist, kist.

10-njy sapak

ش – şin we ل – lam harplary

11) ش – şin. Çekimsiz ş sesini anlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar. ش – şin harpynyň ýazylyşy hem س – sin harpynyň ýazylyşyna meňzeş bolup, ondan üstünde üç nokat goýulýanlygy bilen tapawutlanýar. ش – şin harpy hem edil س – sin harpy ýaly üç dişli we dişsiz ýazylýar.

Başda: ش

شاد – şad – şat

شام – şam – agşam

روشن – rouşän – ýagty, röwşen

شنبه – şämbe – şenbe

Ortada: ش

نشان – neşan – nyşan

پشقاب – boşgab – tarelka

Ahyrda: ش

ریش – riş – sakgal

آتش – atäş – ot

Aýratyn: ش

دوش – duş – döş

هوش – huş – huş

شربت – şerbät – şerbet

شیر – şir – ýolbars, süýt, kran

پیشانی – pişani – maňlaý, alyn

بشر – bāşär – adamzat

نیش – niş – neşder

شش – şeş – alty

گوش – guş – gulak

خورش – horeş – huruş

1-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlük depderiňize göçürüň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde bir setir ýazyň.

Wärzeş, räweş, rouşän, moşt, bāşär, şam, şäb.

12) ل – lam harpy. ل – lam harpy çekimsiz l sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar.

Başda: ل

لب – läb – dodak

لاله – lale – çigildem (gül)

Ortada: -ل

سلام – sälam – salam

ليلا – Leýla – Leýla (has at)

Ahyrda: ل

عسل – äsäl – bal (hesel)

فيل – fil – pil

Aýratyn: ل

مال – mal – zat, mülk

حال – hal – hal-ýagdaý

لباب – Lebab – Lebab (welaýatyň ady)

لباس – lebas – lybas, eşik, geýim

ليلى – Leýli – Leýli (has at)

ملا – molla – molla

پل – pol – köpri

بيل – bil – pil

هلال – hälal – täze dogan aý

احوال – ähwal – (hal sözüniň köplügi)

3-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleriň hersinden pars elipbiýinde bir setir ýazyň.

دلبر، لیلی، سال، تالار، پل، بلبل، سلام، لباس.

11-nji sapak

ج – jim we و – waw harplary

13) ج – jim harpy çekimsiz j sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylyar.

Sözün başynda: ج

جا – ja – ýer, orun

جان – jan – jan

جالب – jaleb – gyzykly

جلال – jälal – Jelal (has at)

جليل – jälil – Jelil (has at)

Sözün ortasynda: ج

انجا – anja – ol ýer

اينجا – inja – bu ýer

كجا – koja – nire

جنجال – jänjal – jenjel, dawa

Sözün ahyrynda: ج

پنج – pänj – bäs

رنج – ränj – renç, azap

گنج – gänj – genç, hazyna

Aýratyn: ج

رواج – räwaj – rowaç, şowly

تاج – taj – 1) täç, 2) has at

محتاج – mohtaj – mätäç

ساج – saj – saç, taba

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleriň hersinden pars elipbiýinde bir setir ýazyň.

جالب، پنج، جوهر، جنت، جوش، جدا، جدیت، جاده.

14) و – waw harpy w, o, u, ou seslerini aňladýar.

Ýazuwda bir görnüşi bolan bu harp özbaşdak we dört görnüşi harplaryň soňundan goşulyp ýazylyar.

a) و – waw harpy sözüň başynda, önünden hiç hili harp getirilmese, hemişe çekimsiz w sesini aňladýar.

وطن – wätän – Watan
وفا – wäfa – wepa

وقت – wägt – wagt
ورزش – wärzeş – maşk

b) Sözüň başynda **و** – **waw** harpynyň öňünden hereketsiz **ا** – **älef** harpy getirilse, **u** sesini ýa-da **ou** diftongyny aňladýar.

او – u – ol

اوت – ut – awgust

اولاد – oulad – çaga, perzent

اوج – ouj – belent, ýokary

ç) **و** – **waw** harpynyň çekimli **u** sesini aňladyşy:

رو – ru – ýüz

ابرو – äbru – gaş

أبرو – aberu – abraý

آرزو – arezu – arzuw

دوست – dust – dost

d) **و** – **waw** harpynyň **o** sesini aňladyşy.

تو – to – sen

دو – do – iki

دوتار – dotar – dutar

خود – hod – öz, hut

خوردن – hordän – ýmek, içmek

e) Söz içinde we ahyrynda **ou** diftongyny aňladyşy.

روغن – rougän – ýag

روشن – rouşän – röwşen

دولت – doulät – döwlet

نو – nou – täze

نوروز – nouruz – täze gün, nowruz

(şemsi-hijri ýyl hasabynda täze

ýylyň birinji günü, mart aýynyň 21-i)

3-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň.

Säwad, mur, ru, pärwaz, jäwab, jäwan, räwan, näwäd, bud, şalwar, naw, nou, dur, zud, zur, äbru, amäd, bozorg.

At çalyşmalary (ضمایر شخصی – Zämaýer-e şähsi)

من – men – män

ما – biz – ma

تو – sen – to

شما – siz – şoma

او – ol – u

آنها – olar – anha

5-nji gönükme. At çalyşmalaryny sözlüğe göçüriň, olaryň ýazylyşyny we okalyşyny öwreniň.

ک – käf we گ – gaf harplary

15) ک – käf harpy çekimsiz ك sesini aňlatmak bilen dört görnüş-de ýazylýar.

Başda: ك

كبوتر – kăbutâr – kepderi

کتاب – ketab – kitap

كودك – kudäk – çaga

كو – ku – hany

كوچك – kuçek – kiçi

ک – käf harpy ا – älef we ل – lam harplarynyň öňünden gelende aşakdaky ýaly görnüşlerde ýazylýar:

ك = ل + كل

ك = ا + كا

كار – kar – iş

کارگر – kargär – işçi

كان – kan – magdan

کارد – kard – pyçak, gezlik

كليه – kolliýe – ähli, hemme, külli

Ortada: ك

مکتوب – mäktub – hat, ýazmaça

شکر – şekär – şeker

مکر – mäkr – mekir, hile

مکان – mekan – mekan

شكل – şäkl – şekil

مشکل – moşkel – kyn, kynçy-

امکان – emkan – mümkinçilik

lyk, päsgel

Ahyrda: ك

كمك – komäk – kömek

شريک – şarik – şerik

كبك – käbk – käkilik

مشک – moşk – müşk

نمک – nämäk – duz

Aýratyn: ك

خاک – hak – toprak

پاک – pak – päk, arassa

چالاک – çalak – çalasyn

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

مكان، چروك، كارخانه، سبك

16) گ – **gaf**. Bu harp çekimsiz **g** sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar.

Başda: گ

گچ – gäç – hek

گردو – gerdu – hoz

گرد – gerd – tozan

گرگ – gorg – möjek, gurt

گنج – gänj – genç, hazyna

گ – **gaf** harpy hem edil ک – **kaf** harpy ýaly ا – **älef** we ل – **lam** harplarynyň öňünden gelende aşakdaky ýaly görnüşlerde ýazylýar.

گا = ا + گ

گل = ل + گ

گلزار – golzar – gülzar

گلو – gälu – bokurdak, bogaz

گاز – gaz – gaz (ýangyç)

گازدار – gazdar – gazly (suw)

گاھواره – gahware – sallançak

گاو – gaw – sygyr

Ortada: گ

مگر – mägär – meger

جگر – jegär – jiger

انگشت – ängöšt – barmak

انگشتر – ängöštär – ýüzük

آرامگاه – aramgah – aramgah, gubur

بچهگانه – bächegane – çaga ýaly, çaga kibi

جنگل – jängäl – jeňnel

جنگلبان – jängälban – tokaýçy, tokaý sakçysy

Ahyrda: گ

رنگ – räng – reňk

زنگ – zäng – 1) jaň, 2) zeň, pos

سنگ – säng – daş

جنگ – jäng – jeň, uruş

Aýratyn: گ

بزرگ – bozorg – uly

برگ – bärg – ýaprak

تگرگ – tägärg – doly

رگ – räg – damar

3-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

مگر، شاگرد، گرگ، زرگر، گناه، گدا، سیگار
ضرب المثل – zärbolmäsäl

پنج انگشت برادرند ولی برابر نیستند
Baş barmak dogandyr, emma deň däldir.

13-nji sapak

ی – ýa we ف – fe harplary

17) ی – ýa harpy ý, i, eý diftongyny aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar.

Başda ý sesini aňladyşy:

ی harpy sözüň başynda یه görnüşinde ýazylmak bilen ý sesini aňladýar.

یک – ýek – bir

یار – ýar – dost, ýar

یاد – ýad – ýat, zehin, aň

یخ – ýäh – buz

Sözüň başynda ی harpynyň öňünden ا – älef harpy getirilende iki harp birlikde çekimli i sesini aňladýar.

این – in – bu, şu

ایران – Iran – Eýran

ایمان – iman – ynanç

ایشان – işan – olar

ی harpy ortada ی görnüşde ýazylýar.

چيست – çist – näme, nämendir

کيست – kist – kim, kimdir

نیست – nist – ýok, ýokdur

شیرین – şirin – süýji, şirin

دیر – dir – giç

ی harpy ortada ی görnüşinde ýazylmak bilen, eý diftongyny hem aňladyp bilýär.

دیر – dir – giç

دیر – deýr – buthana

سیر – sir – 1) doly, doý-gun, aç däl, 2) sarymsak

سیر – seýr – seýil, gezelenç

میل – mil – demir sim

میل – meýl – meýil, höwes

Sözün ahyrynda **ی** şekilinde ýazylýar we iki hili okalýar.

a) **i** sesini aňladýar:

بارانى – barani – plaş

شیرینی – şirini – süýji

یکی – ýeki – bir, biri

لیلی – Leýli – Leýli

b) **ý** sesini aňladýar:

نی – neý – tüýdük, gamyş

می – meý – meý, şerap

طی – teý – geçmek, soňlamak

Aýratyn gelende-de **i** ýa-da **ý** seslerini aňladyp bilýär.

a) **i** sesini aňladýar:

شادی – şadi – şatlyk

بازی – bazi – oýun

روی – ruý – ýüz

b) **ý** sesini aňladýar:

چای – çay – çay

دی – deý – hijri-şemsi ýyl hasa-

موی – muý – saç, gyl

bynda 10-njy aýyň ady

گوی – guý – şar, togalak

1-nji gönükme. Täge sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň.

Daneşju, nâzdik, istgah, meý, weý, ýad, seýd, daneşgah, dârs mihanäd, kar mikonäd, dur, bimarestan, maşın, doktor, boländ, amäd.

18) **ف** – **fe** çekimsiz **f** sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar.

Başda: **ف**

فارس – fars – pars

فارسی – farsi – pars, parsça

فرمان – färman – perman

فردا – fârda – ertir

وفا – wäfa – 1) wepa,

دفتر – dâftär – depder

2) Wepa (adam ady)

افسر – äfsär – ofiser

Ortada: **ف**

شفا – şäfa – şypa, gutulma, sagalma

سفر – säfär – sapar, syýahat

صفر – säfär – 1) aý ady, 2) has at

نفر – näfär – adam

سفید – sefid – ak

Ahyrda: ف

کیف – kif – portfel

کف – kâf – köpük

شریف – şârif – asylly, şerapatly

Aýratyn: ف

برف – bârf – gar

ظرف – zârf – gap-gaç

شرف – şâräf – abraý, hormat, şöhrat

نفت – näft – nebit

کشف – kâşf – açyş

کفگیر – kâfgir – kepgir

حرف – härf – 1) söz, 2) harp

طرف – târäf – tarap

3-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleri pars elipbiyi bilen ýazyň.

Färman, färmaýeş, târäf, etraf, sefid, bârf, näft, şâräf, şârif, näfäs, kâfş, kafi, färş, aftab, äfsun, äfsus, säfär (aý ady), säfär (gezelenç), kif, äfsär (ofiser), Färid (has at), Ýusef.

14-nji sapak

ق – gaf we ه – ha harplary

19) ق – gaf. Pars dilinde çekimsiz g sesini aňladýan bu harp dört görnüşde ýazylyar.

Başda: ق

قربان – gorban – 1) gurban,

2) has at

آقا – aga – aga, jenap

قرار – gârar – karar

Ortada: ق

مقاله – mägale – makala

مقدار – megdar – mukdar

حقیقی – hägigi – hakyky

منقار – mängar – çüňk, çokja

اقبال – eghbal – ykbal, bagt

اقرار – egrar – ykrar

باقی – bagi – galan

مقیاس – mägýas – ölçeg

حقیقت – hägigät – hakykat

نقش – nägş – nagyş

Ahyrda: ق

حق – hägg – hak

رونق – rounäg – ýagty,
şöhle, ýalkym, üstünlik

خلق – hälg – 1) halk,
2) döredilen, ýaradylan

Aýratyn: ق

حقوق – hogug – 1) hukuk,
2) aýlyk

ورق – wäräg – sahypa

مشرق – mäşräg – gündo-
gar, günüň dogýan ýeri

شفق – şäfäg – şapak

منجنيق – mänjänig – 1) mina-
ra, 2) daşatar

منطق – mänteg – 1) söz,
2) logika

برق – bärg – 1) elektrik,
2) ýyldyrym

غرق – gärg – gark

اتاق – otag – otag

شرق – şärg – gündogar

Bellik. Kiçi dil çekimsizi ğ sesi ýogyn aýdylmak bilen inçe aýdylýan گ harpyndan tapawutlanýar.

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçürüň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde bir setir ýazyň.

Bärg (elektrik togy), bärg (kagyz), hogug, täbäge, näfage, wägf.

20) ۵ – **ha** harpy. Pars dilinde **ha** ýa-da **ha-ýe höwwew** (türkmen dilinde **alehi** diýilýär) diýlip atlandyrylýan bu harp **h** we **e** seslerini aňladyp gelýär. Bu harp çekimli seslerden soň gelende çekimsiz **h** sesini, tersine, çekimsiz sesleriň soňundan gelende çekimli **e** sesini aňladyp gelýär. ۵ – **ha** harpynyň dört görnüşi bolup, onuň ýazmaça we basma görnüşleri biri-birlerinden tapawutlanýarlar.

Sözüň başynda ýazylyşy: ه. (Ýazuwda bu harp başda ه görnüşinde ýazylýar. Ol ilki د – **dal** harpy ýaly ýazylyp başlanyp, soňra ه görnüşine öwrülip ýazylýar.)

هوا – häwa – howa

هاون – hawän – soky

هجران – hejran – aýralyk

هلاک – hälak – heläk

هر – här – her

فرهنگ – färhäng – 1) mede-
niýet, 2) sözlük

هفت – häft – ýedi

هوس – häwäs – höwes

آهن – ahän – demir

Ortada: هـ

شهر – şähr – şäher

تهران – Tehran – Tähran

بهار – bähär – bahar, ýaz

Ahyrda: هـ

Ýokarda belläp geçişimiz ýaly, هـ – **ha** harpy çekimli (gysga we uzyn) seslerden soň gelende, çekimsiz **h** sesini aňladýar.

نه – noh – dokuz

به – beh – gowy

مهر – mehr – mähir

مهربان – mehreban – mähriban

به – beh – beýi (miwe)

ته – teh – teý, düýp

Çekimsiz sesleriň soňundan gelende, gysga çekimli **e** sesini aňladýar.

دسته – däste – desse, tutawaç

خانه – hane – öý, jaý

پیاله – piýale – käse

هفته – häfte – hepde

Aýratyn görnüşinde hem هـ şekilinde ýazylymak bilen, edil ahyrda gelşi ýaly, çekimli sesleriň soňundan çekimsiz **h** sesini, çekimsiz seslerden soň gelende çekimli **e** sesini aňladýar.

a) Çekimli seslerden soň:

راه – rah – ýol

ماه – mah – aý

ده – deh – oba

همراه – hämrah – hemra, ýoldaş

ده – däh – on

سیاه – siyah – gara

b) Çekimsiz seslerden soň gelende gysga aýdylýan çekimli **e** sesini aňladýar.

پنجره – pänjere – penjire,

äpişge

آتش گیره – atäşgire – atyşgir

اشاره – eşare – yşarat, almat, bellik

پرده – päرده – perde

گوشواره – guşware – gu-

lakhalka

3-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

هفته، ماه، دسته، شکسته، ماهواره، زنجیره، هواپیما

15-nji sapak

خ – he we ذ – zal harplary

21) خ – he harpy h sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylyar.

Başda: خ

خوب – hub – gowy

خبر – häbär – habar

خانه – hane – öý, jaý

خوراک – horak – iýmit, hörek

Ortada: خ

بخت – bähht – bagt

بخشش – bähşeş – sowgat

تخته – tähte – tagta

Ahyrda: خ

نخ – näh – sapak

میخ – mih – çüý

مریخ – merrih – 1) Mars

planetasy, 2) myrrih

Aýratyn: خ

نرخ – nerh – nyrh, baha

کاخ – kah – köşk, saraý

چرخ – çärh – çarh, aýlaw, tigr

خر – här – eşek

آخر – ahär – ahyr, soň

خشت – heşt – çig kerpiç

بخش – bähş – bölüm

تخت – täht – tagt

تاریخ – tarih – taryh, sene

شیخ – şeýh – şyh, ýaşuly,

hormatly aksakgal

یخ – ýäh – buz

شاخ – şah – şah, buýnuz

سرخ – sorh – gyzyl

خوا harp birleşmesiniň ýazuw kadasy

Pars dilinde birnäçe sözde خ harpy bilen ا – älef harpynyň

arasynda و harpy gelse, waw harpy okalmaýar we ha diýlip aý-dylýar. Meselem:

خواهر – hahär – uýa, gyz
jigi, aýal dogan

خواستن – hastän – islemek

خوابیدن – habidän –

1) ýatmak, 2) uklamak

خواننده – hanände – 1) oky-
jy, aýdymçy

خواربار – harbar – azyk
önümleri

خواهش – haheş – haýyş

خواب – hab – 1) uky,

2) düýş

خواندن – handän – okamak

خوار – har – hor-homsy, har,
hor

خواستار – hastar – isleyän,
oraýan

Şonuň ýaly-da خویش – hiş – öz, خویشان – hiştän – öz,
خویشاوند – hişawänd – özüňki, öz ýakynlaryň, öz kowum-garyn-
daşlaryň ýaly sözlerde خ – ha we و – ýa harplarynyň arasyndaky
و – waw harpy okalmaýar.

1-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň.

Habide, mihahänd, mihabänd, goum-o-hişan, mihanänd

**2-nji gönükme. Ýokarky sözleri depderiňize göçüriň, olaryň ýazuw
düzgünini öwreniň.**

خواهر – hahär – gyz jigi,
aýal dogan

خوابیدن – habidän – ukla-
mak, ýatmak

خوان – han – saçak, des-
terhan

خواب – hab – 1) uky,
2) düýş

خواندن – handän – 1) oka-
mak, 2) aýdym aýtmak

خواهش – haheş – haýyş

خواستن – hastän – islemek

3-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. خ – he harply 6 sany sözi ýazyň.

**5-nji gönükme. Şekilleri meňzeş bolup, nokatlary bilen tapawutlanýan
sözleriň ýazylyşyny we terjimesini öwreniň.**

بهار – bāhar – bahar, ýaz

جواب – jāwab – jogap

جان – jan – jan

خار – har – tiken

نهار – nāhar – nahar

خواب – hab – uky, düýş

خان – han – han

جار – jar – jar (jar çekmek)

22) ذ – **zal** harpy د – **dal** harpy ýaly ýazylmak bilen, bir noka-dynyň barlygy bilen ondan tapawutlanýar. ذ – **zal** harpynyň iki görnüşi bar.

Özbaşdak ýazylyşy: ذ

ذره – zārre – zerre, atom,

ownuk bölek

ذات – zat – 1) zat,

2) häsiýet, 3) zandy

ذليلی – zālili – Zelili

ذکر – zekr, gaýtalamak

ذليل – zālil – zelil, ejiz, pes,
hor-homsy

ذهن – zehn – zehin

Ortada we ahyrda ýazylyşy: ذ

نذر – nāzr – sadaka

لذت – lezzāt – lezzetli

مذاق – māzag – maza, tagam

بذر – bāzr – tohum

لذيذ – lāziz – lezzetli

6-njy gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

7-nji gönükme. Sözleriň hersinden bir setir ýazyň, sözlük depderiňize göçüriň we sözlük kitabyndan sözleriň terjimesini tapyp ýazyň hem-de öwreniň.

عذرخواهی، ذیل، مذکور، ذیربط، ذیقعده، ذرت، ذخیره

16-njy sapak

چ – çe we ژ – že harplary

23) چ – çe harpy çekimsiz چ sesini aňlatmak bilen dört hili görnüşde ýazylýar.

Başda: چ

چوب – çub – çöp, taýak
چطور – çetour – nâhili
چرخ – çärh – çarh, aýlaw, tigr

Ortada: چ

چمچه – çämçe – çemçe, susak
لچک – läçäk – ýaglyk
پیچک – piçäk – peçek, çyrmaşyk

Ahyrda: چ

مچ – moç – bilek, goşar
هیچ – hiç – hiç
پیچ – piç – tow, burum

Aýratyn: چ

قارچ – garç – kömelek
قوچ – guç – goç
پوچ – puç – puç, pak

چند – çänd – näçe
چیست – çist – näme

چالچله – çelçele – garlawaç
قیچی – geýçi – gaýçy

پنج – pänj – baş
گچ – gaç – hek

قاچ – gaç – bölek
کوچ – kuç – göç

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Nakyllary öwreniň.

نابرده رنج گنج میسر نمی شود.

Naborde ränj gänj moyässär nämişäwäd. (Sözme-söz «Azap çekmedige baýlyk miýesser bolmaz»). – Tomus depesi gaýnamadygyň gyş gazany gaýnamaz.

کاچی به از هیچی

Kaçi beh äz hiçi. – Ýokdan gowy.

3-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň we sözlük kitabyndan terjimesini göçürip ýat tutuň.

Çärb, çap, çay, çare, çoruk, çäsb, çämedan.

24) ژ – že. ژ harpy iki görnüşli harplardan bolup, çekimsiz ž sesini aňladýar.

Özbaşdak: ژ

ژانویه – žanwiýe – ýanwar
ژوئن – žuýän – iýun
ژاکت – žaket – žaket, kurtka
ژاله – žale – 1) sāher çygy,
2) gyraw, 3) çagba, 4) zenan ady

Ahyrda: ژ

کژدم – káždom – ičýan
مژه – može – kirpik
مژدگانى – moždegani –
buşluk
منیژه – Māniže – Maniže
(zenan ady)

ژوئیه – žuiýe – iýul
ژیلت – žilet – žilet
ژل – žel – gel (reñksiz
krem)
واژه – waže – söz

پژمرده – päžmorde – solan,
sülleren
مژده – možde – hoş habar
بیژن – Bižän – Bižen
(adam ady)

4-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

5-nji gönükme. Sözleriň hersinden bir setir ýazyň.

پژوهشگر، ژوئیه، ژوئن، کژدم، ژاکت، پژمرده، پژمان

17-nji sapak

ح – he we ص – sad harplary

25) ح – he harpy. Ýazylyşy taýdan ج – jim, چ – çe we خ – he harplaryna meňzäp, olardan nokat goýulmaýandygy bilen tapawutlanýan bu harp edil ه harpy ýaly h sesini aňladýar.

ح – he harpynyň dört görnüşi bar.

Başda: ح

حلوا – hālwa – halwa
احوال – āhwal – hal-ýagdaý
راحت – rahāt – rahat
حميد – hāmid – Hamyt (has at)

حال – hal – hal-ýagdaý
حرکت – hārākāt – hereket
رحيم – rāhim – Rahym (has at)
حالا – hala – hāzir

Ortada: ح

سحر – sähär – säher

محاورة – mohawäre – gep-
leşik

محل – mähäll – ýer, orun

خوشحال – hoşhal – hoşal,
razy

محکم – mohkäm – mäkäm

محفل – mähfâl – ýyg-
nanyşyk, toplum

لحاف – lähaf – ýorgan

محبت – mohäbbät – söýgi

Ahyrda: ح

فتح – fäth – ýeňiş

توضیح – touzih – düşündiriş

تسبیح – täsbih – 1) tesbi,
2) doga

صلح – solh – parahatçylyk

تفریح – täfrih – şatlyk, göwün
açma

تشریح – täşrih – düşündiriş

صالح – saleh – 1) dogruçyl,

2) Salyh (has at)

Aýratynlykda: ح

فرح – färäh – şatlyk

اصطلاح – estelah – adalga, termin

اصلاح – eslah – düzediş

تمساح – temsah – krokodil

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň, terjime ediň we öwreniň.

Herarät, häd, mohit, ehteram, häräkät, hesap, hozur, hefazät,
hefz, häg, hokm, hokumät.

3-nji gönükme. Nakyllary öwreniň.

از حلو حلو گفتن دهان شیرین نمی شود.

Äz «hälwa-hälwa» goftän dähan şirin nämişäwäd.

«Halwa-halwa» diýeniň bilen agyz süýjemez.

از تو حرکت، از خدا برکت.

Äz to häräkät, äz hoda bäräkät.

Herekete bereket.

4-nji gönükme. Has atlary pars elipbiýinde ýazyň.

Hämíd, Hämide, Hälím, Hälime, Rähim, Rähime, Wahed, Wahe-de, Heýdär, Ähmäd, Ähäd, Häsän, Hoseýn, Mähmud, Mohämmäd.

26) **ص** – **sad**. Bu harp **se** we **sin** harplary ýaly çekimsiz **s** sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar.

Başda: **ص**

صبر – säbr – sabyr

صالح – saleh – Salyh (has at)

صادق – Sadeg – Sadyk
(has at)

صد – säd – ýüz (san)

مقصد – mägsäd – maksat

صابر – saber – 1) sabyrly,

2) Sabyr (has at)

صالحه – Salehe – Salyha
(has at)

صبح – sobh – ir, säher

أصف – Asef – Asyf (has at)

Ortada: **ص**

قصد – gäsd – maksat

مصلحت – mäslähät – maslahat

قصيده – gäside – kasyda

مصر – Mesr – Müsür

تصديق – täsdig – tassyk

محصول – mähsul – hasyl

قصر – gäsr – köşk

Ahyrda: **ص**

رقص – rägs – aýakoýun,
tans

خالص – hales – arassa,
garnuwsyz

تخلص – tähällös – edebi
lakam

حريص – häris – açgöz,
husyt

تخصص – tähässös – hünär,
ýörite

Aýratyn: **ص**

خاص – has – 1) ýörite,
2) gr. has at

قرص – gors – 1) tegelek,
2) gerdejik

مخصوص – mähsus – mah-
sus, ýörite

5-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

6-njy gönükme. Has atlaryň ýazuw düzgünini öwreniň.

صنم – Sänäm – Senem	حميد – Hämid – Hamyt
حميده – Hämide – Hamyda	واحد – Wahed – Wahyt
واحدة – Wahede – Wahyda	صنوبر – Sänubär – Senuber
صمد – Sämäd – Samat	سليم – Sälim – Selim
سليمه – Sälime – Selime	

7-nji gönükme. Sözleri pars elipbiyinde ýazyň.

Sänubär, Saleh, hass, rägs, sabun, sändäli, nogsan, täswir, gäsd, gäsede, sähih, saheb, sobh, solh, sohbät.

18-nji sapak

ط – ta we غ – geýn harplary

27) ط – ta. Bu harp hem ت – te harpy ýaly çekimsiz t sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar. ط – ta harpynyň ýazylyşy ظ – za harpyna meňzeş bolup, nokat goýulmaýanlygy bilen ondan tapawutlanýar.

Başda: ط

طاوس – tawus – tawus
اطراف – ätraf – (طرف)
– tarap sözüniň köplügi) –
taraplar
طالب – taleb – isleyän,
talap edýän

Ortada: ط

قطار – gätar – otly, kerwen
مطرب – motreb – sazanda,
bagşy
قطب – gotb – polýus,
merkez

طرف – täräf – tarap
طلب – täläb – isleg, haýyş,
talap
طایفه – taýefe – taýpa
طناب – tänap – tanap, ýüp

مطلب – mätläb – maksat,
mesele
نطق – notg – çykyş, söz
قطره – gätre – damja

Ahyrda: ط

خط – hätt – 1) hat, 2) çyzyk

شرايط – şärayät – şertler

(شرط – «şärt» sözüniň köplügi)

ضبط – zäbt – 1) zäbt, 2) tussag, 3) ýazga geçirmek

غلط – gälät – ýalňyş

ربط – räbt – bag, baglama, birleşme

مسلط – mosällät – eýelik edýän, erk edýän, belet, bilýän

Aýratyn: ط

شرط – şärt – şert

مربوط – märbut – degişli

مضبوط – mäzbut – 1) berk, durnukly, 2) elinden alnan

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde bir setir ýazyň, terjime ediň we ýat tutuň.

Mätläb, motale'e, motalebat, täbäge, motagebät.

3-nji gönükme. Nakyly öwreniň.

هر که را ط او س باید جور هندوستان کشد.

Här ke ra tawus baýäd jour-e Hendustan keşäd.

Kime tawus zerur bolsa, ol Hindistanyň jebrini çekmeli bolar.

(Der dökmesen – zer dökmersiň).

28) غ – geýn. غ harpy hem dört görnüşli harplardan bolup,

ق – gaf harpynyň aňladýan sesi, çekimsiz ğ sesi ýaly ses aňladýar.

Başda: غ

غرب – gärb – günbatar

باغبان – bagban – bagban

غريب – gärib – ýat, gelmişek

و غيره – wä geýre – we ş.m.

غروب – gorub – agşamara, günbatar wagty

غرق – gärg – gark (bolmak)

غير – geýr – özge, başga

اغيار – ägýar – özgeler, başgalar

Ortada: غ

مغازه – mägaze – dükan,
magazin

مغرب – mägräb – magryp,
günbatar

سغد – sogd – Sogd, Sogdi-
ana

Ahyrda: غ

تیغ – tig – 1) tyg, 2) gylyç

بالغ – baleg – ýetişen

دریغ – dārig – puşmanlyk

Aýratyn: غ

باغ – bag – bag

تخم مرغ – tohm-e morg –
ýumurtga

داغ – dag – 1) tagma,

2) gyzgyn

مغز – mägz – 1) ýilik,

2) maňyz

مغناطیس – mägñatis – mag-
nit

نغمه – nägme – nagma,
aýdym

جیغ – jig – gykylyk, galmagal

مبلغ – mäbläg – puluň mukdary

چراغ – çerag – çyra

مرغ – morg – guş

دماغ – dämag – 1) beýni,
2) burun

زاغ – zag – garga

4-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

5-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň.

Dorug, gäza, gäzäl, giýab, gäräz, gorfe.

6-njy gönükme. Nakyllary öwreniň.

تا تنور داغ است نان باید پخت.

Ta tänur dag äst, nan baýäd poht. – Tamdyr gyzgynka, çöregi ýap.

انگور خوب نصیب شغال است.

Ängur-e hub näsib-e şagal äst. – Üzümiň ýagşysy şagalyň nesi-
besidir. (Gawunyň gowusyny şagal iýer).

چراغ کسی تا صبح نمی سوزد.

Çerag-e käsi ta sobh nämisuzäd.

Hiç kimiň çyrasy ertire çenli ýanmaýar. (Hiç zat hemişelik däl-
dir, baky zat ýokdur).

19-njy sapak

ض – zad we ث – se harplary

29) ض – zad harpy. ز – ze, ذ – zal harplary ýaly çekimsiz z sesini aňladýan bu harpyň hem ýazuwda dört görnüşi bar.

Başda: ض

ضرب – zärb – urgy, zarp

ضخيم – zähim – galyň

ضامن – zamän – zamun

رضا – reza – Reza (adam ady)

ضربه – zärbe – 1) urgy,

2) gram. basym

ضرر – zärär – zeled, zyýan, ýitgi

راضى – razi – razy

Ortada: ض

غضب – gäzäb – gazap, gahar

مضمون – mäzmun – mazmun

فضل – fäzl – bilim, danalyk

هضم – häzm – iýmit siňdiriş

فضولى – Fezuli – Fizuly (has at)

عضو – ozw – agza

Ahyrda: ض

مريض – märeiz – syrkaw

تعويض – tä'wiz – alyş-çalyş

Aýratyn: ض

مرض – märeáz – kesel

قرض – gärz – karz

عريض – äriz – giň

نبض – näbz – puls

حوض – houz – howuz

عوض – äwäz – öwezine, ýerine, deregine

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleri parsça ýazyň we nokatlaryň goýluşyna üns beriň.

Tar (tar), änar (nar)

Bar (ýük), baz (oýun)

Därd (agyry), dozd (ogry)

Tir (ok), tiz (ýiti)

Bähar (bahar), nähar (günortan nahary)

Hab (uky, düýş), jāwab
(jogap)

Märd (adam), mozd (muzt)

30) ث – se harpy edil س – sin we ص – sad harplary ýaly çekimsiz s sesini aňlatmak bilen dört hili şekilde ýazylýar.

Başda: ث

ثريا – soräýýa – 1) ýyldyz
ady, 2) Suraý (has at)

ثبوت – sobut – subutnama,
subut

كوثر – Kousär – Köwser
(zenan ady)

Ortada: ث

مثل – mesl-e – misli, ýaly

عثمان – Osman – Osman
(has at)

تمثال – temsal – tymsal,
şekil, surat, heýkel

نثر – näsr – proza

Ahyrda: ث

بحث – bähş – bäs, bäsleşme

مثالث – mosälläs – üçburç-
luk

Aýratyn: ث

ارث – ers – miras, galan zat

ميراث – miras – miras

ثابت – sabet – berk, durnukly

ثانيه – saniýe – sekunt

ثمر – sāmār – 1) miwe,
2) peýda

ثروت – sārwāt – baýlyk

ضرب المثل – zärbolmäsäl –
nakyl

كلثوم – Kolsum – Kulsum
(zenan ady)

متقال – mesgal – mysгал
(4,64 gram)

ثلث – sols – üçden biri

بحث – mähbäs – maslahat-
laşylmaly mesele

وارث – wares – mirasdüşer

الغياث – älgíyas – kömek
sorap ýüzlenmek

3-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

4-nji gönükme. Sözleriň ýazuw düzgünini öwreniň we sözleriň terjimesini ýat tutuň.

مثنوی – mäsñawi – mesnewi

اثر – äsär – 1) eser, 2) täsir

تأثير – tä`sir – täsir

Nakyl:

بحث – bähş – bäs, çekeleşme

آثار – asar – eserler

كثيف – käsif – hapa

حساب به مثقال، بخشش به خروار

(Häsab be mesgal, bähşeş be härwar. – Hasap mysgal bilen, peşgeş harwar bilen. Manysy: Mysgallap ýygnamasaň, köp mukdarda bagyşlap bilmersiň)

20-nji sapak

ظ – za harpy

31) ظ – za harpy. ظ – za harpy hem edil ز – ze, ذ – zal we ض – zad harplary ýaly çekimsiz z sesini aňlatmak bilen dört görnüşde ýazylýar. Bu harp diňe arap dilinden geçen sözlerde ulanylýar.

Başda: ظ

ظلم – zolm – zulum

ناظر – nazer – görýän,
gözegçi

ظهر – zohr – günortan

ظالم – zalem – zalym

وظيفة – wäzife – wezipe

ناظم – nazem – tertipleşdiriji,
düzgün-nyzama gözegçi,
serenjam beriji, adam ady

Ortada: ظ

منظور – mänzur – maksat

منظره – mänzäre – görnüş,
peýzaž

نظامی – nezami – 1) harby,
2) Adam ady

مظلوم – mäzlum – zulum
edilen

Ahyrda: ظ

تألف – täläffoz – aýdylyş

غلیظ – gäliz – goýy

حافظ – hafez – 1) gorajy,
2) adam ady

ألفظ – läfz – söz

Aýratyn: ظ

الفاظ – älfaz – sözler

ملفوظ – mälfuz – aýdylyan

1-nji gönükme. Täze sözlere sözlük depderiňize göçüriň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

2-nji gönükme. Has atlaryň ýazuw düzgünini öwreniň.

ظريف – Zärif – Zarif
(adam ady)

رضوان – Rüzwan – Ryzwan
(adam ady)

فاضل – Fazel – Fazyl
(adam ady)

ظريفه – Zäriife – Zarifa (zenan ady)

رضا – Reza – Ryza (adam ady)

ضيا – Ziýa – Zyýa (adam ady)

آذر – Azär – Azer (aýyň ady)

3-nji gönükme. Öz atlaryňyzy we familýalaryňyzy mugallymyň kömegi bilen pars harplarynda dogry ýazmagy öwreniň.

Görkezme çalyşmalary (ضمير اشاره – Zämaýer-e eşare)

edit bu – hämin – همین

edit ol – häman – همان

ol ýerde – anja – آنجا

bu – in – این

ol – an – آن

bu ýerde –inja – اینجا

4-nji gönükme. Görkezme çalyşmalaryny sözlük depderiňize göçüriň, olaryň ýazylyşyny we okalyşyny öwreniň.

21–22-nji sapaklar

ع – eýn harpy

32) ع – eýn. ع – eýn harpy diňe arap dilinden pars diline geçen sözlerde ulanylýar we pars dilinde bu harpy anyk bir ses bilen aňladyp bolmaýar. Ýazuwda ع – eýn harpy dört görnüşde ýazylýar. Ol غ – geýn harpy ýaly ýazylýar we ondan diňe nokat goýulmaýandygy bilen tapawutlanýar.

Başda: ع

عادت – adät – adat

عطر – ätr – atyr

Ortada: ع

نعل – nä'l – nal

عباس – Äbbas – Apbas (adam ady)

معلوم – mä'lum – mälim

معروف – mä'ruf – belli
معلم – mo'ällem – mugallym

Ahyrda: ع

سمع – şäm' – şem
وسيع – wäsi' – giñ

Aýratyn: ع

نوع – nou' – görnüş
انواع – änwa' – görnüşler
ممنوع – mämnu' – gadagan

معادن – mä'dän – magdan

منع – män' – gadagan

موضوع – mouzu' – tema
دفاع – defa' – gorama

Ýokarda belläp geçişimiz ýaly, ع – eýn harpyny aňladýan belli bir ses bolmaýanlygy üçin, ol, esasan, ses hadysalaryna eýedir.

1) ع – eýn harpy uzyn aýdylýan a, u, i çekimlilerinden we ou diftongynyň öňünden gelende, şol sesleriň uzyn aýdylýandygyny görkezýär.

a) ا – älef harpynyň öňünden gelende: a sesini aňladýar.

عالم – alem – alym
عالى – ali – ýokary
عاقبت – agebät – soňy,
ahyry

عالم – aläm – älem
عادى – adi – sada, ýönekeý,
adaty
عاشق – aşeg – aşyk

b) و – waw harpynyň öňünden gelende u sesini aňladýar.

عود – ud – 1) saz guralynyň ady, 2) hoşboý ysly agaç
عور – ur – ýalaňaç
عودسوز – udsuz – ud ýakylýan (tüsseledilýän) gap

ç) ى harpynyň öňünden gelende i sesini aňladýar:

عيسى – Isa – Isa (adam ady)
عيسوى – isawi – isaýy
عيسويان – Isawiýan – isaýylar

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

2-nji gönükme. ع – eýn harpy ʾ – älef harpynyň önünden gelende
 ʾ – älef harpynyň uzyn a çekimlisini aňladýandygyny
 görkezýär. Şu kada boýunça sözleri pars elipbiýinde ýa-
 zyň, olaryň ýazuw düzgünini we terjimesini öwreniň.

Nusga: عاچ – aj – pil süňki

... – adät – adat

... – amel – ýerine ýetiriji

... – moawen – orunbasar

... – ali – ýokary

... – adel – adyl

... – moadel – ýerine, öwezine

... – ar – aýyp, kemçilik

... – ajez – ejiz

II) ع – eýn harpy arap dilinden pars diline giren birnäçe sözler-
 de gysga aýdylyan ä, e, o seslerini hem aňladyp bilýär. Bu ses ha-
 dysasyny ýazuwda hereketler (astyn, üstün) bilen aňlatmak mümkin.

a) Gysga ä sesini aňladyşy.

عرب – äräb – arap

عرق – äräg – 1) der, 2) arak

عمل – ämä – iş, amal

علف – äläf – ot

علاج – äläj – 1) alaç,

عقل – ägl – akyl

2) keselden bejeriş

عزیز – äziz – eziz

عدد – ädäd – san

b) Gysga e sesini aňladyşy.

عيد – eýd – baýram,

عيب – eýb – aýyp

baýramçylyk

عبرت – ebrät – nusga, sapak

علم – elm – alym

اعداد – ä'dad – sanlar

عدد – ädäd – san

عينک – eýnäk – äýnek

عشق – eşq – yşk, söýgi

ç) Gysga o sesini aňladyşy:

عضو – ozw – agza

عمر – omr – ömür

عمق – omg – çuň, çuňňur,
 ymyk

عذر – ozr – ötünç

عهده – ohde – borç, wezipe

عمده – omde – esasy, iň
 ähmiýetli

عثمان – Osman – Osman
 (adam ady)

عمر – Omär – Omar (adam
 ady)

III) **ع** – **eýn** harpy söz ortasynda gelende hem gysga aýdylýan **ä, e, o** seslerini aňladyp bilýär, ýöne onuň anyk haýsy gysga çekimsizi aňladýandygyny görkezýän ses kanuny ýok. Söz ortasynda gelen **ع** – **eýn** harpy okalanda ses az-kem säginýär we transkripsiyada apostrof (') bilen aňladylýar. Ol harpyň haýsy sesi aňladýandygyny görkezmek üçin degişli hereketi (astyn, üstün) ulanmak mümkin.

Gysga **ä** sesini aňladyşy:

تعاليم – tä'lim – tälim, taglym
تعريف – tä'rif – taryp

اعلا – ä'la – beýik, ýokary,
agla

Gysga **e** sesini aňladyşy:

شعر – şe'r – şygyr, goşgy
نعمت – ne'mät – nygmat

فعل – fe'l – iş, hereket, işlik
معمار – me'mar – heýkeltaraş

Gysga **o** sesini aňladyşy:

شعله – sho'le – şöhle
شعبه – sho'be – bölüm

معتبر – mo'täbär – ygtybarly
لعاب – lo'ab – syrça

Arap dilinden pars diline giren sözlerde **ع** – **eýn** harpy sözün ortasynda ýazylmak bilen, dürli hili aýdylýan iki çekimliniň yzly-yzyna gelmegine getirýär.

معلم – moällem – mu-
gallym
ساعت – saät – sagat
سعيد – säid – bagtly, Säid
(has at)

شعار – shoar – şygar
سعادت – seadät – bagtlylyk
ساعى – sai – erjel, tutanýer-
li

IV) **ع** – **eýn** harpy arap dilinden pars diline giren birnäçe sözleriň soňundan hem gelýär. Şeýle ýagdaýda **ع** – **eýn** harpy öňünden gelýän ses bilen uýgunlaşýar ýa-da düýbünden okalmaýar.

ارتفاع – ertefa' – belentlik
شروع – şoru' – başlangyç
نفع – näf' – nep, peýda

دفاع – defa' – gorag
ممنوع – mämnu' – gadagan

Arap dilinden pars diline giren, soňlary **ع** – **eýn** sesi bilen gutaran käbir sözler ses taýdan pars sözleriniň käbirine meňzeşräk okalsa-da, olar başga-başga manylarda ulanylýar. Ýokarda ýatlaýşymyz ýaly, arap sözleriniň soňundan gelen **ع** – **eýn** harpy okalmasa-da, ol ýerde sesiň kesilýändigini, ýagny säginilýändigini mälimdir.

Arapça:

زرع – zär' – 104 sm-e deň
bolan uzynlyk ölçegi

دفع – däf' – yzyna gaýtarmak, dep bolmak

منع – män' – gadagan

زر – zär – gyzył, altyn, tylla

دف – däf – dep (saz guruly)

من – män – men (at çalyşma)

نو – nou – täze

نوع – nou' – görnüş

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

2-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň we sözleri öwreniň.

Nusga: شعله – şo'le – şöhle

mä'ruf – tanyml, belli

mä'na – many

mä'lum – mälim

şo'be – bölüm

mä'lum – mälim

ýä'ni – ýagny

bä'd – soň, soňra

jä'be – guty, gapyrjak

3-nji gönükme. Sözleri pars elipbiýinde ýazyň. Yzly-yzyna gelen gysga çekimlileriň ýerine ع – eýn harpyny ýazyň.

Nusga: ساعت – saät – sagat

mäaş – aýlyk haky, zähmet haky

moaleje – bejergi

mäaref – magaryf

moawen – orunbasar

moaf – boşadylan, azat edilen

moaýene – anyklama, gözden geçirme

mäaden – magdanlar

4-nji gönükme. Has atlaryň ýazuw düzgünini öwreniň.

عمر – Omär – Omar

على – Ali – Aly

عثمان – Osman – Osman

عارف – Aref – Aryf

ر ع ن ا – Rā’na – Ragna

ع ز ت – Ezzät – Yzzat

ع ا د ل – Adel – Adyl

ن ع م ت – Ne’mät – Nygmat

ع ا ط ف ه – Atefe – Atyfa

س ع ا د ت – Sä’adät – Sagadat

ع ب ا س – Äbbas – Abbas

ع ا ق ل – Agel – Akyl

ع ا ط ف – Atef – Atyf

23-nji sapak

Goşmaça ýazuw belgileri

ﻻ – täşdid belgisi

Türkmen dilinde **emma**, **hemme** ýaly sözlerde çekimsiz sözleriň goşalandyrylyp aýdylyşyna meňzeş dil hadysasy pars dilinde hem bar. Şeýle sözler ýazylanda goşalanýan çekimsiziň ýokarsyndan ﻻ – **täşdid** belgisi goýulýar.

ن ق ا ش – näggaş – nakgaş

ت ج ا ر – tojjar – täjirler

ج ب ا ر – Jäbbar – Jepbar

ح ر ا ت – härrat – agaç ýonuujy

ب ز ا ز – bäzzaz – mata satyjy

ر س ا م – rässam – suratkeş

ن ج ا ر – näjjar – agaç ussasy

ح ي ا ط – häýýat – geým tikiji

ﻻ – hämze belgisi

Arap dilinden pars diline geçen sözlerde ulanylýan bu belgi, esasan, üç ýagdaýda gabat gelýär. ﻻ – **hämze** belgisi ﻻ – **älef** harpynyň üstünden goýlanda apostrofyň hyzmatyny ýerine ýetirmek bilen ä çekimlisini aňladýar.

ت ا خ ي ر – tä’hir – gijä gal-maklyk

ت ا ل ي ف – tä’lif – (kitap we ş.m.) ýazmak, düzmek

م ا ي و س – mä’ýus – umytsyz, aljyraňly

ر ا س – rä’s – baş, kelle

ت ا س ي س – tä’sis – esaslandyрма

ت ا ك ي د – tä’kid – nygtamak, tekrarlamak

ت ا ث ي ر – tä’sir – täsir

ر ا ي – rä’ý – 1) ses, 2) pikir

a) ﻻ – **hämze** belgisi arap dilinden geçen birnäçe sözlerde ﻻ – **älef** harpynyň üstünde goýulmak bilen goşalanýan ä çekimlisini aňladýar.

تأسف – tä’äsof – gynanç

تأمل – tä’ämmol – pikirlenme

b) ء – **hämze** belgisi و – **waw** harpynyň ýa-da dişiň üstünde goýlanda şol ýerde sesiniň az-kem säginýändigini aňladýar.

رئيس – räis – başlyk

مؤلف – moällef – ýazar, awtor

قرانت – gäraät – okama

مؤدب – moäddäb – edepli

مؤسسە – moässese – edara

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçürüň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

◌ – **tänwin belgisi**

Arap dilinden pars diline birnäçe tänwinli hal sözleri geçipdir. Ol sözlerde tänwin belgisi ا – **älef** harpynyň üstünden goýlup **än** sesini aňladýar. Bu hili sözlere **tenwin hallar** diýilýär.

مثلاً – mäsälän – meselem

حتماً – hätmän – hökman

شخصاً – şähsän – hut özüne,
özi

اقلاً – ägällän – hiç bolmanda

عموماً – omumän – umuman

معمولاً – mä’mulän – adatça

رسماً – rasmän – resmi

تقريباً – tägribän – takmynan

görnüşde

عادتاً – adätän – adatça

◌ – **sokun belgisi**

Sokun belgisi (köne türkmen ýazuwynda **säkin** diýilýär) haýsy harpyň ýokarsyndan goýulsa, şol harpdan soň hiç hili gysga çekimli-niň artdyrylmaýandygyny, ýagny şondan soň hiç hili hereketiň (as-tyn, üstün) ýokdugyny aňladýar. Meselem, sözleri dogry okamak üçin sokunyň we hereketleriň hyzmatyna üns beriň.

مَلَكٌ◌ – mäläk – perişde

مَالِكٌ◌ – malek – şa, patyşa

مَوْلِكٌ◌ – molk – mülk

2-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçürüň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

Şemsi we kamary harplary (حروف شمسی و قمری – Horuf-e şämsi wä gämäri)

حرف – härf – 1) harp, 2) söz حروف – horuf – harplar
شمس – şäms – gün قمر – gämär – aý

Arap dilinde bar bolan 28 harpyň 14 sanysy şemsi (gün) we 14 sanysy kamary (aý) harplarydyr.

Şemsi (gün) harplary (حروف شمسی – Horuf-e şämsi)

ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن

Bu harplar diliň uýy bilen aýdylýarlar. Arap dilinden pars diline geçen birnäçe sözde we söz düzüminde arap dilinde anyklyk aňladýan ال artikli ulanylýar. ال artikli bilen ulanylan sözlerde ال artikliniň soňundan gelýän sözün birinji harpy şemsi (gün) harplaryndan haýsy-da bolsa biri gelse, ال **al** artikliniň **l** sesi özünden soňky ses bilen uýgunlaşýar (assimilleşýär).

الشمس – äş-şäms – gün

السلام عليكم – äs-sälam äleykom – salamäleykim

والسلام عليكم – wä äleykom äs-sälam – wäleykimessalam

ديوان لغات الترك – Diwan-e logät ät-tork – Türki sözleriň diwany
(Mahmyt Kaşgarlynyň belli sözlüginin ady)

فارغ التحصيل – faregottähsil – okuwy tamamlan

Kamary (aý) harplary (حروف قمری – Horuf-e gämäri)

ا، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ك، م، و، ه، ي

ال artikli bilen arap dilinden pars diline geçen sözlerde ال artikliniň soňundan gelýän söz kamary harplarynyň haýsy-da biri bolsa, ل – **lam** harpy assimileşdirilmän, şol durşuna okalýar. ال artikli arap dilinde **al** görnüşinde aýdylsa-da, pars diline geçende söz düzümlerinde käbir ses üýtgeşmelerine sezewar bolmak bilen, köplenç, «ol» diýlip okalýar.

طرفة العين – tärfätoleýn – göz açyp-ýumýança (tarpa-taýyn)
 ذوالقرنين – Zolgärneýn – Zülkarneýn, iki şahly (Iskender Zülkarneýniň lakamy)
 ذوالفقار – Zolfägar – Zülpikar (Hezreti Alynyň gylyjynyň ady. Terjimesi: oňurgany ikä bölýän)
 محاكمة المغتئين – muhakimatolmugateýn – Iki dili deňeşdirme (Alyşir Nowaýynyň türk we pars dilleri deňeşdirip ýazan kitabynyň ady)
 ال artikli sada sözlerde **äl** şekilinde aýdylyar:

الان – äl'an – häzir	البتة – älbätte – elbetde
الجبر – äljäbr – algebra	القصة – älgesse – elkyssa, gysgaça
الغرض – älgäräz – elgaraz, gysgaça	الحذر – älhäzär – elheder, habardar bol
الجوع – älju – açlyk	الحفيظ – Älhäfiz – älhepus (Allanyň bir ady)
الامان – äl-aman – elaman, «ýazygymy öt» diýip ýalbarmak	الحمدالله – älhämdolellah – alhamdililla, hudaýa şükür

Pars elipbiýine mahsus bolan käbir häsiýetli aýratynlyklar

1. Pars dilinde bir sesi aňladýan iki, üç ýa-da dört harp-da bolup biler. Meselem:

T – ط، ت	S – ص، س، ث	G – ق، غ
H – ه، ح	Z – ز، ذ	

«Eger z sesini aňlatmak üçin dört sany harp ulanylman, olardan biri ulanylsa, ýazuw üçin amatly bolmazmydy?» diýen sowal ýüze çykmagy mümkin, ýöne şol harplaryň pars dilinde birmeňzeş sesi aňlatsa-da, olar arap dilinde biri-birinden tapawutly aýdylyan dürli seslerdir. Meňzeş ses aňladýan bolsalar-da, biriniň ýerine beýleki harp ýazylsa, düýbünden başga many çykýar.

Meselem:

ض – ضليل – zälil – ýalňyş-
ýan, ýoluny ýalňyşan
حيات – ت – häýat –
ýaşaýyş, dirilik
غريب – غ – gärib – gel-
mişek, ykmanda
قربت – غ – gorbät, ýat
ülke, ýat ýer

ذ – ذليل – zälil – ejiz, pese
düşen
حياط – ط – häýat – haýat,
howly
قريب – ق – gärib – garyn-
daş, ýakyn hossar
قربت – gorbät – ýakyn,
golaý

2. Pars elipbiýinde ulanylýan 8 harp diňe arap sözleri üçin häsiýetlidir.

ث – se, ح – he, ص – sad, ض – zad, ط – ta, ظ – za, ع – eýn, ق – gaf.

3. Dört harp diňe pars sözleri üçin häsiýetli bolup, arap sözlerinde ulanylmaýar:

پ – p, چ – çe, ژ – že, گ – gäf.

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we olaryň terjimesini, ýazuw düzgünini öwreniň.

2-nji gönükme. Birmeňzeş okalýan, dürli manyly 5 sany söz ýazyň.

است – Äst habarlyk goşulmasy (فعل ربطی است – Feel-e räbti-ýe äst)

Pars dilinde است – äst habarlyk goşulmasy ýerine ýetirýän hyzmaty taýyndan türkmen dilindäki -dyr/-dir, -dur/-dür habarlyk goşulmalaryna gabat gelýär. Meselem:

است این قلم – in gäläm äst – bu ruçkadyr
است آن کتاب – an ketab äst – ol kitapdyr
است آن مداد – an medad äst – ol galamdyr
است آن کلاس – an kelas äst – ol synpdyr
است آن اتاق – an otag äst – ol otagdyr

Türkmen dilinde -dyr/-dir, -dur/-dür goşulmalarynyň basym kabul etmeýşi ýaly, pars dilinde هم است – äst habarlyk goşulmasy basym kabul etmeýär we basym است – äst habarlyk goşulmasynyň öňünden gelen sözün iň soňky bognuna düşýär.

است آن گچ – an gäç äst – ol hekdir
است این کاغذ – in kagäz äst – bu kagydyr
است این دفتر – in däftär äst – bu depderdir
است آن خطکش – an hätkeş äst – ol çyzyçdyr
است این دانشیار – in daneşýar äst – bu mugallymdyr (ýokary okuw mekdebiniň mugallymy)
است آن دانش آموز – an daneşamuz äst – ol okuwçydyr
است این آموزگار – in amuzgar äst – bu mugallymdyr (orta mekdebiň mugallymy)

است – äst habarlyk goşulmasynyň ýazuw düzgüni we okalyş kadalary

1) است – äst habarlyk goşulmasynyň öňünden gelýän sözün soňky harpy dört görnüşli çekimsiz harplaryň haýsy-da bolsa biri bilen

gutarýan bolsa, است – **äst** habarlyk, goşulmasy, köplenç, aýry ýazylýar.

این است – in äst – budur آن است – an äst – oldur
کتاب است – ketab äst – kitapdyr قلم است – gäläm äst – ruçkadyr

Pars dilinde hut şeýle ýagdaýda است – **äst** habarlyk goşulmasynyň öňünden gelýän söz bilen goşulyp ýazylýan ýagdaýlaryna hem gabat gelinýär, است – **äst** habarlyk goşulmasynyň başyndaky ا – **älef** harpy ýazuwda düşürilýär we galan bölegi öňündäki söz bilen goşulyp ýazylýar.

اینست – inäst – budur آنست – anäst – oldur
کتابست – ketabäst – kitapdyr قلمست – gälämäst – ruçkadyr

است – **äst** habarlyk goşulmasy çekimsiz sesleriň soňundan gelende ا – **älef** harpynyň ä sesi hemişe saklanýar.

2) است – **äst** habarlyk goşulmasynyň öňünden gelýän sözün soňky harpy **a, u** çekimli sesleri bilen gutaran bolsa, ýazuwda iki hili ýagdaýda gabat gelýär.

a) است – **äst** habarlyk goşulmasynyň başky ا – **älef** harpy ýazuwda düşürilýär we okalmaýar, galan bölegi öňündäki söz bilen goşulyp okalýar.

a sesi:

این مرد داناست – in märe dana-st – ol adam danadyr
آن پاست – an pa-st – ol aýakdyr
آن بناست – an bänä-st – ol binadyr
آن دریاست – an däreya-st – ol deňizdir

u sesi:

این آهوست – in ahu-st – bu keýikdir
این پسر دانشجوست – in pesär daneşju-st – bu oglan talypdyr
آن گردوست – an gerdu-st – ol hozdur
آن موست – an mu-st – ol saçdyr, gyldyr

b) است – **äst** habarlyk goşulmasy hiç hili özgerişe sezewar edil-män, şol durşuna ulanylanda hem ýalňyş hasap edilmeýär. Meselem:

این مرد دانا است – in märe dana äst – bu adam danadyr

این آهو است – in ahu äst – bu keýikdir

3) است – **äst** habarlyk goşulmasynyň öňünden gelyän sözüň soňky **i** sesi bilen tamamlanýan bolsa, edil ýokardaky ýagdaý ýaly aýry-da, goşulyp-da ýazylyp bilner.

a) Aýry ýazylyşy:

این ماهی است – in mahi äst – bu balykdyr

این کشتی است – in keşti äst – bu gämidir

آن صندلی است – an sändäli äst – ol oturgyçdyr

آن بخاری است – an bohari äst – ol peçdir

b) Goşulyp ýazylyşy (köne ýazgylarda şeýle hem ulanylypdyr):

این ماهیست – in mahi-st – bu balykdyr

این کشتیست – in keşti-st – bu gämidir

آن صندلیست – an sändäli-st – ol oturgyçdyr

4) است – **äst** habarlyk goşulmasynyň öňünden gelyän sözüň soňy **e** sesi bilen gutarýan bolsa, است – **äst** habarlyk goşulmasy hiç hili özgerişe sezewar bolman, şol durşuna ulanylýar.

این خانه است – in hane äst – bu öýdür

آن پرنده است – an pärände äst – ol guşdur

این بچه است – in bāççe äst – bu çagadyr

آن گوینده است – an guýände äst – ol alypbaryjydyr

5) است – **äst** habarlyk goşulmasy که – **ke** – **kim?** چه – **çe** – **näme?** sorag çalyşmalarynyň نه – **nä** – **däl** ýokluk aňladýan modal sözüniň soňundan goşulanda aşakdaky şekilde ulanylýar.

که است – ke äst däl-de کیست – kist – kimdir?

Gepleşik dilinde: کیه – kiye – kim? چیه – çiyе – näme?

چه است – çe äst däl-de چیست – çist – nämedir?

نه است – ne äst däl-de نیست – nist – däl-dir

6) است – **äst** habarlyk goşulmasynyň öňünden gelýän söz **ou** diftongy bilen gutarsa است – **äst** habarlyk goşulmasy şol durşuna-da, **ا** – **älefsiz-de** ýazylyp bilner.

a) Şol durşuna ýazylyşy:

راهرو است – rahrou äst –

koridordyr (däliz)

جو است – jou äst – arpadyr

نو است – nou äst – täzedir

پیشرو است – pişrou äst –

öñdebaryjdyr

b) است – **äst** habarlyk goşulmasyndaky **ا** – **älef** harpynyň gal-dyrylyp ýazylyşy.

راهروست – rahrou-st –

koridordyr

جوست – jou-st – arpadyr

نوست – nou-st – täzedir

پیشروست – pişrou-st – öñde-

baryjdyr

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

2-nji gönükme. Sözlemleri pars elipbiýinde ýazyň we sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

Diwar sorh nist, sefid äst. Aman kargär nist, dehgan äst. In kist? In pezeşk äst. An kist? An daneşýar äst. In çist? In gol äst. Gol sorh äst. An çist? An däftär äst, ketab nist. Ketab bäd nist, hub äst. In pesär daneşju-st. An dohtär daneşju nist, daneşamuz äst. Kagäz siyah nist, sefid äst.

3-nji gönükme. Sözlemleri göçüriň we türkmen diline terjime ediň.

این کیست؟ این دانشیار است. این دانشجوست. این دانش آموز است. آن کیست؟ آن مرد کارگر است. آن مرد کشاورز است. آن پزشک است. آن نقاش است. آن دفتر است. آن دفترچه است. آن کتابچه است. این چیست؟ این جوست، گندم نیست. آن دیوان است. این درخت کوچک نیست، بزرگ است. مراد دهقان نیست، کارگر است.

Tekst

این اتاق است. اتاق بزرگ، تمیز و روشن است. آن راهرو است. راهرو دراز و وسیع است. این سردار است. آن مراد است. سردار پزشکی است. مراد مهندس است. پزشک عاقل است. مهندس ماهر است. این دریا است. آن رودخانه است. دریا آبی است. رودخانه نیلگون است. این روزنامه است. روزنامه جالب است. آن کتاب است. کتاب جدید است. این دختر است. دختر زیبا است. آن پسر است. پسر کوچک است.

Sözlük

آن – an – ol	این – in – bu
اتاق – otag – otag	راهرو – rahrou – koridor, däliz
وسیع – wäsi – giň	مهندس – mohändes – inžener
پزشک – pezeşk – lukman	عاقل – agel – akyllý
ماهر – mäher – ussat	رودخانه – rudhane – derýa
دریا – därýa – deňiz	بزرگ – bozorg – uly
آبی – abi – asman reňk	نیلگون – nilgun – asman reňk, açyk gök reňk
روزنامه – ruzname – gazet	جالب – jaleb – gyzykly
جدید – jädid – täze	دختر – dohtär – gyz
زیبا – ziba – owadan	پسر – pesär – oglan
کوچک – kuçek – kiçi	
سردار – Särdar – Serdar	

1-nji gönükme. Täze sözleri sözlük depderiňize göçüriň.

2-nji gönükme. Köp nokadyň ýerine degişli reňk aňladýan sypatlary ýazyň we sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

این دفتر ... است. این قلم ... است. این کاغذ ... است. این مداد ... است. این پارچه ... است. این کیف ... است. این دیوار ... است. ... آن دیوار ... نیست، ... است. این گل ... نیست، ... است. آن لباس ... نیست، ... است. این برگ ... است، ... نیست.

3-nji gönükme. Teksti sesli okaň we terjime ediň.

آن چيست؟ آن كيف است. كيف قهوه ای رنگ است.
آن چيست؟ آن پيراهن است. پيراهن آبی رنگ است.
آن چيست؟ آن پارچه است. پارچه هم آبی رنگ است.
آن چيست؟ آن قلمدان است. قلمدان قهوه ای رنگ است.
این کيست؟ این پسر دانش آموز است. آن مرد دانشيار است.
آن کيست؟ آن زن پزشک است. این خانم گوینده است.
آن خانم کيست؟ آن خانم آموزگار است.
آن آقا کيست؟ آن آقا راننده است.

Sözlük

رنگ – rāng – reňk

پيراهن – pirahän – köýnek

قلمدان – gälämdan – galamdan

آقا – aga – aga

هم – häm – hem

كيف – kif – portfel

پارچه – parçe – mata

خانم – hanom – hanym

راننده – ranände – sürüji

پس – päs – soň, soňra

27-nji sapak

Görkezme çalyşmaları

(ضمایر اشاره – Zämaýer-e eşare)

Pars dilinde görkezme çalyşmalaryna ضمایر اشاره – zämaýer-e eşare ýa-da جانشین های اشاره – janeşinha-ýe eşare diýilýär.

ضمير – zämîr – çalyşma

جانشین – janeşin – çalyşma

اشاره – eşare – görkezme

ضمایر – zämaýer – çalyşmalar

جانشین ها – janeşinha – çalyşmalar

a) Golaýdaky predmetleri görkezmek üçin türkmen dilindäki **bu, şu** görkezme çalyşmalaryna derek این – in çalyşmasy ulanylýar. Meselem:

این میز – in miz – bu stol

این دختر – in dohtär – bu gyz

این پسر – in pesär – bu oğlan

این مرد – in märd – bu adam

این زن – in zän – bu aýal

b) Uzakdaky predmetleri görkezmek üçin türkmen dilindäki **ol, şol** görkezme çalyşmalaryna derek **آن** – **an** görkezme çalyşmasy ulanylýar. Meselem:

آن کارگر – an kargär – ol işçi

آن دهقان – an dehgan – ol

آن درخت – an deräht – ol

daýhan

agaç

آن گل – an gol – ol gül

آن پنجره – an pänjere – ol

سردار – Särdar – Serdar

penjire

ç) Anyk predmetleri, wakalary, hadysalary görkezmek üçin **این** – **in – bu**, **آن** – **an – ol** görkezme çalyşmalarynyň öňünden **هم** – **häm** baglaýjysy artdyrylýar. Bu ýagdaýda **این** çalyşmasynyň **ا** – **älef** harpy düşürilýär, **آن** çalyşmasynyň hem **آ** – **älef** harpynyň üstündäki (~) mädde belgisi galdyrylyp, galan bölerkler goşulyp ýazylýar.

این + هم = همین – hämin – edil şu

آن + هم = همان – häman – edil şol

Meselem:

همین روز – hämin ruz –

edil şu gün

همان مرد – häman märd –

edil şol adam

همان کیف – häman kif –

edil şol portfel

همین جا – hämin ja – edil şu

ýer

همان کتاب – häman ketab –

edil şol kitap

1-nji gönükme. Görkezme çalyşmasyna degişli täze sözleriň hemmesine است – äst habarlyk goşulmasyny ulanyp söz düzümlerini ýazyň. Olaryň ýazuw düzgünini we okalyşyny öwreniň.

2-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Bu kimdir? Bu adam işçidir. Ol adam işçi dälidir, daýhandyr. Ol kimdir? Ol talypdyr, ol okuwçydyr. Bu gyz talyp dälidir, okuwçydyr. Bu aýal işçi dälidir, lukmandyr. Ol nämedir. Ol güldür. Gül gyzyldyr. Bu gül gyzyl dälidir, akdyr.

28-nji sapak

Sorag sözlemi

Pars dilinde sorag sözlemleri iki hili ýol bilen aňladylýar:

- 1) Sorag äheňi bilen;
- 2) Sorag çalyşmalarynyň kömegi bilen.

1. Sorag äheňi bilen aňladylyşy.

Bu hili sorag sözlemlerinde sorag maksady bilen ulanylýan sözün soňky bogny güýçli basym bilen we sorag äheňi arkaly aýdylýar. Sorag äheňi bilen ýasalan sorag sözlemleri ýazuwda habar sözlemlerine meňzeş bolýar. Meselem:

؟ این گل است – In gol äst? – Bu gülmi?

؟ این گل سرخ است – In gol sorh äst? – Bu gül gyzylmy?

؟ آن درخت است – An deräht äst? – Ol daragtmý?

؟ آن درخت بلند است – An deräht boländ äst? – Ol daragt beýikmi?

Bu şertinde ýasalan sorag sözlemleriniň önünden آیا – **aýa** (-my, -mi sorag goşulmasynyň ýa-da **eýsem** sözüniň manysynda ulanylýan söz) ýa-da مگر – mägär – **meger** sözleri hem ulanylyp bilner. Meselem:

؟ آیا این برگ است – Aýa in bärg äst? – Bu ýaprakmydyr?

؟ مگر این برگ سبز رنگ است – Mägär in bärg säbz räng äst? – Bu ýaprak ýaşylmydyr?

Sorag sözleminiň jogaby iki hili ulanylýar

a) Sorag sözleminde aňladylýan pikir ykrar edilýän bolsa, jogap sözleminiň önünden türkmen dilindäki **hawa** sözüne derek بلی – **bäli**, بله – **bäle**, آری – **ari**, آره – **are** sözleriniň haýsy-da bolsa biri getirilýär.

– آیا دفتر سفید است؟

– بلي، دفتر سفید است.
 – مگر، این دفتر هم سفید است؟
 – بلي، آن دفتر هم سفید است.

- Aýa, däftär sefid äst? (Eýsem, depder akmydyr?)
 – Bäle, däftär sefid äst. (Hawa, depder akdyr.)
 – Mägär, in däftär häm sefid äst? (Meger, bu depder hem akmydyr?)
 – Bäle, an däftär häm sefid äst. (Hawa, ol depder hem akdyr.)

b) Sorag sözleminde aňladylýan many sözlemiň jogabynda inkär edilýän bolsa, pars dilinde jogap sözleminiň öňünden türkmen dilindäki **ýok** sözüne derek ulanylýan **نه** – **nä** (gepleşik dilinde), **heýr** ýa-da **خير** – **näheýr** sözleriniň haýsy-da bolsa biri, sözlemiň soňunda bolsa türkmen dilindäki **däl**, **däldir** sözleriniň manysyndaky **نیست** – **nist** sözi ulanylýar.

– آیا این مداد سیاه است؟
 – نخیر، آن مداد سیاه نیست، قرمز است.
 – مگر این مداد هم قرمز است؟
 – نه، آن مداد قرمز نیست، کبود است.

- Aýa, in medad siyah äst? (Eýsem, bu galam garamydyr?)
 – Näheýr, an medad siyah nist, germez äst. (Ýok, ol galam gara däldir, gyrmyzydyr.)
 – Mägär, in medad häm germez äst? (Meger, bu galam hem gyrmyzymydyr?)
 – Nä, an medad germez nist, käbud äst. (Ýok, ol galam gyrmyzy däldir, gökdür.)

2. Sorag sözlemleri sorag çalyşmalaryny ulanmak bilen hem ýasalyp bilinýär.

؟ که – ke – kim?

؟ چه – çe – näme?

؟ چه کی است؟

– kimdir?

؟ کیست – kist – kimdir?

؟ چیست – çist – nämedir?

؟ چه کسی – çe kâsi – kim?

؟ کو – ku – hany?

چه چیز؟ – *çe çiz – nāme?*
 چند؟ – *çänd – nāçe?*
 چه جور؟ – *çejur – nāhili?*
 کی؟ – *key – haçan?*
 کدام؟ – *kodam – haýsy?*

چه چیز است؟ – *çe çiz äst – nāmedir?*
 چطور؟ – *çetour – nāhili?*
 چگونه؟ – *çegune – nāhili?*
 کجا؟ – *koja – nire?*

Tekst

اینجا کجاست؟ اینجا کلاس است. این کلاس بزرگ و روشن است. دیوار کلاس بلند و سفید است. در این کلاس چه چیزهایی هست؟ در این کلاس میز، صندلی، نیمکت، گچ، کهنه پاره و تخته سیاه هست؟ تخته سیاه کجاست؟ تخته سیاه روی دیوار است. میز بزرگ است؟ بلی، میز بزرگ و سیاه است. نیمکت هم بزرگ است؟ نخیر، نیمکت بزرگ نیست. آیا صندلی بزرگ است؟ نخیر، صندلی بزرگ نیست، صندلی کوچک است. آیا آن دفتر سفید است؟ بلی، آن دفتر سفید است. آیا آن کیف سفید است؟ خیر، آن کیف سفید نیست، سیاه است.

Sözlük

روشن – *rouşän – ýagty*
 روی دیوار – *ru-ýe diwar – diwaryň ýüzi*
 صندلی – *sändäli – oturgyç*
 در – *där – 1) gapy, 2) wagt-orun düşümiň goşulmasy*

دیوار کلاس – *diwar-e kelas – synp diwary*
 میز – *miz – stol*
 نیمکت – *nimkät – 1) parta, 2) oturgyç*

1-nji gönükme. Teksti sesli okaň we dilden terjime ediň.

این چیست؟ این کیف است. کیف چه رنگ است؟ کیف قهوه ای رنگ است. آیا مداد قرمز رنگ است؟ نخیر، مداد کبود رنگ است. آن چیست؟ آن کتاب است. بلی، آن کتاب است. کتابچطور است؟ کتاب خوب است. آن دفتر است. آن دفتر سفید است. این کیست؟ این آقاراننده است. آن زن پزشک است. مادرم آموزگار است. قربان آموزگار است. او در دبستان است.

بچه علت – beçe ellät –
näme sebäpli?

بچه دلیل – beçe dälil –
nähili delile görä?

برای چه – beraýe çe –
näme üçin?

بچه سبب – beçe sebäb –
näme sebäpli?

چرا – çera – näme üçin?

7) San bilen baglanyşykly düşüňjeleri anyklamak üçin.

چند – çänd – näçe?

8) Wagt we zaman düşüňjelerinde:

کی – key – haçan?

چه زمانی – çe zämani –
haýsy zaman?

چه وقت – çe wägt – haýsy
wagt?

چه موقع – çe mouge – näwagt?

9) Mekan, orun bildirýän düşüňjeler üçin:

کجا – koja – nire? nirede?

1-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

این خانم کیست؟ این خانم دانشیار است. آن آقا کیست؟ آن آقا آموزگار است. آن پسر کیست؟ آن پسر دانشجو است. آن دختر کیست؟ آن دختر هم دانشجویست. این دختر دانش آموز است. این کاغذ چه رنگ است؟ آن کاغذ سفید است. آن جوهر چه رنگ است؟ آن جوهر قرمز رنگ است. آن مرکب چه رنگ است؟ آن مرکب سیاه است. آیا این سر قلم است؟ بلی، این سر قلم است. قلم چطور است؟ قلم بلند است. کلاس چطور است؟ کلاس روشن و تمیز است.

Sözlük

گچ – gäç – hek

مرکب – moräkkäb – tuş,

syýa

تخته سیاه – tähtesiýah – ýa-

zuw tagtasy

خطکش – hätkiş – çyzgyç

جوهر – jouhär – syýa

تخته پاک کن – tähtepakkon –

esgi

سر قلم – särgäläm – pero

پرگار – pärgar – sirkul

2-nji gönükme. Täze sözleri depderiňize göçüriň we olaryň ýazuw düzgünini öwreniň

3-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Bu näme? Bu kitap. Bu ruçka. Bu galam. Bu galam garadyr. Ol galam gara däldir, gökdür. Ol nämedir? Ol ýazuw tagtasy. Ol esgi. Ol hek. Ol ruçka. Ol pero. Pero täze. Ol otag. Otag ýagty we tämiz. Bu çyzgyç. Ol sirkul. Bu kim? Bu adam lukman. Ol adam lukman дәl, mekdep mugallymy. Bu aýal işçi. Ol aýal işçi дәl, daýhan. Bu adam daýhan дәl, sürüji.

30-njy sapak

At çalyşmalary

ضمایر شخصی – zämaýer-e şähsi ýa-da

جانشین های شخصی – janeşinha-ýe şähsi

Pars dilinde atlaryň ýa-da at ornunda gelen sözleriň ýerini çalşyryp ulanyp bolýan sözlere at çalyşmalary diýilýär. Olar şulardan ybaratdyr.

Birlik san (مفرد – mofräd)

1. من – män – men
2. تو – to – sen
3. او، وی – u , weý – ol

Köplük san (جمع – jäm’)

1. ما – ma – biz
2. شما – şoma – siz
3. آنها، آنان، ایشان – anha, anan, işan – olar

Düşündirişlerden görnüşi ýaly, 3-nji yönkemäniň birligi üçin او – u we وی – weý ýaly iki söz ulanylýar, yöne او – u çalyşmasy وی – weý çalyşmasyndan has köp işledilýär we edebi dilde-de, gepleşik dilinde-de işjeň ulanylýar. وی – weý at çalyşmasy gepleşik dilinde ulanylmaýar.

3-nji ýöňkemäniň köplügini bildirýän **anha**, **آنان** – **anan**, **آنان** at çalyşmalaryndan **آنان** – **anan** çalyşmasy gepeşik dilinde ulanylmaýar, edebi dilde hem diňe janly zatlary aňladýan ýagdaýynda selçeňräk gabat gelýär.

Tekst

او کارگر نیست، معلم است. آیا این فنجان است؟ نخیر، آن فنجان نیست، استکان است. آن استکان نیست، لیوان است. آیا این گلدان است؟ نخیر، آن گلدان نیست، دوات است. دوات چه رنگ است؟ دوات قهوه ای رنگ است. این بشقاب است؟ نخیر، این بشقاب نیست، کاسه است. آیا این هم کاسه است؟ خیر، آن کاسه نیست، پیاله است. این پیاله است؟ خیر، آن پیاله نیست، جام است. این قاشق است. بلی، آن قاشق است. این هم قاشق است؟ خیر، آن قاشق نیست، چنگال است. آیا این سماور است؟ خیر، آن سماور نیست، کتری است. این کتری نیست، قوری است. پس این چیست؟ این نعلبکی است. این کفگیر است؟ نخیر، آن کفگیر نیست، آبکش است. آیا این هم آبکش است؟ نخیر، آن آبکش نیست، ملافه است. این دیگ است. آن دیگدان است. آن تاوه است. این سینی است. آیا این هم سینی است؟ نخیر، آن سینی نیست، لگن است.

Sözlük

راننده – ranände – sürüji
معلم – moallem – mekdep
mugallymy
استکان – estekan – bulgur
گلدان – goldan – güldan
بشقاب – boşgab – tarelka
پیاله – piýale – käse
قاشق – gaşog – çemçe
سماور – sämawär – se-
mawar
قوری – guri – çäýnek
کفگیر – käfgir – kepgir

کوشا – kuşa – erjel
فنجان – fenjan – çay, kofe
üçin
لیوان – liwan – bulgur
دوات – dawat – syýa gaby
کاسه – kase – jam
جام – jam – meý bulgury
چنگال – çangal – çarşak
کتری – ketri – kitir
نعلبکی – nä'lbäki – bulguryň
aşagyna goýulýan kiçijek
tarelka

آبکش – abkeş – süzgüç,
çolpy
دیگ – dig – gazan
تاوله – tawe – taba, saç

ملاقه – mälage – susak
دیگدان – digdan – tagan
سینی – sini – mejime
لگن – lägän – legen

1-nji gönükme. Teksti pars diline terjime ediň.

Bu nämedir? Bu çemçedir. Ol hem çemçemi? Ýok, ol çemçe däldir, susakdyr. Bu kepgirdir. Ol kepgir däldir, çarşak. Bu gazandyr. Gazan garadyr. Ol tagandyr. Bu çäýnekdir. Bu hem çäýnekdir? Ýok, ol çäýnek däldir, kitirdir. Ol jamdyr. Bu jam däldir, tarelkadyr. Ol güldandyr. Güldan nähili reňklidir? Güldan mawy reňklidir.

2-nji gönükme. Sözleri pars elipbiyi bilen ýazyň.

Torkämänestan, Eşgabad, şähr, ziba, paýtaht, şen, şenzar, käwir, kuh, Gäragom, kanal, dährýa, dährýaçe, mase.

31-nji sapak

Habarlyk kategoriýasy

Habarlyk kategoriýasy üç usul bilen aňladylýar:

1. است – **äst** habarlyk goşulmasynyň kömegi bilen;
2. هست – **häst** işliginiň kömegi bilen;
3. Habarlyk goşulmalarynyň kömegi bilen.

1. Geçen sapaklarda است – **äst** habarlyk goşulmasynyň ulanylyşy bilen tanşypdyk.

2. Habarlyk kategoriýasynyň هست – **häst** işligi bilen aňladylyşy:

هست – **häst** işligi türkmen diline iki hili terjime edilýär.

1) «Bar bolmak» manysynda.

Ýöňkeme مفرد – mofräd – birlik san جمع – jäm’ – köplük san

1. هستم – hästäm – bardyryn هستیم – hästim – bardyrys

2. هستی – hästi – barsyň هستید – hästid – barsyňyz

3. هست – häst – bar هستند – häständ – bardyrlar

من آنجا هستم. تو در اتاق هستی. او در گروه هست. ما در کوچه هستیم. شما اینجا هستید. آنها در ساختمان هستند.

1-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

تو کجا هستی؟ من اینجا هستم. در بازار سیب، انگور، زردالو هست. در خیابان چراغ هست. در کلاس دانشجو هست. در کوزه آب هست. اینجا کتاب هست. اینجا دو دانشجو هست. در کلاس دانشیار هست.

Sözlük

بازار – bazar – bazar

سیب – sib – alma

انگور – ängür – üzüm

زردالو – zärdalu – erik

خیابان – hiýaban – köçe

چراغ – çerag – çyra

آبدان – abdan – howuz

2-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Synpda ýazuw tagtasy bar. Synp arassa we ýagty. Köçede çyra bar. Köçe ýagtydyr, garaňky däldir. Öýde kakam bar, ejem aşhanada. Bu ýerde galam, ruçka, depder bar.

Sözlük

پدرم – pedäräm – kakam

مادرم – madäräm – ejem

تاریک – tarik – garaňky

آشپزخانه – aşpāzhane –

aşhana

2) هست – häst habarlyk goşulmasy türkmen dilindäki -dyr, -dir, -dur, -dür goşulmalarynyň manysynda ulanylýar.

Doly şekilinde هست – häst habarlyk goşulmasy ýöňkemedede üýtgedilip ulanylýar. Bu ýagdaýda 3-nji ýöňkemäniň birlik sany است – äst habarlyk goşulmasy bilen aňladylýar.

مفرد – mofräd – birlik san

من کارگر هستم – män kargär hästäm – men işçidirin

تو کارگر هستی – to kargär hästi – sen işçisiň

او کارگر است – u kargär äst – ol işçidir

جمع – jām' – köplük san

ما کارگر هستیم – ma kargär hästim – biz işçidiriz

شما کارگر هستید – şoma kargär hästid – siz işçisiñiz

آنها کارگر هستند – anha kargär häständ – olar işçidirler

هست – **häst** habarlyk goşulmasynyň doly şekiliniň ýöňkemedede üýtgeýşini bilmek üçin aşakdaky galyby öwrenmeli.

Hästä – من (دانشجو، کارگر، پزشک، آموزگار) هستم

Hästi – تو (دانشجو، کارگر، پزشک، آموزگار) هستی

Äst – او (دانشجو، کارگر، پزشک آموزگار) است

Hästim – ما (دانشجو، کارگر، پزشک، آموزگار) هستیم

Hästid – شما (دانشجو، کارگر، پزشک، آموزگار) هستید

Häständ – آنها (دانشجو، کارگر، پزشک، آموزگار) هستند

Eger 3-nji ýöňkemäniň birliginde **äst** sözüne derek
هست – **häst** sözi ulanylsa, ol diňe **bar** manysyny aňladýar. Meselem:

در کلاس دانشیار هست. – Okuw otagynda mugallym bar.

دانشیار در کلاس است. – Mugallym okuw otagyndadyr.

3-nji gönükme. هست – **häst** habarlyk goşulmasynyň iki manysyny-da ulanyp mysal ýazyň.

4-nji gönükme. Soraglara jogap beriň.

– آیا این مرد دانشیار است؟

– آیا ما دانشجو هستیم؟

– مگر آنها آموزگار هستند؟

– آیا احمد در کلاس است؟

– آیا دانشجویان در کلاس هستند؟

هست – häst habarlyk goşulmasynyň gysga şekili

(Zämaýer-e mottäsäl be esm – ضمائر متصل با اسم)

Habarlyk kategoriýasynyň aňladylyşynyň üçünji usuly habarlyk goşulmalarynyň kömegi bilen ýasalýar.

Habarlyk kategoriýasynyň gysga şekilinde **هست – häst** sözi ulanylman, ol goşulma görnüşinde ýöňkeme bilen üýtgeýän atlaryň

ýa-da at hyzmatyny ýerine ýetirip gelýän sözleriň soňundan degişli goşulmalaryň goşulmagy bilen ýasalýar.

a) Çekimsiz sesleriň soňundan goşulmalar goşulýar.

جمع	مفرد
äm – م	im – يم
i – ى	id – يد
äst – است	änd – ند

کارگر – işçi sözüniň ýöňkemedä üýtgeýşi:

مفرد

جمع

من کارگرم – män kargäräm
– men işçidirin

تو کارگری – to kargäri –
sen işçidirsiniň

او کارگر است – u kargär
äst – ol işçidir

ما کارگريم – ma kargärim –
biz işçidiris

شما کارگرید – şoma kargärid
– siz işçidirsiniňiz

آنها کارگرند – anha kar-
gäränd – olar işçidirler

کیست؟ – kist? – kimdir?, چيست؟ – çist – nämedir?, نیست؟ – nist – däl sözleri hem ýöňkemedä ýokardaky görnüşde üýtgeýärler.

Meselem: کیست؟ – kimdir?

مفرد

جمع

من کیستم؟ – män kistäm? –
men kimdirin?

تو کیستی؟ – to kisti? – sen
kimdirsiniň?

او کیست؟ – u kist? – ol
kimdir?

ما کیستيم؟ – ma kistim? – biz
kimdiris?

شما کیستيد؟ – şoma kistid? –
siz kimdirsiniňiz?

آنها کیستند؟ – anha kiständ?
– olar kimdirler?

نیست – nist – ýok, däl

من نیستم – män nistäm – men däldirin, ýokduryn

تو نیستی – to nisti – sen däldirsiniň, ýokdursyň

او نیست – u nist – ol däldir, ýokdur

ما نیستيم – ma nistim – biz däldiris, ýokdurys

şoma nistid – siz dälirsiniňiz, ýokdursyňyz
– شما نیستید
anha niständ – olar dälir, ýokdur
– آنها نیستند

5-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň

من کیستم؟ من دانشجو هستم. او کارگر است. ما دانش آموز هستیم. من
کارگرم. تو کیستی؟ تو کارگری. تو دانشجو هستی. تو دانش آموز
هستی. تو دهقان هستی. او کیست؟ او کارگر است. او دانشجو است. او
دانش آموز است. او دهقان است.

b) a, u çekimlilerini aňladýan و we ا harplaryndan soň ýöňkeme
goşulmalary goşulýarlar.

جمع	مفرد
یم – ýäm	یم – ýim
ی – ýi	ید – yid
است – äst	یند – ýänd

دانا – dana – dana

من دانایم – män dana-ýäm – men danadyryn
تو دانایی – to dana-ýi – sen danadyrsyň
او دانا است – u dana-st – ol danadyr
ما داناییم – ma dana-ýim – biz danadyrys
شما دانایید – şoma dana-ýid – siz danadyrsyňyz
آنها دانایند – anha dana-ýänd – olar danadyrlar

دانشجو – daneşju – talyp

من دانشجویم – män daneşju-ýäm – men talypdyryn
تو دانشجویی – to daneşju-ýi – sen talypdyrsyň
او دانشجوی است – u daneşju-st – ol talypdyr
ما دانشجوییم – ma daneşju-ýim – biz talypdyrys
شما دانشجویید – şoma daneşju-ýid – siz talypdyrsyňyz
آنها دانشجویند – anha daneşju-ýänd – olar talypdyrlar

Bellik. Iki sany ی – ýe harpy ýanaşyk gelende birinji ý sesini

aňladýan **ى** – **ýe** harpynyň ýerine **ء** – **hämze** belgisiniň ýazylýan ýerleri hem bolýar.

Meselem:

تو دانشجوئى – to daneşju-ýi

ما دانشجوئیم – ma daneşju-ým

شما دانشجوئید – şoma daneşju-ýid

ç) **e** – **ه** sesi bilen gutaran sözleriň soňundan ýöňkeme goşulmalary artdyrylýar.

جمع	مفرد
ام – äm	ایم – im
ای – i	اید – id
است – äst	اند – änd

نویسنده – newisände – ýazyjy

من نویسنده ام – män newisände-äm – men ýazyjydyryn

تو نویسنده ای – to newisände-i – sen ýazyjydyrsyň

او نویسنده است – u newisände äst – ol ýazyjydyr

ما نویسنده ایم – ma newisände-im – biz ýazyjydyrys

شما نویسنده اید – şoma newisände-id – siz ýazyjydyrsyňyz

آنها نویسنده اند – anha newisände-änd – olar ýazyjydyrlar

6-njy gönükme. Sözleri doly we gysga şekilde ýöňkemedede üýtgediň.

راننده، کوشا، پزشکی، آموزگار.

32-nji sapak

Sanlar (اعداد – Ä' dad)

Mukdar sanlar (اعداد مقدری – Ä' dade-e megdari)

Pars dilinde mukdar sanlar zatlaryň sanyny (mukdaryny) aňlatmak bilen, aşakdaky görnüşde ýazylýar:

Birlikler:

۱ – یک – ýek – 1

۲ – دو – do – 2

۳ – سه – se – 3	۴ – چهار – çähar – 4
۵ – پنج – pänj – 5	۶ – شش – şeş – 6
۷ – هفت – häft – 7	۸ – هشت – häşt – 8
۹ – نه – noh – 9	۱۰ – ده – däh – 10

Pars dilinde nokat nol (0) belgisini añladýar. Meselem:

۲۰ – بیست – bist – 20

Mukdar sanlar, edil türkmen dilinde bolşy ýaly, atlaryň önünden gelýär.

کتاب چهار – çähar ketab – dört kitap

روز پنج – pänj ruz – baş gün

Pars dilinde 11-den 19-a çenli sanlarda ilki birlik sanlar, soň onluklar getirilýär. Sanlar çepden saga ýazylyar.

۱۱ – یازده – ýazdäh – 11	۱۲ – دوازده – däwazdäh – 12
۱۳ – سیزده – sizdäh – 13	۱۴ – چهارده – çähardäh – 14
۱۵ – پانزده – panzdäh – 15	۱۶ – شانزده – şanzdäh – 16
۱۷ – هفده – hefdäh – 17	۱۸ – هیجده – hijdäh – 18
۱۹ – نوزده – nuzdäh – 19	۲۰ – بیست – bist – 20

Mysallardan görnüşi ýaly, 20-ä çenli sanalanda ilki birlik sanlar getirilip, ده – däh – 10 sözi olardan soň getirilýär. چهل – çehel sözi hem gepleşikde چل – çel diýlip aýdylyar.

Pars gepleşik dilinde, edebi dilden tapawutlylykda, چهارده – çähardäh sözi çardäh, پانزده – panzdäh sözi punzdäh, شانزده – şanzdäh sözi şunzdäh ýaly aýdylyar.

Onluklar:

۱۰ – ده – däh – 10	۲۰ – بیست – bist – 20
۳۰ – سی – si – 30	۴۰ – چهل – çehel – 40
۵۰ – پنجاه – pänjah – 50	۶۰ – شصت – şäst – 60
۷۰ – هفتاد – häftad – 70	۸۰ – هشتاد – häştad – 80
۹۰ – نود – näwäd – 90	۱۰۰ – صد – säd – 100

Ýüzlükler:

۲۰۰ – دو بیست – dewist – 200	۳۰۰ – سیصد – sisäd – 300
۴۰۰ – چهار صد – çäharsäd – 400	۵۰۰ – پانصد – pansäd – 500
۶۰۰ – ششصد – şeşsäd – 600	۷۰۰ – هفتصد – häftsäd – 700
۸۰۰ – هشتصد – häštsäd – 800	۹۰۰ – نهصد – nohsäd – 900

20-den ýokary sanlarda ilki uly sanlar (onluklar, ýüzlükler, müňlükler...), soňra kiçi sanlar ýazylyar. Olar söz bilen ýazylanda, arasynda و – **waw** harpy ýazylyp, okalanda **o** diýlip okalýar. Söz bilen däl-de, sanlaryň özi ýazylanda olaryň arasyndan hiç hili harp ýa-da belgi artdyrylmaýar. Meselem:

۲۱ – بیست و یک – bist-o ýek – 21
۲۲ – بیست و دو – bist-o do – 22
۱۰۱ – صد و یک – säd-o ýek – 101
۱۲۱ – صد و بیست و یک – säd-o bist-o ýek – 121
۱۹۹۱ – یک هزار و نهصد و نود و یک – ýek hezar-o nohsäd-o năwäd-o ýek – 1991
۹۱ – نود و یک – năwäd-o ýek – 91
۱۷۲ – صد و هفتاد و دو – säd-o häftad-o do – 172
۱۹۹۵ – هزار و نهصد و نود و پنج – hezar-o nohsäd-o năwäd-o pänj – 1995
۲۳۴۶ – دو هزار و سیصد و چهل و شش – do hezar-o sisäd-o çehel-o şeş – 2346

Müňlükler:

۱۰۰۰ – یک هزار – ýek hezar – 1000
۲۰۰۰ – دو هزار – do hezar – 2000
۳۰۰۰ – سه هزار – se hezar – 3000

1-nji gönükme. Birden ona çenli mukdar sanlary ýazyň.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

2-nji gönükme. Sanlary pars dilinde sesli okaň.

55, 15, 25, 978, 17, 18, 175, 186, 999, 567, 122, 422, 225, 417, 414, 315, 301, 92, 88, 83, 99, 10, 321, 466, 2002, 20, 50.

Wagt ölçegleri we pasyl atlary

فصل – fäsl – pasyl

بهار – bähär – bahar

تابستان – tabestan – tomus

پائیز – paýiz – güýz

زمستان – zemestan – gys

سال – sal – ýyl

ماه – mah – aý

هفته – häfte – hepde

روز – ruz – gün

ساعت – sa'ät – sagat

دقیقه – dägige – minut

ثانیه – saniýe – sekunt

3-nji gönükme. Ýokarky sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sanlary parsça san bilen ýazyň.

5, 6, 9, 7, 6, 15, 12, 19, 18, 17, 25, 36, 66, 101, 203, 25, 250, 260, 266, 1951, 1999, 2001, 2002, 1991, 65, 77, 86, 85, 1001, 1011, 1111, 1112.

5-nji gönükme. Ýokardaky gönükmedäki sanlary ilki parsça san bilen, soňra parsça harplar bilen ýazyň.

6-njy gönükme. Gepleşigi sesli okaň we türkmen diline terjime ediň.

گفتگو

– یک سال چند ماه است؟

– یک سال دوازده ماه است.

– آنها کدام ماهها اند؟

– ژانویه، فوریه، مارس، آوریل، مه، ژوئن، ژوئیه، اوت، سپتامبر، اکتبر، نوامبر، دسامبر.

– یک سال چند روز است؟

– یک سال صد و شصت و پنج روز است.

– یک ماه چند روز است؟

- يك ماه سی یا سی و یک روز است. ماه فوریه بیست و هشت روز و گاهی بیست و نه روز است.
- یک هفته چند روز است؟
- یک هفته هفت روز است.
- یک ماه چند هفته است؟
- یک ماه چهار هفته است.
- یک فصل چند ماه است؟
- یک فصل سه ماه استیک.
- سال چند فصل است؟
- یک سال چهار فصل است.
- آنها کدام فصلها اند؟
- بهار، تابستان، پاییز و زمستان.

33-nji sapak

Tertip sanlar (اعداد ترتیبی) – Ä'dad-e tärtibi)

Pars dilinde tertip sanlar zygydirliligi, tertibi aňladýarlar we usullar bilen ýasalýarlar.

1. Mukdar sanlaryň soňundan **om** goşulmasynyň goşulmagy bilen:

چهار – çähar – dört	چهارم – çäharom – dördünji
پنج – pänj – bäs	پنجم – pänjom – bäşinji
بست و پنج – bist-o pänj –	بست و پنجم – bist-o pänjom
ýigrimi bäs	– ýigrimi bäşinji

Şu goşulmaly tertip sanlar atlaryň soňundan getirilýär:

کلاس پنجم – başinji synp	ردیف ششم – altynjy hatar
سال چهارم – dördünji ýyl	اتاق دهم – ikinji otag
بار دوم – ikinji gezek	کوچه یکم – birinji köçe

2. Mukdar sanlaryň soňuna **omin** goşulmasyny goşmak bilen:

پنجمین – pänjomin –	هشتمین – häştomin –
başinji	sekizinji

شش – şeşomin –
altynjy
هفت – häftomin –
ýedinji

نه – nohomin –
dokuzynjy
ده – dähomin –
onunjy

Şu goşulmaly tertip sanlar atlaryň öňünden getirilýärlär:

پنجمین کلاس – başınjy synp

ششمین ردیف – altynjy hatar

چهارمین سال – dördünji ýyl

دهمین اتاق – onunjy otag

دومین بار – ikinji gezek

اولین کچه – birinji köçe

Tertip sanlar barada käbir bellemeli kadalar:

1) **Ikinji** we **üçünji** diýen sanlar iki hili ulanylýar:

دوم – dowwom – دویم – doýýom

سوم – sewwom – سویم – seýýom

Bu sanlaryň ikinji görnüşi seýrek ulanylýar. Sanlaryň iki görnüşinde-de basym م – **om** goşulmasyna düşýär.

2) Anyk bir şahs ýa-da zat barada gürrüň edilende tertip sanlaryň soňundan ی – **i** harpy artdyrylýar.

یکمی – yekomi – bi-
rinji, başky

اولی – äwwäli – birin-
jisi, başky

دومی – dowwomi –
ikinjisi

سومی – sewwomi –
üçünjisi

3) Pars dilinde نخست – **nohost**, اول – **äwwäl**, آخر – **ahär** söz-
leriniň soňundan ين – **in** goşulmasynyň goşulmagy bilen hem tertip
sanlar ýasalýar.

نخست – nohost – baş, bir

نخستین – nohostin – birinji

اول – äwwäl – ilki

اولین – äwwälin – birinji,
ilkinji

آخر – ahär – soň

آخرین – ahärin – soňky

**1-nji gönükme. Mukdar sanlary tertip sanlar görnüşinde parsça ýazyň
we türkmen diline terjime ediň.**

21, 34, 567, 1 439, 9 546, 89 342, 156 739, 9 128 462.

2-nji gönükme. Mukdar sanlary tertip sablar görnüşinide parsça okaň we ýazyň.

5, 6, 9, 7, 6, 15, 12, 19, 18, 17, 25, 36, 66, 101, 203, 25, 250, 260, 266, 1951, 1999, 2001, 2002, 1991, 65, 77, 86, 85, 1001, 1011, 1111, 1112.

3-nji gönükme. Soraglara parsça jogap beriň.

یک هفته از چند روز عبارت است؟ یک ماه از چند هفته عبارت است؟
یک ماه از چند روز عبارت است؟ یک روز از چند ساعت عبارت است؟
یک ساعت از چند دقیقه عبارت است؟ یک دقیقه از چند ثانیه عبارت است؟

4-nji gönükme. Sözleri sözlük depderiňize göçüriň we öwreniň.

زیر – zir – aşak

پائین – paýin – aşak

بالا – bala – ýokary

جلو – jelou – öň, gabat

پیش – piş – ýany, öňi

پشت – poşt – yz, arka, geriş,

وسط – wäsät – orta, ara

ýeňse

رو – ru – ýüz, üst

پهلو – pählu – ýan, gapdal

34-nji sapak

Ezafet (اضافه – ezafe ýa-da اضافت – ezafet)

اضافت – **ezafet** arap sözi bolup, pars dilinde *artdyrmak, goşmak, üstüni doldurmak* ýaly manylary aňladýar. *Ezafet* eýelik düşümiň hyzmatyny ýerine ýetirýän, aýyklanýan söz bilen aýyklaýjy agzalaryň arasyndaky sintaktik baglanyşykdyr. Türkmen dilinde *meniň kitabym, Amanyň kakasy* ýaly söz düzümlerinde ilki aýyklaýjy agza, soňra aýyklanýan söz gelyän bolsa, pars dilinde ezafetli söz düzümlerinde, onuň tersine, ilki aýyklanýan söz **مضاف – mozaf**, soňra aýyklaýjy agza **مضاف اليه – mozafoneleýh** getirilýär. Meselem:

کتاب من – ketab-e män – meniň kitabym

پدر آمان – pedär-e Aman – Amanyň kakasy

Ezafet birleşmesiniň ýazuw düzgüni

1) **اضافت** – ezafet birleşmesinde birinji sözüň, ýagny aýyklanýan sözüň soň çekimsiz ses bilen gutarsa, ýazuwda aýyklanýan,

ýagny birinji sözüň soňundan hiç hili ezafet belgisi görkezilmeyär. Şeýle söz düzümleri okalanda aýyklanýan sözüň soňundan gysga e sesi artdyrylyp okalýar. Meselem:

ديوار خانه – diwar-e hane – öýüň diwary

پایتخت ترکمنستان – paýtäht-e Torkämänestan – Türkmenistanyň paýtagty

Bellik. Başlangyç okuw ýazgylarynda käte aýyklanýan sözüň soňundan gysga e sesini aňladýan زیر – **zir** (astyn) belgisi goýulýar.

Meselem:

وطن ما – Wätän-e ma – biziň Watanymyz

گل سرخ – gol-e sorh – gyzyl gül

Ezafet belgisini aňladýan gysga e sesi basym kabul etmeyär.

2) Aýyklanýan sözüň soňy uzyn aýdylýan **a, u** çekimlileri bilen gutarsa, ýazuwda aýyklanýan sözüň soňundan **ى** harpy artdyrylýar we **ýe** diýlip okalýar. Meselem:

هوای دریا – häwa-ýe därýa – deňiz howasy

پای فیل – pa-ýe fil – piliň aýagy

دانشجوی دانشگاه – daneşju-ýe daneşgah – uniwersitetiň talyby

بوی گل – bu-ýe gol – gülüň ysy

روی زیبا – ru-ýe ziba – owadan ýüz

3) Aýyklanýan sözüň, ýagny birinji sözüň soňy **ى** – **ýa** çekimlisi bilen gutarsa, ýazuwda hiç hili ezafet belgisi artdyrylmasa-da, okalanda aýyklanýan sözüň soňundan **ýe** sesi artdyrylyp okalýar. Meselem:

ماهی طلا – mahi-ýe täla – tylla balyk

کشتی دریا – keşti-ýe därýa – deňiz gämisi

صندلی راحتی – sändäli-ýe rahäti – kreslo

4) Aýyklanýan sözüň soňy **e** çekimlisi bilen gutarsa, ýazuwda aýyklanýan sözüň soňundaky **ه** – **ha-ýe häwwäz** harpynyň üstündäki **ء** – **hämze** belgisi **ýe** diýlip okalýar.

a) آشیانه بلبول – ašýane-ýe bolbol – bilbiliň höwürtgisi

لانه مور – lane-ýe mur – garynjanyň hini

خانه زنبور – hane-ýe zämbur – arynyň öýi

b) آشیانه ی بلبول – ašýane-ýe bolbol – bilbiliň höwürtgisi

لانه ی مور – lane-ýe mur – garynjanyň hini

خانه ی زنبور – hane-ýe zämbur – arynyň öýi

5) Aýyklanyan sözüň soňy **ou** goşa çekimlileri bilen gutarsa, ezafet birleşmelerinde çekimsiz **w** sesine öwrülýärler we edil soňlary çekimsiz ses bilen gutaran sözler ýaly ulanylýarlar. Meselem:

جلو دانشگاه – jelow-e daneşgah – uniwersitetiň öňi

راهرو دراز – rahrow-e deraz – uzyn koridor

1-nji gönükme. Sözleri sözlük depderiňize göçürüň we ýat tutuň.

پدر – pedär – kaka

دیوار – diwar – diwar

خانه – hane – öý, jaý, hana

پایتخت – paýtäht – paýtagt

ترکمنستان – Torkämänestan

وطن – wätän – Watan

– Türkmenistan

پا – pa – ayak

هوا – häwa – howa

دانشجو – daneşju – talyp

فیل – fil – pil

بو – bu – ys

دانشگاه – daneşgah –

زیبا – ziba – owadan

uniwersitet

رو – ru – ýüz

منظره – mänzere – görnüş

2-nji gönükme. Nakyllary öwreniň.

دوست همه کس دوست هیچ کس است.

Dust-e häme käs dust-e hiç käs äst.

(Hemmäniň dosty hiç kimiň dosty.)

عقل سالم در بدن سالم است.

Ägl-e salem där bädän-e salem äst.

(Sagdyn akyl sagdyn bedendedir.)

3-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

كجاست ؟

قالی كجاست؟ قالی وسط اتاق است. چار پایه كجاست؟ چار پایه پشت میز است. قلم كجا است؟ قلم و مداد روی میز است. پس دفتر و كتاب كجاست؟ دفتر و كتاب هم روی میز است. خطكش كجاست؟ خطكش توی كشو میز است. سبد كجا است؟ سبد زیر میز است. آینه كجاست؟ آینه روی میز است. دستمال و رویمال كجاست؟ دستمال و رویمال توی كيف است. حوله كجاست؟ حوله پشت صندلی راحتی است. شانه كجاست؟ شانه جلو آینه است.

Sözlük

میز – miz – stol

سبد – säbäd – sebet

آینه – aýine – aýna

رویمال – ruýmal – ýaglyk,
uly ýaglyk

چار پایه – çarpaýe – oturgyç

كشو – keşou – çeker

دستمال – dästmal – elýaglyk

شانه – şane – darak

حوله – houle – elsüpürgiç

قالی – gali – haýy

4-nji gönükme. Sözlümleri parsça ýazyň we terjime ediň.

Sabun koja-st? Sabun tu-ýe jasabuni äst. Mäs wak koja-st? Mäs wak tu-ýe jamäswak äst. Jarähti koja-st? Jarähti guşe-ýe otag äst. Mahutpakkon koja-st? Mahutpakkon bala-ýe jarähti äst. Näh koja-st? Näh wä suzän tu-ýe guti äst.

Sözlük

مسواك – mäswak –
meswek, diş arassalaýan
esbap

جامسواك – jamäswak –
meswek gaby

گوشه – guşe – gyra, çet

سوزن – suzän – iňne

ماهوت پاكن – mahut-
pakkon – geým arassa-
lanýan

جاصابونی – jasabuni – sa-
byngaby

رخت – räht – geým-geým

نخ – näh – sapak, ýüp,
ýüplük

قچی – geýçi – gaýçy

قوطی – guti – guty

جارختی – jarähti – geým
asawaç

صابون – sabun – sabyn

5-nji gönükme. Söz düzümlerini ulanmak bilen sözlem düzüň.

كلاس ما، اتاق پدرم، پیراهن برادرم، میز بزرگ، مداد سبز، تالار بزرگ، راهرو دراز، نام من، اسم شما، در اطاق، رنگ لباس، کیف مراد، جلد کتاب، اسب برادرم، کاغذ سفید، روغن نباتی.

Sözlük

پیاده رو – piýaderou –
pyýada ýol

روغن – rougän – ýag

در – dâr – 1) gapy, 2) wagt-
-orun düşüm goşulmasy
(-da/-de)

تالار – talar – zal

جلد – jeld – 1) jilt, 2) tom

نبات – näbat – 1) ösümlük,

2) nabat, 3) has at

پیراهن – pirahän – köýnek

6-njy gönükme. Söz düzümlerini pars diline terjime ediň.

Biziň synpymyz, ýagty we uly synp, ak we beýik diwar, meniň köýnegim, doganymyň köýnegi, doganymyň gök köýnegi, kakamyň portfeli, kakamyň gara portfeli, stoluň çekeri, nahar çemçesi, gülüň ysy, bilbiliň sesi, guş höwürtgesi, garynjanyň hini, ýylanyň hini.

35-nji sapak

Ezafetiň gurluşy (ترکیب اضافت – Tärkib-e ezafet)

Ezafetli söz düzümleri gurluşlary taýdan iki hili bolýarlar:

1) sada ezafet, 2) ezafet zynjyry.

Sada ezafet

Iki sözden, ýagny diňe aýyklanýan sözden we aýyklaýjy agzadan bolan ezafetli söz düzümlerine sada ezafet diýilýär. Meselem:

اتاق روشن – otag-e rouşän – ýagty otag

شاعر نامدار – şa'er-e namdar – atly şahyr

بحر خزر – bähr-e häzär – Hazar deňzi

Sada ezafetli söz düzümleri sözlemde eýe-de, habar-da bolup gelip bilýärler.

a) Sözlemiň eýesi:

برادر من این است. – Bärädär-e män in äst. – Meniň doganym budur.

b) Sözlemin habary:

.این برادر من است. – In bāradār-e mān āst. – Bu meniñ doganymdyr.

1-nji gönükme. Nakyllary öwreniň.

دیوار موش دارد موش گوش دارد.

Diwar muş daräd, muş guş daräd. – Tamda gulak bar.

بی مایه فطیر است.

Bimaýe fâtir āst. – Hamyrmaýa bolmasa petir bolar.

ریش و قیچی در دست تو است.

Riş o geýçi dār dāst-e to āst. – Ygtyýar eliñde.

2-nji gönükme. Sada ezafete degişli 5 sany mysaly parsça ýazyň we türkmen diline terjime ediň.

3-nji gönükme. Söz düzümlerini pars diline terjime ediň.

Ak diwar, onuň dogany, uly otag, meniñ depderim, kiçi synp, arassa kagyz, sary galam.

36-njy sapak

Ezafet zynjyry (زنجیر اضافه) – Zänjir-e ezafet

Üç ýa-da ondan-da artyk bolan ezafetli söz düzümlerine *selsele-ýe* – سلسله اضافه *zänjir-e ezafet* ýa-da زنجیر اضافه *ezafet* diýilýär. Bu hili ezafet birleşmelerinde aýyklanýan söz, ýagny birinji bölek ýa-da aýyklaýjy ikinji bölek bir ýa-da birnäçe sözden ybarat bolup biler.

a) Birinji bölek, ýagny aýyklanýan bölek bir sözden, aýyklaýjy bölek iki sözden ybarat:

کیف برادر من – kif-e bāradār-e mān – meniñ doganymyň portfeli

اسم پدر قربان – esm-e pedār-e Gorban – Gurbanyň kakasynyň ady

نام نویسنده معروف – nam-e newisānde-ýe mā'ruf – tanymal ýazyjynyň ady

Mysallardan görnüşi ýaly, کیف – kif – *portfel*, اسم – esm – *at*, برادر – nam – nam – *at* aýyklanýan bölek bolup, ol bir sözden ybarat, ol

من – bärädär-e män – *meniň doganym*, پدر – pedär-e Gorban – *Gurbanyň kakasy*, نوسینده معروف – *newisände-ýe märuf* – *tany-mal ýazyjy ýaly* iki sözden ybarat söz düzümleri sözlemde aýyklaýjy bölekdir.

b) Birinji bölek, ýagny aýyklanýan bölek iki sözden, aýyklaýjy bölek bir sözden hem bolup biler.

درس امروز دانشجویان – *därs-e emruz-e daneşjuýan* – *talyplaryň şu günki sapagy*

گل سرخ صحرا – *gol-e sorh-e sähra* – *sähranyň gyzyl güli*

رئیس دانشگاه مخدومقلى – *räyis-e daneşgah-e Mähdumgoli* – *Mag-tymguly adyndaky uniwersitetiň rektory*.

Mysallardan görnüşi ýaly, درس امروز – *därs-e emruz* – *şu günki sapak*, گل سرخ – *gol-e sorh* – *gyzyl gül*, رئیس دانشگاه – *räyis-e daneşgah* – *rektor aýyklanýan bölek bolup, iki sözden ybaratdyr.*

Ezafetli sözlerde aýyklanýan we aýyklaýjy bölek san taýdan dürli hili bolup bilerler.

Ezafet zynjyryna düzülen sözler türkmen diline terjime edilende, türkmen dilindäkininiň tersine, sözlemiň gutarýan ýerinden terjime edilip başlanýar. Meselem:

كيف سياه برادر كوچك دوست من.

«Kif-e siyah-e bärädär-e kuçek-e dust-e män» ýaly söz düzümi türkmen diline terjime edilende iň soňky sözden terjimesi edilýär: «Meniň dostumyň (kiçi) oglan jigisiniň gara portfeli».

1-nji gönükme. Teksti türkmen diline terjime ediň.

Tekst

اتاق کار پدرم روشن است. كيف برادر كوچك قهوه ای رنگ است. اسم خواهر كوچك من زهرا است. اسم برادر كوچك من نظر است. نظر دانش آموز کلاس چهارم است. نمره های مدد همیشه عالی است. شهر عشق آباد پایتخت جمهوری ترکمنستان است. ترکمنستان وطن محبوب من است. طرف جنوب شهر عشق آباد کوهستانی است. طرف شمال شهر عشق آباد کویر قراقوم است. من کشور عزیز خودم را دوست دارم.

2-nji gönükme. Soraglara parsça jogap beriň.

اسم دوست شما چیست؟ اسم سرپرست کلاس شما چیست؟ حال شما چگونه است؟ احوال دوست شما چگونه است؟ استاد زبان فارسی شما کیست؟ درس امروز شما چیست؟ نام پایتخت کشور شما چیست؟ هوای شهر عشق آباد چه جور است؟ رنگ پیراهن شما چگونه است؟ گچ کجاست؟ تخته پاک کن کجاست؟ یک هفته چند روز است؟

3-nji gönükme. Ezafetli söz düzümlerini pars diline terjime ediň.

Ýagty we ak synp, bu öýüň diwary, siziň pars dili mugallymyňyz, siziň synp ýolbaşçyňyz, meniň mähriban dostum, agajyň ýaşyl ýapragy, gülüň hoşboý ysy, biziň Watanymyzyň paýtagty, Aşgabat şäheriniň howasy, bu keselhananyň lukmany, uly keselhananyň lukmany, uly keselhananyň tanyml lukmany, siziň ýagdaýlaryňyz, siziň dostuňyzyň ýagdaýy, inimiň ady.

Tekst

من دانشجوی دانشگاه هستم. برادر من دانش آموز مدرسه است. پایتخت کشور ترکمنستان عشق آباد است. شمال وطن عزیز ما کویر است. این مرد استاد معروف دانشگاه است. در جنوب کشور کوهستانی هست. بیمارستان در مرکز شهر است. امروز هوا خوب است آن برگ درخت است.

Sözlük

عالی – ali – ýokary
نمره – nomre – baha, belgi
دانش آموز – daneşamaz – okuwçy
جمهوری – jomhuri – respublika
شمال – şomal – demirgazyk
کویر – käwir – çöl
دوست دارم – dust daräm – söýýärim

رئیس دانشگاه – räýis-e daneşgah – rektor
همیشه – hämişe – hemişe
عزیز – äziz – eziz
محبوب – mähbub – söýgüli
جنوب – jänub – günorta
طرف – täräf – tarap
کوهستانی – kuhestani – daglyk
عشق آباد – Eşgabad – Aşgabat
حال – hal – hal-ýagdaý

احوال – ähwal – hal-ýag-
daý
نام – nam – at
اسم – esm – at
کشور – keşwār – ýurt
دارد – darād – bar
مايه – maýe – maýa, hamyr-
maýa
ریش – riş – sakgal
مهربان – mehreban –
mähriban
بوی، بو – bu (bui) – ys
پزشک – pezeşk – lukman
معروف – mä’ruf – tanyml

استاد – ostad – ýokary mekde-
biň mugallymy
سرپرست کلاس – särpärest-e
kelas – synp ýolbaşçysy
وطن – Wätän – Watan
هفته – häfte – hepde
موش – muş – syçan
فطیر – fätir – petir
قیچی – geýçi – gaýçy
برگ – bārg – ýaprapak
هوا – häwa – howa
بیمار – bimar – keselli
بیمارستان – bimarestan – ke-
selhana

37-nji sapak

Ezafet birleşmelerinde و – wä baglaýjysynyň ulanylyşy

Ezafet birleşmelerinde aýyklanýan bölek-de, aýyklaýjy bölek-de و – wä baglaýjyly birnäçe sözden ybarat bolup biler. و – wä baglaýjysy ezafet birleşmelerinde, köplenç, o diýlip okalýar.

a) Aýyklanýan bölek birnäçe sözden ybarat:

کتاب و قلم و مداد دانشجو – ketab-o gälām-o medad-e daneşju – talybyň kitaby, ruçkasy we galamy

رنگ و بوی گل – rāng-o bu-ýe gol – gülüň reňki we ysy

b) Ikinji bölek birnäçe sözden ybarat:

مادر عزیز و مهربانم – madār-e āziz-o mehrebanām – eziz we mähri-
ban ejem

رشته زبان و ادبیات فارسی – reşte-ýe zāban wä ādābiyat-e farsi – pars
dili we edebiýaty bölümi

ç) Ezafet birleşmelerinde aýyklanýan tarap-da, aýyklaýjy tarap-da birnäçe sözden ybarat bolup biler.

Dust-e sāmimi – دوست صمیمی و کوشای برادر بزرگ و کوچک شما
wā kuşa-ýe bāradār-e bozorg-o kuçek-e şoma. – Siziň agaňyzyň we
iniňiziň ýürekdeş we yhlasly dosty.

1-nji gönükme. Teksti türkmen diline terjime ediň.

برادران بزرگ و کوچک مراد دانشجو هستند. من پزشک هستم. برادر
کوچک من مشغول درس است. من هم مشغول درس هستم. خواهر
کوچک من مشغول تمرین است. خواهر بزرگ من مشغول تدریس
زبان فارسی است. مادرم مشغول کار است. پدر من هم مشغول کار
است. اما شما مشغول کار نیستید. من دانشجوی دانشگاه ترکمنستان
هستم. من در دانشکدهٔ خاور شناسی درس می خوانم. ما مشغول آموختن
زبان فارسی هستیم. برادر من در رشته زبان عربی تحصیل می کند.
مادر بزرگم مشغول خانه داری است. زبان فارسی شیرین و آسان است.

2-nji gönükme. Sözlemleri we söz düzümlerini pars diline terjime ediň.

Bu oğlan meniň inimdir. Inim Gündogary öwreniş fakultetiniň talybydyr. Ol arap dilini öwrenmek bilen meşguldyr. Men pars dilini öwrenmek bilen meşguldyryn. Ejem öý hojalyk işleri bilen meşguldyr. Bu kitap pars dili kitabydyr. Bu adam biziň pars dili mugallymy-myzydyr.

Eýran edebiyaty, eýran edebiyatynyň taryhy, eýran edebiyatynyň gadymy taryhy.

3-nji gönükme. Nakyly öwreniň.

Nim häkim hâtär-e jan, nim waez hâtär-e iman. – Nim häkim hâtär-e jan,
nim waez hâtär-e iman. – Bilmez tebib jan alar. (Sözme-söz: Ýarym
tebib jana howply, ýarym molla imana howply.)

Sözlük

صمیمی – sāmimi – ýürekdeş

تمرین – tämrin – gönükme

کوشا – kuşa – yhlasly, erjel

تدریس – tädris – okatmak,
ders bermek

زبان فارسی – zāban-e farsī
 – pars dili
 مادر بزرگ – madār bozorg
 – ene
 آسان – asan – aňsat
 نیم – nim – ýarym, ýarpy
 واعظ – wa’ez – wagz ediji,
 molla
 ایمان – iman – iman, ynam,
 ynanç
 خاورشناسی – hawārşenasi
 – gündogary öwreniş

شیرین – şirin – şirin, süýji
 حرکت – häräkät – hereket
 برکت – bäräkät – bereket
 حکیم – häkim – lukman,
 tebip
 خطر – hätäř – howp, hatar
 تحصیل – tähsil – okuw
 خانه داری – hanedari – öý
 hojalyk işleri
 از – äz – -dan/-den (çykyş
 düşüm goşulmasy)

38-nji sapak

«Bar» manysynda ulanylýan داشتن – *daştän* işliginiň ulanylyşy barada gysgaça maglumat

Türkmen dilinde «Meniň kitabym bar, Seniň sapagyň bar, Bir hepdede ýedi gün bar» ýaly sözlemlerde ulanylan **bar** sözi pars dilinde داشتن – *daştän* işliginiň köki دار – **dar** sözi bilen aňladylýar. Bu işligiň köki دار – **dar** türkmen dilinde häli-şindi ulanylýan *puldar, maldar, çarwadar...* ýaly onlarça sözleriň düzüminde hem gabat gelýär. دار – **dar** köki **bar** sözüni aňlatmak üçin häzirkiz zamanda ýöňkemedede üýtgände ýöňkeme goşulmalaryny kabul edýär we sözlemiň habary bolup gelýär.

مفرد

- 1) م – äm
- 2) ی – i
- 3) د – äd

جمع

- یم – im
- اید – id
- اند – änd

مفرد

دارم – daräm – -ym (-im) bar
 داری – dari – -yň (-iň) bar

جمع

داریم – darim – -ymyz
 (-imiz) bar

دارد – darād – -y (-i) bar دارد – darid – -yňyz (-iňiz)
دارند – daränd – -y (-i) bar bar

«**Meniň kitabym bar**» diýen sözlemiň düzüminde **dar** – دار köki ýöňkemedede şular ýaly üýtgeýär.

مفرد

من کتاب دارم – män ketab darām – meniň kitabym bar

تو کتاب داری – to ketab dari – seniň kitabyň bar

او کتاب دارد – u ketab darād – onuň kitaby bar

جمع

ما کتاب داریم – ma ketab darim – biziň kitabymyz bar

شما کتاب دارید – şoma ketab darid – siziň kitabyňyz bar

آنها کتاب دارند – anha ketab daränd – olaryň kitaby bar

Ýokluk galybyny ýasamak üçin **dar** – دار işliginiň öňünden
نه – nä goşulmasy goşulýar we **ýok** sözüne derek ulanylýar. Meselem:

من کتاب ندارم. – Män ketab nādarām. – Meniň kitabym ýok.

تو کتاب نداری. – To ketab nādari. – Seniň kitabyň ýok.

او کتاب ندارد. – U ketab nādarād. – Onuň kitaby ýok.

ما کتاب نداریم. – Ma ketab nādarim. – Biziň kitabymyz ýok.

شما کتاب ندارید. – Şoma ketab nādarid. – Siziň kitabyňyz ýok.

آنها کتاب ندارند. – Anha ketab nādaränd. – Olaryň kitaby ýok.

1-nji gönükme. Gepleşigi okaň we terjime ediň.

– سلام عليكم، آقای آمان.

– سلام قربان! احوال شما چطور است؟

– متشکرم، خوب است. شما چطور هستید؟

– الحمد لله، خوب هستم.

– آیا شما امروز درس دارید؟

– بلی، امروز ما درس زبان فارسی داریم.

– در کلاس شما چند دانشجو هست؟

– در کلاس ما نه دانشجو هست؟

- آیا شما کتاب درس زبان فارسی دارید؟
- بلی، ما کتاب زبان فارسی داریم.
- شما چند برادر و چند خواهر دارید؟
- من دو برادر و یک خواهر دارم.
- پدر شما چکاره است؟
- پدرم پزشک بیمارستان است.

2-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Meniň kakam we ejem bar. Kakam işçidir. Ol uly kärhanada. Onuň gara paltosy bar. Ejem lukmandyr. Ol keselhanadadyr. Inim mekdep okuwçysydyr. Onuň gara portfeli bar. Ol sekiz ýaşynda. Ol birinji synpyň okuwçysydyr. Onuň bahalary hemişe ýokary.

3-nji gönükme. Soraglara tassyklaýjy we inkärleýji görnüşinde jogap beriň.

آیا کلاس ما بزرگ است آیا این میز سیاه رنگ است؟ آیا این کتاب درس زبان فارسی است؟ آیا استاد زبان فارسی شما ایرانی است؟ مگر امروز هوا گرم است؟ مگر شما کیف دارید؟ مگر رنگ این برگ سبز است؟ آیا این درخت گل دارد؟ آیا شما برادر دارید؟

4-nji gönükme. Nakyllaryň ýazuw düzgünini we manysyny ýat tutuň.

یک دست صدا ندارد.

Ýek däst seda nädaräd. – Ýekäniň çaňy çykmaz.

یک بچه دارد، شیر بچه دارد.

Ýek bäge daräd, şir bäge daräd. – Birim bar, müňüm bar.

سیر از گرسنه خبر ندارد.

Sir äz gorosne häbär nädaräd. – Dokuň açdan habary ýok.

در هفت آسمان یک ستاره ندارد.

Där häft asman ýek setare nädaräd. – Ýedi asmanda ýeke ýyldyzy ýok. (Manysy: Hiç zada umydy ýok.)

5-nji gönükme. 20-ä çenli sanamagy öwreniň.

11 – یازده – ýazdäh – 11

16 – شانزده – şanzdäh – 16

12 – دوازده – dāwazdäh – 12

17 – هفده – hefdäh – 17

13 سیزده – sizdäh – 13
14 چهارده – çähardäh – 14
15 پانزده – panzdäh – 15

18 هیجده – hijdäh – 18
19 نوزده – nuzdäh – 19
20 بیست – bist – 20

Sözlük

متشکرم – motäşäkkeräm –
sag boluň
الجمدا لله – älhämdolellah –
alhamdililla
ایرانی – irani – eýranly
شیر – şir – ýolbars, şir

چکاره – çekare – näme işde
گرم – gärm – yssy
صدا – säda – ses
سیر – sir – dok, doýgun
ستاره – setare – ýyldyz
گرسنه – gorosne – aç

39-njy sapak

Birikdirme ýoly bilen emele gelen söz düzümleri (تركيب مجانب – Tärkib-e mojaneb)

Pars dilinde ezafetli söz düzümlerinden başga, bir-birine garaşly bolmadyk, birikdirme ýoly bilen emele gelen söz düzümleri hem bar. Bu hili söz düzümlerine pars dilinde **تركيب مجانب – tärkib-e mojaneb** diýilýär. Pars dilinde hem birikdirme ýoly bilen emele gelen söz düzümlerinde sözleriň orny edil türkmen dilindäki ýalydyr.

Birikdirme ýoly bilen emele gelýän söz düzümlerini ýasamak üçin این – in – **bu, şu**, آن – an – **ol, şol**, چنین – çänin – **şeýle**, چنان – çenan – **şonuň ýaly**, همین – hämin – **edil şunuň ýaly**, چنان – çenan – **edil şonuň ýaly** görkezme çalyşmalaryndan başga mukdar sanlary, sorag çalyşmalary ulanylýar. Meselem:

این دانشجو – in daneşju – bu talyp
پنج استاد – pänj ostad – baş mugallym
همان روز – häman ruz – şol gün
چنین کار – çänin kar – şeýle iş

Birikdirme ýoly bilen emele gelen söz düzümleriniň haýsy-da bolsa bir tarapy ezafetli söz düzümi hem bolup biler.

a) Birinji tarap:

لباس این دانشجو – lebas-e in daneşju – bu talybyň eşigi
دفتر دو دانش آموز – dāftār-e do daneşamuz – iki okuwçynyň depderi

b) Ikinji tarap:

آن روز سرد – an ruz-e sârd – şol sowuk gün
چنین کار آسان – çänin kar-e asan – şeýle aňsat iş

1-nji gönükmä. Teksti okaň we söz düzümlerine üns beriň.

پدرم کارگر آن کارخانه است. آن کارخانه خیلی بزرگ است.
برادرم مهندس برق است. او هم در آن کارخانه است. مادرم
پزشک است. او در بیمارستان است. خواهرم سه کتاب و دو دفتر
دارد. برادرم دوازده سال دارد. او شاگرد کلاس پنجم است. اسم او
جهان است. مادر بزرگم پیر است. او در خانه مشغول خانه داری
است. پدر بزرگم باغ دارد. در باغ پدر بزرگم سیب، زردالو،
شفتالو و انجیر هست. پدربزرگم باغبان است. برادر تو دانش آموز
کدام دبیرستان است؟ برادر من دانش آموز دبیرستان چهارم است.

Tekst

اعضای بدن انسان

بدن انسان از سه قسمت عبارت است: سر، تنه، دست و پاها،
پیشانی، ابرو، چشم، بینی، لب، دهان، زبان، دندان، چانه، گوش،
گونه، گردن، گلو، سینه، پشت، دست، بازو، آرنج، مچ دست، کف
دست، انگشت، پا، مچ پا، ناخن. بعضی از اعضای بدن انسان جفت
هستند. مثلاً: چشم، گوش، لب، گونه، ابرو، دست، پا.

Sözlük

ترکیب – tärkib – düzüm

مهندس – mohändes – inžen
ner

سیب – sib – alma

شفتالو – şaftalu – şetdaly

خیلی – heýli – örän

پدر بزرگ – pedärbozorg –
ata

زردالو – zärdalu – erik

انجیر – änjir – injir

باغبان – bagban – bagban

اعضاء – ä'za – agzalar

انسان – ensan – ynsan

عبارت – ebarät – ybarat

تنه – täne – göwre

پا – pa – aýak

ابرو – äbru – gaş

بینی – bini – burun

دهان – dähan – agyz

چانه – çane – eñek

گوش – guş – gulak

گلو – gälu – bogaz

بازو – bazu – gol (eginden

tirsege çenli)

مچ دست – moç-e däst – bi-
lek, goşar

انگشت – ängoşt – barmak

زانو – zanu – dyz

مجانب – mojaneb – 1) ýanaşyk, 2) tapawutlandyryan

برق – bärg – 1) tok, elektrik togy, 2) ýyldyrym

2-nji gönükme. Sözlükden peýdalanmak bilen teksti terjime ediň.

انسان با پنج عضو با محیط خارج تماس دارد. این پنج عضو را
حواس پنجگانه می نامند. حواس پنجگانه عبارتند از.

1. حس بینایی

2. حس بویایی

3. حس چشایی

4. حس شنوایی

5. حس بساوابی

چهار نوع از حواس پنجگانه در سر انسان است.

Sözlük

با – ba – 1) bilen, 2) -ly/ -li goşulmasy	خارج – harej – daşgy
محیط – mohit – gurşaw, daş-töwerek	حس – hess – duýgy
تماس – tämas – gatnaşyk, baglanyşyk	می نامند – minamänd – at- landyrýarlar
بینایی – binaýi – görüş, görme	بویایی – buýaýi – ys alyş
چشایی – çeşäyi – datma, tagam bilmek	شنوایی – şenäwaýi – eşidiş
بساوایی – besawaýi – ten duýgusy, syzmak	حواس – häwas(s) – duýgular
	حس – hess (sözün köplük sany)
	حواس پنجگانه – häwas-e pänjgane – baş duýgy

3-nji gönükme. Nakyllary öwreniň.

خدا کس بی کسان است.

Hoda käs-e bikāsan äst. – Enäniň ýary Hudaý.

کس نخارد پشت من بجزء ناخن انگشت من.

Käs nāharād pošt-e män, bejoz-e nahon-e ängošt-e män.

Manysy: Özüňki özüňe ýakyn.

40-njy sapak

Değişlilikniň ýa-da eýeligiň aňladylşy

Şahsyň ýa-da zadyň kime, nämä degişlidigi pars dilinde, esasan, üç usul bilen beýan edilýär.

1) Zady aňladýan söz bilen onuň eýesini bildirýän sözün arasynda ezafet baglanyşygy bolýar.

.این مرد پدر رفیقم است. – In mard pedär-e räfigäm äst. Bu adam dostumyň kakasydyr.

.آن دفتر دانشجوست. – An däftär-e daneşju-st. Ol talybyň depderidir.

2) Zadyň adyndan soň مال – mal (mal, zat) sözi getirilýär we hemişe ezafetli aýdylýar.

این دفتر مال دانشجوست. – In däftär mal-e daneşju-st. – Bu depder talybyňkydyr.

آن عینک مال پدر بزرگم است. – An eýnäk mal-e pedärbozorgäm äst. – Ol äýnek atamyňkydyr.

3) Eýelik we degişlilik aňlatmak üçin – äz (-dan/-den goşulmalarynyň manysynda) we آن – an goşulmalary goşulyp ulanylýar we ezafetli aýdylýar:

از آن من است
äst – meniňki

از آن تو است
äst – seniňki

از آن اوست
onuňky

از آن ماست
biziňki

از آن شماست
ma-st – siziňki

از آن ایشان است
işan äst – olaryňky

Meselem:

این کتاب از آن من است. – In ketab äz an-e män äst. – Bu kitap meniňki.

Eýeligiň we degişliliğiň üçünji aňladylyş usuly edebi dilde örän seýrek gabat gelýär we gepleşik dilinde düýbünden ulanylmaýar.

1-nji gönükme. Gepleşigi okaň we täze sözlere sözlükden serediň.

مکالمه

– این قلم کیست؟
– این قلم قربان است.
– این عینک کیست؟
– این عینک مادر بزرگم است.

– این عینک شماست.
– این کراوات نظر است.
– این قلم شیرین است.

– این قلم مال کیست؟
– این قلم مال قربان است
– این عینک مال کیست؟
– این عینک مال مادر بزرگم است.

– این عینک مال شماست.
– این کراوات مال نظر است.
– این قلم مال شیرین است.

- این بارانی مال زهره است.
 – این پیراهن مال احمد است.
 – این بارانی مال کیست؟
 – این دستکش مال کیست؟
 – این دستکش جاری است.

2-nji gönükme. Soraglara parsça jogap beriň.

اسم شما چیست؟ اسم پدر شما چیست؟ اسم پدربزرگ شما چیست؟ اسم برادر شما چیست؟ اسم برادر کوچک شما چیست؟ این کلاه برادر شماست؟ این دستکش کیست؟ این دستکش مال کیست؟

3-nji gönükme. Söz düzümlerini pars diline terjime ediň.

Gyzyl gül, gülüň ysy, bilibiliň sesi, biziň mekdebimiz, toparymyzyň ýolbaşçysy, Türkmenistan döwleti, Türkmenistanyň paýtagty, Türkmenistanyň welaýatlary, Türkmenistanyň derýalary, kakamyň paltosy, gyş pasly, yssy gün, gündogary öwreniş fakulteti, uniwersitetiň talyby, Magtymguly adyndaky Türkmen döwlet uniwersiteti, pars dili bölüminiň talyby.

41-nji sapak

Atlar (اسامی – Äsami)

اسم – esm – at	اسامی – äsami – atlar
اسم جنس – esm-e jens – jyns atlar	اسامی عام – äsami-ýe aam – jyns atlar
اسامی خاص – äsami-ýe has – has atlar	اسم مفرد – esm-e mofräd – täk atlar
اسم جمع – esm-e jäm – topar atlar	اسم گروهی – esm-e goruhi – topar atlar
اسم ذات – esm-e zat – anyk atlar	اسم معنی – esm-e mä’ni – many atlary (abstrakt)

Pars dilinde atlar edil türkmen dilindäki ýaly *kim* – که – ke? *näme* – چه – çe? *we nire* – کجا – koja? diýen soraglara jogap bolmak bilen ynsanyň, haýwanyň, wakanyň, hadysanyň, zadyň ýa-da zat

alamaty bolan düşüňjeleri atlandyrmak üçin ulanylýan söz toparydyr. Atlar many aňladyşlary taýdan birnäçe topara bölünýär. Olar barada aşakda düşündirilýär.

Has atlar (اسامی خاص – Äsami-ýe has)

Meňzeş zatlardan tapawutlandyrmak üçin ulanylýan ýalňyz zatlaryň, düşüňjeleriň atlaryny, adamlaryň atlaryny, atalarynyň atlaryny, lakamyny, gazet-žurnallaryň, kärhanalaryň, ýer-ýurtlaryň we ş.m. aňladýan sözlere اسامی خاص – äsami-ýe has (has atlar) diýilýär.

Meselem:

عشق آباد – Eşgabad – Aşgabat

ترکمنستان – Torkämänestan – Türkmenistan

احمد – Ähmäd – Ahmet

قربان – Gorban – Gurban

Jyns atlar (اسامی عام – Äsami-ýe aam)

Pars dilinde hem edil türkmen dilindäki ýaly bir jynsdan bolan zatlaryň, hadysalaryň, haýwanlaryň, guşlaryň we ş.m. umumy atlary aňladýan sözlere اسامی عام – äsami-ýe aam, ýagny jyns atlar diýilýär. Meselem:

مړغ – morg – guş

ستاره – setare – ýyldyz

کوه – kuh – dag

لباس – lebas – geým

خوراک – horak – iýmit

دریا – dârýa – deňiz

رود – rud – derýa

Bu hili atlara seýregräk hem bolsa اسامی جنسی – äsami-ýe jensi – jyns atlar hem diýilýär, ýöne pars dilinde جنس – jens sözünüň nesil, tohum, tebigy boluş, jyns, hil, haryt ýaly köpdürlü manylarynyň barlygy üçin, olar, köplenç, عمومی – omumi – umumy sözünüň köki عام – aam sözi bilen aňladylyp, اسامی عام – esami-ýe aam – umumy atlar diýlip atlandyrylýar.

Abstrakt atlar (اسامی معنی – Esami-ýe mä’ni)

Anyk bir zady görkezmän, şolara degişli bolan umumy düşün-

jeleri aňladýan atlara اسم معنی – esm-e mä’ni, ýagny abstrakt atlar diýilýär. Meselem:

خنده – hände – gülki

قهر – gähr – gahar

(بو) بو – bu (bui) – ys

خواب – hab – 1) uky, 2) düýş

Sözleriň abstrakt manysyna umumy many hem diýilýär.

1-nji gönükme. Atlaryň many taýdan haýsy görnüşine degişlidigini ýazyň.

فکر، انصاف، شادی، عشق آباد، روسیه، انسان، دانش آموز، میز.

2-nji gönükme. Abstrakt atlara degişli 5 sany söz ýazyň.

3-nji gönükme. Has atlara degişli 5 sany söz ýazyň.

42-nji sapak

Atlaryň düşümlerde ütgeýşi

Pars dilinde düşüm diýen adalga ýok, ýöne kömekçiler arkaly düşüm goşulmalarynyň hyzmaty ýerine ýetirilýär.

Baş d. کتاب – ketab (goşulmasy ýok) – kitap

Eýelik d. کتاب من – ketab-e män (ezafet bilen ýasalýar) – meniň kitabym

Ýöneliş d. به کتاب – be ketab (sözüň öňünden به – **be** kömekçisiniň goşulmagy bilen ýasalýar) – kitaba

Ýeňiş d. کتاب را – ketab ra (sözüň soňundan را – **ra** sözsoňy kömekçisiniň goşulmagy bilen ýasalýar) – kitaby

Wagt-orun d. در کتاب – dār ketab (sözüň öňünden در – **dār** kömekçisi goşulýar) – kitapda

Çykyş d. از کتاب – āz ketab (sözüň öňünden از – **āz** kömekçisi goşulýar) – kitapdan

1) به – **be**. Bu kömekçi ýöneliş düşümiň hyzmatyny ýerine ýetirmek bilen, köplenç, hereketiň ugruny görkezip gelýär.

به خانه – be hane – öýe

به برادرم – be bāradārām – doganyma

پدرم ساعت نه به خانه آمد.

Pedārām sa'āt-e noh be hane amād. – Kakam sagat dokuzda öýe geldi.

من به برادرم گفتم.

Mān be bāradārām goftām. – Men doganyma aýtdym.

ضرب المثل – zārbolmāsāl – nakyl:

چه بمن بگو، چه به در بگو، چه به خر.

Çe be mām begu, çe be dār begu, çe be hār. (Terjimesi: Maňa diý-digiňem bir, gapa diýdigiňem bir, eşege diýdigiňem.)

به – **be** kömekçisi türkmençe, parsça, iňlisçe... diýen sözlerdäki -ça -çe goşulmasynyň hyzmatyny hem ýerine ýetirip gelýär.

به ترکمنی – be torkāmāni – türkmençe

به فارسی – be farsi – parsça

به انگلیسی – be englisi – iňlisçe

به ترکی – be torki – 1) türki, 2) türkçe

Bellik. به – **be** kömekçi özünden soňky gelýän söze goşulyp-da, aýry-da ýazylyp biler, ýöne iki ýagdaýda hem meňzeş okalýar.

دانشجو به دانشگاه آمد. – دانشجو بدانشگاه آمد.

Daneşju be daneşgah amād. – Talyp uniwersitete geldi.

2) **bār**. Bu sözöni gepleşik dilinde duşmaýar, ýöne çeper edebiyatda käte به – **be** ýöneliş düşümiň ýerine ulanylýar. Meselem:

لبخند نهاد بر لب من.

Lābhānd nehad bār lāb-e mām. (Meniň dodaklarymy ýylgyrtdy.)

بر غنچه گل شکفتن اموخت.

Bār gonçe-ýe gol şekoftān amuht. (Gülüň gunçasyna açylmagy öwretti.)

3) را – **ra**. Ýeňiş düşümiň hyzmatyny ýerine ýetirýän bu sözsoňy kömekçisi sözün soňundan goşulýar. را – **ra** sözsoňy kömekçisi goşulyp ýazylanda-da, aýry ýazylanda-da birmeňzeş okalýar.

کتاب را خواندم. – Kitaby okadym.

Ketab ra handäm. – Kitaby okadym.

را – **ra** sözsoňy kömekçisi ه – **ha-ýe häwwâz** we iki görnüşli harplaryň soňundan gelende goşulman, aýry ýazylýar.

در را بست. – Dâr ra bäst. – Gapyny ýapdy.

تخته را پاک کردم. – Tähte ra pak kârdäm. – Tagtany arassaladym.

ضرب المثل:

آردم را بیختم، آردبیزم را آویختم.

Ardäm ra bihtäm, ardbizäm ra awihtäm.

Sözme-söz: Unumy eledim, elegimi asdym. Manysy: Öz işimi tamamladym.

را – **ra** sözsoňy kömekçisi من – **mân**, تو – **to** at çalyşmalarynyň soňundan gelende şular ýaly ulanylýar.

را – mân ra dâl-de مرا – mära – meni

را – to ra dâl-de ترا – tora – seni

پدرم مرا صدا کرد. – Pedâräm mära säda kârd. – Kakam meni çagyrdy.

دیروز ترا در بازار دیدم. – Diruz to ra dâr bazar didäm. – Dÿyn seni bazarda gördüm.

4) در – **dâr**. Wagt-orun düşümiň hyzmatyny ýerine ýetirýän bu kömekçi sözün öňünden getirilýär.

مادرم در آشپزخانه است. – Madâräm dâr aşpâzhane äst. – Ejem aşhanadadyr.

دانشجو در دانشگاه است. – Daneşju dâr daneşgah äst. – Talyp uniwersitetdedir.

5) زا – **âz**. Çykyş düşümiň hyzmatyny ýerine ýetirýän **âz** kömekçisi sözün öňünden getirilýär.

.مد. – مادرم از بازار آمد. – Madārām āz bazar amād. – Ejem bazardan geldi.
.پرسید. – شاگرد از آموزگار پرسید. – Şagerd āz amuzgar porsid. – Okuwçy mugallymdan sorady.

1-nji gönükme. Düşüm aňladýan pars sözöňülerini ulanyp, sözlem düzüň.

Meselem:

.م. – من دیروز به خانه عموم رفتم. – Men dün daýymyň öýüne gitdim.

2-nji gönükme. Türkmen dilinde düşümler boýunça bir sözi üýtgediň we olaryň pars dilinde aňladylşyny ýazyň.

43-nji sapak

Değişlilik çalyşmalary

(Zämaýer-e melki-ýe peýwäste – ضماير ملكى پيوسته)

Değişlilik aňladýan çalyşmalar türkmen dil biliminde atlaryň ýöňkeme bilen üýtgeýişleri ýa-da suffiks at çalyşmalary, suffiksleşen at çalyşmalary diýen ýaly adalgalar bilen atlandyrylsa, pars dilinde bu hili at çalyşmalaryna ضماير ملكى پيوسته – zämaýer-e melki-ýe peýwäste (goşulýan değişlilik çalyşmalary) ýa-da ضماير متصله – zämaýer-e mottäsele (birleşdirilýän çalyşmalar) diýilýär.

a) Pars dilinde değişlilik aňladylanda ezafetiň kömegi bilen hem ýasalyp bilinýär.

مفرد
کتاب من – ketab-e män –
meniň kitabym
کتاب تو – ketab-e to – seniň
kitabym
کتاب شما – ketab-e şoma –
siziň kitabymyz

جمع
کتاب ما – ketab-e ma – biziň
kitabymyz
کتاب او – ketab-e u – onuň
kitabymyz
کتاب آنها – ketab-e anha –
olaryň kitabymyz

b) Değişlilik goşulmalaryny atlaryň soňundan goşup, (at çalyşmalarynyň ýerine) ulanmak pars dilinde köp ýaýran usuldur.

مفرد

م – äm – (-ym)

ت – ät – (-yň)

ش – äş – (-y)

جمع

مان – man – (-ymyz)

تان – tan – (-yňyz)

شان – şan – (-lary)

Pars dilinde degişlilik aňladýan goşulmalar basym kabul etmeyärler, basym degişlilik goşulmasynyň öň ýanyndaky bogna, ýagny degişlilik goşulmasyny kabul eden sözüň soňky bognuna düşýär.

مفرد

کتابم – ketabäm – kitabym

کتابت – ketabät – kitabyň

کتابش – ketabäş – kitaby

جمع

کتابمان – ketabeman – kitabymyz

کتابتان – ketabetan – kitabyňyz

کتابشان – ketabeşan – kitaby

1-nji gönükme. Sözleri ýöňkemedede üýtgediň.

Meselem: دفتر – دفتر – depder – depderim

دفتر، لباس، دستمال، مداد، کیف.

2-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

اسم شما چیست؟ اسمم مراد است. آقای مراد، شما قلم دارید؟ بلی من چهار عدد قلم دارم. آیا مداد هم دارید؟ بلی، مداد هم دارم. آقای مراد، برادرت در خانه است؟ خیر، او در کارخانه است. پدرت در منزل است؟ بلی، پدرم در منزل است. پس برادر کوچکت کجاست؟ برادر کوچکم در کودکستان است. پدرت کجاست؟ پدرم در شهر تهران است. تهران پایتخت کدام کشور است؟ تهران پایتخت جمهوری اسلامی ایران است.

44-nji sapak

Değişlilik goşulalarynyň ýazuw düzgüni

1. Eger ýöňkemedede üýtgeýän sözüň soňy çekimsiz ses bilen gutarýan bolsa, bir söz bolsa-da, goşma söz bolsa-da ýokardaky goşulmaları kabul edýär.

مفرد
 برادر بزرگم – bāradār-e
 bozorgām – agam
 برادر بزرگت – bāradār-e
 bozorgāt – agaň
 برادر بزرگش – bāradār-e
 bozorgāş – agasy

جمع
 برادر بزرگمان – bāradār-e
 bozorgeman – agamyz
 برادر بزرگتان – bāradār-e
 bozorgetan – agaňyz
 برادر بزرگشان – bāradār-e
 bozorgeşan – (olaryň) agasy

2. Eger aýyklanýan söz uzyn aýdylýan **a, u** çekimlileri bilen gutarýan bolsa ýöňkeme goşulmalary goşulýar.

مفرد
 1) یم – ýäm
 2) یت – ýät
 3) یش – ýäş

جمع
 یمان – ýeman
 یتان – ýetan
 یشان – ýeşan

صدا – **sāda** – **ses** sözünüň ýöňkemedede üýtgeýşi:

مفرد
 1) صدایم – sādayām – sesim
 2) صدایت – sādayāt – sesiň
 3) صدایش – sādayāş – sesi

جمع
 صدایمان – sādayeman – sesimiz
 صدایتان – sādayetan – sesiňiz
 صدایشان – sādayeşan –
 (olaryň) sesleri

ابرو – **ābru** – **gaş** sözünüň üýtgeýşi:

مفرد
 1) ابرویم – ābruýām –
 gaşym
 2) ابرویت – ābruýāt – gaşyň
 3) ابرویش – ābruýāş – gaşy

جمع
 ابرویمان – ābruýeman – gaşymyz
 ابرویتان – ābruýetan – gaşyňyz
 ابرویشان – ābruýeşan – (olaryň)
 gaşlary

3. Soňlary **o – e** çekimlisi bilen gutaran sözler degişlilik goşulmalaryny kabul edenlerinde:

a) Birlik sanda ýöňkeme goşulmalarynyň öňünden ¹ – **älef** harpy artdyrylýar.

خانه ام – hane-ām – öýüm

خانه ات – hane-āt – öýüň

خانه اش – hane-āş – öýi

b) Köplük sanda sözüň ahyryndaky **ه** – **e** harpynyň üstünden **ء** – **hämze** belgisi goýulýar we **ýe** diýlip ezafetli okalýar.

خانه مان – hane-ýe man – öýümüz

خانه تان – hane-ýe tan – öýüňiz

خانه شان – hane-ýe şan – öýi

ç) Ýokardaky ýaly soňlary **ه** – **e** sesi bilen gutaran sözler ýöňkemedede üýtgänlerinde, üýtgeýän sözüň soňundan degişlilik goşulmalary däl-de, özbaşdak ulanylýan at çalyşmalary ezafet birleşmesiniň düzümünde ulanylýar.

خانه ما – hane-ýe ma – biziň öýümüz

خانه شما – hane-ýe şoma – siziň öýüňiz

خانه آنها – hane-ýe anha – olaryň öýi

d) Ýöňkemedede üýtgeýän sözüň soňy uzyn çekimli **ى** – **i** sesi bilen gutarsa, birlik sanda **ى** harpyndan soň degişlilik goşulmasy birikdirilýär.

کشتى ام – keşti-ām – gämim

کشتى ات – keşti-āt – gämiň

کشتى اش – keşti-āş – (onuň) gämisi

Köplük sanda düýp sözden soň ýazuwda **ى** harpy artdyrylyp, **ý** diýlip okalýar.

کشتيمان – keşti-ýeman – gämimiz

کشتيتان – keşti-ýetan – gämiňiz

کشتيشان – keşti-ýeşan – (olaryň) gämisi

4. Ezafetli söz düzümlerinde degişlilik goşulmalary iň soňky aýykklanýan sözüň soňundan goşulýar.

برادر بزرگم – bärädär-e bozorgäm – agam

dust-e bāradār-e bozorgām – agamyň dosty
 دوست برادر بزرگ
 hämsaýe-ýe dust-e bāradār-e bozorgām – agamyň dostunyň goňşusy
 همسایه دوست برادر بزرگ
 hane-ýe hämsaýe-ýe dust-e bāradār-e bozorgām – agamyň dostunyň goňşusynyň öýi
 خانه همسایه دوست برادر بزرگ
 diwar-e sefid-e hämsaýe-ýe dust-e bāradār-e bozorgām – agamyň dostunyň goňşusynyň ak diwary
 دیوار سفید همسایه دوست برادر بزرگ

1-nji gönükme. Sözleri degişlilik ýöňkeme goşulmalary bilen üýtgediň.

گفتگو، بو، ابرو، صدا، درس، کشور، وطن، رو، جوی، بازو.

2-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

- Seniň erkek doganyň barmy?
- Hawa, meniň iki erkek doganym bar.
- Olar senden ulumy?
- Olaryň biri iki ýaş uly, beýlekisi bir ýaş kiçi.
- Olar haýsy şäherde ýaşaýar?
- Olar Aşgabat şäherinde ýaşaýar.
- Aşgabat owadan şähermi?
- Hawa, Aşgabat örän owadan şäher. Ol Türkmenistanyň paýtagty.
- Siz öz şäheriňizi söýýärsiňizmi?
- Hawa, men öz mähriban şäherimizi söýýärin.

3-nji gönükme. Söz düzümlerini degişlilik ýöňkeme goşulmasy bilen ýazyň.

باغ پدر بزرگ من، درختان میوه ای پدر تو، لباس سرخ تو، لباس قرمز خواهر کوچک او، خانه بزرگ و روشن شما، دفتر زبان فارسی تو، مادر بزرگ من، پدر بزرگ شما، خانه گرم آنها، منزل من، اطاق تو، درس شما، دانشگاه شما، لباس او، پیراهن سفید تو.

4-nji gönükme. Sözleri we söz düzümlerini ezafetli söz düzümlerine öwrüp terjimesi bilen ýazyň.

لباس نوت، پیراهن سفیدش، پدرش، مادرش، برادرت، برادرمان، شهرهایمان، رویت، بویش، قلمم، صدایت، خانه اش، دفترش، خانه مان، اتاق درستان، منزلشان، پیراهن آبی ام، گل سرخش.

Nusga: لباس نو تو – seniň täze lybasyň

Işligiň nämälim şekili (مصدر – mäsdär)

Türkmen dilinde işligiň nämälim şekili **-mak/-mek** goşulmalary bilen ýasalýar. Meselem: görmek, okamak, ýazmak.

Pars dilinde işligiň nämälim şekili öten zaman düýp işliginiň soňundan ن – **än** goşulmasynyň goşulmagy bilen ýasalýar.

ن + دید = دیدن – didän – görmek

ن + گفت = گفتن – goftän – aýtmak, diýmek

ن + پرسید = پرسیدن – porsidän – soramak

Eger nämälim işlik şekilleriniň soňundan nämälimlik aňladýan

ن – **än** goşulmasy aýrylsa, öten zaman düýp işlikleri galýar.

Soramak پرسیدن – پرسید – porsid – sorady

Gitmek رفتن – رفت – räft – gitdi

Okamak خواندن – خواند – hand – okady

Pars dilinde işligiň nämälim görnüşinde şahs, zaman, san... nämälim bolup galýanlygy üçin, olara nämälim işlikler diýilýär.

Pars dilinde nämälim işlikler ýaly ýagdaýlarda ulanylýar.

1) Nämälim işlikler atlar ýaly degişlilik goşulmalaryny kabul edýärler.

مفرد

خواندنام – handänäm – okamagym

خواندنت – handänät – okamagyň

خواندنتش – handänäş – okamagy

جمع

خواندندان – handäneman – okamagymyz

خواندنتان – handänetan – okamagyňyz

خواندنتشان – handäneşan – okamaklary

2) Olar ezafet birleşmesinde birinji, ýagny aýyklanýan bölek bolup gelip bilýär:

من شنیدن – şenidän-e män – meniň eşitmegim

آنها دیدن – didän-e anha – olaryň görmegi

تو رفتن – räftän-e to – seniň gitmegiň

3) Ezafet birleşmesinde ikinci, ýagny aýýklaýan bölek bolup gelip bilýär:

وقت رفتن – wägt-e räftän – gider wagty

هنگام خوابیدن – hängam-e habidän – ýatar wagty

4) Kâbir düşümlerde gelip bilýär:

a) Baş düşümde:

دیدن لازم است – didän lazem äst – görmek gerek

b) Ýöneliş düşümde:

به دیدن آمد – be didän amäd – görmäge geldi

ç) Çykyş düşümde:

کار نیکو کردن از پر کردن است. – Kar-e niku kârdän äz por kârdän äst. – İşe ökdelemek, şol işiň üstünde irmän-arman işlemekdendir. (nakyl)

5) Sözlemde eýe hyzmatynda gelip bilýär:

Şenidän key bowäd manänd-e didän – Eşiden deň bolmaz, gören göz bilen.

6) Sözlemde nämälim işlik bilen aňladylýan habar bolup gelip bilýär.

Hastän täwanestän äst. – Islemek başarmakdyr. – خواستن توانستن است.

1-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

- پدرت کجاست؟
- پدرم و مادرم در شهر عشق آباد هستند.
- آیا عشق آباد شهر بزرگی است؟
- بلی، عشق آباد شهر بزرگ و قشنگی است.
- در عشق آباد باغ زیاد است؟
- بلی، شهر عشق آباد پر از پارک و باغ و چمن است.
- اسم برادرت چیست؟
- اسم برادر بزرگم قربان و اسم برادر کوچکم احمد است.

Işlikleriň görnüşleri (انواع افعال – Änwa-e äf'al)

Işlikler ýasalyşy taýdan üç topara bölünýärler:

1. Sada işlikler
2. Ýasama işlikler (prefiksli işlikler)
3. Goşma işlikler

1. Sada işlikler (أفعال سادة – Äf'al-e sade)

Diňe bir düýp sözden ybarat bolan işliklere افعال سادة – äf'al-e sade – **sada işlikler** diýilýär.

فروختن – foruhtän – satmak گذشتن – gozäştän – geçmek
گرفتن – gereftän – tutmak یافتن – ýaftän – tapmak

2. Ýasama işlikler (أفعال مشتق – Äf'al-e moştäg)

Sada işlikleriň önünden بر – bär, در – där, فرو – foru (فرو – fo-rud), فرا – fära, باز – baz ýaly sözöňi goşulmalaryny goýmak arkaly ýasalan işliklere **ýasama işlikler** – افعال مشتق – **äf'al-e moştäg** diýilýär. Işlikleriň bu görnüşi sözöňi goşulmaly işlikler diýlip hem atlandyrylýar.

1) بر – **bär** sözöňi goşulmasy bilen:

Sada işlikler

گشتن – gäştän – gezmek
خوردن – hordän – iýmek
نشستن – neşästän – oturmak
آمدن – amädän – gelmek

Ýasama işlikler

برگشتن – bär gäştän – gaýtmak
برخوردن – bär hordän – duşmak, gabat gelmek
برنشستن – bär neşästän – münmek
برآمدن – bär amädän – çykmak

2) باز – **ba** sözöňi goşulmasy bilen:

آمدن – amädän – gelmek
آوردن – awärdän – getirmek

باز آمدن – baz amädän – gaýdyp gelmek
باز آوردن – baz awärdän – gaýtaryp getirmek

خواستن – hastän – islemek

بازخواستن – baz hastän – zy-
na çağyrmak

نشستن – neşästän – oturmak

بازنشستن – baz neşästän –
nepaga çykmak

3) فرو – **foru** sözöni goşulmasy bilen:

بردن – bordän – äkitmek

فروبردن – foru bordän – ýuwut-
mak

نشاندن – neşandän – oturtmak

فرونشاندن – foru neşandän –
oturtmak

رفتن – räftän – gitmek

فرورفتن – foru räftän – çüm-
mek

4) فرا – **fära** sözöni goşulmasy bilen:

آوردن – awärdän – getirmek

فرا آوردن – fära awärdän –
taýynlamak

آمدن – amädän – gelmek

فرا آمدن – fära amädän – öňe
çykmak

بردن – bordän – äkitmek

فرا بردن – fära bordän – öňe
çykarma

رسیدن – räsüdän – ýetmek

فرا رسیدن – fära räsüdän –
gelip ýetmek

گرفتن – gereftän – tutmak

فرا گرفتن – fära gereftän –
almak, öwrenmek

5) در – **där** sözöni goşulmasynyň kömegi bilen:

آمدن – amädän – gelmek

در آمدن – där amädän – çyk-
mak

آوردن – awärdän – getirmek

در آوردن – där awärdän –
çykarmak

رفتن – räftän – gitmek

در رفتن – där räftän – geçmek

گذشتن – gozäştän – geçmek

درگذشتن – där gozäştän –
ýogalmak

ماندن – mandän – galmak

در ماندن – där mandän – ha-
tardan galmak, çykgynsyz
ýagdaýa düşmek

یافتن – ýaftän – tapmak

دریافتن – dâr ýaftän – düşünmek

1-nji gönükme. Sada işliklerden we sözöňi goşulmalaryndan işlikleri düzüň we terjime ediň.

فرو، باز، فرا، در، بر
گشتن، ریختن، انگیختن، داشتن، خواستن.

2-nji gönükme. Ýasama işliklerden 5 sany mysal getiriň we olardan sözlem düzüň.

3-nji gönükme. Sada işliklerden ýasama işlikleri ýasaň we türkmen diline terjime ediň.

47-nji sapak

Goşma işlikler (افعال مرکب) – Äf'al-e moräkkäb

Düzümünde iki ýa-da ondan-da artyk sözden ybarat özbaşdak many aňladýan işliklere افعال مرکب – äf'al-e moräkkäb – goşma işlikler diýilýär. Goşma işliklerde birinji bölek at, sypat, hal ýaly isimlerden we soňky bölek kömekçi işliklerden ybarat bolýar. Pars dilinde kömekçi işliklere افعال معین – äf'al-e moäýýän diýilýär.

فعل مرکب در زبان فارسی به چند شکل ساخته می شود:

مثال: پیش آمدن، دیر کردن، پس گرفتن؛	از یک قید + یک فعل
مثال: شرمنده شدن، بلند کردن، سخت شدن؛	از یک صفت + یک فعل
مثال: سلام کردن، گوش کردن، آتش کردن؛	از یک اسم + یک فعل
مثال: دل برکندن، دست بردن، برداشتن؛	از یک حرف + یک اسم + یک فعل
مثال: از دست دادن، به کار بردن، پرداخت کردن، گیر کردن؛	یک فعل
	از یک بن فعل + یک فعل
	از یک اسم + پیشوندی و یک فعل

Goşma işlikleri ulanyşlary taýdan iki topara bölmek mümkin.

a) Iki sözden ybarat bolan goşma işlikler:

خوردن – hordän – **iýmek, içmek** manylaryny aňladýan bu söz, köplenç, goşma işlikleriň ikinji bölegi bolup ulanylýar:

سرما خوردن – särma hordän – üşemek

زمین خوردن – zämin hordän – ýykylmak

فريب خوردن – färrib hordän – aldanmak

قسم خوردن – gäsäm hordän – ant içmek

کتک خوردن – kotäk hordän – ýenjilmek

غصه خوردن – gosse hordän – gaýgylanmak

b) آمدن – amädän – «gelmek» işliginiň kömekçi işlik hyzmatynda ulanylyşy:

پیش آمدن – piş amädän – öňe çykmak

کنار آمدن – kenar amädän – razylaşmak, dilleşmek

عاجز آمدن – ajez amädän – ejiz gelmek

خوش آمدن – hoş amädän – ýaramak, halamak

بدآمدن – bäd amädän – ýigrenmek

خواب آمدن – hab amädän – ukyň tutmak

غلغلک آمدن – gelgelek amädän – gyjygyň tutmak

بحال آمدن – be hal amädän – özüňe gelmek

آوردن – awärdän – «getirmek» işliginiň kömekçi işlik hökmünde ulanylyşy:

بهانه آوردن – bähane awärdän – bahana tapmak

پناه آوردن – pänah awärdän – gaçyp atmak, penasynda bolmak

تاخت آوردن – taht awärdän – çozmak, çapawullamak

بجا آوردن – be ja awärdän – ýerine ýetirmek

بدست آوردن – be däst awärdän – ele salmak

بخشم آوردن – be häşm awärdän – gazaplandyrmak

بیاد آوردن – be ýad awärdän – ýada salmak

رو آوردن – ru awärdän – ugramak (bir tarapa)

**افتادن – oftadän – «düşmek, aşak kaçmak» işliginiñ kömekçi işlik
hyzmatynda ulanylyşy:**

راه افتادن – rah oftadän – ýola düşmek

به زمین افتادن – be zämin oftadän – ýykylmak

پسند افتادن – päsänd oftadän – synyň oturmak, pisint etmek

بجا افتادن – be ja oftadän – ýerine düşmek

جلو افتادن – jelou oftadän – öňe düşmek

از چشم افتادن – äz çeşm oftadän – gözden düşmek

به یاد افتادن – be ýad oftadän – ýadyňa düşmek

به دست افتادن – be däst oftadän – ele düşmek

**انداختن – endahtän – «zyňmak, taşlamak» işliginiñ kömekçi işlik
hökmünde ulanylyşy:**

از دست انداختن – äz däst endahtän – eliñden gaçyrmak

از نظر انداختن – äz näzär endahtän – ünsden gaçyrmak

نظر انداختن – näzär endahtän – nazar salmak

دست انداختن – däst endahtän – ele salmak

Bulardan başga-da بردن – bordän – äkitmek, گذاشتن – gozaştän – goýmak, گذشتن – gozäştän – geçmek, چیدن – çidän – ýygnamak, باختن – bahtän – utulmak, نهادن – nehadän – goýmak, شکستن – şekäs-tän – döwmek, زدن – zädän – urmak, ساختن – sahtän – gurmak, یاسامak, خواستن – hastän – islemek ýaly onlarça işlikler hem goşma işligiñ hyzmatynda ulanylýarlar.

Pars dilinde کردن – kârdän – etmek we onuñ bilen manydaş نمودن – nämudän – etmek, görünmek işlikleri hemişe kömekçi işlik hyzmatynda bolup, özbaşdak ulanylmaýarlar.

جمع کردن (مودن) – jâm' kârdän (nämudän) – jemlemek, ýygnamak, ýygnaşdyrmak

بلند کردن (نمودن) – boländ kârdän (nämudän) – ýokary galdyrmak

باز کردن (نمودن) – baz kârdän (nämudän) – açmak

روشن کردن (نمودن) – rouşän kârdän (nämudän) – ýagtylandyrmak

شدن – *şodän* – *bolmak* we onuň bilen manydaş bolan گشتن – *gäştän* we گردیدن – *gärdidän* degişli düşüm goşulmalary bilen kömekçi işlik hyzmatynda hemişe täsirini geçirmeýän işlikleri (فعل لازم – *fe'l-e la-zem*) emele getirýär. Meselem:

(آشنا شدن (گشتن، گردیدن) – *aş(e)na şodän (gäştän, gärdidän)* – tanyşmak

(پنهان شدن (گشتن، گردیدن) – *penhan şodän (gäştän, gärdidän)* – gizlenmek

(روانه شدن (گشتن، گردیدن) – *räwane şodän (gäştän, gärdidän)* – rowana bolmak, ugramak

(مشهور شدن (گشتن، گردیدن) – *mäşhur şodän (gäştän, gärdidän)* – meşhur bolmak

Pars dilinde işligiň nämälim görnüşiniň hyzmatyny ýerine ýetirip gelyän, düzüminde ikiden artyk söz bolan dürli söz düzümleri hem işjeň ulanylýar. Meselem:

دست بکار شدن – *däst be kar şodän* – işe başlamak

مورد مذاکره قرار دادن – *mouräd-e mozakere gärar dadän* – maslahata goýmak

در معرض نمایش گذاشتن – *där mä'ärz-e nämaýeş gozaştän* – sergide goýmak, sergä çykarmak

به شگفت افکندن – *be şegeft äfkändän* – haýran galdyrmak

رشته سخن را بدست گرفتن – *reşte-ýe sohän ra be дәst gereftän* – söz almak (çykyş etmek üçin söz almak)

1-nji gönükme. Sada işliklerden goşma işlikleri ýasaň we olary türkmen diline terjime ediň.

کردن، انداختن، افتادن، داشتن، گذاشتن، گرفتن

2-nji gönükme. Sada işliklerden we sözlerden goşma işlikleri ýasaň we olary türkmen diline terjime ediň.

گرفتن، کردن، زدن، گرفتن، داشتن
در نظر، تعجب، لبخند، چشمک، درد، میل

**Kesilen ýa-da gysga mäsdär
(مصدر مرخم – mäsdär-e morähhäm)**

Soňlary **ن – äñ** goşulmasy bilen tamamlanýan işliklere مصدر كامل – mäsdär-e kamel, ýagny «işligiň nämälim şekiliniň doly görnüşi diýilýär. Meselem:

پرسیدن – porsidän – soramak
برگشتن – bär gäştän – gaýdyp gelmek
بازی کردن – bazi kârdän – oýnamak

Soňlaryndan nämälimlik aňladýan **ن – äñ** goşulmasy taşlanyp, ýöne şol manyda ulanylýan işliklere مصدر مرخم – mäsdär-e morähhäm – gysga nämälim şekili diýilýär.

1-nji gönükme. Teksti türkmen diline terjime ediň.

Tekst

میهن من خاک پاک ترکمنستان مستقل است. من کشور خود را خیلی دوست دارم. پایتخت ترکمنستان شهر عشق آباد است. عشق آباد شهر بزرگ و قشنگی است. خیابانها و میادین عشق آباد وسیع و پر از گل و چمن است. طرف جنوب ترکمنستان کوهستانی و سمت شمال آن کویر قراقوم است. رود بزرگ قراقوم از طرف شمال عشق آباد می گذرد. در ترکمنستان پنج استان هست: آخال، ماری، لباب، داش آغوز و بالکان. ترکمنستان شهرهای زیادی دارد. مهمترین آنها عشق آباد، ترکمنباشی، ماری، ترکمن آباد و داش آغوز است.

Sözlük

میهن – Mihän – Watan	کشور – keşwâr – ýurt
پایتخت – paýtäht – paýtagt	قشنگ – gäşäng – owadan
وسیع – wäsi’ – giň	کویر – käwir – çöl
طرف – täräf – tarap	پر از – por äz – -dan (-den)
شمال – şomal – demirga-zyk, gaýra	doly
	جنوب – jänub – günorta, ileri

رود – rud – derýa
خاک پاک – hak-e pak –
arassa toprak
مستقل – mostägäl – özbaş-
dak, garaşsyz

سمت – sämt – tarap
می گذرد – migozäräd – geçýär
مهمترین – mohemtärin – iň
mohüm

49-njy sapak

Işlik köküni almagyň kadalary

(قواعد ساختن ریشه فعل – Gäwa'äd-e sahtän-e rişe-ýe fe'l)

Türkmen dilinde işligiň nämälim şekiliniň soňundan **-mak/-mek** goşulmalaryny aýyrsaň düýp işlik galýar. Meselem:

Gelmek – gel (geldim – gelyärim)

Okamak – oka – (okadym – okaýaryn)

Görmek – gör – (gördüm – görýärim)

Mysallardan görnüşi ýaly, ol düýp işliklerden işligiň öten zamanyny-da, häzirki zamanyny-da ýasap bolýar. Emma pars dilinde türkmen dilinden düýpli tapawutlylykda işligiň nämälim şekiliniň soňundaky nämälimlik aňladýan, türkmen dilindäki **-mak/-mek** goşulmalarynyň hyzmatyny ýerine ýetirýän ن – **än** goşulmasy aýrylsa, diňe öten zaman düýp işligi (öten zaman işliginiň köki – ستاک گذشته, ýagny اساس فعل – **esas-e fe'l**) galýar.

آمدن – amädän

آمد – geldi

خواندن – handän

خواند – okady

دیدن – didän

دید – gördi

Bu hili işlikler görnüşleri taýyndan sada öten zaman işliginiň, ýagny ماضی مطلق işlik görnüşiniň 3-nji ýöňkemesiniň birligine gabat gelýär.

Pars dilinde işlik köküni, ýagny häzirki zaman düýp işligini tapmak üçin, ýörite kadalardan ugur alynýar we özara üç topara bölünýär:

1. افعال تام – **ef'al-e tam** – dogry işlikler. Soňlaryndan دن – **dän**, تن – **tän**, یدن – **idän** goşulmalary aýrylanda häzirki zaman düýp işli-

gi, ýagny köki (ريشه – rişe) galýan bolsa, beýle işliklere افعال تام – ef'al-e tam ýa-da افعال با قاعده – ef'al-e ba gaede – kadaly işlikler diýilýär.

2. افعال قیاسی – ef'al-e giýasi – deňeşdirme işlikleri. Nämälim işliklerden kök almak üçin belli bir kadalar saklanýan bolsa, olar ýaly işliklere افعال قیاسی – ef'al-e giýasi, ýagny çäkli işlikler diýilýär.

3. افعال سماعی – ef'al-e semayı – nädogry işlikler. Işligiň köküni tapmak üçin hiç hili kada gabat gelmeýän işliklere افعال سماعی – ef'al-e sämai ýa-da افعال بی قاعده – ef'al-e bigaede – nädogry işlikler diýilýär.

Häzirki zaman düýp işliklerinden, ýagny işlik kökünden häzirki zaman işlikleri, häzirki zaman ortak we hal işlikleri ýasalýar, şeýle-de olar ähli ýasama we goşma işlikleri ýasamakda esasy hyzmaty ýerine ýetirýärler.

Dogry işlikler (افعال تام – Ef'al-e tam)

Işligiň nämälim şekiliniň soňundan دن – dän, تن – tän, یدن – idän goşulmalary aýrylanda özbaşdak many aňladýan işlik köki galsa, beýle işliklere افعال تام – ef'al-e tam, ýa-da افعال با قاعده – ef'al-e багаede diýilýär. Işligiň bu görnüşi san taýyndan beýleki işliklere görä azdyr. Iň köp ulanylýan dogry işlikler şulardan ybaratdyr.

مصدر	تلفظ	معنا	ريشه
İşligiň nämälim şekili	Aýdylyşy	Aňladýan manysy	Häzirki zaman köki
أوردن	awärdän	getirmek	أور
اندیشیدن	ändişidän	pikirlenmek, aladalanmak	اندیش
ارزیدن	ärzidän	degmek (baha)	ارز
باریدن	baridän	ýagmak	بار
برگرداندن	bärgärdandän	gaýtarmak	برگردان
بریدن	boridän	kesmek	بر

بويدن	buýidän	ysgamak	بوي
بوسیدن	busidän	öpmek	بوس
پاشیدن	paşidän	sepmek, sepelemek	پاش
پریدن	päridän	uçmak	پر
پروریدن	pärwäridän	terbiýelemek	پرور
پرسیدن	porsidän	soramak	پرس
پرستیدن	pärästidän	çokunmak, uýmak	پرست
پژوهیدن	päžuhidän	agtarmak, gözlemek	پژوه
پسندیدن	päsändidän	öwmek	پسند
پوشیدن	puşidän	geýmek, geýinmek	پوش
پیچیدن	piçidän	burmak, towlamak	پیچ
ترساندن	tärsandän	gorkuzmak	ترسان
ترسیدن	tärsidän	gorkmak	ترس
تراشیدن	täraşidän	ýonmak, gyrkmak, syrmak, taraşlamak	تراش
تراویدن	tärawidän	syzmak, süzülme	تراو
ترکیدن	tärkidän	jaýrylmak	ترک
تپیدن	täpidän	tarsyldamak	تپ
تکاندن	tekandän	yralamak, silkelemek, kakmak	تکان
جنبیدن	jonbidän	gymyldamak	جنب
جهیدن	jehidän	bökmek	جه
چاپیدن	çapidän	çapawullamak	چاپ
چرخیدن	çärhidän	pyrlanmak	چرخ
چریدن	çäridän	bakmak, ot ormak	چر
چشیدن	çeşidän	datmak	چش
چکاندن	çekandän	damdyrmak	چکان
چکیدن	çekidän	dammak	چک
خاریدن	haridän	gaşamak	خار
ستاندن	setandän	almak	ستان
سپردن	sepordän	tabşyrmak	سپر

سراییدن	sārayidān	goşgy okamak, aýdym aýtmak, saýramak	سرا
سنجیدن	sānjidān	ölçemek	سنج
سوزاندن	suzandān	ýandyrmak	سوزان
شکافتن	şekaftān	jaýyrmak	شکاف
شمردن	şomordān	sanamak	شمر
طلبیدن	tālābidān	talap etmek	طلب
غلطیدن	gāltidān	togarlamak, tigirlemek	غلط
فریبیدن	fāribidān	aldamak	فریب
فهمیدن	fāhmidān	düşünmek	فهم
قاپیدن	gapidān	gapmak, dartyp almak	قاپ
کشاندن	keşandān	çekdirmek	کشان
کشتن	koştān	öldürmek	کش
کشیدن	keşidān	çekmek	کش
کندن	kāndān	gazmak	کن
کوشیدن	kuşidān	çalyşmak, jaň etmek	کوش
گذاشتن	gozaştān	goýmak	گذار
گذراندن	gozārandān	geçirmek	گذران
گردیدن	gārdidān	aýlanmak, öwrülme	گرد
گزیدن	gāzidān	dişlemek	گز
گستردن	gostārdān	giňeltmek, ýaýratmak, ýazmak (saçak)	گستر
خراشیدن	heraşidān	gaşamak	خراش
خریدن	hāridān	satyn almak	خر
خواباندن	habandān	ýatyrmak	خوابان
خوابیدن	habidān	ýatmak	خواب
خروشیدن	horuşidān	joşa gelmek	خروش
خزیدن	hāzidān	süýrenmek	خز
خندیدن	hāndidān	gülmek	خند
خواندن	handān	okamak	خوان
خوردن	hordān	iýmek, içmek	خور
درخشیدن	derāhşidān	parlamak, ýalpyldamak	درخش

درویدن	däräwidän	ormak	درو
دریدن	däridän	parçalamak, ýyrtmak	در
دزدیدن	dozdidän	ogurlamak	دزد
دمیدن	dämidän	üfleme	دم
دویدن	däwidän	ylgamak	دو
دوشیدن	duşidän	sagmak	دوش
رساندن	resandän	ýetirmek	رسان
رسیدن	räsidän	ýetmek, ýetişmek	رس
رقصیدن	rägsidän	tans etmek	رقص
رنجاندن	ränjandän	ynjytmak, öýkeletmek	رنجان
رنجیدن	ränjidän	ynjamak	رنج
رهاندن	rähandän	boşatmak, halas etmek	رهان
رویدن	ruýidän	gögermek, ösmek	روی
سائیدن	saýidän	saýmak, owkalamak	سای
گشادن	goşadän	açmak	گشا
گنجیدن	gonjidän	ýerleşmek, sygmak	گنج
لرزاندن	lärzandän	titretmek, lerzana getirmek	لرزان
لرزیدن	lärizidän	titretmek, sandyramak	لرز
لنگیدن	längidän	agsamak	لنگ
لمیدن	lämidän	ýazylyp-ýaýrap oturmak	لم
لیسیدن	lisidän	ýalamak	لیس
مالیدن	malidän	sürtmek, sypalamak	مال
ماندن	mandän	galmak, meňzemek	مان
نالیدن	nalidän	nala çekmek, zarynlamak	نال
نوشتیدن	nuşidän	içmek	نوش
ورزیدن	wärzidän	türgenleşmek	ورز

1-nji gönükme. İşlikleriň häzirkî zaman düýp işligini ýazyň.

فرستادن، کوشیدن، دویدن، خوردن، چشیدن، گزیدن، بریدن.

2-nji gönükme. Dogry işliklerden 5 sany mysal ýazyň we türkmen diline terjime ediň.

Çäkli işlikler (افعال قیاسی – Ef'al-e giyasi)

Pars dilinde birnäçe işlikleriň nämälim şekilinden (mäsdärlerden) işligiň köküni almak üçin çäkli (belli bir ölçegdäki) kadalaryň saklanmagy zerur. Olar şulardan ybaratdyr.

1. Soňlary ختن – **htän** bilen gutaran işliklerden kök almak üçin تن – **tän** goşulmasynyň önünden gelyän خ harpyny ز – **z** harpy bilen çalşyrmaly.

آموختن – amuhtän – öwrenmek, öwretmek	آموز – amuz
انداختن – ändahtän – atmak, zyňmak	انداز – ändaz
دوختن – duhtän – tikmek	دوز – duz
ریختن – rihtän – dökmek	ریز – riz
ساختن – sahtän – gurmak	ساز – saz
سوختن – suhtän – ýakmak	سوز – suz
گریختن – gorihtän – gaçmak	گریز – goriz
افروختن – äfruhtän – ýandyrmak	افروز – äfruz
آمیختن – amihtän – garmak, garjamak	آمیز – amiz
پرداختن – pardahtän – tölemek	پرداز – pärdaz
نواختن – näwahtän – çalmak (saz)	نواز – näwaz

2. Soňlary شتن – **ştän** goşulmalary bilen gutaran işliklerden تن – **tän** goşulmasyny aýryp, galan bölegiň soňundaky ش – **ş**, ر – **re** bilen çalşyrylýar.

داشتن – daštān – (-ly) bol-
mak

پنداشتن – pāndaštān – gūman
etmek

گذاشتن – gozaštān – goýmak

نگاشتن – negaštān – ýaz-
mak, çyzmak

کاشتن – kaštān – ekmek

دار – dar

پندار – pāndar

گذار – gozar

نگار – negar

کار – kar

3. فتن – **ftān** goşulmasy bilen gutaran işlikleriň soňundaky
تن – **tān** bölegi aýrylyp, ف sesi ب sesi bilen çalşyrylýar.

تافتن – taftān – çyzmak,
ýalpyldamak

شتافتن – şetaftān – howluk-
mak

روفتن – ruftān – süpürmek

فریفتن – fāriftān – aldamak

کوفتن – kuftān – owratmak,
döwmek

یافتن – ýaftān – tapmak

تاب – tab

شتاب – şetab

روب – rub

فرب – fārib

کوب – kub

ياب – ýab

4. ودن – **udān** goşulmasy bilen gutaran işlikleriň kökünü almak
üçin دن – **udān** goşulmasy taşlanandan soň, galan و sesi ا bilen çal-
şyrylýar.

آزمودن – azmudān – synamak

افزودن – āfzudān – artdyrmak

پیمودن – peýmudān – ýol ýöremek

ربودن – robudān – ogurlamak

ستودن – setudān – öwme

سرودن – sorudān – aýdym aýtmak

نمودن – nāmudān – görkezmek

فرمودن – fārmudān – buýurmak

آزما – azma

افزا – āfza

پیما – peýma

روبا – roba

ستا – seta

سرا – sāra

نما – nāma

فرما – fārma

5. Soňlary ستن – **stän** goşulmasy bilen gutaran işlikleriň kökünü almak üçin ستن – **stän** goşulmasyny dolulygyna taşlamaly.

آراستن – arastän – bezemek	آرا – ara
توانستن – täwanestän – başarmak	توان – täwan
دانستن – danestän – bilmek	دان – dan
زیستن – zistän – ýaşamak	زی – zi
مانستن – manestän – meňzemek	مان – man
بايستن – baýestän – zerur bolmak	باى – baý
شايستن – şaýestän – mynasyp bolmak	شای – şaý

1-nji gönükme. İşlikleriň häzirki zaman düýp işligini ýazyň.

فرمودن، شتافتن، پنداشتن، آموختن، دانستن.

2-nji gönükme. Çäkli işliklerden 5 sany mysal ýazyň we türkmen diline terjime ediň.

51-nji sapak

Nädogry işlikler (افعال سماعی – Ef'al-e sämai)

Nädogry işliklerden kök almak üçin hiç hili kadanyň ýoklugy sebäpli, olary diňe ýat tutmak arkaly öwrenmeli. Pars dilinde nädogry işlikler san taýdan beýle köp däl. Olaryň in köp ulanylýanlary aşaklardan ybarat.

آشفتن – aşoftän – aljyramak	آشوب – aşub
آفریدن – afäridän – döretmek, ýaratmak	آفرین – afärin
آفراشتن – äfraştän – galdyrmak	آفراز – äfraz
آمدن – amädän – gelmek	آ (آی) – a, aý
بودن – budän – bolmak	بو (باش) – bow, baş

پذیرفتن – päziroftän – kabul etmek

جستن – jestän – bökmek

جستن – jostän – agtarmak

چیدن – çidän – ýygmak, üz-mek, ýolmak

خواستن – hastän – ýeriňden turmak

دادن – dadän – bermek

رستن – rostän – gögermek, ösmek

دیدن – didän – görmek

رستن – rästän – boşamak, halas bolmak

رشتن – reštän – egirmek

رفتن – räftän – gitmek

زدن – zädän – urmak

سپردن – sepordän – tabşyrmak

شدن – şodän – bolmak

شستن – şostän – ýuwmak

شکستن – şekästä – döwmek

شناختن – şenahtän – tanamak

شمردن – şomordän – sanamak

شنیدن – şenidän – eşitmek

فروختن – foruhtän – satmak

فشردن – feşordän – sykmak, gysmak

نهادن – nehadän – goýmak

مردن – mordän – ölmek

کردن – kädän – etmek

پذیر – päzir

جه – jeh, jäh

جو – ju

چین – çin

خیز – hiz

ده – däh, deh

روی – ruý

بین – bin

ره – räh

ریس – ris

رو – rou, räw

زن – zän

سپار – separ

شو – şou, şäw

شوی – şuý

شکن – şekän

شناس – şenas

شمار – şomar

شنو – şenow

فروش – foruş

فشار – feşar

کن – kon

گیر – gir – گزین – gozin

گسل – gosäl

گرفتن – gereftän – tutma
گسستن – gosästän – üzmek,
gyrmak
گسیختن – gosihtän – üzmek,
gyrmak
گشتن – gäştän – gezmek,
aýlanmak
گفتن – goftän – diýmek, aýt-
mak
گریستن – geristän – aglamak
نوشتن – neweştän – ýazmak
نگریستن – negäristän – seret-
mek

گسل – gosäl
گرد – gärd
گو – gu
گری – geri
میر – mir
نویس – newis

نگر – negär
نه – neh, näh

1-nji gönükme. Işlikleriň häzirkî zaman düýp işligini ýazyň.

رفتن، نگاشتن، پختن، چکیدن، بردن، شدن، پرسیدن.

2-nji gönükme. Nädogry işliklerden 5 sany mysal ýazyň we türkmen di-
line terjime ediň.

52-nji sapak

Işligiň häzirkî-geljek zamany (مضارع اخباری – Mozare-e ähbari)

Häzirkî-geljek zaman işligi («Mozare-e ähbari») häzirkî wagtda dowam edýän ýa-da häzirkî döwürde gaýtalanyp durýan ýa-da geljek-de amala aşyryljak hereketi we ýagdaýy aňladýar. Işligiň bu zaman şekili häzirkî zaman köküniň öňüne **mi** sözöni goşulmasyny, soňuna-da degişli ýöňkeme goşulmasyny goşmak arkaly ýasalyar.

دیدن – **görmek** işligine mysal:

(işligiň h. z. köki) بین – (işligiň nämälim şekili) دیدن

می + بین + م = می بینم

مفرد – birlik san

من می بینم – men görýärin

sen görýärsiň – to mibini – تو می بینی

ol görýär – u mibinäd – او می بیند

köplük san – جمع

biz görýäris – ma mibinim – ما می بینیم

siz görýärsiňiz – şoma mibinid – شما می بینید

olar görýärler – anha mibinänd – آنها می بینند

İşligiň häzirki-geljek zaman şekiliniň ulanylyşy:

1. Häzirki zamanda hereketiň ýa-da ýagdaýyň dowam edip durandygyny aňladýar.

Biz şu wagt terjime edýäris. – ما الان ترجمه می کنیم.

Men telewizor görýärim. – من تلویزیون تماشا می کنم.

2. Häzirki zamanda belli döwrüň içinde hereketiň ýa-da ýagdaýyň gaýtalanyp durandygyny ýa-da durnuklydygyny aňladýar. Meselem:

Men institutda okaýaryn. – من در دانشگاه تحصیل می کنم.

Ol günde mekdebe gidýär. – او هر روز به مدرسه می رود.

Seniň kakaň goşgy ýazýar. – پدر تو شعر می نویسد.

Kemalyň aýal dogany hassahanada işleýär. –

خواهر کمال در بیمارستان کار می کند.

3. Geljek zamanda hereketiň amala aşyryljakdygyny ýa-da onuň göz önünde tutulýandygyny aňladýar.

Hasan ertir geler. – حسن فردا می آید.

Okuwçylar bu teksti indiki sapakda okarlar. –

دانش آموزان این متن را در درس آینده می خوانند.

Jeren ejesine öýleden soň jaň eder. –

چرن به مادرش بعد از ظهر زنگ می زند.

4. Ylmy kanunlary we umumy maglumatlary beýan etmek üçin ulanylýar.

Suw 100 gradus temperaturada gaýnaýar. –

آب در حرارت 100 درجه می جوشد.

Häzirki-geljek zaman işliginiň ýokluk galyby **mi** sözöni goşulmasynyň öňünden **nä** sözöni goşulmasynyň goşulmagy bilen ýasalýar. Meselem:

	ن + می + رو + م = نمی روم
Men gitmeýärim – من نمی روم	Biz ýazmaýarys – ما نمی نویسیم
Sen okamaýarsyň – تو نمی خوانی	Siz bermeýärsiňiz – شما نمی دهید
Ol gelmeýär – او نمی آید	Olar almaýarlar – آنها نمی گیرند

Häzirki-geljek zaman işligi bilen sorag sözlemiň ýasalşy:

1) Sorag sözlemi sorag äheňi bilen aňladylýar.

Meselem: تو می روی؟ – to miräwi? – Sen gidýärsiňmi?

دكان باز می شود؟ – Dokan baz mişawäd? – Dükän açylyarmy?

2) Sorag sözleriniň sözlemiň başynda goýulmagy bilen ýasalýar. Sözlemde eýe bar bolsa, ol sorag sözünüň öňünden goýulýar. İşlik sözlemiň ahrynda goýulýar.

Meselem:

کجا می روی؟ – Nirä gidýärsiň?

مراد به شما چه می گوید؟ – Myrat size näme diýýär?

شیرین کی به منزل می آید؟ – Şirin haçan öýe geler?

1-nji gönükme. İşlikleri häzirki-geljek zamanda, ýöňkemedede üýtgediň we terjime ediň.

نشستن، خوابیدن، گذاشتن، گذاشتن، خندیدن، افتادن، گفتن، پرسیدن.

2-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň we işlikleriň nämälim şekilini ýazyň.

من كيف شما را روی میزتان می گذارم. بچه های کلاس ششم دور استادایوم سه بار می دوند. شاگردان چه می خوانند؟ دوستان شما چه می خواهند؟ شما فردا چه ساعتی می آئید؟ من فردا ساعت 6 غروب برای دیدار با دوستانم می روم. باغبان درخت می کارد. پزشک به بیمار دارو می دهد. معلم درس می دهد. از شمال باد می وزد. امروز آفتاب ساعت 7 و 10 دقیقه غروب می نشیند. ورزشکاران پس فردا در مسابقه شرکت می کنند.

Sözlük

درجه – dārāje – gradus,
dereje

استادیوم – estadyum – stadi-
on

پس فردا – päsfārda – birigün
مسابقه – mosabege – ýaryş

حرارت – herarät – tempera-
tura

ورزشکار – wärzeşkar –
sportsmen

شرکت کردن – şerkät kărdän
– gatnaşmak

آفتاب – aftar – gün

3-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Men ertir diş lukmanynyň ýanyna giderin. Ol öýüne gidip barýar. Siz şu wagt nirede okaýarsyňyz? Biz uniwersitetde pars dili hünärinde okaýarys. Biz öz mugallymlarymyza uly hormat goýýarys. Sen stadionda her gün maşk edýärsiň. Siz her ýyl ýaryşa gatnaşýarsyňyz.

4-nji gönükme. İşligiň häzirki-geljek zamanyna degişli 5 sözlem düzüň.

5-nji gönükme. İşligiň häzirki-geljek zaman şekilini ulanyp günde gaýtalaýan hereketiňiz we edýän işiňiz barada 6 sany sözlem düzüň.

53-nji sapak

Ýasama we goşma işliklerden häzirki-geljek zaman işliginiň ýasalyşy

Ýasama işliklerden häzirki-geljek zaman işligi ýasalanda می – mi sözöni goşulmasy asyl işligiň sözöni goşulmasyndən soňra goýulýar. Meselem:

برخوستن – ýeriňden turmak, برمی خیزد – ýerinden turýar,
برگشتن – dolanmak, برمی گردد – dolanýar.

Goşma işliklerde häzirki-geljek zaman işligi ýasalanda می – mi goşulmasy işligiň ikinji bölegine goşulýar. Meselem:

حرف زدن – geplemek, گürlemek, حرف می زند – härf mizänäd –
gürleýär

ترجمه کردن – terjime etmek, ترجمه می کند – tärjome mikonäd
– terjime edýär

Ýasama we goşma işlikleriň häzirkige-geljek zaman şekiliniň ýokluk galyby **mi** sözöňi goşulmasynyň öňünden **nä** sözöňi goşulmasynyň goşulmagy bilen ýasalýar. Meselem:

برداشتن – bärdaştän – galdyrmak

بر نه + می + دار + م = برنمی دارم – galdyrmaýaryn, galdyrmaryn

1-nji gönükme. Ýasama we goşma işlikleriň häzirkige-geljek zaman şekilini ýasaň we türkmen diline terjime ediň.

برخواستن، درآوردن، درست کردن، فرورفتن، قسم خوردن، برشمردن.

2-nji gönükme. 1-nji ýumuşdaky işlikleriň häzirkige-geljek zaman şekiliniň ýokluk galybyny ýasaň we türkmen diline terjime ediň.

54-nji sapak

İşligiň buýruk şekili (وجه امری – Wäjh-e ämri)

Pars dilinde buýruk işligi tabşyrygy, buýrugy, maslahaty we gönükdirmäni aňladýar hem-de diňe 2-nji ýöňkemedede ulanylýar. İşligiň bu şekilini ýasamak üçin onuň häzirkige-geljek zaman kökünüň öňünden **be** sözöňi goşulmasyny, soňundan bolsa köplük sanda **id** – **ید** goşulmasyny aturdyrmaly, birlik sanda hiç hili goşulma goşulmaýar.

خواندن – handän – okamak	بخوان – behan – oka	بخوانید – behanid – okaň
نوشتن – neweştän – ýazmak	بنویس – benewis – ýaz	بنویسید – benewisid – ýazyň
پرسیدن – porsidän – soramak	پرس – bepors – sora	پرسید – beporsid – soraň

Bellik. Türkmen dilindäki ähli ýöňkemeler üçin ulanylýan buýruk şekili pars dilinde 2-nji ýöňkemededen başga ýöňkemelerde işligiň **aorist** şekili bilen aňladylýar. Bu barada **aorist** işligine degişli temada düşündiriş berilýär.

İşligiň buýruk şekiliniň ýokluk galyby

Buýruk işliginiň ýokluk galybyny ýasamak üçin **be** – **به** sözöňi goşulmasy taşlanyp, onuň ýerine ýokluk aňladýan **nä** – **نه** ulanylýar.

Buýruk işliginiň ýokluk galyby:

نخوانید – نخواندن – nāhan (nāhanid) – okama (okamañ)
نوویسید – نوشتن – nānewis (nānewisid) – ýazma (ýazmañ)
نپرسید – نپرسیدن – nāpors (nāporsid) – sorama (soramañ)

Buýruk işliklerinde basym به – **be** we نه – **nä** goşulmalaryna düşýär.

1-nji gönükme. İşlikleri buýruk şekilinde ýazyň.

Nusga: رفتن – برو – بروید gitmek – git – gidiň
خواستن، نوشتن، دویدن، گذاشتن، گفتن، پرسیدن، کندن، تراشیدن.

2-nji gönükme. İşlikleri pars dilinde buýruk şekilinde ýazyň we olardan sözlem düzüň.

Ýuwmak, almak, bermek, iýmek, seretmek, görmek, eşitmek, oturmak, durmak, gelmek, çekmek.

55-nji sapak

Işligiň buýruk şekiliniň okalyşy we ýazuw kadalary

a) A çekimlisi bilen başlanýan buýruk işlikleriniň barlyk we ýokluk galyplarynda به – **be** we نه – **nä** goşulmalarynyň önünden ý sesi art-dyrylýar we ol ses ýazuwda ی harpy bilen aňladylýar.

آمدن (آ) – gelmek	بیا (بیایید) – gel (geliň)
آوردن (آور) – getirmek	بیاور (بیاورید) – getir (getiriň)

Ýokluk galyby:

نیا – nāya – gelme	نیاوید – nāyāyid – gelmāñ
نیاور – nāyāwār – getirme	نیاورید – nāyāwārid – getir-māñ

b) İşligiň köki o sesi bilen başlanýan bolsa buýruk işliklerinde başky ا – **älef** aýdylsa-da, ýazuwda düşirilýär.

افتادن (افت) – ýykylmak بیفت (بیفتید) – beýoft (beýoftid)

(نیفتید) نيفت – näýoft (näýoftid) – ýykylma (ýykylmaň)

ç) Işligiň köki ä sesi bilen başlasa hem ýokarky mysallardaky ýaly başky ¹ – älef aýdylsa-da, ýazuwda düşürilýär.

افکندن – zyňmak, taşlamak

(بیفکنید) بیفکن – beýäfkän
(beýäfkänid) – taşla, taşlaň

Ýokluk galyby:

(نیفکنید) نیفکن – näýäfkän (näýäfkänid) – taşlama (taşlamaň)

افکندن – äfkändän – **taşlamak, zyňmak** işliginiň buýrugynda käte me – mä goşulmasy ulanylýar.

.فردا مفکن – کار امروز را بفردا مفکن. – Kar-e emruz ra be fârda mä-äfkän. – Bu günki işiňi ertä goýma.

.آنجا که نمک خوردی نمکدان را مشکن. – Anja ke nämäk hordi nämäk-dan ra mäşekän. – Duz iýen ýeriňde duz gabyny döwme.

فلفل مبین که ریز است

بشکن ببین چه تیز است.

Felfel mäbin ke riz äst

Beşekän, bebin çe tiz äst.

Burçy ownuk görme, onuň aýlygyny döweniňde görersiň.

1-nji gönükme. Nakyllary ýatdan öwreniň we olaryň türkmençesini tapyň.

سحر خیز باش تا کامروا باشی.

همسایه را بپرس بعد خانه را بخر.

دختر بتو می گویم عروس تو بشنو.

تنبل برو به سایه خودش می آیه. (می آید)

رویش را ببین و حالش را بپرس.

بزرگ نمیر بهار میاد خربوزه و خیار میاد. (می آید)

اول بچش بعد بگو که بی نمک است.

برای کسی بمیر که برایت تب کند.

پایت را به اندازه کلیم دراز کن.

دماغش را بگیر جانش در می رود.

چیزی بخور، چیزی بده، چیزی بنه.

2-nji gönükme. Ýokardaky nakyllarda ulanylan buýruk işlikleriniň nämälim şekilini ýazyň.

غم خودت را بخور: Nusga

خوردن – hordän – iýmek,
içmek

بخور – behor – iý, iç

3-nji gönükme. Gepleşigi terjime ediň.

احمد: مادر، من گرسنه ام. غذا را بیاور.

مادر: چند دقیقه صبر کن.

پرویز: امروز نهار چه داریم؟

مادر: چلو مرغ.

مریم: مادر، من چلو کباب را نیز دوست دارم.

حسن: من ماکارونی دوست دارم.

احمد: پدر کی میاید؟ من گرسنه ام.

مادر: همین حالا میاید.

مریم: زنگ زدند. پدر آمد. احمد برو در را باز کن.

مادر: مریم، بیا سفره را ببر.

حسن: من چی را ببرم؟

پرویز: تو بشقابها را بیاور.

پدر: نه، بشقابها را نیاور. تو قاشقها و چنگالها را بیاور.

پرویز: احمد، تو هم کمک کن. قدری آب بیاور.

4-nji gönükme. Soraglara jogap beriň.

(1) امروز ناهار چه غذائی داریم؟

(2) مریم چه غذایی را دوست دارد؟

(3) حسن چه غذایی را دوست دارد؟

(4) آیا شما هم با قاشق و چنگال غذا می خورید؟

(5) آیا شما هم در خانه ناهار می خورید؟

(6) آیا پدر غذا می پزد؟

(7) کی گرسنه بود؟

(8) کی ماکارونی دوست دارد؟

(9) آیا شما ماکارونی دوست دارید؟

- 10) شما ظهر ساعت چند غذا می خورید؟
 11) پدر شما شبها زود به خانه می آید؟
 12) شما چه غذایی دوست دارید؟

56-njy sapak

Ýasama we goşma işliklerden buýruk işlikleriniň ýasalyşy

Ýasama işliklerden buýruk işlikleri ýasalanda به – **be** sözöňi goşulmasy ulanylmaýar.

Meselem:

برخیزید – ýeriňden tur, برخیز – ýeriňden turmak, برخوشتن – ýeriňizden turuň, برگردید – dolanmak, برگرد – dolanmak, برگشتن – dolanyň

Goşma işliklerde buýruk şekilini ýasaýan به – **be** sözöňi goşulmasy ulanylyp-da, ulanylman-da biler.

حرف زدن – geplemek, gürllemek

gürlän – حرف زنید (بزئید), gürlä – حرف زن (بزن)

ترجمه کن – terjime etmek, ترجمه بکن (ترجمه کردن)

ترجمه کنید – terjime edin

Buýruk işlikleriniň ýokluk galybynda نه – **nä** goşulmasynyň ulanylmagy hökman.

حرف نزن – härf näzän –
gepleme

ترجمه نکن – tärojme näkon
– terjime etme

حرف نزنید – härf näzänid –
geplemän

ترجمه نکنید – tärojme näkonid –
terjime etmän

1-nji gönükme. İşlikleriň nämälim şekillerinden buýruk işlikleriniň barlyk we ýokluk galybyny ýasaň.

تراشیدن، پوشیدن، پریدن، پاشیدن، بریدن، آوردن، جنبیدن،
چشیدن، خوابیدن، خوردن، دویدن، شمردن، لرزیدن.

**داشتن (-ly bolmak) we بودن (bolmak)
işlikleriniň buýruk şekilleri**

Bu işlikler özbaşdak ulanylanda-da, goşma işlikleriň düzümünde bolanda-da, buýruk işligini ýasaýan به – **be** sözöni goşulmasy goşulmaýar.

آماده باش – amade baş –
taýýar bol
داشته باش – dašte baş –
(-ly) bol
اینجا باش – inja baş – bu
ýerde bol

آماده باشید – amade başid –
taýýar boluň
داشته باشید – dašte başid –
(-ly) boluň
اینجا باشید – inja başid – bu
ýerde boluň

Meselem:

در نظر داشته باشید – dâr nâzâr dašte başid – göz öňünde tutuň
مداد داشته باشید – medad dašte başid – galamly boluň (ýanyňyzda galam bolsun)

Buýruk işlikleriniň ýokluk galybynda نه – **nä** sözöni goşulmasynyň ulanylmagy hökmandyr.

نباشید – nâbaşid – bolmaň
نداشته باش – nâdašte baş –
(-ly) bolma
نداشته باشید – nâdašte başid
– (-ly) bolmaň

تنبّل نباش – tâmbäl nâbaş –
ýalta bolma
خسته نباشید – häste nâbaşid
– armaň
نباش – nâbaş – bolma

1-nji gönükme. Goşgyny ýat tutuň.

نصیحت به فرزند خود

بشنو ز پدر نصیحت چند
پس یاد بگیر هر چه گویم
و ز خواب سحرگهان بپرهیز
پاکیزه بشوی دست و روی را
پس شانه بزن بزلف و ابرو

هان ای پسر عزیز و دل‌بند
زین گفته سعادت تو جویم
می باش بعمر خود سحر خیز
دریاب سحر کنار جو را
با حوله پاک خشک کن رو

کاین کار ضرورت است
 کردن
 کان وقت سخن شود نمایان
 پاکیزه لباس خود ببر کن
 انگشت مبر به گوش و بینی
 (ایرج میرزا)

کن پاک و تمیز گوش و
 گردن
 چرکین مگذار بیخ دندان
 در آئینه خویش را نظر کن
 چون غیر به پیش خویش بینی

Sözlük

هان – han – ägä bol, habardar
 bol
 بشنو – beşenow – eşit
 زین گفته – ze-in (äz in) gofte
 – bu aýdylandan
 جویم – juýäm – gözleýärin,
 agtarýaryn
 هر چه گویم – här çe guýäm –
 näme aýtsam
 سحر خیز – sähär hiz – säher
 turýan, ir turýan
 بپرهیز – bepärhiz – saklan
 (جوی) جو – ju (juý) – ýap,
 aryk, akar ýap
 حوله – houle – el-ýüz
 süpürilýän desmal
 خشک کن – gurat, süpür
 شانه – şane – darak
 زلف – zolf – 1) zülp, 2) saç
 پاک کن – pak kon – arassala
 گوش کن – guş kon – diňle
 چرکین – çerkin – hapa
 بیخ – bih – 1) düýp, 2) kök

– delbänd – eziz, mähriban
 چند – çänd – birnäçe
 سعادت – seadät – bagt
 یاد بگیر – ýad begir – ýat
 tut, öwren
 می باش – mibaş – bol
 سحرگهان – sähergähan –
 daň, daňdan, säher
 دریاب – dāryab – tap
 بشوی – beşuý – ýuw
 خشک – hoşk – gury
 پس – päs – 1) soň, 2) diý-
 mek
 شانه بزن – şane bezän –
 dara
 ابرو – äbru – gaş
 دلبندگوش – guş – gulak
 آینه – aýine – aýna
 گردن – gärdän – boýun
 مگذار – mägozar – goýma
 نمایان شود – nämaýan
 şawäd – görner

نظر کن – nāzār kon – seret
چون – çun – sebābi
بینی – bini – görseñ
انگشت – āngošt – barmak

خویش را – hiş ra – özüñi,
özüñe
ببر کن – bebār kon – geý,
geýin
پیش خویش – piş-e hiş – öz
ýanyñda
بینی – bini – burun
مبر – mabār – eltme, salma

Goşgy okalyşynyň käbir düzgünleri:

1) Tirkeş sözleriň arasynda و baglaýjysy, köplenç, o diýlip okalýar.

هان ای پسر عزیز و دلبدن بشنو ز پدر نصیحت چند

Han eý pesär-e äziz-o delbänd, beşenou ze pedär näsihät-e çänd.
– Ýatda sakla, eý ýürek bendim we eziz oglum, kakaňdan birnäçe nesihaty diñle.

دریاب سحرگهان کنار جو را پاکیزه بشوی دست و رو را

Där ýab sähergähan kenar-e jui ra, pakize beşuý däst-o ru ra. –
Säher akar ýabyň boýna bar-da eliñi we ýüzüñi päkize ýuw.

2) Goşma işliklerden buýruk işligi ýasalanda käte به – be sözöñi goşulmasy ulanylýar.

زین گفته سعادت تو جویم پس یاد بگیر هر چه گویم

Z-in gofte seadät-e to juýäm, päs ýad begir här çe guýäm.
– Bu aýdylanlardan seniň bagtyňy gözleýärin, diýmek, näme aýtsam (diýsem), öwren, ýat tut.

با حولهٔ پاک خشگ کن رو پس شانه بزن بزلف و ابرو

Ba houle-ýe pak hoşk kon ru, päs şane bezän be zolf-o äbru. –
Arassa desmal bilen ýüzüñi süpür, soň saçyňy we gaşyňy dara.

3) Buýruk işliginden aňladylýan hereketiň birnäçe gezek gaýtalanýandygyny aňlatmak ýa-da nygtamak üçin käte işligiň öňünden می – mi goşulmasy artdyrylýar.

از خواب سحرگهان بپرهیز می باش به عمر خود سحر خیز

Mibaş be omr-e hod sähärhiz, äz hab sähergehan bepärhiz. – Öm-rüñ boýy säher irden turgun, dañ ukusyndan saklangyn.

Mysallardan görnüşi ýaly, سحرخیز می باش – sähärhiz mibaş – **irden oýan** goşma işliginde می – **mi** goşulmasy ulanylypdyr.

4) Goşgy setirlerinde, atalar sözlerinde, nakyllarda käte çykys düşümiñ goşulmasy از – **äz** goşulmasyna derek ز – **ze** ulanylýar: زین گفته – از این گفته – zin gofte – äz in gofte – bu aýdylandan.

5) Goşgy setirlerinde, atalar sözlerinde we nakyllarda käte ýokluk aňladýan نه – **nä** goşulmasyna derek **mä** ulanylýar.

چرکین مگذار بیخ دندان کان وقت سخن شود نمایان

Çerkin mägozar bih-e dändän, ke-an wägt-e sohän şawäd nämaýan. – Dişiñ düybüni hapa goýma, ol geplän wagtynda görner.

چون غیر به پیش خویش بینی انگشت مبر به گوش و بینی.

Çun geýr be piş-e hiş bini ängoşt mäsär be guş-o bini. – Öz ýanynda gaýry bir adam görseñ, barmagyňy gulagyňa we burnuňa eltme.

2-nji gönükme. İşlikleriñ nämälim şekillerini birlik we köplük sanda buýruk şekilinde üýtgediñ.

مثال: کتاب را (خریدن). کتاب را بخر. کتاب را بخرید.

سه روز بیشتر (نماندن). کتابش را همان جا (گذاشتن). حرفهای مرا (گوش کردن). اینها را ارزان (فروختن). خود را (شناختن). همیشه به فارسی (صحبت کردن). این را (گم نکردن). آنها را به من (نشان دادن). به سؤالم (جواب دادن). با ما (حرف زدن). دست (نزدن). حرفهایش را (فهمیدن). او را خیلی (دوست داشتن). روزنامه را همین جا (گذاشتن). صندوقی را (آوردن). فردا به خانه ما (آمدن). توپ را (انداختن). این شعر را برای آنها (خواندن). این عکس را (دیدن). دو ساعت اینجا (بودن).

Sagat

Pars dilinde sagat bilen minutyň arasynda و – wä baglaýjysy goýulýar. **15 minut**, köplenç, **ýek rob** söz düzümi bilen, **30 minut** bolsa **nim saät** diýlip aýdylýar. Sagat görnüşde aýdylýar we ýazylýar:

- 1) Sagat 14.00 – (روز) – ساعت دو (روز) – ۱۴.۰۰ – saät do (ruz)
- 2) Sagat 15.45 – ساعت پانزده و چهل و پنج دقیقه – ۱۵.۴۵ saät panzdäh-o çehel-o pänj dägige
ýa-da
ساعت یک ربع به چهار – saät ýek rob`be çähar
- 3) Sagat 8.10 – ساعت هشت و ده دقیقه – ۸.۱۰ – saät häšt-o däh dägige
- 4) Sagat 10.30 – ساعت ده و نیم – ۱۰.۳۰ – saät däh-o nim
- 5) Sagat 11.50 – ساعت ده دقیقه به دوازده – ۱۱.۵۰ – saät däh dägige be dāwazdäh

Sözlük

روز – ruz – gün, gündiz	ربع – rob` – çäryék, dörtten bir bölek
ظهر – zohr – günortan	نیم – nim – ýary
بعد از ظهر – bāäd āz zohr – günortadan soň	دهه – dāhe – dekada
شب – şāb – agşam	ثانیه – saniýe – sekunt
هفته – häfte – hepde	دقیقه – dägige – minut
ماه – mah – aý	ساعت – saät – sagat
سال – sal – ýyl	بامداد – bamdad – sāher

1-nji gönükme. Ýokardaky sözleri sözlüğe göçüriň we ýatdan öwreniň.

2-nji gönükme. Sagatlaryň wagtyny pars dilinde ýazyň we okaň.

16.20, 18.25, 19.00, 22.30, 23.05, 15.40, 17.35.

3-nji gönükme. Sagat wagtynyň 5 mysalyny türkmençe we parsça ýazyň.

Hepdäniň günleri we aý atlary

Pars dilinde hepdäniň günleri aşakdaky görnüşde aýdylýar we ýazylýar:

- دوشنبه – doşämbe – duşenbe
- سه شنبه – seşänbe – sişenbe
- چهارشنبه – çäharşänbe – çarşenbe
- پنجشنبه – pänjšämbe – penşenbe
- جمعه – jom-e – anna
- شنبه – şämbe – şenbe
- یک شنبه – ýekşämbe – ýekşenbe

Hijri şemsi ýyl hasaby boýunça aý atlary

Eýranda resmi taýdan hijri şemsi ýyl hasaby ulanylýar we aý atlary aşakdaky görnüşde aýdylýar we ýazylýar:

- 1) färwärdin (21-nji mart – 20-nji aprel) – فروردین
- 2) ordibeheşt (21-nji aprel – 20-nji maý) – اردیبهشت
- 3) hordad (21-nji maý – 20-nji iýun) – خرداد
- 4) tir (21-nji iýun – 20-nji iýul) – تیر
- 5) mordad (21-nji iýul – 20-nji awgust) – مرداد
- 6) şähriwär (21-nji awgust – 20-nji sentýabr) – شهریور
- 7) aban (21-nji sentýabr – 20-nji oktýabr) – آبان
- 8) mehr (21-nji oktýabr – 20-nji noýabr) – مهر
- 9) azär (21-nji noýabr – 20-nji dekabrar) – آذر
- 10) deý (21-nji dekabrar – 20-nji ýanwar) – دی
- 11) bähmän (21-nji ýanwar – 20-nji fewral) – بهمن
- 12) esfänd (21-nji fewral – 20-nji mart) – اسفند

Milady ýyl hasaby boýunça aý atlary

- 1) ýanwar – žanwiýe – ژانویه
- 2) fewral – fewriýe – فوریه
- 3) mart – žanwar – ژانوار
- 4) aprel – apriýe – اپریل
- 5) maý – majiýe – مئی
- 6) iýun – jüniýe – جونیو
- 7) iýul – jüliýe – جولیه
- 8) awgust – ut (agust) – اوت (آگوست)
- 9) sentýabr – septambr – سپتامبر

- 3) mart – mars – مارس
 4) aprel – awril – آوریل
 5) maý – meh (meý) – مه (می)
 6) iýun – žuiän (jun) – ژوئن
 (جون)
 7) iýul – žuiýe (julaý) –
 ژوئیه (جولای)

- 9) sentýabr – septambr –
 سپتامبر
 10) oktýabr – oktobr – اکتبر
 11) noýabr – nowambr –
 نوامبر
 12) dekabr – desambr –
 دسامبر

1-nji gönükme. Hepdäniň günlerini we aýlaryň atlaryny depderiňize göçürin we ýat tutuň.

2-nji gönükme. Seneleri pars dilinde aýdyň we ýazyň.

22-nji ýanwar, 3-nji fewral, 5-nji mart, 20-nji aprel, 6-njy maý, 8-nji iýun, 9-njy iýul, 10-njy awgust, 11-nji sentýabr, 17-nji oktýabr, 18-nji noýabr, 31-nji dekabr.

60-njy sapak

Öten zaman düýp işligi (اساس فعل – esas-e fe'l)

Pars dilinde işligiň nämälim görnüşiniň soňundan ن – **än** goşulmasy aýrylsa, diňe öten zaman düýp işligi ýa-da öten zaman köki (اساس فعل – esas-e fe'l) galýar. Pars dilinde öten zaman düýp işlikler bilen häzirkizaman düýp işlikleriniň (ريشة فعل – rişe-ye fe'l – işligiň h. z. köki) ýasalýşlary biri-birinden düýpli tapawutlydyr.

اساس فعل

خواند

رفت

دید

گفت

درآورد

برگشت

مصدر

خواندن

رفتن

دیدن

گفتن

درآوردن

برگشتن

بیدار کرد
جواب داد

بیدار کردن
جواب دادن

Işligiň sada öten zamany (ماضی مطلق – Mazi-ýe motläg)

Pars dilinde sada öten zaman işligi hereketiň ýa-da ýagdaýyň öten zamanda bolup geçendigini we tamamlanandygyny aňladýar. Meselem:

. Aman az şehr ترکمنباشی آمد. – Aman äz şähr-e Torkämänbaşy amäd.
– Aman Türkmenbaşy şäherinden geldi.

. دیروز باران بارید. – Diruz baran barid. – Düýn ýagyş ýagdy.

. من کارم را تمام کردم. – Män karäm ra tämam kârdäm. – Men işimi tamamladym.

Işligiň sada öten zaman şekiliniň ýasalyşy

Sada öten zaman işligini ýasamak üçin öten zaman düýp işlikleriniň soňundan ýöňkeme goşulmalary artdyrylýar.

جمع – jäm' – köplük san

مفرد – mofräd – birlik san

1) م – äm

م – im

2) ی – i

ید – id

3) goşulmasyz

ند – änd

Sada öten zaman işliklerinde basym soňky bogna düşýär.

Sada işligiň ýöňkemedede üýtgeýşi

رفتن – räftän – gitmek

مفرد – mofräd – birlik san

جمع – jäm – köplük san

1) رفت = م + رفت – räftäm
– gitdim

رفتیم = یم + رفت – räftim –
gitdik

2) رفتی = ی + رفت – räfti
– gitdiň

رفتید = ید + رفت – räftid
– gitdiňiz

3) رفت – räft – gitdi

رفتند = ند + رفت – räftänd –
gitdiler

Ýasama işligiň ýöňkemedede üýtgeýşi

برگشتن – bär gäştän – gaýdyp gelmek

مفرد – mofräd – birlik san

1) برگشتم – bärğäštäm – dolandym

2) برگشتی – bärğäšti – dolandyň

3) برگشت – bärğäšt – dolandy

جمع – jäm' – köplük san

برگشتیم – bärğäštım – dolandyk

برگشتید – bärğäštıd – dolandyňyz

برگشتند – bärğäštänd – dolandylyar

Goşma işligiň ýöňkemedede üýtgeýşi

بیدار شدن – bidar şodän – oýanmak

مفرد – mofräd – birlik san

1) بیدار شدم – bidar şodäm – oýandym

2) بیدار شدی – bidar şodi – oýandyň

3) بیدار شد – bidar şod – oýandy

جمع – jäm – köplük san

بیدار شدیم – bidar – şodım oýandyk

بیدار شدید – bidar şodıd – oýandyňyz

بیدار شدند – bidar şodänd – oýandylyar

Sada öten zaman işliginiň ýokluk galyby

Sada öten zaman işliginiň ýokluk galybyny ýasamak üçin öten zaman düýp işliginiň öňünden نه – nä sözöni goşulmasy artdyrylýar.

دیدن – didän – **görmek** işliginiň sada öten zamanda ýokluk galybynda ýöňkemedede üýtgeýşi:

مفرد

من ندیدم – män nädidäm – men görmedim

تو ندیدی – to nädidi – sen görmediň

او ندید – u nädid – ol görmedi

جمع

ما ندیدیم – ma nädidim – biz görmedik

شما ندیدید – şoma nädidid – siz görmediňiz

آنها ندیدند – anha nädidänd – olar görmediler

Ýöňkemedede üýtgeýän işlik çekimli ses bilen başlanýan bolsa, aşakdaky düzgünlerden ugur almaly.

a) Eger ýönkemede üytgeýän işlik **a, ä, o** çekimlileri bilen başlanýan bolsa, işligiň ýokluk galybynda iki çekimli sesiň, ýagny, نه – **nä** sözöňi goşulmasy bilen öten zaman düýp işliginiň arasyndan ý çekimlisi artdyrylýar.

آمدن – amädän – **gelmek** işliginiň ýönkemede üýtgeýşi:

مفرد

نيامدم – näyamädäm – gel-
medim

نيامدی – näyamädi – gel-
mediň

نيامد – näyamäd – gelmedi

جمع

نيامديم – näyamädim – gel-
medik

نيامديد – näyamädid – gelme-
diňiz

نيامدند – näyamädänd – gel-
mediler

انداختن – endachtän – **zyňmak, taşlamak, oklamak** işlikleriniň ýönkemede üýtgeýşi:

مفرد

من نيانداختم – män näyändahtäm – men zyňmadym

تو نيانداختی – to näyändahti – sen zyňmadyň

او نيانداخت – u näyändaht – ol zyňmady

جمع

ما نيانداختيم – ma näyändahtim – biz zyňmadyk

شما نيانداختيد – şoma näyändahtid – siz zyňmadyňyz

آنها نيانداختند – anha näyändahtänd – olar zyňmadylar

افتادن – oftadän – **ýykylmak** işliginiň ýönkemede üýtgeýşi:

مفرد

من نيافتادم – män näýoftadäm – men ýykylmadym

تو نيافتادی – to näýoftadi – sen ýykylmadyň

او نيافتاد – u näýoftad – ol ýykylmady

جمع

ما نيافتاديم – ma näýoftadim – biz ýykylmadyk

شما نيافتايد – şoma näýoftadid – siz ýykylmadyňyz

آنها نيافتادند – anha näýoftadänd – olar ýykylmadylar

Ýazuwda başky ¹ – **älef** harpy saklansa-da, onuň mädde (~) belgisi düşürilip ulanylýar.

b) Eger ýöňkemedede üýtgeýän işlik **i** çekimlisi bilen başlanýan bolsa, başda **نه** – **nä** goşulmasy bilen ¹ – **älef** harpynyň arasyndan hiç hili harp artdyrylmaýar. Meselem:

ایستادن – istadän – **durmak, saklanmak** işlikleriniň ýöňkemedede üýtgeýşi:

جمع	مفرد
نایستادم – näistadäm – durmadym	نایستادیم – näistadim – durmadyk
نایستادی – näistadi – durmadyň	نایستادید – näistadid – durmadyňyz
نایستاد – näistad – durmady	نایستاداند – näistadänd – durmadylar

Bellik. Ýazuwda käte **ä, o** çekimlileri bilen başlanýan işliklerde ýoklugy aňladýan **نه** – **nä** sözöni goşulmasy goşulanda işligiň başyndaky ¹ – **älef** harpy düşürilip ýazylyar. Meselem:

انداختم – endahtäm – taşladym	نینداختم – näyändahtäm – taşlamadym
افتادم – oftadäm – ýykyladym	نیفتادم – näýoftadäm – ýykylamadym

1-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

من دیروز صبح زود از خواب بیدار شدم، بیست دقیقه ورزش کردم و دوش آب سرد گرفتم. صورتم را تراشیدم و لباس پوشیدم. بعد از آن با پدر و مادرم و پدر بزرگم و مادر بزرگم سر سفره نشستیم و صبحانه خوردیم. بعد از صبحانه من با برادر کوچکم مراد به پارک رفتم.

2-nji gönükme. Soraglara ýazmaça jogap beriň.

احوال شما چطور است؟ اسم شما چیست؟ شما چند سال دارید؟ شما دیر روز

صبح کی از خواب بیدار شدید؟ دیروز چند دقیقه ورزش کردید؟ آیا دیروز صبح دوش آب سرد گرفتید؟ آیا شما تنها صبحانه خوردید؟ بعد از صبحانه کجا رفتید؟ اسم برادر کوچک شما چیست؟ او چند سال دارد؟

3-nji gönükme. Ýaý içindäki işlikleri degişli zamanda getirin.

بعد از زنگ دانشیار بکلاس (وارد شدن). دانشجویان (برخاستن) و با (دانشیار سلام (کردن). دانشیار به دانشجویان (گفتن): (نشستن). دانشیار مرجان را (صدا کردن). مرجان جلو تخته (آمدن). دانشیار (گفتن): «مرجان شعر را (گفتن)». مرجان شعر را از یاد (گفتن). دانشیار (گفتن): «آفرین. مرجان (نشستن)». مرجان در جای خود (نشستن). دانشیار سپس قربان را جلو تخته (صدا کردن و گفتن): «قربان، تو این شعر را (خواندن)». قربان شعر را (خواندن) و (ترجمه کردن). معلم به قربان (گفتن): «بسیار خوب (نشستن) قربان هم خود (نشستن). بعد دانشیار درس نو را (شروع کردن).

4-nji gönükme. Hekaýany türkmen diline terjime edin.

حکایت

از لقمان پرسیدند: ادب را از کی آموختی؟
گفت: ادب را از بی ادبان آموختم.
باز پرسیدند: ادب را از بی ادبان چگونه آموختی؟
لقمان جواب داد: هر چه از ایشان در نظرم ناپسند آمد از آن پرهیز کردم و عبرت گرفتم.

Sözlük

صبح زود – sobh-e zud – irden	از خواب – äz hab – ukudan
بیدار شدن – bidar şodän – oýanmak	بعد از آن – bā'd äz an – ondan soň
تراشیدن – täraşidän – syrmak	لباس – lebas – lybas, egin-eşik
پوشیدن – puşidän – geýmek	پدر بزرگ – pedärbozorg – ata
مادر بزرگ – madärbozorg – ene, mama	سرسفره – sār-e sofre – saçak başy

صبحانه – sobhane – ertirlik
 ديگران – digäran – beýlekiler
 ادب – ädäb – edep
 آموختن – amuhtän – öwrenmek
 عبرت – ebrät – nusga, sapak,
 akyl
 ورزش کردن – wärzeş kârdän
 – maşk etmek
 صورت – surät – ýüz (bu ýerde
 sakgal we murt)
 صبحانه – sobhane – iýmek
 دوش آب سرد گرفتن – duş-e ab-e särd gereftän – sowuk duşa
 düşmek

شروع کردن – şoru' kârdän –
 başlamak
 کی – key – haçan
 بی ادبان – biädeban – biedep-
 ler
 ناپسند – napäsänd – erbet,
 ýaramaz
 پرهیز کردن – pärhiz kârdän
 – saklanmak
 در نظر – dâr nâzäräm – ga-
 raýşymda

61-nji sapak

Näbelli birlik aňladýan ى – i goşulmasy (ياى نكره يا-ye wähdät ya-da – يای وحدت) – ya-ye näkäre)

Türkmen dilindäki **bir** sözüniň hyzmatyny ýerine ýetirýän näbelli birlik aňladýan ى goşulmasy atlaryň soňuna goşulmak bilen basym kabul etmeýär. Bu ýagdaýda basym ى goşulmasynyň öňünden gelýän bogna düşýär. Meselem:

روزی – ruzi – bir gün
 مردی – märdi – bir adam
 فقیری – fägiri – bir garyp

روزی مادرم پیش من آمد و گفت.

Ruzi madäräm piş-e män amäd wä goft.
 Bir gün ejem meniň ýanyma geldi we aýtdy.

مردی پیش قاضی رفت و شکایت کرد.

Märdi piş-e gazi räft wä şekaýät kârd.
 Bir adam kazynyň ýanyna bardy we şikaýat etdi.

فقیری وارد شهری شد.

Fägiri wared-e šähri şod.

Bir garyp šähere geldi.

Näbelli birlik añladýan ی – i goşulmasy durnukly sözlemlere goşulanda aýyklanýan söze-de, aýyklaýjy söze-de goşulyp bilýär.

ساعتی قشنگ – sa'āti gäşäng – bir owadan sagat

ساعت قشنگی – sa'ät-e gäşangi – bir owadan sagat

برادر کوچکم برای من ساعت قشنگی (ساعتی قشنگ) خرید.

Bäradär-e kuçekäm bäräýe män sa'ät-e gäşangi (sa'āti gäşäng) härid.

Jigim meniň üçin owadan sagat satyn aldy.

Näbelli birlik añladýan ی – i goşulmasy käte يك – ýek – **bir** sözüniň soňundan goşulyp, türkmen dilindäki **biri**, ýagny **bir adam, bir aýal, bir oğlan...**, umuman, näbelli bir şahsy aňlatmak üçin ulanylýar.

یکی پیش حاکمی رفت و گفت.

Ýeki piş-e hakemi räft wä goft.

Biri häkimiň ýanyňa bardy we aýtdy.

یکی گوید که غمگینم، دگر گوید که شادابم.
تفاوت می کند موقع گهی اینم گهی آنم. (آزیر)

Ýeki guýäd ke gämginäm, digär guýäd ke şadabäm.

Täfawot mikonäd mouge, gehi inäm gehi anäm.

Biri aýdýar gamgyn sen, beýleki şadyýanlygymy aýdýar.

Käte men munuň ýaly, käte onuň ýaly, sebäbi pursat tapawutly. (Azir)

1-nji gönükme. Sözleri näbellilik şekilinde ýazyň we türkmen diline terjime ediň.

روز، فرد، دست، گوسفند، پسر، میدان، چراغ.

2-nji gönükme. Sözleri pars dilinde näbellilik şekilinde ýazyň.

Adam, ynsan, lukman, mugallym, howly, ýyl.

Näbelli birlik aňladýan *ى* – *i* goşulmasynyň ýazuw düzgüni

a) *ياى نكره* – *ýa-ýe näkäre* we *يا-ýe wähdät* diýlip atlandyrylýan, näbelli birlik aňladýan bu goşulma çekimsiz sesler bilen gutaran sözlerden soň gelende hiç hili ses özgerişine sezewar bolman, şol durşuna ulanylýar.

روباہ – rubah – tilki

روباہی – rubahi – bir tilki

شیر – şir – ýolbars

شیری – şiri – bir ýolbars

گرگ – gorg – möjek

گرگی – gorgi – bir möjek

شیری و گرگی و روباہی بشکار رفتند.

Şiri wä gorgi wä rubahi be şekar räftänd.

Bir ýolbars, bir möjek we bir tilki awa gitdiler.

b) **A, u** çekimlileri bilen gutaran atlaryň soňundan näbelli birlik aňladýan *ى* – *i* goşulmasy goşulanda ýazuwda düýp söz bilen goşulmanyň arasynda *ى* – *ýa* harpy artdyrylýar we *ý* diýlip okalýar.

دانا – dana + *ى* = دانایی = *danaýi* – bir akyldar

نابینا – nabina + *ى* = نابینایی = *nabinaýi* – bir kör

دانشجو – daneşju + *ى* = دانشجویی = *daneşjuýi* – bir talyp

Bellik. Ozal soňlary **a, u** çekimlileri bilen gutaran atlaryň soňundan näbelli birlik aňladýan *ى* goşulmasy goşulsa, onuň öňünden **ء** – **hämze** belgisi artdyrylýar. Meselem:

دانایی

däl-de

دانائی

نابینایی

däl-de

نابینائی

دانشجویی

däl-de

دانشجویئی

ç) **ه** – **e** sesi bilen gutaran atlaryň soňundan nämälim birlik aňladýan *ى* – *i* goşulmasy artdyrylanda düýp söz bilen goşulmanyň arasyndan **ا** – **älef** harpy artdyrylýar.

خانه – hane خانه ای – hane-i – bir öý
 نامه – name نامه ای – name-i – bir hat
 کارخانه – karhane کارخانه ای – karhane-i – bir kärhana
 بلبلی بالای درختی آشیانه ای داشت.

Bolboli bala-ýe derähti aşýane-i dašt.
 Bir bilbiliň bir agajyň üstünde höwürtgese bardy.

ç) Soňlary ی – i çekimlisi bilen gutaran sözleriň soňundan nämälim birlik aňladýan ی – i goşulmasy goşulanda, ýazuwda hiç hili belgi artdyrylmasa-da, okalanda düýp sözün soňundan ýi sesi artdyrylýar.

صندلی – sändäli صندلی – sändäli-ýi – bir oturgyç
 بخاری – bohari بخاری – bohari-ýi – bir peç

1-nji gönükme. Sözlemleri türkmençä terjime ediň.

روزی مادرم کتابی به من نشان داد. شاعری پیش توانگری رفت. شاعر برای او شعری خواند. توانگر از شعر خوشش آمد. پدرم ساعت قشنگی به مادرم هدیه داد. روباه زیر درختی آمد و کلاغی را دید. خانه ای که دیروز دیدی خانه ماست.

2-nji gönükme. Nakyly öwreniň.

روزی که در آن نکرده ای کار آنروز را ز عمر خویش مشمار
 Ruzi ke dār an nākārde-i kar, an ruz ra āz omr-e hiş māşomar.
 Iş etmedik günüňi öz ömründen hasaplama.

3-nji gönükme. Teksti okaň we öwreniň.

نابینا و چراغ

نابینایی در شب تاریک چراغی در دست و سبویی بردوش در بازار راه می رفت. شخصی از او پرسید: ای نابینا، شب و روز پیش چشمت یکسان است. چراغ برای تو چه فایده دارد؟ نابینا خندید و گفت: این چراغ برای من نیست، بلکه برای تو است که در شب تاریک سبوی مرا نشکنی.

4-nji gönükme. Gepleşigi iki bolup okaň.

مرجان: سلام علیکم، خواهر جان.
انه جان: علیکم السلام، عزیزم. حالتان چطور است؟
مرجان: خیلی ممنونم، بد نیستم. پس تو چطوری؟
انه جان: من هم بد نیستم، متشکرم.
مرجان: پدر شما از ماری آمد؟
انه جان: بلی، دیروز ساعت دو بعد از ظهر پدرم از ماری برگشت.
مرجان: پدر شما با هواپیما آمد یا با قطار؟
انه جان: پدرم از ماری با هواپیما آمد.
مرجان: از ماری تا عشق آباد چند ساعت راه است؟
انه جان: پدرم گفت که از ماری تا عشق آباد يك ساعت راه است.
مرجان: مادر شما کجا کار می کند؟
انه جان: مادرم آموزگار است. او در دبیرستان زبان و ادبیات ترکمنی را درس می دهد.
مرجان: شما در دانشگاه کدام زبان خارجی را می آموزید؟
انه جان: من در دانشگاه زبان فارسی را می آموزم. این زبان آسان و شیرین است.
مرجان: از دیدن تو، عزیزم، خیلی خوشحال شدم.
انه جان: من هم خیلی خوشحال شدم.
مرجان: خدا حافظ.
انه جان: خدا نگهدار.

Sözlük

آشیانه – aşýane – höwürtgе
نشان دادن – neşan dadän – görkezmek
خوشش آمد – hoşaş amäd – ýarady, halady
کلاغ – kälag – garga
چراغ – çerag – çyra

متشکرم – motaşäkkeräm – minnetdarlyk bildirýärin
بلبل – bolbol – bilbil
شاعر – şa'er – şahyr
خواند – hand – okady
توانگر – täwangär – bay

تاریک – tarik – garaňky
دوش – duş – egin
می رفت – miräft – gidýardi,
barýardy
نشکني – näşekäni – döw-
meziň ýaly
ممنون – mämnnun – minnet-
dar
خارجی – hareji – daşky,
daşary ýurt
خدا نگهدار – hoda negähdar
– sag boluň (hoşlaşyk)

نابينا – nabina – kör
شب – şäb – gije, agşam
سبو – säbu – küýze
راه – rah – ýol
شخصی – şähsi – biri, bir
adam
یکسان – ýeksan – birmeňzeş
خیلی – heýli – örän
هوایما – häwapeýma – uçar
قطار – gätar – otly
خوشحال – hoşhal – hoşal
شعر – şe’r – şygyr

63-nji sapak

Nämälim çalyşmalary (مبهمات – mobhämat)

Pars dilinde, esasan, nämälim çalyşmalar ulanylýar:

برخی – bärhi, بعضی – bä’zi – käbir
قدری – gädri, کمی – kämi, اندکی – ändäki – az-owlak
شخصی – şähsi, کسی – käsi – biri, kimdir biri, bir adam
ای عده – äddei – birnäçe, käbir (bellibir mukdary)

Nämälim çalyşmalaryň bellibir topary diňe ýokluk aňladyp gelyärler. Olaryň köpüsi هیچ – **hiç** sözi bilen başlanýar.

هیچکس – hiç käs – hiç kim
هیچوقت – hiç wägt – hiç wagt
هیچکدام – hiç kodam – hiç biri, hiç haýsy
هیچ چیز – hiç çiz – hiç zat

Nämälim çalyşmalaryň bu topary hemişe işligiň ýokluk galyby bilen utgaşyp gelyärler.

هیچکس نرفت – hiç käs näräft – hiç kim gitmedi

هیچوقت ندید – hiç wägt nädid – hiç wagt görmedi
هیچکدام نگفت – hiç kodam nâgoft – hiç biri aýtmady
هیچ چیز نبود – hiç çiz nâbud – hiç zat ýokdy

Pars dilinde kâbir umumylyk bildirýän nâmâlim çalyşmalar hem ulanylýar.

کلیه – kolliýe, همه – häme, همگی – hämegi – külli, hemme, ähli, bary...

Sözlem içinde bu hili çalyşmalardan soň habar bolup gelen söz hemişe köplük sanda gelýär.

همه آمدند – häme amädänd – hemmeler geldiler
همگی جمع شدند – hämegi jâm' şodänd – hemmeler ýygnandylyar
همه – häme çalyşmasy sözlemde ezafetli we ezafetsiz (utgaşyp) ulanylýar.

a) Ezafetli ulanylyşy. همه çalyşmasy ezafetli ulanylanda ondan soňky gelýän at çalyşmasy köplük sanda gelýär ýa-da topar aňladýan söz ulanylýar.

ما همه – häme-ýe ma – biziň hemmämiz
همه شما – häme-ýe şoma – siziň hemmãñiz
همه آنها – häme-ýe anha – olaryň hemmesi
همه مردم – häme-ýe märdom – adamlaryň hemmesi
همه دانشجویان – häme-ýe daneşjuýan – talyplaryň hemmesi

b) Ezafetsiz ulanylyşy:

ما همه – ma häme – biziň hemmämiz
شما همه – şoma häme – siziň hemmãñiz
همه (ایشان) – anha (işan) häme – olaryň hemmesi
مردم همه – märdom häme – adamlaryň hemmesi
دانشجویان همه – daneşjuýan häme – talyplaryň hemmesi
همه häme çalyşmasy degişlilik goşulmalaryny kabul edip, köplük sanda ýöňkemedede üýtgäp bilýär:

همه‌مان – häme-ýeman – biziň hemmämiz

همه‌تان – häme-ýetan – siziň hemmäňiz

همه‌شان – häme-ýeşan – olaryň hemmesi

هر – här nämälim çalyşmasy:

Bu çalyşma özbaşdak ulanylman, söz birleşmeleriniň düzümünde ulanylýar.

هر کس – här käs – her kes, هر که – här ke – her kim, هر جا – här ja – her ýer, هر کدام – här kodam – her haýsy, هر یک – här ýek – her biri.

فلان – felan nämälim çalyşmasy:

Bu çalyşma hem goşulýan sözleriniň önünden gelmek bilen, ulanylyşy taýdan türkmen dilindäki ýalydyr.

فلان کس – felan käs – pylan kes

فلان جا – felan ja – pylan ýer we ş.m.

1-nji gönükme. Teksti türkmen diline terjime ediň.

روز تعطیل

امروز روز دوشنبه است. دیروز روز یکشنبه، یعنی روز تعطیل بود. من صبح زود ساعت شش و نیم از خواب بیدار شدم و بیست و پنج دقیقه ورزش کردم. بعد از ورزش دستم و رویم را با صابون شستم، دندانهایم را با مسواک پاک کردم. موهایم را شانه زدم و لباس پوشیدم. بعد به اتاق غذاخوری آمدم و با پدر و مادرم احوالپرسی کردم. مادرم صبحانه حاضر کرد. من به مادرم کمک کردم. من دیروز صبح یک لیوان چای با شکر و شیر خوردم. مادرم نان شیرین تعارف کرد. من کمی نان با کره و پنیر خوردم. بعد از صرف صبحانه مثل هر روز یکبار دیگر «درس زبان فارسی را تکرار کردم. موضوع درس ما شعر «مهر مادر بود. چند بار آن شعر را از حفظ خواندم و درست ساعت نه از خانه خارج شدم و برای استراحت با برادر کوچکم به پارک رفتم.

2-nji gönükme. Teksti parsça gürrüň beriň.

در پارک

دیروز من با برادر کوچکم قادر به پارک رفتم. در شهر عشق آباد

پارک و باغ زیاد است، بلوارها پر از گل و چمن است. من با برادرم به پارکی بنام «گلزار» رفتیم. این پارک نزدیک خیابان مختومقلی واقع است. من در پارک همکلاس همکارانم را دیدم. من با چاری دو دست شطرنج بازی کردم. بعد ما تا ظهر در پارک گردش کردیم و در باره درس زبان فارسی صحبت کردیم. من با چاری گاهی بزبان فارسی و گاهی بزبان ترکمنی صحبت می کردیم. چاری زبان فارسی را دوست دارد و زیاد کار می کند.

Sözlük

یعنی – ýä'ni – ýagny

با صابون – ba sabun – sa-byň bilen

دندان – dāndan – diş

پاک کردن – pak kărdān – arassalamak

نهار – nāhar – nahar (günortanlyk)

حاضر کردن – hazer kărdān – taýýarlamak

شانه زدن – şane zădān – daramak

شیر – şir – 1) süýt, 2) suw krany, 3) ýolbars

نان شیرین – nan-e şirin – süýjüli çörek

کمک کردن – komäk kărdān – kömekleşmek

شعر – şe'er – şygyr, goşgy

تعارف کردن – tä'arof kărdān – hödürlemek

تکرار کردن – tekrar kărdān – gaýtalamak

تعطیل – tä'til – dynç alyş

شستن – şostān – ýuwmak

بترکمنی – be torkāmāni – türkmençe

لیوان – liwan – bulgur

شام – şam – aqşamlyk

غذا – gāza – nahar, iýmit

شکر – şekăr – şeker

کره – kăre – mesge

پنیر – pānir – peýnir

برای – bāra-ýe – üçin

مثل – mesl-e – misli, ýaly

شطرنج – şătrānj – küşt

از حفظ – äz hefz – ýatdan

ظهر – zohr – günorta (wagt)

بفارسی – be farsi – parsça

همکلاس – hämkelas – synpdaş

بعد از صرف صبحانه – bā'd äz sār-f-e sobhane – ertirlikden soň

اتاق غذاخوری – otag-e gā-zahori – nahar otagy

مهر مادر – mehr-e madär –
ene mähri
خارج شدن – harej şodän –
çykmak
صحبت کردن – sohbat kâr-
dän – gürleşmek
احوالپرسی – ähwalporsi –
hal-ýagdaý soramak

واقع بودن – wage' budän –
ýerleşmek
بازی کردن – bazi kârdän –
oýnamak
درس زبان فارسی – dârs-e
zâban-e farsi – pars dili sapagy
چای – çay – çay

3-nji gönükme. Sözlükdäki sada we goşma işlikleri aýry-aýrylykda dep- deriňize göçüriň we öwreniň.

4-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Ejem Mary şäherinden geldi. Ol şäherde meniň agam ýaşayar. Ol lukman. Ol hassahanada işleyär. Kakam mekdep mugallymy. Ol her gün ir bilen gazet okaýar. Şu gün biziň hemmämiz öýde. Olaryň hemmesi okuwçy. Biziň hemmämiz talyp. Biziň hemmämiz synpda. Olaryň hemmesi otagdadyrlar. Düýn dynç günü boldy. Olaryň hemmesi dynç aldylar. Biz düýn kitaphana gtdik. Biz okalga bardyk. Ol ýerde «Görogly» kitabyny okadyk. Olaryň jogaby dogry. Olaryň käbiriniň jogaplary dogry däl.

5-nji gönükme. Nämälim işliklerini sada öten zamanda degişli sanda we ýöňkemedede ýazyň.

ساعت شش پدرم با مادرم از کارخانه (آمدن). مادرم در آشپزخانه
صبحانه (حاضر کردن). خواهرم درس فردا را (تکرار کردن). همه
ما به فیلم (تماشا کردن). آنها در قرائت خانه کتاب (خواندن). من به
آشپزخانه (رفتن) و به مادرم (کمک کردن). همه ما در اتاق غذاخوری
(جمع شدن). همه ما سر سفره (شستن) و شام (خوردن). دوستم (تلفن
کردن) و (پرسیدن) تو درسهایت را (انجام دادن). آنها ساعت سه از
کردش (برگشتن).

Sözlük

زندگی کردن – zendegi
kârdän – ýaşamak

گور اوغلی – Gorogly –
Görogly

بیمارستان – bimarestan –
 keselhana
 آموزگار – amuzgar – mek-
 dep mugallymy
 دانش آموز – daneşamuz –
 okuwçy
 دانشگاه – daneşgah –
 uniwersitet
 کتابخانه – ketabhane – kitap-
 hana
 جمع شدن – jām’ şodän –
 ýygnanyşmak
 انجام دادن – änjam dadän –
 ýerine ýetirmek
 استراحت کردن – esterahät
 kârdän – dynç almak

پزشک – pezeşk – lukman
 روزنامه – ruzname – gazet
 دانشجو – daneşju – talyp
 جواب – jäwab – jogap
 دانشکده – daneşkäde –
 1) fakultet, 2) institut
 کمک کردن – komäk kârdän
 – kömekleşmek
 درست – dorost – dogry
 گردش – gârdeş – gezelenç
 آشپزخانه – aşpâzhane –
 naharhana
 قرائت خانه – gâraâthane –
 okalga
 برگشتن – bârgâştän – dolan-
 mak

**6-njy gönükme. Goşma işlikleri sada öten zamanda getirip, sözlem dü-
 züň.**

پاک کردن، شانه زدن، احوالپرسی کرد، تعارف کردن، تکرار،
 کردنخارج شدن، واقع بود، بازی کرد، صحبت کردن.

64-nji sapak

Gaýdym çalyşmaları **(Zämaýer-e moştäräk – ضمائر مشترک)**

Pars dilinde iki sany gaýdym çalyşmasy bar خود – hod – öz we
 خویش – hiş – öz. Bulardan iň köp ulanylýany خود – hod – öz çalyş-
 masydyr. Bu gaýdym çalyşmasy degişlilik ýöňkeme goşulmalaryny
 kabul etmek bilen, ýöňkemedä aşakdaky şekilde üýtgeýärler.

مفرد

خودم – hodäm – özüm

جمع

خودمان – hodeman – özümüz

خودت – hodät – özüň
خودش – hodäş – özi

خودتان – hodetan – özüňiz
خودشان – hodeşan – özleri

خود – **hod** çalyşmasy türkmen dilinde meniň **özüm**, seniň **özüň**, onuň **özi**, biziň **özümüz**, siziň **özüňiz**, olaryň **özleri** ýaly ýöňkemedede aşakdaky ýaly üýtgände iki hili şekilde üýtgeýär:

1. **دوخ** – **hod** gaýdym çalyşmasyndan soň at çalyşmalary getirilýär.

مفرد

خود من – hod-e män – meniň özüm
خود تو – hod-e to – seniň özüň
خود او – hod-e u – onuň özi

جمع

خود ما – hod-e ma – biziň özümüz
خود شما – hod-e şoma – siziň özüňiz
خود آنها – hod-e anha – olaryň özleri

2. **خود** – Kābir ýagdaýda degişli ýöňkeme goşulmalaryny kabul eden **hod** gaýdym çalyşmalarynyň öňünden at çalyşmalary getirilýär.

مفرد

من خودم – män hodäm – meniň özüm
تو خودت – to hodät – seniň özüň
او خودش – u hodäş – onuň özi

جمع

ما خودمان – ma hodeman – biziň özümüz
شما خودتان – şoma hodetan – siziň özüňiz
آنها خودشان – anha hodeşan – olaryň özleri

خود – **hod** gaýdym çalyşmasy ezafet birleşmeleriniň düzüminde gelende birlik sanda we degişlilik goşulmalaryny kabul edip gelip bilýär:

Men öz otagymda kitap okadym.

من در اتاق خود کتاب خواندم. – من در اتاق خودم کتاب خواندم.

Biz öz öýümüzde işledik.

ما در منزل خود کار کردیم. – ما در منزل خودمان کار کردیم.

Olar öz synplaryndadyrlar.

آنها در کلاس خود هستند. – ایشان در کلاس خودشان هستند.

1-nji gönükme. Sözlari sözlem içinde getiriň.

من خودم، تو خودت، او خودش، ما خودمان، شما خودتان، آنها خودشان.

2-nji gönükme. Gepleşigi öwreniň.

صحبت قادر و کمال

– سلام علیکم، کمال. احوال شما چطور است؟

– و علیکم السلام، قادر. من خوب هستم، تو چطوری؟

الحمدالله، من هم خوبم. احوال پدرت و مادرت چطور است؟

– آنها هم خوب هستند. متشکرم، مادر شما چطور است؟

– متشکرم، حال مادرم خوب است.

– پدر بزرگ شما چطور است؟

– پدر بزرگم کمی بیمار است. او سرما خورده است.

– او الان کجاست؟

– او الان در بیمارستان است.

– در کدام بیمارستان است؟

– در بیمارستان مرکزی.

– از خانه شما تا بیمارستان دور است؟

– نخیر، چندان هم دور نیست.

– پزشک پدر شما کیست؟

– پزشک پدرم دکتر معروف آقای مرداف است.

– الان حال او چطور است؟

– الان حالش بد نیست.

Sözlük

سلام – sälam – salam

سلام علیکم – sälam

äleýkom – salamaleýkim

پدر بزرگ – pedärbozorg – ata

مادر بزرگ – madärbozorg –

ene

الحمد لله – älhamedolellah –
 हुदाया शुकूर – huda'ya şükür
 سرما خوردن – särma hor-
 dän – sowuklamak
 بیمارستان – bimarestan –
 keselhana
 سرما خورده است – särma
 horde äst – sowuklapdyr
 دکتر معروف – doktor-e
 mä'ruf – belli lukman
 بیمار – bimar – syrkaw

الان – älan – häzir
 کمی – kämi – az-owlak
 مرکزی – märkäzi – merkezi
 دور – dur – daş
 چندان هم – çändan häm –
 be'yle bir
 و عليكم السلام – wä äleýkom
 ässälam – waleýkimessalam
 متشکرم – motäşäkkeräm – sag
 boluñ

کلاس ما

من دانشجوی سال اول دانشگاه مخدومقلی هستم. من در شعبه زبان فارسی درس می خوانم. این زبان شیرین و آسان است. در کلاس ما ده دانشجو هست. از آنها چهار دانشجو پسر و شش دانشجو دخترند. دانشجویان ما ساعی و کوشا هستند. همه دانشجویان کلاس ما عضو اتحادیه جوانان هستند. بعضی از دانشجویان فارغ التحصیل رشته زبان فارسی اکنون در ردیف دانشمندان هستند. بعضی از فارغ التحصیلان ما در داخل کشور عزیزمان و برخی خارج از ترکمنستان مشغول کارند.

Sözlük

عضو – owz (köp. s.
 اعضاء – ä'za) – agza
 ساعی و کوشا – sai wä kuşa
 – erjel we janypkеş
 جوانان – jäwanan – ýaşlar
 فارغ التحصیلان – fareg
 ol-tähsilan – uçurymlar
 داخل کشور – dahel-e
 keşwär – ýurduñ içinde

شعبه – şo'be – bölüm
 اتحادیه – ettehadıye – gurama
 بعضی – bä'zi – birnäçe,
 käbir
 رشته – reşte – 1) sapak,
 2) ugur
 اکنون – äknun – häzir
 ردیف – rädif – hatar

خارج از کشور – harej äz
keşwâr – ýurtdan daşary
مشغول به کار بودن – mäş-
gul be kar budän – iş bilen
meşgul bolmak

دانشمند – daneşmänd – alym
برخی – bärhi – birnäçe, käbir
فارغ التحصيل – fareg ot-
tähsil – okuwy tamamlan
(uçurym)

65-nji sapak

پیش – piş, پهلو – pählu, نزد – näzd sözöňüleri

Pars dilinde نزد – **näzd-e**, پهلو – **pählu-ýe**, پیش – **piş-e** sözöňüleri at çalyşmalary we adam atlary bilen ulanylanda hemişe ezafet birleşmesiniň düzüminde gelýärler. Şunuň ýaly söz düzümlerinde hiç wagt در – **där** sözöňüsi ulanylman, onuň ýerine *ýan, gapdal, golaý* manysyndaky atlardan emele gelen نزد – **näzd-e**, پهلو – **pählu-ýe**, پیش – **piş-e** sözöňüleri ulanylýar.

نزد من – näzd-e män
پیش من – piş-e män

پهلو من – pählu-ýe män

Terjimesi: mende, meniň ýanymda, golaýymda, gapdalymda

نزد ما – näzd-e ma
پیش ما – piş-e ma

پهلو ما – pählu-ýe ma

Terjimesi: bizde, biziň ýanymyzda, golaýymyzda, gapdalymyzda

نزد پدرم – näzd-e pedäräm
پیش پدرم – piş-e pedäräm

پهلو پدرم – pählu-ýe pe-
däräm

Terjimesi: kakamda, kakamyň ýanynda, golaýynda, gapdalynda

نزد قربان – näzd-e Gorban
پیش قربان – piş-e Gorban

پهلو قربان – pählu-ýe
Gorban

Terjimesi: Gurbanda, Gurbanyň ýanynda, golaýynda, gapdalynda

Bular ýaly ezafet birleşmesi bilen wagt-orun düşümiň aňladyl-
ýanlygyny ýa-da **ýanynda, golaýynda, gapdalynda** manysynda

ulanylýandygyny sözleminiň manysyna görä saýgarmaly. Meselem:
 .مداد قرمز تو پهلوۍ (نزد) آمان است .
 .برادر کوچک تو پیش (نزد) آمان آمد و گفت .
 ýanyňa geldi we aýtdy.

Türkmen dilinde **işde, sapakda, synpda** ýaly wagt-orun düşümde gelen sözler, pars dilinde کار – kar – **iş**, درس – dars – **sapak**, کلاس – kelas – **synp** sözleriniň öňünden سر – sār – **baş, kelle** sözlerini ezafetli ulanmak arkaly ýasalýar.

.استاد سر درس است . – Ostad sār-e dars äst. – Mugallym sapakda.
 .پدرم سر کار است . – Pedārām sār-e kar äst. – Kakam işde.
 .دانشجو سر کلاس است . – Daneşju sār-e kelas äst. – Talyp synpda.
 سر کلاس، سردرس، سرکار aňlatmalary käte ýöneliş düşümiň hyzmatyny ýerine ýetirip gelýärler.
 .پدرم سرکار رفت . – Pedārām sār-e kar räft. – Kakam işe gitdi.
 .دانشجو سر کلاس روانه شد . – Daneşju sār-e kelas rāwane şod. – Talyp synpa ugrady.
 .برادرم سردرس دیر کرد . – Bāradārām sār-e dars dir kārđ. – Doganym sapaga giç geldi.

Bellik. پیش، نزد، پهلو، سر، sözleri aslynda özbaşdak manyly sözlerdir. Ýagny سر – sār – **baş, kelle**, پهلو – pählu – **böwür, gapdal**, نزد – nāzd – ýan, پیش – piş – **öň** diýen manylary aňladýarlar. Meselem:

.پهلوۍ پزىشك نشستم و گفتم كه پهلويم درد مى كند . – Pählu-ýe pezeşk neşästäm wä goftäm ke pähluýäm dārd mikonād. – Lukmanyň ýanynda oturdym we **böwürümiň agyrýandygyny** aýtdym.

1-nji gönükme. Sözlemleri okaň we türkmen diline terjime ediň.

مراد پیش مادرش آمد و پرسید: مادر، خواهر کوچکم گزل كجاست؟
 مادرش گفت: خواهر كوچكت نزد پدر بزرگش است. من از برادرم
 پرسیدم. مداد قرمز من پیش تو نیست؟ او جواب داد: خواهر عزیزم،
 مداد قرمز تو پیش من است. من مداد قرمز خودم را گم کردم. به این

دلیل مداد تو را برداشتم. امروز رفیقم قربان سر درس دیر کرد. من صبح زود سر درس آمدم و پشت نیمکت سر جای خود نشستم. پدرم سرکار رفت. برادرم به کلاس درس رفت. امروز برادرم دو دقیقه دیر کرد. آموزگار پرسید: احمد، چرا امروز دیر کردی؟ احمد از سر جا برخاست و گفت: ببخشید، اتوبوس امروز دیر آمد.

2-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Men kakamdan: «Inim Çary atamyň ýanyndamy?» diýip soradym. Ol: «Çary atasynyň ýanynda, olar bagda işleýärler» diýdi. Meňiň ýaşyl galamym seniň ýanyňdamy? Ol jogap berdi: «Hawa, seniň ýaşyl galamyň mende, çünki men öz ýaşyl galamymy ýitirdim». Şu gün men sapaga baş minut gijä galdym, çünki awtobus giç geldi.

3-nji gönükme. Sözleriň her birine degişli bir sözlem düzüň.

خودم، خودت، خودش، خودمان، خودتان، خودشان، سردرس، سرکار، سرراه، سرسفره، پیش من، نزد پدر بزرگم، پهلوئی مادر بزرگ.

Sözlük

خواهر کوچک – hahär-e
kuçek – gyz jigi
مادر بزرگ – madär bozorg
– ene
به این دلیل – be in dälil – şu
sebäpli
برداشتن – bärdaştän –
1) almak, 2) galdyrmak
پشت – pošt – arka, yz
برخاست – bärhast – turdy
باغ – bag – bag
چون – çun – sebäbi

پدر بزرگ – pedär bozorg –
ata
گم کردن – gom kändän –
ýitirmek
دیر کردن – dir kändän – gijä
galmak
صبح زود – sobh zud – ertir
irden
نیمکت – nimkät – parta
ببخشید – bebähşid – bagyşlaň
سبز – säbz – ýaşyl

4-nji gönükme. Hekaýany öwreniň.

حكايت

روزی ملا بخانه یکی از دوستانش رفت. میزبان برای او نان و عسل آورد. ملا بسرعت مشغول خوردن شد. نان که تمام شد عسل خالی را همچنان می خورد. دوستش گفت: عسل خالی نخور، دلت را می سوزاند. ملا گفت: می بینم، دل کی را می سوزاند.

Sözlük

ملا – molla – molla	روزی – ruzi – bir gün
دوستان – dustan – dostlar	میزبان – mizban – öý eýesi, mediwan
برای – bāraýe – üçin	بسرعت – be sor’āt – çalt, tiz
مشغول شدن – mäşgul şodän – meşgul bolmak	می خورد – mi hord – iýýärdi
همچنان – hämçenan – öňki ýaly	دل – del – ýürek
می بینم – mibinäm – görýärin	می سوزاند – misuzanäd – ýakar
عسل خالی – äsäl-e hali – (bu ýerde) diňe bal, balyň özi	کی را – ki ra – kimiň
عسل – äsäl – bal	نخور – nähör – iýme
	دلت را – delät ra – ýüregiňi

5-nji gönükme. Sözlemleri okaň we öwreniň, işlikleri aýratyn göçüriň we terjime ediň.

من دیروز صبح زود از خواب بیدار شدم، ورزش کردم، دست و رویم را با صابون شستم، دندانهایم را با مسواک تمیز کردم موهام را شانه زدم و لباس پوشیدم. بعد در اتاق غذاخوری سرسفره نشستم و صبحانه خوردم. من دیروز صبح کره، پنیر، تخم مرغ و یک لیوان چائی خوردم. بعد با برادر بزرگم به بازار رفتم. برادر بزرگم از بازار دو کیلو زردالو، یک کیلو شفتالو و یک کیلو آلبالو خرید. من پرسیدم چرا سیب نخریدی؟ او گفت: خوب شد که گفتم و دو کیلو سیب خریدیم.

Sözlük

ليونان – liwan – bulgur	زردالو – zärdalu – erik
تخم مرغ – tohm-e morg – ýu-murtga	شفتالو – şaftalu – şetdaly
آلبالو – albalu – ülje	سيب – sib – alma
كيلو – kilu – kilogram	پنير – pänir – peýnir
خوب شد – hub şod – oňat boldy	خوب شد که گفتی – hub şod ke gofti – aýdanyň gowy boldy

66-njy sapak

مال – mal-e we از آن – äz an-e sözleri bilen degişiligiň aňladylyşy

Türkmen dilinde **meniňki, seniňki, biziňki, Amanyňky, Çarynyňky, goňsýmyňky...** ýaly degişlilik bildirýän düşüňjeler pars dilinde مال – mal-e, از آن – äz an-e sözleri bilen hem aňladylýar. Meselem:

Meniňki: مال من – mal-e män, از آن من – äz an-e män

Seniňki: مال تو – mal-e to, از آن تو – äz an-e to

Onuňky: مال او – mal-e u, از آن او – äz an-e u

Biziňki: مال ما – mal-e ma, از آن ما – äz an-e ma

Siziňki: مال شما – mal-e şoma, از آن شما – äz an-e şoma

Olaryňky: مال آنها – mal-e anha, از آن آنها – äz an-e anha

Kakamyňky: مال پدرم – mal-e pedäräm

Myradyňky: مال مراد – mal-e Morad

1-nji gönükme. Sözlemleri iki bolup okaň.

این کتاب من است. – این کتاب مال من است.

این دفتر تو است. – این دفتر مال تو است.

این قلم اوست. – این قلم مال اوست.

این تلویزیون ماست. – این تلویزیون مال ماست.

آن اتاق شماسست. – آن اتاق مال شماسست.
 آن خطکش آنهاست. – آن خطکش مال آنهاست.
 آن پرگار برادرم است. – آن پرگار مال برادرم است.
 آن دوربین چاری است. – آن دوربین مال چاری است.
 آن قالی مادر بزرگم است. – آن قالی مال مادر بزرگم است.
 آن سوزن خواهرم است. – آن سوزن مال خواهرم است.

2-nji gönükme. Nakyllary ýat tutuň.

(1) پای مار و چشم مور و نان ملا را کس ندید

Pa-ýe mar o çeşm-e mur o nan-e molla ra kas nädid.

Ýylanyň aýagyňy, garynjanyň gözüni, mollanyň çöregini gören ýok.

(2) عالم شدن چه آسان، آدم شدن چه مشکل.

Alem şodän çe asan, adäm şodän çe moşkel.

Alym bolmak aňsat, adam bolmak kyn.

(3) آرزو به جوانان عیب نیست.

Arezu be jäwanan eýb nist.

Ýaşlara arzuw etmek aýyp däl.

Sözlük

تلویزیون – telewizýon –
telewizor

پرگار – pärgar – sirkul

قالی – gali – haly

سوزن – suzän – iňňe

مور – mur – garynja

عالم – alem – alym

چه – çe – (bu ýerde) bolmak

آرزو – arezu – arzuw

خطکش – hätkeş – çyzgyç

دوربین – dürbin – dürbi

قیچی – geýçi – gaýçy

مار – mar – ýylan

ندید – nädid – görmedi

شدن – şodän – bolmak

مشکل – moşkel – kyn

عیب – eýb – aýyp

Atlaryň san goşulmasy
(اسامی جمع – Esami-ýe jām’)

Pars köplük san goşulmalary

Pars dilinde atlaryň köplük sany birnäçe goşulmalar arkaly aňladylýar. Mundan başga-da arap dilinden geçen käbir atlaryň köplük sany sözün düýbünüň üýtgedilmegi bilen ýasalýar. Ulanylýan köplük san goşulmalaryny gelip çykyşlary taýyndan iki topara bölmek mümkin:

- 1) pars köplük san goşulmalary
- 2) arap köplük san goşulmalary

1. Pars köplük san goşulmalary

Pars dilinde iki sany köplük san goşulmasy bar: ان – **an** we ها – **ha**. Basym köplük san goşulmalaryna düşýär. Käbir sözlerde agzalan iki goşulmany hem ulanmak bolýar. Bu goşulmalar, esasan, kadalara görä ulanylýar.

1) ها – **ha** köplük san goşulmasy, köplenç, jansyz zatlary aňladýan sözleriň soňundan goşulýar.

کتاب – ketab – kitap

کتابها – ketabha – kitaplar

درس – dârs – sapak

درסהا – dârsha – sapaklar

مداد – medad – galam

مدادها – medadha – galamlar

2) نا – **an**. Bu goşulma aşakdaky ýagdaýlarda ulanylýar.

a) Diňe janly zatlary aňladýan sözleriň soňundan goşulýar.

پسر – pesär – oglan

پسران – pesäran – oglanlar

دختر – dohtâr – gyz

دختران – dohtâran – gyzlar

مادر – madâr – eje

مادران – madâran – ejeler

b) Agaçlary, ösümlikleri aňladýan sözleriň soňundan goşulýar.

درخت – deräht – agaç

درختان – derähtan – agaçlar

گیاه – giyah – ösümlük

گیاهان – giyahan – ösümlükler

ç) Beden agzalaryny aňladýan sözlere goşulýar.

چشم – çeşm – göz

چشمان – çeşman – gözler

انگشت – ängošt – barmak

انگشتان – ängoštan – barmaklar

Bellik. Beden agzalaryndan سر – **sär** we گردن – **gärdän** sözlerine ان – **an** we ها – **ha** köplük san goşulmalary goşulanda hersi başga manylarda ulanylýar.

سران – säran – ýolbaşçylar

سرها – särha – kelleler

گردنان – gärdänan – ýolbaşçylar

گردنها – gärdänha – boýunlar

d) Öz wagtynda janly bolan zatlary aňladýan sözleriň soňundan goşulýar:

کشته – košte – öldürilen

کشتگان – koštegan – öldürilenler

مرده – morde – ýogalan

مردگان – mordegan – ýogalanlar

ان – an köplük san goşulmasynyň ýazuw düzgüni

a) ان – an köplügi çekimsiz sesler bilen gutaran sözleriň soňundan gelende hiç hili ses üýtgemesine sezewar bolmaýar.

مرد – märe – adam

مردان – märdan – adamlar

زن – zän – aýal

زنان – zänan – aýallar

دانشیار – daneşýar – mugallym

دانشیاران – daneşýaran – mugallymlar

مور – mur – garynja

موران – muran – garynjalar

گاو – gaw – sygyr

گاوان – gawan – sygyrlar

چشم – çeşm – göz

چشمان – çeşman – gözler

b) a, u uzyn çekimlileri bilen gutaran sözleriň soňundan ان – an köplük san goşulmasy goşulanda düýp söz bilen goşulmanyň arasyndan ýazuwda ی (ýa) harpy artdyrylýar we ý diýlip okalýar.

دانا – dana – dana
دانشجو – daneşju – talyp
سخنگو – sohängu – sözleýji

دانايان – danaýan – danalar
دانشجویان – daneşjuýan –
talyplar
سخنگویان – sohänguýan –
diktolar, sözleýjiler

ç) Pars dilinde sözler ol kadadan çykmak bilen ان – **an** köplük san goşulmasy goşulanda düýp sözüň soňundaky و – **u** sesi ow goşa sese öwrülýär.

ابرو – äbru
أهو – ahu
بانو – banu
بازو – bazu
زانو – zanu
گیسو – gisu
جادو – jadu

ابروان – äbrowan – gaşlar
أهوان – ahowan – keyikler
بانوان – banowan – hanymlar
بازوان – bazowan – gollar
زانوان – zanowan – dyzlar
گیسوان – gisowan – saçlar
(örülen)
جادوان – jadowan – jadylar

ç) Soňlary ه – **e** sesi bilen gutaran sözleriň soňundan ان – **an** köplük san goşulmasy goşulanda, düýp sözüň soňundaky e sesi okalsa-da ýazuwda görkezilmeyär we ان – **an** köplük san goşulmasynyň öňünden, düýp sözüň soňundan گ – **g** çekimsizi artdyrylýar.

خواننده – hanände

خوانندگان – hanändegan –
okyjylar

نویسنده – newisände

نویسندگان – newisändegan –
ýazyjylar

راننده – ranände

رانندگان – ranändegan – sürü-
jiler

مورچه – murçe

مورچگان – murçegan –
garynjalar

پرنده – pärände

پرندگان – pärändegan –
guşlar

d) ان – **an** goşulmasy ی – **i** çekimlisi bilen tamamlanan söz-

leriň soňundan goşulanda, düýp sözüň soňundan, ýagny iki çekimli-
niň arasyndan ý sesi artdyrylýar. Bu ses ýazuwda görkezilmeyär.

ایرانی – irani	ایرانیان – iraniýan – eýran-lylar
رومی – rumi	رومیان – rumiýan – rumlular
شهری – şähri	شهریان – şähriýan – şäher-liler
دهاتی – dähati	دهاتیان – dähatiýan – obalylar
اروپایی – orupaýi	اروپایان – orupaýan – ýewro-palylar

1-nji gönükme. Sözlemleri türkmençä terjime ediň.

کتابهای آنها روی میز است. این آقایان و بانوان دیروز از ایران آمدند روستاییان مشغول کارهای کشاورزی هستند. همه دانشجویان سردرس هستند. درختان این باغ همیشه سبز و خرم است. کودکان به کودکستان رفتند. مربیان کودکان مهربان هستند. پدران و مادران کودکان از مربیان راضی هستند. در باغ پدر بزرگم درختان میوه ای زیاد است. در آنجا درختان زردالو و سیب، گیلاس و آلبالو هست. بچه ها در آنجا بازی می کردند. دانایان گفتند: «يك دست صدا ندارد». سعدی شیرازی گفت: «گاو ان و خران باربردار به از آدمیان مردم آزار».

Sözlük

کشاورزی – keşawärzi – oba hojalyk	همیشه – hämişe – hemişe
کودک – kudäk – çaga	سبز – säbz – ýaşyl
خرم و خرم – säbz o horräm – gök öwüsýän, ter	صدا – seda – ses
کودکستان – kudäkestan – çagalar bagy	مربی – moräbbi – terbiýeçi
مهربان – mehreban – mähri-ban	گاو – gaw – sygyr
	خر – här – eşek
	به – beh – gowy
	مردم آزار – märdomazar – adamlara azar beriji

باربردار – barbärdar – yükçi, مردم – märdom – adamlar
yük daşayan

2-nji gönükme. Soraglara parsça jogap beriň.

اسم شما چیست؟ شما چند سال دارید؟ شما چه سالی متولد شدید؟ پدر شما کجا کار می کند؟ مادر شما چه کاره است؟ شما کجا درس خواندید؟ شما چند برادر و خواهر دارید؟ يك هفته چند روز است؟ يك ماه چند روز است؟ ماه فوریه چند روز است؟ يك سال چند ماه است؟ يك ماه چند هفته است؟ يك ساعت چند دقیقه است؟ يك دقیقه چند ثانیه است؟

3-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Kakam işçi, ol kärhanada işleýär. Ejem çagalar bagynda terbiyeçi. Ol çagalar bagynda işleýär. Çagalar öz terbiyeçilerindenrazy. Çagalaryň ata-eneleri hem terbiyeçilerdenrazy. Agamyň dostlary bize geldi. Gyz jigilerim kitaplaryny, depderlerini we galamlaryny portfellerine saldylar. Biziň mekdebimiziň synlary uly we ýagty. Talyplar uniwersitete ir gelyärler we giç öýlerine gaýdýarlar. Çemen mugallymyň ýanynda oturdy we aýtdy. Talyplar sapakdan gijä galmaýarlar. Talyplar ders otagyňa girdiler we öz ýerlerinde oturdylar.

68-nji sapak

Arap köplük san goşulmalary

Pars dilinde arap köplük san goşulmalary hem ulanylýar:

1) ين – in. Bu goşulma arap dilinden gelip çykan we adamy, käri aňladýan sözlerde ulanylýar. Meselem: معلمين – معلم – moällemin – mugallymlar

طرف – طرفين – täraf – täräfeýn – taraplar

2) ات – at. Arap dilinden gelip çykan bu goşulma käbir pars sözlerinde ulanylýar. Meselem:

حيوان – حيوانات – heýwanat – haýwanlar

ده – دهات – dehat – obalar

3) جات – **jat**. Bu goşulma **-at** goşulmasynyň bir görnüşi bolup, soňunda **e** ýa-da **i** harplary bolan käbir sözlerde ulanylýar. Meselem:

کارخانه – کارخانجات – karhane – karhanejat
سبزی – سبزیجات – sâbzi – sâbzijat

Köp sözlerde köplük san ýokarda görkezilen goşulmalardan daşary pars goşulmalary arkaly hem ýasalýar. Meselem:

کارخانه ها
حکایات – حکایتها

1-nji gönükme. Sözleri köplük sanda ýazyň we terjime ediň.

حکایت، توضیح، مجله، ساعت، جمله، حاضر، پیشنهاد، مرد، زن
دختر.

2-nji gönükme. Sözlerden iki görnüşde köplük sany ýasaň we terjime ediň.

درخت، بیمار، سرباز، مربی، پرنده، سر.

3-nji gönükme. Sözleri köplük sanda ýazyň we sözlemleri terjime ediň.

بچه وی صندلی می نشینند. (نویسنده) در اتاق هستند. امورز
(فروشگاه) را باز کردند. خواهرم (پنجره) را بست. (دانش آموز)
بهمدرسه آمدند. (همکلاس)(کیف) خود را در گوشه گذاشتند.

69-njy sapak

Döwük köplük san

(جمع مکسر یا شکسته) – Jäm'e mokässär ýa şekäste)

Pars dilinde köplük sanyň başga-da bir görnüşi bar. Ol döwük köplük san diýlip atlandyrylýar. Döwük köplük sanda sözün düzümi üýtgeýär, ýagny onuň içine bir ýa-da birnäçe harp goşulýar ýa-da aýrylýar. Köplük sanyň bu görnüşi diňe arap dilinden geçen käbir sözlerde ulanylýar we birnäçe ülnä görä ýasalýar. Meselem:

işler – omur – امور	iş – ämr – امر (1)
alymlar – oloma – علما	alym – alem – عالم (2)
amallar – e`emal – اعمال	amal – ämäl – عمل (3)
sebäpler – eläl – علل	sebäp – ellät – علت (4)
mekdepler – mädares – مدارس	mekdep – mädräse – مدرسه (5)

Sözlüklerde bu sözleriň döwür köplük sany görkezilýär we olary ýat tutmaly.

1-nji gönükme. Sözlükden peýdalanyň, sözleriň döwür köplük sanyny ýazyň, terjime ediň we ýat tutuň.

مطلب، مجلس، افق، شیخ، ناظر، تاجر، نفع، حرف، شریف، جزء.

2-nji gönükme. Ýokardaky gönükmeden baş sözi saýlaň we olardan sözlem düzüň.

3-nji gönükme. Sözlükden peýdalanyň, 8 sany döwür köplük sanda sözi ýazyň we terjime ediň.

4-nji gönükme. Sözleri terjime ediň.

شیخ – شیوخ، حکیم – حکما، دولت – دول، ملت – ملل
 اثر – آثار، سم – سموم، عظیم – عظام

70-nji sapak

İşligiň dowamly öten zamany (ماضی استمراری – Mazi-ýe estemrari)

ماضی استمراری – **mazi-ýe estemrari**, ýagny işligiň dowamly öten zamany öten zamanda bir döwürüň dowamynda hereketiň (ýagdaýyň) gaýtalanyp amala aşyrylandygyny (ýüze çykandygyny) we hereketiň (ýagdaýyň) öten zamanda dowam edendigini aňladýar. Meselem:

1) Eziz geçen ýylda (her gün) mekdebe gatnaýardy.

عزیز در سال گذشته (هر روز) به مدرسه می رفت.

Äziz dâr sal-e gozâşte (hâr ruz) be mädräse miräft.

2) Dostum günorta tarap gidip barýardy.

دوستم به سمت جنوب راه می رفت.

Dustām be sāmt-e jonub rah mirāft.

3) Men bar güýjüm bilen ylgaýardym we ses hem meni yzarlaýardy.

من با تمام قوا می دویدم و صدا هم مرا تعقیب می کرد

Män ba tämam-e gowa midäwidäm wä säda häm mära tä'gib mikärd.

Işligiň dowamly öten zaman şekiliniň ýasalyşy:

Işligiň dowamly öten zaman şekilini ýasamak üçin öten zaman düýp işliginiň öňünden **می** – **mi** sözöni goşulmasy, soňundan bol- sa degişli ýöňkeme goşulmaları goşulýar. Basym **می** – **mi** goşul- masynyň üstüne düşýär.

(م، ی، -، یم، ید، ند) **می** + **گفتن** – **می گفتم**، **می گفتی**، **می گفت**، **می گفتیم**، **می گفتید**، **می گفتند**

رفتن – räftän – gïtmek

مفرد

جمع

män miräftäm – **می رفتم**
men gidýärdim

ma miräftim – **می رفتیم** – biz
gidýärdik

to miräfti – **می رفتی** – sen
gidýärdiň

şoma miräftid – **می رفتید** –
siz gidýärdiňiz

u miräft – **می رفت** – ol
gidýärdi

anha miräftänd – **می رفتند** –
olar gidýärdiler

Ýasama işliklerde می – **mi** sözöni goşulmasy öten zaman düýp işliginiň öňünden goşulýar. Meselem:

برگشتن – bärgäştän – gaýdyp gelmek

مفرد

män bärmigäştäm – **من برمی گشتم**

to bärmigäşti – **تو برمی گشتی**

u bärmigäšt – **او برمی گشت**

جمع

ما بر می گشتیم – ma bārmigāštim – biz gaýdyp gelyärdik
شما بر می گشتید – şoma bārmigāštid – siz gaýdyp gelyärđiniz
آنها بر می گشتند – anha bārmigāštānd – olar gaýdyp gelyärdiler

Goşma işliklerde هم می – **mi** sözöňi goşulmasy öten zaman düýp işliginiň öňünden goşulýar.

بازی کردن – bazi kărdān – oýnamak

مفرد

من بازی می کردم – măn bazi mikărdām – men oýnaýardym
تو بازی می کردی – to bazi mikărdi – sen oýnaýardyň
او بازی می کرد – u bazi mikărd – ol oýnaýardy

جمع

ما بازی می کردیم – ma bazi mikărdim – biz oýnaýardyky
شما بازی می کردید – şoma bazi mikărdid – siz oýnaýardyňyz
آنها بازی می کردند – anha bazi mikărdānd – olar oýnaýardylar

1-nji gönükme. İşlikleri dowamly öten zamanda ýöňkemedede üýtgediň we terjime ediň.

گرفتن، بردن، برداشتن، کار کردن، درآوردن، احترام گذاشتن.

2-nji gönükme. Ýaýyň içindäki işlikleri dowamly öten zamanda degişli ýöňkemedede üýtgediň we terjime ediň.

دیروز مراد پیش شما (رفتن). نیم سال پیش مریم در مدرسه تحصیل (کردن)، امروز او دانشجوی دانشگاه است. در سال گذشته (اعضای) خانواده تو هر روز اینجا جمع (شدن). وقتی من به خانه آمدم خواهرم (بیرون) (رفتن). چند روز پیش صفر را دیدم، او به فروشگاه (رفتن).

3-nji gönükme. İşlikleri pars diline terjime ediň we dowamly öten zamanda ýöňkemedede üýtgediň.

Döwmek, ulanmak, iýmek, dynç almak, maşk etmek, gülmek, ylgamak, bökmek, ýatmak.

4-nji gönükme. Sözlerden sözlem düzüň we terjime ediň.

- 1) بازی می کردم، همسایه، بچه، با، حیاط، پریروز، در، من.
- 2) می خندید، دیدن، کودک، فیلم، از.
- 3) نشان میداد، تابلو، معلم، را.
- 4) صبح، می خوردیم، ما، خانه، در، صبحانه.
- 5) مراد، باهم، و، می خواندند، سلیمان، را، جالب، کتاب.

71-nji sapak

Dowamly öten zaman işliginiň ýokluk galyby

Dowamly öten zaman işliginiň ýokluk galybyny ýasamak üçin sada işlik, ýasama işlik ýa-da goşma işlik bolsun می – mi sözöňi goşulmasynyň öňünden نه – ne sözöňi goşulmasy goşulýar. Bu goşulma gepleşikde ne görnüşinde aýdylýar.

من چیزی نمی گفتم.

Män çizi nemigoftäm. – Men zat diýmeýärdim.

تا ساعت 11 از کتابخانه بر نمی گشتم.

Ta sa'ät-e ýazdäh äz ketabhane bärnemigäştäm.

Sagat 11-e çenli kitaphanadan gaýdyp gelmeýärdim.

آمان والیبال بازی نمی کرد.

Aman waleybal bazi nemikärd. – Aman woleybol oýnamaýardy.

ترسو

من دوازده ساله بودم با مادرم در دهی زندگی می کردم. روزی من به ده همسایه برای دیدن عموی بیمارم می رفتم. راه من از طرف جنگل بود. عصر بود. کم کم مه داشت تمام ده را می گرفت. باد سخت می وزید و شاخهای درختان را می لرزاند. من راه را بخوبی می شناختم و با کمال شجاعت پیش می رفتم. بعد از دو ساعت راه رفتن شب رسید و کم کم همه جا تاریک شد. من دیگر جایی را نمی دیدم. ناگهان صدایی از پشت

بگوشم رسید. قلب من از ترس می تپید. خیال کردم گرگ است. از ترس به پشت سرم نگاه نمی کردم. من با تمام قوا دویدم. صدا هم مرا تعقیب می کرد. ناگهان بزمین خوردم. در همان موقع صدا نزدیک شد و من از شدت ترس می لرزیدم. در همین لحظه ماه از زیر ابر درآمد و همه جا را روشن کرد. من سرم را برای دیدن حیوان مهیب برگرداندم، گوسفند عمویم را پشت سرم دیدم و از اینکه آنقدر ترسو هستم خجالت کشیدم.

Sözlük

دوازده ساله – dāwazdāh sale

– on iki ýaşly

همسایه – hämsaýe – goňşy

می وزید – miwäzid –

öwüsýärdi

بیمار – bimar – syrkaw,

keselli

جنگل – jängäl – jeñnel

جا – ja – ýer

تاریک شد – tarik şod – ga-

raňkyrady

اینقدر – ingädr – şeýle,

şunuň ýaly

مهیب – mohib – eýmenç,

gorkunç

لحظه – lähze – edil (şol)

wagt

گوسفند – gusfänd – goýun

می تپید – mitäpid –

gürsüldeýärdi

تعقیب می کرد – tä'gib

mikärd – yzarlaýardy

ده – deh – oba

ترسو – tärsu – gorkak

گوش – guş – gulak

قلب – gälb – ýürek

راه – rah – ýol

ترس – tärs – gorky

بخوبی – behubi – oňat,

gowy

با کمال شجاعت – ba kâ-

mal-e şoja'ät – batyrğaýlyk

bilen

برگرداندم – bārgārdandām –

öwrüldim, döndüm

دویدم – dāwidām –

ylgady

به زمین خوردم – be zāmin

hordām – ýykyldym

نزدیک می شد – nāzdik

mişod – ýakynlaýardy

ابر – äbr – bulut

1-nji gönükme. Sözlükden peýdalanyp, tekstde ulanylan işlikleriň nämälim şekilini tapyň we ilki sada işlikleri, soňra ýasama we goşma işlikleri ýazyň.

Meselem:

Sada işlikler:

دویدم – می دویدم – dāwidān – ylgamak

Ýasama işlikler:

برگرديدن – برگردیدم – bārgärdidān – öwrülmek, dönmek

Goşma işlikler:

خیال کردن – خیال کردم – hiýal kărdān – hyýal etmek

2-nji gönükme. Soraglary göçürüň we olara parsça jogap ýazyň.

پسر ترسو چند ساله بود؟ او کجا زندگی می کرد؟ او برای چه بده همسایه می رفت؟ او در ده با کی زندگی می کرد؟ راه پسر از کدام طرف بود؟ در آن وقت هوا چطور بود؟ چه وقت هوا تاریک شد؟ وقتی هوا تاریک شد او چه شنید؟ چرا او از صدا ترسید؟ چرا او به پشت سرش نگاه نمی کرد؟ او از ترس چه حالی داشت؟ چه شد که او بزمین خورد؟ چطور شد که او پشت سرش را دید؟ در پشت سر او چه حیوانی بود؟ ترسو چرا از دیدن گوسفند خجالت کشید؟

3-nji gönükme. «ترسو» tekstini 3-nji ýöňkemedede parsça gürrüň beriň.

4-nji gönükme. Teksti okaň we türkmen diline terjime ediň.

صبح هفته پیش من هر روز چه کارهایی می کردم؟ هفته پیش من هر روز صبح ساعت شش و نیم از خواب بیدار می شدم و ده، پانزده دقیقه، بعضی روزها تا نیم ساعت ورزش می کردم. بعد از ورزش صورتم را می تراشیدم و دوش آب سرد می گرفتم. لباس می پوشیدم و به اتاق غذاخوری می آمدم. در اتاق غذاخوری به پدر، و مادرم سلام می دادم و سر سفره می نشستم. بعد با مادرم و پدرم با خواهرانم و برادرانم خدا حافظی می کردم و به دانشگاه می رفتم.

Sözlük

بعضی – bā'zi – käbir

صورت – surät – 1) ýüz

اتاق غذاخوری – otag-e

gāzahori – nahar otagy

شش و نیم – şeş-o nim –
ýediň ýarynda

خواب – hab – uky, düýş

سرد – särd – sowuk

دوش – duş – duş

صبحانه – sobhane – ertirlik

هفته پیش – häfte-ýe piş –
geçen hepde

5-nji gönükme. Sözlemleri pars diline terjime ediň.

Sen her gün ir sagat 7-de ukudan oýanýardyň we ýarym sagat maşk edýärdiň. Sen irden eliňi we ýüzüňi sabyn bilen ýuwyardyň, dişleriňi arassalaýardyň we desmal bilen süpürünýärdiň. Sen irden nahar otagyna gelýärdiň we ene-ataňa salam berýärdiň, soňra saçak başyna geçip oturýardyň. Ertirlikden soňra eneň-ataň we doganlaryň bilen hoşlaşyp mekdebe gidýärdiň.

72-nji sapak

Dowamly öten zaman işligiň sorag sekiliniň ýasalýşy

Pars dilinde dowamly öten zaman işligi bilen sorag sözleminiň iki görnüşi bar:

1) Sorag çalyşmalarynyň kömegi bilen:

ديروز شما کجا می رفتید؟ – Diruz şoma koja miräftid? – Düyň siz nirä gidip barýardyňyz?

تو به فروشگاه کی می رفتی؟ – To be foruşgah key miräfti? – Sen dükana haçan gidýärdiň?

Sorag çalyşmasy işligiň öňünden getirilýär.

2) Sorag äheňi bilen:

ديروز شما به مدرسه می رفتید؟ – Diruz şoma be mädräse miräftid? – Düyň siz mekdebe gidip barýardyňyzmy?

– U ba dustāš sohbät mikärd? – او با دوستش صحبت می کرد؟
Ol dosty bilen gepleşýärdimi?

1-nji gönükme. Sorag sözleriniň kömegi bilen işligiň dowamly öten zaman şekilini ulanyp, 5 sany sorag sözlemine düziň.

چه وقتی، کی، چند بار، چه کسی، کجا.

2-nji gönükme. Sözlemleri sorag äheňli sözlemlere üýtgediň.

- 1) وقتی که او به مدرسه می رفت، شما را دید.
- 2) تو با من درس می خواندی.
- 3) مراد و طاهر با هم غذا می خوردند.
- 4) معلم و دانشجویان در اتاق می نشستند.
- 5) پزشک و بیمار در طبقهٔ دوم ساختمان هستند.

حکایت

شخصی طوطی را تربیت کرد و زبان فارسی یادش داد. طوطی در جواب هر سخن می گفت: در این شك نیست. روزی آن مرد طوطی را برای فروش به بازار برد و صد تومان قیمت گذاشت. کسی از طوطی پرسید: مگر صد تومان می ارزی؟ گفت: در این شك نیست. آن شخصی خوشحال شد و طوطی را خرید و به خانهٔ خود برد. در خانه هر «چه به طوطی گفت جواب دیگری نشنید جز همین» در این شك نیست: آخر خریدار خشمگین شد و گفت: خر بودم که ترا خریدم. طوطی گفت: در این شك نیست. خریدار خندید و طوطی را آزاد کرد.

Sözlük

طوطی – tuti – toty

تربیت کردن – tärbíyät kär-dän – terbiýelemek

یاد دادن – ýad dadän – öwretmek

در این – dār in – munda

شك – şäk – şek

خندیدن – händidän – gülmek

بردن – bordän – äkitmek

قيمت گزاشتن – geýmät go-
zaştän – baha kesmek
فروش – foruř – satuw
صد تومان – säd tuman –
ýüz tümen
خوشحال شدن – hořhal
řodän – hořal bolmak,
begenmek
خریدن – häridän – satyn
almak
نشنیدن – näřenidän – eřit-
mezlik

ديگر – digär – bařga
خر – här – eřek
نشنیدن – řenidän – eřitmek
جز – joz – bařga, özge, gaýry
همین – hämin – řu, edil řu
خریدار – häridar – satyn
alan, müřderi, hyrydar
خشمگین شدن – häřmgin
řodän – gaharlanmak
آزاد کردن – azad kãrdän –
azat etmek, bořatmak

3-nji gönükme. Täze sözleri sözlüğe göçüriň we ýatdan öwreniň.

4-nji gönükme. Hekaýadaky işlikleriň haýsy zamanda ulanylandygyny düşündiriň.

5-nji gönükme. Hekaýany ýatdan gürrüň beriň.

73-nji sapak

Sözöňüler (dowamy)

(حروف اضافه) – Horuf-e ezafe)

1) برای – **bära-ýe** sözöňi türkmen dilindäki **üçin** sözsoňusy-na derek ulanylýar we aýyklar gelýän sözüniň ýa-da söz düzüminiň öňünden gelmek bilen hemişe ezafetli ulanylýar. Meselem:

برای پدرم – bära-ýe pedäräm – kakam üçin

برای پدر بزرگت – bära-ýe pedär bozorgät – ataň üçin

آن مرد طوطی را برای فروش به بازار برد. – An mard tuti ra bära-ýe foruř be bazar bord. – Ol adam totyny satmak üçin bazara äkitdi.

برای خرید مداد قرمز و سبز رنگ – bära-ýe härid-e medad-e germez wä sabz rãng – ýařyl we gyzył reňkli galam satyn almak üçin

برای – **bära-ýe** sözöňüsi atlar ýaly ýöňkemedede hem üýtgäp bilýär.

جمع

برایمان – bāraýeman – biziň
üçin

برایشان – bāraýeşan – olar
üçin

برایتان – bāraýetan – siziň
üçin

مفرد

برایم – bāraýām – meniň
üçin

برایت – bāraýāt – seniň
üçin

برایش – bāraýaş – onuň
üçin

برای – **bāraýe** sözöňüsi doly şekilde ýöňkemedede üýtgände hem edil atlar ýaly üýtgeýär.

جمع

برای ما – bāraýe ma – biziň
üçin

برای شما – bāraýe şoma –
siziň üçin

برای آنها – bāraýe anha –
olar üçin

مفرد

برای من – bāraýe mән –
meniň üçin

برای تو – bāraýe to – seniň
üçin

برای او – bāraýe u – onuň
üçin

Bellik. Gepleşik dilinde برای sözöňüsine derek, köplenç, واسه wase sözi ulanylýar.

مادرم برای من پیراهن سرخ دوخت. – Madārām bāraýe mән pirahän-e sorh duht» sözlemine derek

مادرم واسه من پیراهن سرخ دوخت. – Madārām wase mән pirahän-e sorh duht» ulanmak mümkin.

Sözlemiň terjimesi: Ejem meniň üçin gyzyly köýnek tikdi.

2) تا – ta sözöňüsi. Bu goşulma many taýdan türkmen dilindäki **tä, çenli** sözöňülerine gabat gelýär. Meselem:

آز بزمئین تا عشق آباد بیست دقیقه راه است. – Äz Bezmeýin ta Eşgabada bist dägige rah äst. – Büzmeýinden Aşgabada çenli ýigrimi minut ýoldur.

ما تا غروب منتظر او بودیم. – Ma ta gorub montäzer-e u budim. – Biz tä gün ýaşyança oňa garaşdyk.

.Morad ta bist mişomaräd wä minewisäd. – Myrat ýigramä çenli sanaýar we ýazýar. – مراد تابيست می شمارد و می نویسد.

3) بر – **bär** sözöňüsi. Ýöneliş düşümiň hyzmatyny ýerine ýetirýän bu goşulma käte asyl manysynda, käte bolsa **üstünde, ýanynda** sözlerine derek ulanylýar.

.Bär u negärist wä did. – Oňa seretdi we gördi. – بر او نگریست و دید.
.Çahar ra bär do tägsim käre. – Dördi ikä böldi. – چهار را بر دو تقسیم کرد.

.Bolbol pärid wä bär şahe-ýe derähti neşäst. – Bilbil uçdy we agajyň şahasyna gondy. – بلبل پرید و بر شاخه درختی نشست.

.Şäbha bär gahware-ýe män... – Gijeler meniň sallançagymyň ýanynda... – شبها بر گاهواره من ...

.Ýek härf o do härf bär zäbanäm.. – Bir sözi we iki sözi dilime ... – یک حرف و دو حرف برزبانم ..

4. پی – **peý**. Ezafetli okalýan bu sözöňüsi, köplenç, **yz, arka** sözöňülerine derek ulanylýar.

.Gorban peý-e pedäräş räft. – Gurban kakasynyň zzyndan gitdi. – قربان پی پدرش رفت

.Borow peý-e karät. – Öz işiň bilen bol. – برو پی کارت

1-nji gönükme. Goşgyny ýat tutuň we terjimesini öwreniň.

مهر مادر

پستان بدهان گرفتن آموخت	گویند مرا چو زاد مادر
بیدار نشست و خفتن آموخت	شبها برگاهواره من
تا شیوه راه رفتن آموخت	دستم بگرفت و پا به پا برد
الفاظ نهاد و گفتن آموخت	یک حرف و دو حرف برزبانم
بر غنچه گل شکفتن آموخت	لبخند نهاد بر لب من
تا هستم و هست دارمش دوست	پس هستی من ز هستی اوست

(ایرج میرزا)

Sözlük

گویند – guýänd – aýdýarlar, diýýärler

پستان – pestan – emme

بیدار – bidar – oýa

گاہوارہ – gahware – salançak

خفتن – hoftän – ýatmak, uklamak

شیوہ – šiwe – usul

رفتن – räftän – ýöremek, gitmek, barmak

الفاظ – älfaz («läfz»

sözünüň köplügi) – sözler

لبخند – läbhänd – ýylgyryş, ýylgyrma

لبخند نهادن – läbhänd nahadän – ýylgyrtmak

شکفتن – şekoftän – güllemek, gülüň açylmagy

پایا بردن – pa be pa bordän – ýörjen-ýörjen etdirmek

الفاظ نهادن – älfaz nehadän – dil çykarmak, dil açmak

مرا – mära – meni

گرفتن – gereftän – almak, tutmak

آموخت – amuht – öwretti

لب – läb – dodak

بردن – bordän – äkitmek

نهادن – nahadän – goýmak

راه – rah – ýol

حرف – härf – 1) harp, 2) söz

پس – päş – diýmek, gepiň gysgasy

ه غنچه – gonçe – gunça

چوزاد مادر – çuzad madär – eneň seni dünýä inderende

تا شیوہ راه رفتن آموخت – ta šiwe-ýe rah räftän amuht – ýol ýöremegiň usulyny öwretti

دارمش دوست – darämäş dust – ony söýýärim

تا هستم – ta hästäm – men barkam, dirikäm

لفظ – läfz – söz

**«Halamak» we «halamazlyk»
işlikleriniň pars dilinde aňladylyşy**

Bu hili işlikler aşakdaky ýaly görnüşde ýasalýarlar:

مفرد

من (تو، او) از ... خوشم (خوشت، خوشتش) آمد.

جمع

ما (شما، آنها) از ... خوشمان (خوشتان، خوشتشان) آمد.

Meselem:

مفرد

من از فیلم خوشم آمد – män äz film hoşäm amäd – film maňa ýarady

تو از فیلم خوشت آمد – to äz film hoşät amäd – film saňa ýarady

او از فیلم خوشتش آمد – u äz film hoşäş amäd – film oňa ýarady

جمع

ما از فیلم خوشمان آمد – ma äz film hoşëman amäd – film bize ýarady

شما از فیلم خوشتان آمد – şoma äz film hoşëtan amäd – film size ýarady

آنها از فیلم خوشتشان آمد – anha äz film hoşëşan amäd – film olara

ýarady

خوشم آمد – hoşäm amäd – **ýarady** işliginiň ýokluk galybyny ýasamak

نہ – nä sözöni goşul-

masy goşulýar. آمدن – amädän – **gelmek** işliginiň önünden

خوشم نیامد – hoşäm näyamäd – **ýaramady** işliginiň ýöňkemedede üýt-

geýşi:

مفرد

من (تو، او) از ... خوشم (خوشت، خوشتش) نیامد.

جمع

ما (شما، آنها) از ... خوشمان (خوشتان، خوشتشان) نیامد.

Meselem:

مفرد

من از فیلم خوشم نیامد – mən əz film hoşəm nəyaməd – film maña ýaramady

تو از فیلم خوشت نیامد – to əz film hoşət nəyaməd – film saña ýaramady

او از فیلم خوشش نیامد – u əz film hoşaş nəyaməd – film oña ýaramady

جمع

ما از فیلم خوشمان نیامد – ma əz film hoşeman nəyaməd – film bize ýaramady

شما از فیلم خوشتان نیامد – şoma əz film hoşetan nəyaməd – film size ýaramady

آنها از فیلم خوششان نیامد – anha əz film hoşeşan nəyaməd – film olara ýaramady

بدم آمد – bādām aməd – *halamadym, ýigrendim işliginiň ýöňkemedede üýtgeýşi:*

مفرد

من از فیلم بدم آمد – mən əz film bādām aməd – men filmi halamadym

تو از فیلم بدت آمد – to əz film bādāt aməd – sen filmi halamadyň

او از فیلم بدش آمد – u əz film bādāş aməd – ol filmi halamady

جمع

ما از فیلم بدمان آمد – ma əz film bādeaman aməd – biz filmi halamadyk

شما از فیلم بدتان آمد – şoma əz film bādetan aməd – siz filmi halamadyňyz

آنها از فیلم بدشان آمد – anha əz film bādeşan aməd – olar filmi halamadylar

بدم نیامد – bādām nəyaməd – *ýaraman durmady işliginiň ýöňkemedede üýtgeýşi:*

مفرد

من (تو، او) از ... بدم (بدت، بدش) نیامد.

جمع

ما (شما، آنها) از ... بدمان (بدتان، بدشان) نیامد.

مفرد

من از فیلم بدم نیامد – mən āz film bādām nāyāmād – film maña ýaraman durmady

تو از فیلم بدت نیامد – to āz film bādāt nāyāmād – film saña ýaraman durmady

او از فیلم بدش نیامد – u āz film bādāš nāyāmād – film oña ýaraman durmady

جمع

ما از فیلم بدمام نیامد – ma āz film bādeman nāyāmād – film bize ýaraman durmady

شما از فیلم بدتان نیامد – šoma āz film bādetan nāyāmād – film size ýaraman durmady

آنها از فیلم بدشان نیامد – anha āz film bādešan nāyāmād – film olara ýaraman durmady

1-nji gönükme. söz düzümlerini sözlem içinde getirip, yönkemede üýtgediň, soňra şol sözlemleri dowamly öten zaman şekilinde ýazyň.

Meselem:

از رنگ پیراهنت خوشم آمد. – Āz rāng-e pirahānāt hošām amād. – Köýnegiň reňki maña ýarady. (ماضی مطلق)

از رنگ پیراهنت خوشم میامد. – Āz rāng-e pirahānāt hošām miyāmād. – Köýnegiň reňki maña ýaraýardy. (ماضی استمراری)

2-nji gönükme. Matallary öwreniň.

(1) لباس پوشیده در گرما، عریان شود در سرما.

Lebas puşide dār gārma, orýan şawād dār sārma.

(2) دو خواهر در بدن. مثل سروی در چمن.

نه پا دارند نه دهان. هر يك پنج پسر دارد.

Do hahār dār bādān,
Hār ýek pānj pesār darād.

Mesl-e sārwi dār çāmān,
Nā pa darād nā dāhan.

(3) يك معماء از تو پرسم، ای حكيم پر هنر
 كاندرين صحرا بدیدم يك عجایب جانور
 مور چشم و مار دم و كركس پر و عقرب شكم
 پای او مانند اره، شیر سینه، اسب سر

Ýek moämma äz to porsäm, eý häkim-e por honär
 Kandärin sähra bedidäm ýek äjaýeb janäwär
 Mur çeşm-o, mar dom-o, karkäs pär-o, ägräb şekäm
 Paý-e u manänd-e ärre, şirsine, äsbsär.

Sözlük

گرما – gärma – yssy	سرم – särma – sowuk
عریان – orýan – ýalaňaç	چمن – çämän – çemen
معماء – mo’ämma – tapmaça	حكيم – häkim – dana, akylдар
پر هنر – porhonär – 1) hünärli	كاندرين – kandärin – içinde
عجایب – äjaýeb – ajaýyp, ajap, geň, geň-taň	صحرا – sähra – sähra
جانور – janäwär – janawar, haýwan	مور چشم – murçeşm – garyn- jagözli
مردم – mardom – ýylan guýrukly	كركس پر – karkäspär – guş ýelekli
عقرب شكم – ägräbşekäm – garynly içýan	اره – ärre – ary (agaç kesilýän)
اسب سر – äsbsär – atkelle	شیر سینه – şirsine – ýolbars döşli
	مانند – manänd-e – ýaly, meň- zeş, çalymdaş

3-nji gönükme. Goşgyny ýatdan öwreniň.

طبیعت لعل ساز	لعل تراشید باز
لعل تراشیده را	پهلوی هم چید باز
پهلوی هم چیده را	بنقره پیچید باز
به نقره پیچیده را	بحقه پوشید باز
حقه ی پوشیده را	نام بنامید انار
	(نعیم شیرازی)

Sözlük

لعل – lä’l – lagl (gymmat bahaly daş)

طبیعت – täbi’ät – tebigat

نقره – nogre – kümüş

تراشیده – täraşide – ýonulan, taraşlanan

پهلوی هم – pählu-ýe häm – biri-biriniň gapdalyna

پیچیده – piçide – saralan, oralan

پوشید – puşid – örttdi, ýapdy, geýdi

لعل باز – lä’l saz – lagl ýasaýan

تراشید – täraşid – ýondy, taraşlady

چید – çid – düzdi

چیده – çide – düzülen

پیچید – piçid – sarady, orady

حقه – hogge – hokga, guty

پوشیده – puşide – örtülen, ýapylan

بنامید – benamid – atlandyrdy

75-nji sapak

Öten zaman ortak işligi (صفت مفعولی – Sefät-e mäf’uli)

Pars dilinde öten zaman ortak işligini ýasamak üçin öten zaman düýp işlikleriniň soňundan ه – e goşulmasy goşulýar. Öten zaman ortak işliginiň ýasalşy:

اساس فعل + ه = صفت مفعولی

مصدر	اساس فعل	صفت مفعولی	Türkmençe
تراشیدن	تراشید	تراشیده	ýonulan
چیدن	چید	چیده	düzülen
پیچیدن	پیچید	پیچیده	saralan, oralan
پوشیدن	پوشید	پوشیده	örtülen, ýapylan
امیده	نامید	نامیده	atlandyrylan

رسیدن	رسید	رسیده	ýetişen
آوردن	آورد	آورده	getiren
شکستن	شکست	شکسته	döwlen
گفتن	گفت	گفته	aýdylan
انداختن	انداخت	انداخته	atylan, oklanan
گزیدن	گزید	گزیده	çakan
رفتن	رفت	رفته	giden

Öten zaman ortak işliginiň ýokluk galybyny ýasamak üçin işligiň öňünden نه – **nä** goşulmasy goşulýar. Meselem:

نگفته – aýtmadyk, نرفته – gitmedik, نخوانده – okamadyk
گز نکرده پاره مکن. – Güz näkärde pare mäkon. Ölçemän kesme.

1-nji gönükme. Sözlere pars diline terjime ediň.

Tebigat laglary ýondy. Ol ýonulan laglary biri-biriniň gapdaly-na düzdi. Ol biri-biriniň ýanyna düzülen laglary kümüş bilen örttdi. Kümüş bilen örtülen laglary guta gaplady we ony «enar» diýip atlandyrdy.

2-nji gönükme. Nakyllary we atalar sözlerini öwreniň, olardaky öten zaman ortak işliginiň nämälim şekilini tapyň.

کی رفته را بزاری باز آری.

Key räfte ra be zari baz ari. – Ölen gaýdyp gelmez aglamak bilen.

باد آورده را باد می برد.

Bad awärde ra bad mibäräd. – Ýel getirenini ýel äkider.

خفته را خفته کی کند بیدار.

Hofte ra hofte key konäd bidar. – Uklan uklany haçan oýarar.

کوزه گر از کوزه شکسته آب می خورد.

Küzegär äz kuýze-ýe şekäste ab mihoräd. – Küzegär döwük küzeden suw ißer. (Ädikçiniň ädigi bitmez.)

سخن گفته و تیر انداخته باز نگردد.

Sohän-e gofte wä tir-e endahte baz nägärdäd. – Áýdylan söz we atylan ok yzyna gaýtmaz.

مار گزیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد.

Mar gäzide äz risman-e siyah o sefid mitärsäd. – Ýylan çakan ala ýüpden heder eder.

مثل مرغ پر کنده.

Mesl-e morg-e pä r kände. – Ütülen towuk ýaly.

مثل موش آب کشیده.

Mesl-e muş-e ab keşide. – Ezilen syçan ýaly.

مثل سیبى که دو نیم کرده.

Mesl-e sibi ke do nim kärde. – Bir almany iki bölen ýaly.

76-njy sapak

Işligiň öten-häzirki zaman şekili

(ماضى نقلی – Mazi-ýe nägli)

Pars dilinde işligiň öten-häzirki zamany (ماضى نقلی – mazi-ýe nägli) hereketiň ýa-da ýagdaýyň ýakyn wagtda bolup geçendigini we onuň täsiriniň ýa-da netijesiniň häzirki wagt bilen baglanyşyklydygyny aňladýar. Meselem:

.بچه ها از بیرون آمده اند. – Bäççeha äz birun amäde-änd. – Çagalar daşardan geldiler. (Çagalaryň daşardan ýaňy gelendikleri aňladylýar).

Işligiň öten-häzirki zaman şekiliniň ýasalýşy:

صفت مفعولی + شناسه

ortak işlik + ýöňkeme goşulmasy

Ýöňkeme goşulmalary:

جمع
ام – äm
ای – i
است – äst

مفرد
ایم – im
اید – id
اند – änd

Sada işlikleriň öten-häzirki zamanda ýönkemede üýtgeýşi:

گفتن – goftän – **aýtmak, diýmek** işligi

مفرد

من گفته ام – män gofte-äm – men aýtdym

تو گفته ای – to gofte-i – sen aýtdyň

او گفته است – u gofte äst – ol aýtdy

جمع

ما گفته ایم – ma gofte-im – biz aýtdyk

شما گفته اید – şoma gofte-id – siz aýtdyňyz

آنها گفته اند – anha gofte-änd – olar aýtdylar

Ýasama işlikleriň öten-häzirki zamanda ýönkemede üýtgeýşi:

برگشتن – bär gäştän – gaýdyp gelmek, dolanmak

جمع

برگشته ام – bär gäšte-äm –
gaýdyp geldim, dolandym

برگشته ای – bär gäšte-i –
gaýdyp geldiň, dolandyň

برگشته است – bär gäšte äst –
gaýdyp geldi, dolandy

مفرد

برگشته ایم – bär gäšte-im –
gaýdyp geldik, dolandyk

برگشته اید – bär gäšte-id –
gaýdyp geldiňiz, dolandyňyz

برگشته اند – bär gäšte-änd –
gaýdyp geldiler, dolandylar

Goşma işlikleriň öten-häzirki zamanda ýönkemede üýtgeýşi:

صحبت کردن – sohbät kârdän – söhbetleşmek, gürleşmek

جمع

صحبت کرده ام – sohbät
kârde-äm – gürleşdim

صحبت کرده ای – sohbät
kârde-i – gürleşdiň

صحبت کرده است – sohbät
kârde äst – gürleşdi

مفرد

صحبت کرده ایم – sohbät
kârde-im – gürleşdik

صحبت کرده اید – sohbät
kârde-id – gürleşdiňiz

صحبت کرده اند – sohbat
kârde-änd – gürleşdiler

Öten-häzirki zaman işliginiň ýokluk galybyny ýasamak üçin öten zaman ortak işliginiň öňünden نه – **nä** sözöňi goşulmasy goşulýar.

Sada işliklerde: من نرفته ام – män näräfte-äm – men gitmedim

Ýasama işliklerde: برنگشته ام – bärnägäšte-äm – dolanmadym

Goşma işliklerde: حرف نزده ام – härf nüzäde-äm – geplemedim

ماضی نقلی – **öten-häzirki zamanda basymyň orny:**

Sada işliklerde basym öten zaman ortak işligini ýasaýan ۵ – e goşulmasynyň üstüne düşýär.

من شما را دیده ام. – män şoma ra dide-äm – men sizi görüpdim

Ýasama işliklerde basym sözöňi goşulmasynyň üstüne düşýär.

من کفشم را از پا در آورده ام. – Män käfşäm ra äz pa dâr awärde-äm.

– Men köwşümi aýagyndan çykardym.

Goşma işliklerde basym isimden bolan bölege düşýär.

من با دوردی به فارسی حرف زده ام. – Män ba Dordy be farsi härf zäde-äm – Men Durdy bilen parsça gepleşipdim.

1-nji gönükme. Nämälim işlikleri öten-häzirki zamanda ýöňkemedede üýtgediň.

گرفتن، دويدن، خوردن، شتافتن، افتادن، پرسيدن.

2-nji gönükme. İşligiň öten-häzirki zamanyny ulanyp, 5 sany sözlem düzüň.

77-nji sapak

Öten-häzirki zaman işliginiň ýokluk galybynyň ýazuw düzgüni

a) Öten-häzirki zamanda işlik çekimsiz ses bilen gutarýan bolsa, نه – **nä** sözöňi goşulmasy hiç hili ses üýtgeşmesine sezewar bolmaýar.

من نرفته ام – män näräfte-äm

b) Eger işlik **a, o, ä** sesleri bilen başlanýan bolsa, ýoklugy aňladýan نه – **nä** sözöňi goşulmasy bilen işligiň başyndaky **ا** – **älef** harpynyň

arasyndan ýazuwda ى (ي) harpy goşulýar we ý diýlip okalýar.

a sesi bilen: Meselem: آمدن – amädän – **gelmek** işligi

جمع
من نیامده ام – män näyamä-
de-äm – men gelmedim
تو نیامده ای – to näyamä-
de-i – sen gelmediň
او نیامده است – u näyamäde
äst – ol gelmedi

مفرد
ما نیامده ایم – ma näyamäde-im
– biz gelmedik
شما نیامده اید – şoma näyamä-
de-id – siz gelmediňiz
آنها نیامده اند – anha näyamä-
de-änd – olar gelmediler

o sesi bilen: افتادن – oftadän – **ýykylmak** işligi

مفرد
من نیافتاده ام – män näyof-
ftade-äm – men ýykyлма-
dym
تو نیافتاده ای – to näyof-
tade-i – sen ýykylmadyň
او نیافتاده است – u näyof-
tade äst – ol ýykylmady

جمع
ما نیافتاده ایم – ma näyoftade-im
– biz ýykylmadyk
شما نیافتاده اید – şoma näyof-
tade-id – siz ýykylmadyňyz
آنها نیافتاده اند – anha näyof-
tade-änd – olar ýykylmadylar

Ýokardaky ýagdaýlaryň hemmesinde işligiň başyndaky **ا** – **älef** harpy saklanýar, ýöne üstünde (~) **mädde** belgisi goýulmaýar.

i sesi bilen: ایستادن – istadän – **durmak, saklanmak** işligi

Eger işlik **i** çekimlisi bilen başlanýan bolsa **نه** – **nä** goşulmasy **ne** diýlip aýdylýar we **ا** – **älef** harpyna göni goşulyp ýazylýar.

مفرد
من نایستاده ام – män neista-
de-äm – men durmadym
تو نایستاده ای – to neista-
de-i – sen durmadyň
او نایستاده است – u neistade
äst – ol durmady

جمع
ما نایستاده ایم – ma neista-
de-im – biz durmadyk
شما نایستاده اید – şoma neis-
tade-id – siz durmadyňyz
آنها نایستاده اند – anha neista-
de-änd – olar durmadylar

1-nji gönükme. Ýaý içindäki işlikleri öten-häzirki zaman şekilinde ýazyň.

- 1) من کتاب و دفتر ترا روی میز (گذاشتن).
- 2) تو درسهای فردا را (حاضر کردن).
- 3) ما امروز برای گردش به کنار دریا (رفتن).
- 4) همه دانشجویان تمرین های خانه را (انجام دادن).
- 5) ساعت پنج بعد از ظهر قطار از مشهد به تجن (رسیدن).
- 6) پدرم از شهر ترکمن آباد امروز (برگشتن).
- 7) ما امروز به زبان فارسی دیکته (نوشتن).
- 8) استادان و دانشجویان پالتوهای خودشان را (درآوردن).
- 9) شما به پرسشهای استاد درست (جواب دادن).

2-nji gönükme. Teksti okaň, terjime ediň we täze sözleri öwreniň.

طریقه کاشتن سبزی

برای کاشتن سبزی ابتداء زمین را کنده زیر و رو می کنند و با شنکش سنگ و ریگ آنرا بیرون می آورند و به چندین کرد تقسیم می کنند و در هر کرد نوعی از سبزی می کارند. برای اینکه سبزی خوب شود و حاصل فراوان دهد زمین را کود می دهند. سبزی را برای استفاده از برگ یا ثمر یا بیخ یا ساق یا گل آن می کارند. اسامی بعضی از سبزیها از این قرار است: شوید، کاهو، ترشی، جعفری، اسفناج، بادنجان، کدو، خیار، چغندر، هویج، ترب و غیره.

Sözlük

طریقه – tärige – usul, ýol

کنده – kände – depip, gazyp

سبزی – sâbzi – gök (iýilýän otlar we gök önümler)

شنکش – şenkeş – dyrmyk

ریگ – rig – 1) çagyl,

2) çäge, 3) gyrmança

تقسیم کردن – tägsim kârdän – bölmek, bölüşdirmek

کاشتن – kaştän – ekmek

سنگ – säng – daş

ابتداء – ebteda – ilki, başda

و غیره – wä geýre – we ş.m.

کود – kud – dökün, ders

بیرون آوردن – birun awârdän

– daşyna çykarmak

برگ – bârg – ýaprak

ثمر – sâmär – miwe

حاصل فراوان – hasel-e
 fārawan – bol hasyl
 ساق – sag – baldak
 شوید – şāwid – ukrop
 ترشک – torşäk – turşuja,
 guzugulak
 اسفناج – esfenaj – ysmanak
 بادنجان – badānjan – badam-
 jan

بیخ – bih – kök
 کاهو – kahu – salat
 جعفری – jä'fāri – petruška
 کدو – kādu – kādi
 هویج – häwij – kăşir
 ترب – torb, torob – turp
 چغندر – çoğondār – şugundyr
 زیر و رو کردن – zir o ru
 kărdän – agdarmak

(کردو) کرد – kărd (kărdü) – 1) pel, 2) joýa, 3) bölekler
 برای اینکه سبزی خوب شود – bāraýe inke sâbzi hub şāwād – gögüň
 gowy bolmagy üçin

78-nji sapak

Kömekçi sözler (حروف اضافه – Horuf-e ezafe)

Pars dilinde kömekçi sözler ulanylýarlar.

روی – ru-ýe – üstünde, ýüzünde, üsti, ýüzi	زیر – zir-e – aşagynda, aşagy
پشت – poşt-e – arkasynda, arkasy	توی – tu-ýe – içinde, içi
میان – meýan-e – arasynda, ortasynda, arasy, ortasy	جلو – jelow-e – öňi, öňünde, garşysy

1-nji gönükme. Sözlemleri okaň, terjime ediň we täze sözleri öwreniň.

كجاست؟

کتاب روی میز است. سبد زیر صندلی است. کاغذ پاره توی سبد
 است. اسم این دختر گزل است. موی گزل سیاه رنگ است. گزل جلو
 صندلی ایستاده است. اسم این پسر مراد است. موی مراد خرمایی
 است. مراد پشت صندلی ایستاد. صندلی میان گزل و مراد است.

2-nji gönükme. Soraglara parsça jogap beriň.

کتاب کجاست ؟ سبد کجاست ؟ کاغذ پاره کجاست ؟ اسم این دختر چیست ؟ موی گزل چه رنگ است ؟ گزل کجاست ؟ اسم این پسر چیست مراد کجاست ؟

3-nji gönükme. Teksti terjime ediň.

اینجا چه چیزها هست ؟

اینجا خیلی چیزها هست. وسط اتاق یک میز هست. بالای میز چراغ برگ آویزان است. روی میز دو کتاب، یک دوات و یک قلم هست. زیر میز یک سبد هست. سبد خالی است. طرف راست میز يك گنجه هست. طرف چپ میز دو پنجره هست.

4-nji gönükme. Soraglara parsça jogap beriň.

وسط اتاق چه هست ؟ بالای میز چه آویزان است ؟ روی میز چه هست ؟ زیر میز چه هست ؟ گنجه کدام طرف میز است ؟ پنجره کدام طرف میز است ؟

Sözlük

خیلی – heýli – 1) örän,
2) köp
وسط – wäsät – orta, ortara
آویزان – awizan – asylygy,
asylan
دوات – däwat – syýa gaby,
syýa çüýşesi

چیز – çiz – zat
بالا – bala – ýokary
سبد – säbäd – sebet
خالی – hali – boş
گنجه – gänje – şakf
چراغ برق – çerag-e bärg –
elektrik çyrasy

79-njy sapak

Gepleşik (گفتگو) – Goftegu

- دیروز چه ساعتی از خواب بیدار شدید ؟
- من هر روز معمولاً صبح ساعت شش و نیم از خواب بیدار می شوم.
- صبح ها چه کارهایی می کردی ؟

- صبح ها چند دقیقه ورزش می کردم. دوش آب سرد می.
- صبحانه می خوردم و به دانشگاه می رفتم.
- ساعت چند از خانه خارج شدی ؟
- بعد از خوردن صبحانه از خانه خارج شدم.
- سر درس دیر نکردی ؟
- نخیر، سر درس دیر نکرده ام، سر وقت رسیده ام.
- زنگ اول چه درسی بود ؟
- زنگ اول درس زبان فارسی بود.
- همه دانشجویان سر درس بودند ؟
- بلی، همه دانشجویان توی کلاس بودند.
- استاد زبان فارسی شما آقااست یا خانم ؟
- استاد زبان فارسی ما خانم است.
- پارسال استاد با شما به فارسی حرف می زد ؟
- بلی، استاد پارسال و امسال با ما فارسی حرف می زند.
- شما از دستور زبان فارسی چه خوانده اید ؟ کدام زمانها را یاد گرفته اید ؟
- ما از دستور زبان فارسی خیلی چیزها را خوانده ایم. از زمانها
- ماضی مطلق، ماضی استمراری و ماضی نقلی را یاد گرفته ای.
- از فعل «نوشتن» ماضی نقلی چطور است ؟
- از فعل «نوشتن» ماضی نقلی اینطور است: نوشته ام، نوشته ای، نوشته است، نوشته ایم، نوشته اید، نوشته اند.
- شما به فارسی دیکته نوشته اید ؟
- بلی، امروز ما دیکته نوشته ایم.
- در دیکته چند تا اشتباه کرده اید ؟
- در دیکته سه تا اشتباه کرده ام، ولی رفیقم هیچ اشتباه نکرده است.
- اشتباهات شما چه بود ؟
- اشتباهات من در کلمات "خواندن، خواهش و آثار" بود

Sözlük

خارج شدن – harej şodän –
çykmak

امسال – emsal – şu ýyl

آموختن – amuhtän – öwren-
mek, öwretmek

یاد گرفتن – ýad gereftän –
öwrenmek, ýat tutmak

اشتباه – eştebah – ýalňyş

کلمه – käläme – söz

خواهش – haheş – haýyş

سر وقت – sär-e wägt – öz
wagtynda

آثار – asar – eserler

پارسال – parsal – geçen ýyl

دیکته – dikte – diktant

اشتباهات – eştebahat –
ýalňyşlar

دیر کردن – dir kârdän – gijä
galmak

کلمات – käemat – sözler

1-nji gönükme. Gepleşigi iki bolup ýatdan gürrüň beriň.

2-nji gönükme. Gepleşik düzüň we okaň.

80-nji sapak

Hal işlikler we ortak işlikler

(وجه وصفی – Wäjh-e wäsfî)

Pars dilinde öten zaman düýp işlikleriniň soňundan **ه** – **e** goşul-
masyny goşmak bilen ýasalýan işligiň şekiline **وجه وصفی** – **wäjh-e**
wäsfî diýilýär. Bu hili işlikler many taýdan türkmen dilinde hem
öten zaman ortak işliklerine hem-de hal işliklerine gabat gelýärler.
Olary diňe sözlem içinde ýa-da degişli sorag bermek arkaly tapawut-
landyrmak mümkin.

Türkmençe

وجه وصفی

مصدر

İşligiň nämälim şekili

görüp, gören

دیده

دیدن

görmek

gidip, giden

رفته

رفتن

gitmek

iýip, iýen

خورده

خوردن

iýmek

ýetip, ýetişen	رسیده	رسیدن	ýetmek
okap, okan	خوانده	خواندن	okamak
ýazyp, ýazan	نوشته	نوشتن	ýazmak
öwrülip, öwrülen	برگشته	برگشتن	gaýtmak, öwürmek
çykaryp, çykaran	درآورده	درآوردن	çykarmak
terjime edip, terjime eden	ترجمه کرده	ترجمه کردن	terjime etmek
gepläp, geplän	حرف زده	حرف زدن	geplemek
ýykylyp, ýykylyan	زمین خورده	زمین خوردن	ýykylymak

1. Hal işlikleriniň aňladylyşy:

او را دیده صدا کردم. – U ra dide säda kârdäm. – Ony görüp çagyrdym (gygyrdym).

بچه بر روی زانوی مادرش نشست، چشمش را بر روی مادرش دوخته نگاه می کرد.

Bäççe bär ru-ýe zanu-ýe madäräş neşäste, çeşmäş ra bär ru-ýe madäräş duhte negah mikârd. – Çaga ejesiniň dyzynyň üstünde oturyp, ejesiniň ýüzüne gözünü dikip seredýärdi.

Pars dilinde hal işlikleri üýtgediji goşulmalar bilen üýtgemeýän, zaman aňlatmaýan, işliklere baglanyp, olardan aňlanylýan gymyldy-hereketiň hal-ýagdaýyny görkezýän işliklerdir.

2. Ortak işlikleriň aňladylyşy:

Ortak işlikler – sözlemde zaman aňlatmaga ukyply, üýtgediji goşulmalary kabul edýän, işlikler bilen atlaryň aralygyndaky sözlerdir.

مار دیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد. – Mar dide äz risman-e siyah o sefid mitärsäd. – Ýylany gören ala-mula ýüpden gorkýar.

دست شکسته وبال گردن است. – Däst-e şekäste wäbal-e gärdän äst. – Döwlen eliniň agramy boýna düşer.

1-nji gönükme. Nakyllary öwreniň we olardaky ortak işlikleriň haýsy nämälim işliklerden ýasalandygyny görkeziň.

آدميزاد شیرخام خورده است.	جهانديده بسيار گوئد دروغ.
آش نخورده، دهان سوخته.	آردش را بيخته، الكش را آويخته.
خود کرده را تدبير نيست.	نيم خورده شغال را شیر نمي خورد.
استمادر زنت دوست داشته.	گرگ باران ديده.

Sözlük

آدميزاد – dorug – ýalan	جهانديده – jähandide – köpü-gören
آرد – ard – un	شیرخام – şir-e ham – çig süýt
الك – äläk – elek	نخورده – nāhorde – iýmedik, içmedik
بيخته – bihte – elän	دوست داشته است – dust daş-te äst – gowy görüpdir
آويخته – awihte – asan	گرمم است – gärmäm äst – yssylaýaryn, gyzýaryn
شغال – şagal – şagal	سوخته – suhte – ýanan, ýakan
تدبير – tädbir – alaç	گرگ باران ديده – gorg-e baran dide – köpügören, tejribeli
سردم است – särdäm äst – üşeyärin	
خود کرده – hod kârde – öz eliň bilen eden işiň	
مادر زن – madär zän – gaýyn ene	
نيم خورده – nim horde – ýarym iýlen	

81-nji sapak

«Yssylamak» we «üşemek» işlikleriniň pars dilinde aňladylyşy

Pars dilinde yssylaýaryn işligi گرم است – gärmäm äst – **maňa** yssy söz düzümi bilen aňladylyar, üşeyärin işligi bolsa سردم است – särdäm äst – **maňa sowuk** söz düzümi bilen aňladylyar.

Bu işlikler ýöňkemedede aşakdaky ýaly üýtgeýärler:

مفرد

من سردم است – män sârdâm äst – men üşeyärin

تو سردت است – to sârdât äst – sen üşeyärsiň

او سردش است – u sârdâş äst – ol üşeyär

جمع

ما سردمان است – ma sârdeman äst – biz üşeyäris

شما سردتان است – şoma sârdetan äst – siz üşeyärsiňiz

آنها سردشان است – anha sârdeşan äst – olar üşeyärler

مفرد

من گرمم است – män gârmâm äst – men yssylaýaryn

تو گرمت است – to gârmât äst – sen yssylaýarsyň

او گرمش است – u gârmeş äst – ol yssylaýar

جمع

ما گرممان است – ma gârmeman äst – biz yssylaýarys

شما گرمتان است – şoma gârmetan äst – siz yssylaýarsyňyz

آنها گرمشان است – anha gârmeşan äst – olar yssylaýarlar

Men üşemeýärin, Men yssylamaýaryn ýaly sözlemler ýöňkemedede üýtgände است – äst sözüne derek نیست – nist – däl, ýok sözleri ulanylýar. Meselem:

من گرمم نیست – män gârmâm nist – men yssylamaýaryn

Bu hili işlikler öten zamanda ulanylanda است – äst sözünüň ýerine بودن – budän – **bolmak** işliginiň esasy بود – bud bölegi ulanylýar.

مفرد

من گرمم بود – män gârmâm bud – men yssyladym

تو گرمت بود – to gârmât bud – sen yssyladyň

او گرمش بود – u gârmâş bud – ol yssylady

جمع

ما گرممان بود – ma gârmeman bud – biz yssyladyk

شما گرمتان بود – şoma gârmetan bud – siz yssyladyňyz

آنها گرمشان بود – anha gârmeşan bud – olar yssyladylar

Bu işligiň ýokluk galybyny ýasamak üçin بودن – **budän** – **bol-mak** işliginiň öňünden نه – **nä** ýokluk aňladýan goşulma artdyrylyp نبودن – **näbudän** işligi ulanylýar.

مفرد

من گرم نبود – män gärmäm näbud – men yssylamadym

تو گرم نبود – to gärmät näbud – sen yssylamadyň

او گرمش نبود – u gärmäş näbud – ol yssylamady

جمع

ما گرممان نبود – ma gärmeman näbud – biz yssylamadyk

شما گرمتان نبود – şoma gärmetan näbud – siz yssylamadyňyz

آنها گرمشان نبود – anha gärmeşan näbud – olar yssylamadylar

1-nji gönükme. گرم نیست – **üşemeyärin** we نیست **maýaryn sözlemlerini birlik we köplük sanda yöňkeme-de üýtgediň.**

2-nji gönükme. **Köp nokadyň ýerine degişli goşulmalary goýuň we sözlemleri türkmen diline terjime ediň.**

امروز هوا سرد نیست، ولی من سرد... است. دیروز هم سرد... بود. در کلاس شما آنها سرد... است. در خانه شما گرم... است. مگر تو گرم... است که ژاکت را در آورده ای؟ مگر آنها سرد... است که با پالتو نشسته اند؟ مگر شما سرد... است که ژاکت پوشیده اید؟ در منزل گرم... بود به این دلیل ساحل دریا رفتیم. او خیلی سرد... است، از آن سبب پالتو پوشیده است. آیا از فیلم دیروز خیلی خوش... آمد؟ بلی، از فیلم دیروزی من خیلی خوش... آمد. شما از رفتار همکلاستان... خوش... آمد. نه، من از رفتار همکلاسم هیچ خوش... نیامدم، بد آمد. آنها هم گفته اند که از رفتار او بد... آمد.

82-nji sapak

Gepleşik (گفتگو) – Goftegu

– شب بخیر، مادر جان.

– شب بخیر، پسر جانم.

- مادر جان، چرا ژاکت پوشیده ای، مگر سردت است ؟
- آری، پسرم، کمی سردم بود.
- مادرم، پدرم ساعت چند از خانه رفته است.
- پدرت ساعت پنج از خانه رفته است.
- نارگل از دانشگاه آمده است ؟
- نه، هنوز نیامده است.
- مادر جان، شام حاضر است ؟
- آره، شام حاضر است، نارگل هم آمد.
- بلی، دیدم، پدرم هم آمد.
- کمال، تو درسهایت را حاضر کرده ای ؟
- بلی، پدر جان.
- نارگل، تو هم حاضر کرده ای ؟
- نه، من که تازه از دانشگاه آمده ام.
- خیلی خوب، بیائید شام بخوریم.
- بعد از صرف شام هر کی با کار خودش مشغول شد. کمال و نارگل درسهایشان را حاضر کرده اند. پدر روزنامه و مجله می خواند. مادر در آشپزخانه چای حاضر می کر.

Sözlük

شب بخیر – şab beheýr –
 Ağşamyňyz haýyrlý bolsun!
 کمی – kämi – az-kem,
 az-owlak, biraz
 نارگل – Nargol – Nargül
 (zenan ady)
 حاضر کردن – hazer kârdân
 – taýynlamak, taýýarlamak

باز هم – baz häm – ýene-de
 ژاکت – jaket – jaket
 هنوز – hänuz – heniz
 روزنامه – ruzname – gazet
 آشپز – aşpâz – aşpez
 مجله – mäjâlle – žurnal
 آشپزخانه – aşpâzhane – na-
 harhana

1-nji gönükme. Gepleşiği ýatdan gürrüň beriň.

2-nji gönükme. Ýokardaky gepleşiğe meňzeş, 6-8 sözlemeden ybarat gepleşik düzüň.

Işligiň daş öten zamany (ماضى بعيد – Mazi-ýe ba'id)

Pars dilinde işligiň daş öten zaman şekili öten zamanda belli bir hereketiň ýa-da pursadyň öňünden başga bir bolup geçen hereketi aňladýar. Meselem:

Wägtike – وقتی که پسر وارد اتاق شد، همه بیرون رفته بودند.
pesär wared-e otag şod, hämme birun **räfte budänd**. – Haçan-da oglan otaga girende, hemmeler daşary gidipdiler.

Ta an zäman mehmanan amäde بودند.
budänd. – Ol wagta çenli myhmanlar gelipdiler.

Işligiň daş öten zaman şekiliniň ýasalşy:

Öten zaman ortak işligi + **bud** (**bolmak** işliginiň öten zaman köki) + ýöňkeme goşulmasy. گفتن – goftän – **aýtmak** işligi bilen ýasalşyna mysal:

گفته + بود + (م، -ی، - ، -یم، -ید، -ند)

Meselem:

men aýdypdym – من گفته بودم	biz aýdypdyk – ما گفته بودیم
sen aýdypdyň – تو گفته بودی	siz aýdypdyňyz – شما گفته بودید
ol aýdypdy – او گفته بود	olar aýdypdylar – آنها گفته بودند

Mysallar:

قبل از تو احمد این حادثه را به من گفته بود.
Senden öň bu hadysany maňa Ahmet aýdypdy.

وقتی من آمدم به خانه، او رفته بود.

Men öýe gelenimde, ol gidipdi (giden ekeni).

حسن به ایستگاه راه آهن با تاکسی سریعاً آمد، اما قطار تا آن موقع رفته بود.

Hasan taksili demir ýol duralgasyna tiz geldi, emma otly eýýäm gidipdi.

تمام مواردی را که شما به من تعریف کردید، من قبلاً شنیده بودم.

Şiziň maňa gürrüň beren meseleleriňiz barada men ozal eşidipdim.

اخباری را که امروز در تلویزیون نشان دادند، من دیروز دیده بودم.

Şu gün telewizorda görkezilen habarlary men düýn görüpdim.

Ýasama we goşma işlikleriň daş öten zaman şekili aşakdaky görnüşde ýasalýar:

بازگشتن – dolanmak	بازگشته بود – dolanyppy
برخواستن – ýeriňden turmak	برخواسته بود – ýerinden tutupdy
ایجاد کردن – döretmek	ایجاد کرده بود – döredipdi
دروغ گفتن – ýalan sözlemek	دروغ گفته بود – ýalan sözläpdi

عکسهایی را که تو برایم آوردی، به من قبلاً دوستم نشان داده بود.

Meniň üçin getiren suratlaryňy ozal dostum maňa görkezipdi.

Bellik. Işligiň bu şekili öten zamanda ýerine ýetirilmedik hereket barada gynanç bildirmek üçin hem ulanylýar.

کاش قبلاً به من گفته بودید.

Käşgä maňa ozal aýdan bolsadyňyz.

1-nji gönükme. İşlikleri daş öten zaman şekilinde ýöňkemedede üýtgediň we türkmen diline terjime ediň.

- 1) گرفتن، خوابیدن، دویدن، بریدن، بازی کردن.
- 2) برگشتن، درآوردن، فرورفتن، برداشتن.
- 3) درست کردن، عجله داشتن، جمع شدن، ورزش کردن.

2-nji gönükme. Sözlemleri we teksti türkmen diline terjime ediň.

هنگامیکه مراد پیش دوستش آمد، او کارهای خود را تمام کرده بود این مسئله را تو به من گفته بودی. چون نبات و نارگل لوازمشانرا جمع کرده بودند، آنها به زودی سوار تاکسی شدند. مریبان تا آغاز مسابقه ورزشکاران خود را آماده کرده بودند.

Tekst

گلنار

گلنار و مامان هر روز به پارک می رفتند. مامان برای گلنار بستنی می خرید. یک روز مامان گلنار را به مهد کودک می برد. او، اول از آنجا خوشش نیامد، اما کم کم با بچه ها دوست شد. مامان گلنار را به خانه مردان می برد. مردان پسرخاله گلنار است. او و پسرخاله اش مردان با هم بازی می کنند بعد هم با هم دعوا می کنند. مامان همه این چیزها را در دفتر می نویسد و خوشحال است که گلنار روز به روز بزرگتر می شود.

Sözlük

مامان – maman – eje (gep-
leşik dilinde)

پسرخاله – pesär hale – daý-
zasynyň ogly

بستنی – doňdurma

مهد کودک – mähd-e kudäk –
çagalar bagy

مردان – Märdan – Merdan
(oglan ady)

3-nji gönükme. Täze sözleri öwreniň we teksti ýatdan gürrüň beriň.

4-nji gönükme. Tekstdе ýazylan işlikleriň haýsy zamanlara degişlidigini aýdyň.

84-nji sapak

Işligiň daş öten zamanynyň ýokluk galyby

Işligiň daş öten zamanynyň ýokluk galyby esasy işligiň öňüne **nä** goşulmasynyň goşulmagy arkaly ýasalýar. Meselem:

Sada işlik:

ندیده بودم – nädide budäm – görmändim

نخورده بودم – nāhorde budäm – iýmändim

Ýasama işlik:

در نیاورده بودم – dārñāaworde budäm – çykarmandym

بر نداشتنه بودم – bärnädašte budäm – götermändim, galdyrmandym
Goşma işlik:

دیر نکرده بودم – dir näkärde budäm – gijä galmandym

بازی نکرده بودم – bazi näkärde budäm – oýnamandym

Daş öten zaman işliginiň sorag şekili

Daş öten zaman işliginiň sorag şekili iki görnüşde düzülýär:

1) Sorag sözleriniň kömegi bilen:

Diruz şoma koja räfte budid? – دیروز شما کجا رفته بودید؟

Düýn siz nirä gidipdiňiz?

To be foruşgah keý räfte budi? – تو به فروشگاه کی رفته بودی؟

Sen dükana haçan gidipdiň?

Sorag sözi işligiň öňünden getirilýär.

2) Sorag äheňi bilen:

Diruz şoma be mädräse räfte budid? – دیروز شما به مدرسه رفته بودید؟

Düýn siz mekdebe gidipdiňizmi?

U ba dustaş sohbät kärde bud? – او با دوستش صحبت کرده بود؟

– Ol dosty bilen gepleşipdimi?

1-nji gönükme. Ýaýyň içindeki işlikleri daş öten zamanda goýuň we türkmen diline terjime.

شما دیروز قبل از پدرتان (آمدن). امروز پدرتان قبل از شما (آمدن).
فروشگاه تا ساعت سه بعد از ظهر (بستن). وقتی همکارم زنگ زد، م
ن تا پل (رسیدن). پارسال این کار را تا پایان ماه مارس (تمام کردن).

Sözlük

عجله داشتن – äjälle daştän

– howlukmak

پل – pol – köpri

تعریف کرديد – tä 'ärif kär-

dän – gürrüň bermek

مربی – moräbbi – tälimçi

مسئله – mäs 'äle – mesele

پزشک جراح – pezeşk-e jär-

rah – hirurg

بعد از ظهر – bäd äz zohr –

günortandan soňra

2-nji gönükme. 1-nji gönükmedäki sözlemleri ýokluk galybynda üýtgediň.

3-nji gönükme. İşligiň daş öten zaman şekilini ulanyp, 5 sany sorag sözlemine düzüň.

85-nji sapak

Sypat we onuň derejeleri (صفت و درجات صفت) – Sefät wä dārājat-e sefät)

Pars dilinde sypat zadyň, predmetleşen düşüňjaniň haýsy bolsa-da bir hususy aýratynlygyny aňladýar.

پسر شجاع – pesär-e şojä – batyr oğlan
نجار ماھر – näjjar-e maher – ökde agaç ussasy
غذای خوشمزه – gāzaýe hoşmäze – tagamly iýmit (nahar)
خیار نمکی – hiýar-e nāmāki – duzly hyýar
پیراهن قرمز – pirahän-e germez – gyzyl köýnek
آسمان نیلگون – aseman-e nilgun – gök asman
حالت خوب – halät-e hub – gowy ýagdaý
فضای دوستی – fāzaýe dusti – dostlukly ýagdaý
شرایط مناسب – şāraýät-e monaseb – amatly şertler

Bellik. Pars dilinde sypat zady ýa-da jandary sypatlandyrmakdan daşary sözlemde manylary hem aňladyp bilýär:

1) Zadyň ýa-da jandaryň sanyny:

پنج سیب خریدم. – Pänj sib häridäm. – Bäş sany alma satyn aldym.

2) Görkezme çalyşmasyny:

این دانش آموز خوب درس می خواند. – In daneşamuz hub dārs mihanād. – Bu okuwçy gowy okaýar.

3) Sorag çalyşmasy:

چه کتابی می خوانی؟ – Çe ketabi mihani? – Nähili kitap okaýarsyň?

4) Zadyň ýa-da jandaryň näbelliligini:

بعضی دانشجویان درس می خوانند. – Bā äzi daneşjuýan dārs

mihanänd. – Käbir talyplar sapak okaýarlar.

Sypatlaryň üç derejesi bar: sada, deňeşdirme we artyklyk derejeleri.

Sada derejedäki sypat zady häsiýetlendirýär we onuň ýönekeý şekili bar.

دراز – deraz – uzyn

كوتاه – kutah – gysga

سبك – säbok – ýeňil

. این طناب دراز است. – In tånáb deraz äst. – Bu ýüp uzyn.

. این راه کوتاه است. – In rah kutah äst. – Bu ýol gysga.

. کیف سبك است. – Kif säbok äst. – Sumka ýeňil.

Deňeşdirme derejesindäki sypat bir zat özüne meňzeş zat bilen deňeşdirilende onuň sypat ýa-da häsiýet taýdan beýleki zatdan agdyklygyny görkezýär we تر – **tär** goşulmasynyň goşulmagy bilen ýasalýar:

درازتر – deraztär – uzynrak

كوتاهتر – kutahtär – gysgarak

سبكتر – säboktär – ýeňilräk

Deňeşdirilýän zadyň öňünden از – **äz** sözöňüsi ulanylýar.

. این طناب از آن یکی درازتر است. – In tånáb äz an ýeki deraztär äst. – Bu ýüp ondan uzynrak.

. این راه از آن راه کوتاهتر است. – In rah äz an rah kutahtär äst. – Bu ýol ol ýoldan gysgadyr.

. این کیف از کیف تو سبکتر است. – In kif äz kif-e to säboktär äst. – Bu sumka seniňkiden ýeňildir.

Artyklyk derejesindäki sypat bir zadyň özüne meňzeş zatlaryň arasynda has agdyklygyny görkezýär we ترین – **tärin** goşulmasynyň kömegi bilen ýasalýar.

درازترین – deraztärin – iň uzyn

كوتاهترین – kutahtärin – iň gysga

سبكتارين – säboktärin – in ýeňil

.این درازترین طناب است. – In deraztärin tänäb äst. – Bu in uzyn ýüpdür.

.این کوتاهترین راه به روستا است. – In kutahtärin rah be rusta äst. – Bu oba barýan in gysga ýol.

.در میان این کیفها مال تو سبکتارين است. – Där meýan-e in kifha mal-e to säboktärin äst. – Bu sumkalaryň içinde in ýeňili seniňkidir.

1-nji gönükme. Syptlary deňşdirme we artyklyk derejelerinde üýtgediň hem-de türkmen diline terjime ediň.

گرم، سير، وسيع، عاقل، خوشرو، سنگين، سفيد، چربي، چاق، لاغر.

2-nji gönükme. Syptlary deňşdirme we artyklyk derejelerinde üýtgediň hem-de olaryň her birisi bilen sözlem düzüň.

چابک، گرسنه، زيبا، قشنگ.

3-nji gönükme. Reňkleriň görnüşlerini pars dilinde ýazyň, olary deňşdirme we artyklyk derejelerinde üýtgediň hem-de türkmen diline terjime ediň.

4-nji gönükme. Syptlaryň deňşdirme we artyklyk derejelerini ulanyp, 5 sany sözlem düzüň we olary türkmen diline terjime ediň.

86-njy sapak

Aorist (Mozare-e eltezami – مضارع التزامی)

Pars dilinde (aorist) häzirki ýa-da geljek zamanda amala aşyrylmagy zerur ýa-da mümkin bolan gymyldy-hereketi aňladýar we esasan, modal işlikler bilen ulanylýar. Aorist ýany bilen ulanylýan modal işliklere görä, türkmen dilindäki işligiň şert, arzuw, buýruk, hökmanlyk we hyýal şekillerini aňladýar. Modal işlik we esasy işlik ýöňke-medede üýtgeýärler.

Aoristiň ýasalýşy:

به + ریشه فعل + شناسه

be sözöni goşulmasy + işligiň häzirki zaman köki + degişli ýöňkeme goşulmasy

به + نويس + م نوشتن işligi bilen mysal:

بنويسم – benewisäm – ýazaýyn	بنويسيم – benewisim – ýazaly
بنويسی – benewisi – ýaz	بنويسيد – benewisid – ýazyň
بنويسد – benewisäd – ýazsyn	بنويسند – benewisänd – ýazsynlar

Aoristiň modal işlikler bilen ulanylyşy we aňladýan manylary:

1) بايستن – **baýestän** modal işligi bilen ulanylýar we gymyldy-hereketiň hökman amala aşyrylmalydygyny aňladýar. Şu modal işlik sözlemde ähli ýöňkemeler üçin, esasan, بايد – **baýäd** görnüşinde ulanylýar.

من بايد اين چای را بخورم. – Män baýäd in çay ra behoräm. – Men şu çayy içmeli.

2) توانستن – **täwanestän** modal işligi bilen ulanylýar we gymyldy-hereketi amala aşyrmak başarnygyny aňladýar.

من می توانم پنجره را باز کنم. – Män mitäwanäm pänjere ra baz konäm. – Men penjiräni açyp bilýärim.

3) شایستن – **şayestän**, ممکن است – **momkän äst** ýa-da احتمال **ehtemal miräwad** modal işlikleri bilen ulanylýar we gymyldy-hereketiň amala aşyrylmagynyň ahmaldygyny aňladýar. Sözlemde شایستن – **şayestän** işligi ähli ýöňkemelerde, esasan, شاید – **şayäd** görnüşinde ulanylýar.

او شاید فردا بیاید. – U şayäd färda beýayäd. – Onuň ertir gelmegi ahmal. Ol ahmal ertir geler.

تو ممکن است این کار را انجام بدهی. – To momkän äst in kar ra änjam bedähi. – Sen mümkin bu işi ýerine ýetirersiň.

احتمال می رود ما امروز این درس را تمام کنیم. – Ehtemal miräwad ma emruz in därs ra tämam konim. – Biz bu dersi şu gün gutaraýmagymyz ahmal. Ahmal, biz bu dersi şu gün tamamlarys.

Bellik. کردن – kârdân – **etmek, ýerine ýetirmek** we بودن – bu-dân – **bolmak** işlikleriniň häzirki zaman köküniň öňünden, köplenç, **be** sözöňi goşulmasy ulanylmaýar. **کنم – konäm, باشم – başäm.**

4) خواستن – **hastän** kömekçi işligi bilen ulanylýar we hereketi amala aşyrmak islegini aňladýar.

– آنها می خواهند امسال به دریا بروند. – Anha mihahänd emsal be dârýa beräwänd. – Olar şu ýyl deňze gitmek isleyärler.

5) Pars dilinde işlik aorist şekilinde modal işliksiz gelende türkmen dilindäki buýruk işligini aňladýar:

مفرد	جمع
بنویسم – benewisäm – ýazaýyn	بنویسیم – benewisim – ýazaly
بنویس – benewis – ýaz, ýazsana	بنویسید – benewisid – ýazyň
بنویسد – benewisäd – ýazsyn	بنویسند – benewisänd – ýazsynlar

6) Bir işi amala aşyrmaklyga rugsat soramak üçin ulanylýar.

این نامه را بنویسم؟ – In name ra benewisäm? – Bu haty ýazaýynmy?

آن مقاله ها را بیاورم؟ – An mägaleha ra beýawäräm? – Ol makalalary getireýinmi?

7) Gymyldy-herekete gönükdirýän käbir goşma işlikler bilen ulanylýar. Meselem:

سعی کردن، تلاش کردن، کوشش کردن – çalyşmak, yhlas etmek, dyrjaşmak

قصد داشتن – maksat edinmek

میل داشتن – höwes etmek, isleg bildirmek

دوست داشتن – halamak, gowy görmek

امکان داشتن – mümkinçilikli bolmak

من سعی می کنم پیش شما بروم. – Män säi mikonäm piş-e şoma beräwäm. – Men siziň ýanyňyza barjak bolaryn.

تو تلاش کن تا زودتر بخوابی. – To tälaş kon ta zudtär behäbi. – Sen irräk ýatjak bol.

1-nji gönükme. İşlikleri aorist şekilinde ýöňkemedede üýtgediň.

رفتن، گفتن، پختن، کشیدن، خواندن، دویدن، سپردن.

2-nji gönükme. İşlikleri aorist şekilinde üýtgediň, modal işlikleri ulanyp sözlem düzüň we türkmen diline terjime ediň.

توانستن – خواندن، خواستن – خوردن، بایستن – خوابیدن، شایستن – رسید، احتمال می رود – گرفتن، ممکن است – شتافتن.

Meselem: من می توانم کتاب را زود بخوانم. – Men kitaby çalt okamagy başaryaryn.

87-nji sapak

Ýasama we goşma işliklerden aoristiň ýasalýşy

Ýasama işliklerde aoristiň **be** sözöni goşulmasy aýrylýar. Meselem:

برگشتن – bärğäştän – dolanmak

جمع

مفرد

برگردم – bärğärdäm

برگردیم – bärğärdim

برگردی – bärğärdi

برگردید – bärğärdid

برگردد – bärğärdäd

برگردند – bärğärdänd

Goşma işliklerde **be** sözöni goşulmasy ulanylýar, diňe کردن – **kärdän** işliginden emele gelen goşma işliklerde ulanylmaýar. Meselem:

اجازه گرفتن – ejaze gereftän – rugsat almak

مفرد

جمع

اجازه بگیرم – ejaze begiräm

اجازه بگیریم – ejaze begirim

اجازه بگیري – ejaze begiri

اجازه بگیريد – ejaze begirid

اجازه بگیرد – ejaze begiräd

اجازه بگیرند – ejaze begiränd

Aorist işliginiň ýokluk galybynyň ýasalýşy.

Aorist işliginiň ýokluk galyby **be** sözöni goşulmasynyň ýerine **nä** sözöni goşulmasynyň goşulmagy arkaly ýasalýar. Meselem:

Ýasama işliklerde işligiň sözöňi goşulmasyndan soňra **nä** sözöňi goşulmasy goşulýar. Meselem:

برگردم – bārgārdām

برنگردم – bārñāgārdām

Goşma işliklerde **be** sözöňi goşulmasynyň ýerine **nä** sözöňi goşulmasy ulanylýar. Meselem:

اجازه نگیرم – ejaze nägirām

Aorist bilen sorag sözlemeniň düzülişi.

Pars dilinde aorist bilen sorag sözlemi iki görnüşde düzülýär.

1) Sorag çalyşmalarynyň kömegi bilen:

امروز شما کجا می خواهید بنشینید؟ – Emruz şoma koja mihahid beşinid? – Şu gün siz nirede oturasyňyz gelyär?

تو به فروشگاه کی می توانی بروی؟ – To be foruşgah key mitāwāni berāwi? – Sen dükana haçan gidip bilýärsiň?

Pars dilinde sorag çalyşmasy işligiň öňünden getirilýär.

2) Sorag äheňi bilen:

تو می خواهی صحبت کنی؟ – To mihahi sohbāt koni? – Sen gepleşmek isleýärsiňmi? Sen gepleşesiň gelyärmi?

بگیرم – Begirām? – Alayynmy?

1-nji gönükme. Ýasama işlikleri aorist şekilinde ýöňkemedede üýtgediň.

برداشتن، فرورفتن، درآوردن، برگشتن، فراگرفتن، برچیدن.

2-nji gönükme. Goşma işlikleri aorist şekilinde ýöňkemedede üýtgediň.

بازی کردن، دیر کردن، طول کشیدن، درست بودن، فشار دادن، پر کردن.

3-nji gönükme. İşlikleri aorist şekilinde, ýokluk galybynda ýöňkemedede üýtgediň.

ترکیدن، دروغ گفتن، خندیدن، مالیدن.

4-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

من می خواهم فردا صبح زود از خواب بیدار شوم. تا ساعت 6 تو باید به فروشگاه بروی. او می تواند امروز با شما صحبت کند. ما میل داریم بستنی بخوریم. آنها اینجا بمانند. تو تلاش می کنی تا آخر درس تمرین را انجام بدهی.

5-nji gönükme. İşlikleri pars diline terjime ediň we işligiň aorist şekilini ulanyp, sorag sözlemi düzüň.

Uçmak, ýüzmek, ýuwmak, oturmak, turmak.

6-njy gönükme. Teksti okaň we türkmen diline terjime ediň.

پشت بام

دوستم با پدر و مادرش شبها روی پشت بام می خوابد. حتماً از آنجا آسمان خیلی نزدیک است. من هم دوست دارم با پدرم و مادرم روی پشت بام بخوابم. اما پدرم ”می گوید: ” آنها صاحب خانه هستند این خانه و پشت بام مال آنهاست من میل دارم که پدرم یک خانه بخرد تا ما هم شبها روی پشت بامش! بخوابیم. آن وقت حتماً آسمان به من نزدیک می شود.

بام – bam – üçek

صاحب – saheb – hojaýyn

88-nji sapak

Geljek zaman işligi **(مستقبل – Mostägbäl)**

Pars dilinde işligiň geljek zamany amala aşyryljak hereketi aňladýar we manysy türkmen dilindäki işligiň mälim geljek zamanyna gabat gelýär.

İşligiň geljek zaman şekili خواستن – **hastän** kömekçi işlikden we esasy işlikden ybaratdyr. İşligiň bu şekili **hastän** kömekçi işliginiň häzirki zaman köküniň soňuna ýöňkeme goşulmasyny goşmak arkaly we esasy işligiň öten zaman kökünden ýasalýar. Meselem:

جمع

biz gitjek – ما خواهیم رفت
 siz gitjek – شما خواهید رفت
 olar gitjek – آنها خواهند رفت

مفرد

men gitjek – من خواهم رفت
 sen gitjek – تو خواهی رفت
 ol gitjek – او خواهد رفت

Men ertir gitjek. – من فردا خواهم رفت.

Bu sapak sizde indiki ýylda boljak. – این درس را شما در سال آینده خواهید داشت.

Bu kitaby size indiki hepdede getirjekler. – این کتاب را هفته آینده برای شما خواهند آورد.

Olar birigün bu şäherden gitjekler. – آنها پس فردا از این شهر خواهند رفت.

Geljek zaman işliginiň ýokluk galyby

hastän – خواستن işligiň geljek zaman şekiliniň ýokluk galyby hastän işliginiň önünden **nä** sözöni goşulmasynyň goşulmagy arkaly ýasalýar.

جمع

biz gitjek – ما نخواهیم رفت
 siz gitjek – شما نخواهید رفت
 olar gitjek – آنها نخواهند رفت

مفرد

men gitjek – من نخواهم رفت
 sen gitjek – تو نخواهی رفت
 ol gitjek – او نخواهد رفت

Geljek zaman işliginiň sorag şekiliniň ýasalýşy

Pars dilinde işligiň geljek zamany bilen sorag sözlemi iki görnüşde ýasalýar:

1) Sorag çalyşmalarynyň kömegi bilen:

Şoma in kif ra koja hahid ferestad? – شما این کیف را کجا خواهید فرستاد?
 Siz bu sumkany nirä iberjek?

Sorag çalyşmasy işligiň önünden getirilýär.

2) Sorag äheňi bilen:

؟ شما به روستا خواهید رفت؟ – Şoma be rusta hahid räft? – Siz oba gitjekmi?

1-nji gönükme. Geljek zaman işligini ýöňkemedede üýtgediň we türkmen diline terjime ediň.

گرفتن، خریدن، گفتن، ایستادن، دیدن، کوبیدن، رسیدن.

2-nji gönükme. İşlikleri geljek zamanda, ýokluk galybynda ýöňkemedede üýtgediň we türkmen diline terjime ediň.

بستن، چیدن، سپردن، خوابیدن، شستن، پوشیدن، پریدن.

3-nji gönükme. İşlikleri geljek zamanda üýtgediň we sorag sözlemini düzüň.

خواندن، نوشتن، رفتن، آمدن، دادن.

89-njy sapak

Ýasama we goşma işliklerden geljek zaman işliginiň ýasalyşy

Ýasama işliklerden geljek zaman işligini ýasamak üçin işligiň sözöňi goşulmasynyň خواستن – **hastän** işliginiň öňünden getirilýär. Meselem:

بازگشتن – bazgäştän – dolanmak
باز + خواهد + گشت

مفرد

من باز خواهم گشت – män baz hahäm gäšt – men dolanjak
تو باز خواهی گشت – to baz hahi gäšt – sen dolanjak
او باز خواهد گشت – u bäs hahäd gäšt – ol dolanjak

جمع

ما باز خواهیم گشت – ma baz hahim gäšt – biz dolanjak
شما باز خواهید گشت – şoma baz hahid gäšt – siz dolanjak
آنها باز خواهند گشت – anha baz hahänd gäšt – olar dolanjak

Goşma işlikleriň geljek zaman şekilini ýasamak üçin işligiň birinji bölegini خواستن – hastän işliginiň öňünden getirilýär. Meselem:

کار کردن – kar kârdän – işlemek

کار + خواهد + کرد

مفرد

من کار خواهم کرد – män kar hahäm kârd – men işlejek

تو کار خواهی کرد – to kar hahi kârd – sen işlejek

او کار خواهد کرد – u kar hahäd kârd – ol işlejek

جمع

ما کار خواهیم کرد – ma kar hahäm kârd – biz işlejek

شما کار خواهید کرد – şoma kar hahim kârd – siz işlejek

آنها کار خواهند کرد – anha kar hahänd kârd – olar işlejek

1-nji gönükme. Ýasama işlikleri geljek zamanda ýöňkemedede üýtgediň we türkmen diline terjime ediň.

فراگرفتن، برگشتن، فرورفتن، درآمدن، بازخواستن، درآوردن.

2-nji gönükme. 1-nji ýumuşdaky ýasama işlikleri geljek zamanda, ýokluk galybynda ýöňkemedede üýtgediň we türkmen diline terjime ediň.

3-nji gönükme. Goşma işlikleri geljek zamanda ýöňkemedede üýtgediň we türkmen diline terjime ediň.

درس خواندن، درست کردن، انجام دادن، دروغ گفتن، قول دادن.

4-nji gönükme. Goşma işlikleri geljek zaman işliginiň ýokluk galybynda ýöňkemedede üýtgediň we türkmen diline terjime ediň.

بازی کردن، تأسف کردن، نیاز داشتن، سالم بودن، حمایت کردن.

5-nji gönükme. Sözlemleri türkmen diline terjime ediň.

پس از چند ساعت به مدرسه خواهم رفت. پسر دا شمارا خواهم دید.
مراد و نبات پس از چند روز به شهر ماری (مرو) خواهند رفت. همسایگان
هفته آینده به منزل خود بر خواهند گشت. پسر لباس گشاد را خواهد پوشید.
دختر چائی را با شیرینی خواهد خورد. برادرم با دوستانش بازی
خواهد کرد.

6-njy gönükme. Işligiň geljek zamanyny ulanyp, 5 sany sözlem düzüň.

7-nji gönükme. Teksti okaň, terjime ediň we täze sözleri öwreniň.

Tekst

سگی پاره گوشت در دهن داشت و از بالای پلی می گذشت. عکس خود را در آب دیده پنداشت که سگ دیگر است و در دهن گوشت دارد. گوشت خود را به آب انداخت که از دهن سگ دیگر گوشت را بگیرد. وی در آب چیزی نیافت، بلکه گوشت خودش را هم به آب گذارده گرسنه رو به خانه اش نهاد.

Sözlük

سگ – säg – it

عکس – äks – surat

گوشت – guşť – et

پنداشتن – pändaştän – güman

رو به خانه نهادن – öýe

etmek

tarap ugramak

Okamak için tekstler

1

ترکمنستان

ترکمنستان کشوری است که در جنوب غربی آسیای مرکزی قرار دارد و از غرب به دریای خزر، از شمال و شرق به ازبکستان، از جنوب به جمهوری اسلامی ایران، از جنوب شرق به افغانستان و از شمال غرب به قزاقستان محدود می باشد. وطن ما ترکمنستان مستقل و بیطرف است. پایتخت کشورمان شهر عشق آباد است. زبان رسمی دولت ترکمنستان زبان ترکمنی است. آب و هوای کشور معتدل است، در فصل بهار هوا تر و ملایم می شود. در تابستان هوا گرم و آفتابی است. در پائیز هوا خنک می شود و گاهی باران می بارد. در زمستان هوا سردتر می شود و گاهی برف می بارد. طبیعت میهن ما پر از درختهای سبز، گلهای رنگارنگ، رودخانه های پرآب و کوههای بلند است. کوه ها، جنگل ها و دشتهای وسیع، غارها و چشمه ها، شب های پرستاره کویر، چهار فصل زیبای سال، باغ های میوه ای و صدها نوع جانوران زنده، از دیدنی های جذاب ترکمنستان می باشند.

Sözlük

جنوب – jänub – günorta

غرب – gärb – günbatar

دریای خزر – däryäye Häzär
– Hazar deñzi

محدود شدن – mähdud budän –
çäklenmek

آب و هوا – ab o häwa – howa,
klimat

ملايم – molaýem – mylaýym

رنگارنگ – rāngarāng – dürli
reñkli

پرستاره – porsetare – köp
ýyldyzly

جانوران – janwäran – jandarlar

شمال – şomal – demirgazyk

شرق – şarg – gündogar

مستقل – mostägäl – garaşsyz

بيطرف – bitäraf – bitarap

تر – tä – ter, täze

خنک – honäk – salkyn

ميهن – mihän – Watan

کوير – käwir – çöl

جذاب – jəzzab – özüne
çekiji

دشت – däšt – çöl, meydan

غار – gar – gowak

2

ایران و آب و هوای آن

ایران، کشوری در جنوب غربی آسیاست که مساحت آن حدوداً به کیلومتر مربع می رسد. این کشور در شمال با کشورهای 1648195 آذربایجان، ارمنستان و ترکمنستان، در مشرق با افغانستان و پاکستان، و در مغرب با ترکیه و عراق همسایه است. جمعیت ایران به حدود هفتاد میلیون نفر می رسد که بیشتر در شمال و مغرب کشور زندگی می کنند. آب و هوا ایران، مانند طبیعت آن، متنوع است و هر فصل سال زیبایی مخصوص خود را دارد. طبیعت ایران در فصل بهار با آغاز سال نو بیدار می شود. بهار نسبتاً کوتاه اما سرسبز و لطیف است. در فصل تابستان، هوا در مشرق و جنوب کشور بسیار گرم می شود. اما در شمال غربی و مغرب ایران هوا خنک می ماند. دریای خزر، کوه های البرز و جنگلهای آن، زیبایی بسیاری به شمال کشور بخشیده اند و دو کویر آن در مرکز و مشرق کشور معروفند.

Sözlük

مشرق – mäşräg – gündogar
لطیف – lätif – mylaýym,
ýakymly
معروف بودن – mä' äruf
budän – meşhur bolmak
غرب – gärb – günbatar

متنوع – motänäwwo'
بخشیدن – bähşidän – bermek
مساحت – ýer, çäk
جمعیت – jäm' iýýät – jem-
gyýet

3

عید نوروز

عید نوروز بزرگترین جشن ملی و باستانی ایرانیان و مجموعه ای از سنت های ایرانی است که از روز اول فروردین، همراه با بیدار شدن طبیعت، آغاز می شود. در موقع تحویل سال، مردم لباس نو می پوشند، سر سفره هفت سین می نشینند و دعا می خوانند. روی این سفره معمولاً قرآن، آینه، آب، نان، ماهی و هفت سین یعنی سبزه، سکه، سماق، سمنو، سنجد، سیب و سیر می گذارند.

از مراسم دیگر نوروز، خانه تکانی، دید و بازدید، کمک به فقرا، آشتی با دیگران و جمع شدن خویشاوندان و دوستان است. در روز سیزده فروردین (سیزده به در) که آخرین روز عید است بیشتر مردم وقت خود را در دشت ها، باغ ها و پارکها می گذرانند.

Sözlük

عید – eýd – baýramçylyk
سنت – sonnät – döp
سفره – sofre – saçak
سکاق – somag – sumah
(ösümlük)
سنجد – sänjed – loh, igde
(ösümlük)

مجموعه – mäjmu-e – toplum,
jem
تحویل – tähwil – geçmeklik,
çalyşma
دعا – do'a – doga-dileg
سمنو – sämänu – semeni
سکه – sekke – teňne

4

موز

موز گیاهی مانند درختچه که برگهای آن بسیار بزرگ و پهن است و گاهی تا ۲ متر می رسد. گل‌های آن مجتمع و به صورت سنبله است. میوه آن ابتدا سبز و بعد از رسیدن به رنگ زرد تبدیل می شود. موز از چهار هزار سال قبل در هندوستان کشت می شده است. در سال ۱۴۸۲ پرتغالیها موز را در سواحل گینه پیدا کردند و به جزایر قناری بردند و اکنون موز در تمام مناطق گرمسیر دنیا کشت می شود. موز را هنگامی که هنوز سبز است از درخت می چینند و به مناطق مختلف می فرستند و در آنجا به وسیله گرما دادن آنرا می رسانند.

Sözlük

موز – moz – banan

پرتغالی – portogali – portugal

جزایر قنار – jäzaýer-e Gänar – Kanar adalary

تبدیل شدن – täbdil şodän – öwürlme

گینه – Gine – Gwineya

مناطق – mänateg – zolaklar

5

گلابی

گلابی میوه ای است سبز یا زرد رنگ ، آبدار و مخروطی شکل که دارای طعمی خوش و معطر است. گلابی را شاه میوه یا آرمود هم می نامند. گلابی گیاه بومی آسیای غربی و اروپای شرقی مخصوصاً نواحی شمال غربی ایران و کوه های قفقاز می باشد. گلابی بعد از سیب مهم ترین میوه دار دنیا به شمار می آید. گلابی را در زبان عربی سفرجل یا عرموط می گویند.

گونه های مختلف گلابی طعم های گوناگون از ترش تا شیرین دارند. این میوه حاوی ویتامین های مختلف است. گلابی میوه ای آبدار و در زیبایی پوست شما بسیار مؤثر است.

Sözlük

گلابی – golabi – armyt

مخروطی – mähruti – konus şekilli

معطر – moättär – hoşboý,
ýakymly ysly
عرموط – ärmüt – armyt

قفقاز – Gäfgaz – Kawkaz
مؤثر – moässär – täsirli

6

چوپان دروغگو

چوپانی گاه گاه بی سبب فریاد می کرد: "گرگ آمد، گرگ آمد". مردم برای نجات دادن چوپان و گوسفندانش به سوی او می دویدند. اما چوپان می خندید و مردم می فهمیدند که او دروغ گفته است. روزی واقعاً گرگی آمد. چوپان فریاد کرد و کمک خواست. مردم گمان کردند او دوباره دروغ می گوید. هیچ کس به کمک او نرفت. چوپان تنها ماند و گرگ گوسفندانش را خورد.

Sözlük

گرگ – gorg – möjek

چوپان – çupan – çopan

فریاد کردن – färyad kârdän

– gygyrmak

گوسفند – gusfänd – goýun

نجات دادن – nejat dadän –

halas etmek

گمان کردن – goman kârdän

– güman

7

امیر نصر و معلم سختگیر

امیر نصر بن احمد سامانی از پادشاهان خوب سلسله سامانی بود. او در کودکی معلمی داشت که بسیار عالم ولی سختگیر بود. روزی امیر نصر اشتباهی کرد و معلم او را شدیداً با ترکه درخت به زد. امیر نصر ناراحت شد و تصمیم گرفت انتقام بگیرد. چند سال بعد که بر تخت سلطنت نشست او دستور داد معلم سختگیر را با چند ترکه درخت به به خضورش بیاورند.

معلم که موضوع را فهمیده بود یک دانه به درشت، شاداب و معطر خرید. موقعی که به حضور پادشاه رسید امیر نصر یکی از ترکه ها را نشان داد و با عصبانیت گفت: " حالا چه می گویی؟". معلم هم به درشت و شاداب را نشان داد و در جواب گفت: " آن ترکه ها

این گونه میوه های خوب به عمل می آورد". امیر نصر از جواب عاقلانه استاد خوشش آمد و از او با احترام بسیار قدردانی کرد.

Sözlük

sähtgir – berk
tutyan, agras
şädidän – güýçli
şadab – ter
gärdäni kârdän – minnetdarlyk
bildirmek

entegam kârdän – ar almak
täht – tagt
şadab – ter
dorošt – iri
selsele-ye samani – samanidler neberesi
tärke – çybyk

8

انوشیروان عادل

خسرو انوشیروان، شاهنشاه ساسانی، پادشاه عادل بود و به این دلیل به عادل شهرت داشت. او دوست داشت همه مردم اگر شکایتی دارند بتوانند او را ببینند. به دستورانوشیروان، زنجیری از دروازه کاخ به داخل کاخ کشیدند و به انتهای زنجیر که در اتاق او بود زنگی بستند. هر وقت کسی زنجیر را تکان می داد انوشیروان صدای آن را می شنید. روزی انوشیروان صدای زنگ را شنید. نگاه کرد؛ دید خری خود را به زنجیر می زند. خنده اش گرفت. انوشیروان دستور داد تحقیق کنند. ماموران تحقیق کردند و به او گزارش دادند که این خر در جوانی برای یک روستایی کار می کرده و حال که پیر شده روستایی او را رها کرده است. به دستور انوشیروان، صاحب خر را پیدا کردند و او تعهد داد که از خر تا پایان عمر نگهداری کند.

Sözlük

şohrat – شهرت داشتن
daştän – meşhur bolmak
tähgig kârdän – anyklamak

här – eşek
gozareş – گزارش
maglumat
adel – عادل

تعهد دادن – tä' ähod dadän
– borçlanmak
نگهداری کردن – negähdari
kärdän – seretmek, idemek

رها کردن – räha kârdän –
boşatmak
تکان دادن – tekan dadän –
gymyldatmak, silkmek

9

دختر همسایه و آتش

یکی از دانشمندان می گوید: روزی در اتاق خود مشغول خواندن کتاب بودم که شنیدم در می زنند. رفتم در را باز کردم. دختر بچه همسایه بود که آتش می خواست.

بخاری را به او نشان دادم و گفتم: "این آتش. چگونه می بری؟ تو که ظرف نداری. کمی صبر کن تا ظرفی بیاورم". دخترک با شرف و ادب گفت: "راضی به زحمت شما نیستم. می دانم چگونه ببرم".

دخترک نزدیک بخاری آمد. اول کمی خاکستر سرد از بخاری بر داشت و بعد کمی آتش روی خاکستر گذاشت. آنگاه رو به من کرد و گفت: "این طور!" و با لبی خندان خدا حافظی کرد و رفت. من از کوتاه فکری خود شرمنده شدم و بر هوش آن دخترک آفرین گفتم.

Sözlük

آتش – ataş – ot

همسایه – hämsäýe – goňşy

شرف – şorof – asylylyk

هوش – huş – akyl

دانشمند – daneşmänd –

alym

بخاری – bohari – howur

peç, ojak

خاکستر – hakestär – kü

شرمنده شدن – şärmände

şodän – utanmak

10

ملا نصرالدین و حرف مردم (1)

روزی ملا پسرش را سوار خر کرده بود و خودش پیاده دنبال خر می رفت. در راه به عده ای رسیدند. یکی از آنها گفت: "عجب دنیایی شده که دیگر هیچ پسری به فکر پدرش نیست. ببینید این پسر خودش سوار

خر شده و. پدر پسرش پیاده دنبالش می رود!"
 پسر ملا که این حرف را شنید از خر پیاده شد. پدرش را سوار کرد
 و خودش پیاده به دنبال او راه افتاد. کمی که رفتند به عده دیگری
 رسیدند. یکی از آنها گفت: "چه آدم بی انصاف است! خودش سوار
 خر شده پسرش پیاده دنبالش می رود. خوب است حد اقل پسرش را هم
 سوار کند تا او خیلی خسته نشود!"

Sözlük

دنبال رفتن – donbal räftän – zyzy bilen gitmek	عده – ädde – topar, birnäçe
عجب – äjâb – geñ, täsin	خسته شدن – häste şodän – ýadamak
حد اقل – hädd-e ägäl – azyndan, in bärkisi	سوار بودن – sewar budän – münmek

11

ملا نصرالدین و حرف مردم (2)

وقتی ملا این حرف را شنید پسرش را هم سوار کرد اما کمی بعد به
 چند نفر جوان رسیدند و یکی از آنها گفت: "چه آدمهای بی انصافی پیدا می
 شوند! توی این هوای گرم هر دو نفر سوار یک خر پیر شده اند!" ملا و
 پسرش وقتی این حرف را شنیدند هر دو پیاده شدند و دنبال خر راه افتادند.
 طولی نکشید که مردی آمد و گفت: "چقدر بی انصاف هستند که یک
 خر خسته و تشنه را با خودتان می برید!" ملا و پسرش که از این حرفها
 خسته شده بودند تصمیم گرفتند آخرین کار را هم که نکرده بودند
 بکنند: خر را دو نفری روی دوششان گذاشتند و به راه ادامه دادند!

Sözlük

طول کشیدن – tul keşidän – dowam etmek	چقدر – çegädr – näçe
تصمیم گرفتن – täsmim gereftän – karara gelmek	تشنه – teşne – teşne, suwsuz
	دوش – duş – egin
	نفر – näfär – adam

12

رعش

بنی آدم اعضای یک پیکرند
 چو عضوی ببرد آورد روزگار
 تو که از مهنت دیگران بی غمی
 (از سعدی شیرازی)

که در آفرینش ز یک گوهرند
 دیگر عضوها را نماند قرار
 نشاید که نامت نهند آدمی

Sözlük

بنی آدم – bāni – adamlar	آفرینش – afārineş – ýaradylan
گوهر – gouhär – göwher	روزگار – ruzgar – durmuş
قرار – gärar – rahatlyk	مهنت – mehnät – kynçylyk

13

انوشیروان و پیرمرد باغبان (1)

روزی خسرو انوشیروان برای شکار از شهر خارج شد. به باغی رسید که پیرمرد دهقانی با پشت خمیده و موهای سفید در آنجا درخت گردو می کاشت. معلوم بود که از عمر پیرمرد مدت زیادی باقی نمانده است. چون درخت گردو دیر میوه می دهد انوشیروان از کار پیرمرد تعجب کرد. به او گفت: "ای پیر! چرا درخت گردو می کاری تو که مدت زیادی زنده نخواهی ماند تا میوه آن را بخوری".

Sözlük

شکار – şekar – aw	خمیده – hämide – eplenen
کاشتن – kaştän – ekmek	باقی ماندن – bagi mandän – galmak
تعجب کردن – tä' äjob kär-dän – geň galmak	

14

انوشیروان و پیرمرد باغبان (2)

پیرمرد در برابر پادشاه تعظیم کرد و جواب داد: "شاهنشاه! دیگران کشتند ما خوردیم. ما می کاریم تا دیگران بخورند". انوشیروان

از جواب عاقلانه پیرمرد خوشش آمد و گفت: "آفرین!" خزانه دار فوراً یک کیسه طلای خالص به پیرمرد دهقان داد. دهقان بار دیگر تعظیم کرد و گفت: "هیچ کس زودتر از من میوه این درخت را نخورد." انوشیروان بیشتر خوشش آمد و گفت: "آفرین آفرین!" و خزانه دار دو کیسه طلای دیگر به جای جایزه داد.

Sözlük

تعظیم کردن
tä' äzim kār-
dän – tagzym etmek

جایزه دادن
jäýeze dadän –
sylag bermek

خزانه دار –
häzane dar –
gaznaçy, hasapçy

15

شعر

بوی جوی مولیان آید همی
ریگ آموی و درشتی های او
آب جیحون از نشاط روی دوست
ای بخارا شاد باش و شاد زی
میر ماه است و بخارا آسمان
میر سرو است و بخارا بوستان

یاد یار مهربان آید همی
زیر پایم پرنیان آید همی
خنگ ما را تا میان آید همی
میر زی تو میهمان آید همی
ماه سوی آسمان آید همی
سرو سوی بوستان آید همی
(از رودکی)

Sözlük

جوی – juý – joýa, derýa
ریگ – rig – çäge, çagyl,
ownuk daş
آمو – amu – Amu (ýeriň ady)
زی – zeý – 1) ýaşa,
2) tarapa, ýanyna
آید همی = می آید
hämi – gelýär

مولیان – mouliýan –
Mowliýan (derýanyň ady)
پرنیان – pärniýan – ýuka
ýüpek mata
درشتی – doroşti – iri, uly
نشاط – neşat – şatlyk
سرو – särw – serwi (agaç)
خنگ – heng – ak at

SÖZLÜK

آ

آب – ab – suw
 آبدان – abdan – suw gaby
 آبرو – äbru – gaş
 آتاق – otag – otag
 آتش گیره – atäşgire – ätişgir
 آتو – otu – ütük
 آثار – asar – 1) eserler,
 2) yzlar
 آجاق – oĵag – oĵak
 آخړ – ajor – kerpiç
 آدم – adäm – adam
 ارتفاع – ertefa’ – beýiklik
 آرد – ard – un
 آرزو – arezu – arzuw
 آسان – asan – ýeňil, aňsat
 استاد – ostad – mugallym
 استكان – estekan – bulgur
 اسفناج – esfenaj – ysmanak
 اشاره – eşare – yşarat
 آشیانه – aşýane – höwürtgä
 افزایش – äfzaýeş – goşma
 اقبال – egbal – ykbal
 آگر – ägär – eger
 آلبته – älbätte – elbetde
 اما – ämma – emma
 امروز – emruz – şu gün
 آمدن – amädän – gelmek
 امکان – emkan – mümkinçilik
 امیر – ämir – emir
 انتظار – entezar – intizar
 اندام – endam – endam
 انگشت – ängöş – barmak
 انگور – ängur – üzüm
 اوت – ut – awgust
 آهن – ahän – demir
 ایرانی – irani – eýranly
 ایمان – iman – iman

با – ba – bilen
 باد – ba ädäb – edepli

آباد – abad – şäher
 ابر – äbr – bulut
 آبی – abi – mawy
 آتش – atäş – ot
 آتم – atom – atom
 اتوبوس – otobus – awtobus
 اثر – äsar – 1) eser, 2) yz, täsir
 اجاق گاز – oĵag-e gaz – gaz oĵagy
 ادب – ädäb – edep
 آرامگاه – aramgah – aramgäh
 ارث – ers – miras
 اردو – ordu – lager
 از – äz – -dan/-den
 است – äst – dyr/-dir habarlyk
 goşulmasy
 استراحت – esterahät – dynç
 استوار – ostowar – berk
 آشپزخانه – aşpähane – naharhana
 آشنیاه – eştebah – ýalňyş
 اصلاح – eslah – düzediş
 آقا – aga – jenap
 اکنون – äknun – indi
 ألبالو – albalu – ülje
 ألفبا – älefba – elipbiý
 امسال – emsal – şu ýyl
 آموزگار – amuzgar – mugallym
 انار – änar – nar
 آنجا – anja – ol ýerde
 انسان – ensan – ynsan
 انگشتر – ängöştar – ýüzük
 او – u – ol
 اهمیت – ähämmiýät – ähmiýet
 أهو – ahu – keýik
 ایشان – işan – olar
 این – in – bu
 ایوان – eýwan – eýwan
 اینجا – inja – bu ýerde
 آینه – aýne – aýna

ب

بابا – baba – kaka (gepleşik dilinde)
 باد – bad – ýel

بار – bar – ýük
 بازار – bazar – bazar
 بازی – bazi – oýun
 باغبان – bagban – bagban
 باک – bak – gorky
 بالغ – baleg – kämillik ýaşyna
 ýeten
 ببر – bābr – bars
 بچگانه – bāççegane – çaga ýaly
 بخاری – bohari – ýyladyjy enjam
 (peç)
 بخش – bāhş – bölüm
 برای – bāraýe – üçin
 بردن – bordān – äkitmek
 برق – bārg – elektrik togy
 برگ – bārg – ýaprak, tagta kagyz
 بزرگ – bozorg – uly
 بشقاب – boşgab – tarelka
 بعضی – bā'zi – käbir
 بنا – bānna – gurluşykçy
 به – be – sözöni (*gram.*)
 بهار – bāhar – bahar
 بیست – bist – ýigrimi
 بیمارستان – bimarestan – hassahana

پا – pa – aýak
 پارسال – parsal – geçen ýyl
 پاک – pak – päk
 پاییز – paýiz – güýz
 پدر – pedār – kaka
 پر – – pār – ganat
 پرده – pārde – perde
 پرواز – pārwarz – uçuş
 پس – päš – soňra, onda
 پل – pol – köpri

تابستان – tabestan – tomus
 تار – tar – tar
 تاریک – tarik – garaňky

بارانی – barani – çadyr
 بازو – bazu – tirsek
 باغ – bag – bag
 باقی – baqi – galan
 بالا – bala – ýokary
 بانو – banu – hanym
 بچه – bāççe – çaga
 بحث – bāhs – jedel
 بخت – bāht – bagt
 بخشش – bāhşeş – 1) bagyşlaýyş,
 2) sowgat
 بدن – bādān – beden
 برادر – bāradār – dogan
 برخی – bārhi – käbir
 برف – bārf – gar
 برکت – bārākāt – bereket
 بز – boz – geçi
 بشر – bāşār – adamzat
 بعد – bā'd – soňra
 بلبل – bolbol – bilbil
 بو – bu – ys
 به – beh – gowy
 بیدار – bidar – oýa
 بیمار – bimar – syrkaw
 بین المللی – beýnolmälälli – halkara

پ

پست – pošt – arka
 پنج – pānj – bāş
 پند – pānd – pent, öwüt
 پهلو – pählu – gapdal
 پیراهن – pirahān – köynek
 پیشانی – pişani – maňlaý
 پنجره – pānjere – penjire
 پنیر – pānir – peýnir
 پیاده – piýade – pyýada
 پیاده رو – piýaderow – ýan ýoda

ت

تأثیر – tā'āsir – täsir
 تاریخ – tarih – 1) taryh, 2) sene
 تأسف – tā'āsof – gynanç

تأسيس – tä'äsīs – döretme
 تالار – talar – salon
 تېر – täbär – palta
 تېه – täpe – depe
 تخته پاک کن – tähte pak kon – tag-
 tany süpürÿän esgi
 تحصیل – tähsil – okuw
 تر – tä – ter
 ترکیب – tärkib – düzüm
 تعلیم – tä'lim – taglymat, öwrediş
 تقریباً – tägribän – takmynan
 تلفظ – täläffoz – äydylyş
 تمام – tämam – hemmesi
 تمرین – tämrin – maşk, gönükme
 تو – to – sen
 توضیح – touzih – düşündiriş
 تیز – tiz – ýiti

ثانیه – saniye – sekunt
 ثروت – serwät – baýlyk

جا – ja – ýer
 جار – jar – jar
 جالب – jaleb – gyzykly
 جعبه – jä'be – guty
 جلو – jelou – öň
 جنجال – jänjal – jenjel
 جنگل – jängäl – jeñnel
 جنوب – jonub – günorta
 جواب – jäwab – jogap
 جوهر – joughär – syýa

چارپایه – çarpaýe – oturgyç
 چای – çay – çay
 چراغ – çerag – çyra
 چطور – çetour – nähili
 چقدر – çegädr – näçe
 چگونه – çegune – nähili
 چنگال – çängal – çarşak (wilka)
 چوپان – çupan – çopan
 چهار – çähar – dört
 چه جور – çe jur – nähili

تأكيد – tä'akid – tassyklama
 تب – täb – temperatura
 تبریز – Täbriz – Töwriz
 تخته سیاه – tähte siyah – tagta
 تخم مرغ – tohm-e morg – towugyň
 ýumurtgasy
 تدریس – tädriş – okatma
 ترس – tärs – gorky
 تعطیل – tä'til – dynç wagty
 تفریح – täfrih – göwün açyş
 تگرگ – tägärg – jöwenek
 تلویزیون – telewizýun – telewizor
 تمبر – tämbr – marka
 تن – tän – ten
 توت – tut – tut
 ته – teh – düýp
 تیغ – tig – almaz

ث

ثمر – sämär – miwe

ج

جادو – jädu – jadyly
 جاراحتی –jarahäti – kreslo
 جان – jan – jan
 جگر – jegär – ýürek
 جمع – jäm' – jemi
 جنگ – jäng – uruş
 جنگلیان – jängälban – jeñnelçi
 جو – jou – arpa
 جوراب – jurab – jorap

چ

چاقو – çagu – pyçak
 چرا – çera – näme üçin
 چرخ – çärh – tigr
 چغندر – çogondär – şugundyr
 چکاره – çekare – näme kärli
 چند – çänd – näçe
 چوب – çub – agaç, taýak
 چه – çe – näme
 چه اندازه – çe endaze – nähili
 چه چیز – çe çiz – näme

چه زمان – çe zäman – haçan
چه وقت – çe wägt – haçan

حال – hal – hal-ýagday
حتمًا – hätmän – hökman
حرف – härf – harp
حفظ – hefz – ýatkeşlik
حقوق – hogug – hukuk
حقیقی – hägigi – 1) hakyky,
2) fiziki
حیات – häýat – ýaşaýyş

خار – har – tiken
خاص – has – aýratyn
خاکستری – hakestäri – çal
خان – han – han
خانه – hane – öý
خاور شناسی – hawarşenasi – gün-
dogary öwreniş
خر – här – eşek
خط – hät – hat
خطکش – hätkeş – çyzgyç
خنده – hände – gülki
خوابیدن – habidän – ýatmak
خواستگاری – hastegari – sawçylyk
خواندن – handän – okamak
خواهر – hahär – gyz dogan
خوب – hub – gowy
خوراک – horak – ýymit
خوش – hoş – hoş
خون – hun – gan
خیاط – häýýat – tikiñçi
خیلی – heýli – örän

داخل – dahel – içinde
داس – das – orak
دانا – dana – dana (bilýän)
دانشجو – daneşju – talyp
دانشمند – daneşmänd – alym
در – där – gapy
درخت – deräht – agaç
درس – dars – sapak

چه موقع – çe mouge – haçan
چیست – çist – nämedit

ح

حالا – hala – şu wagt
حتی – hätta – hatda
حرکت – häräkät – hereket
حق – häg – hak
حقیقت – hägigät – hakykat
حلوا – hälwa – halwa

حیاط – häýat – howly

خ

خارجی – hareji – 1) daşary ýurtly,
2) daşgy
خاک – hak – ýer
خالی – hali – boş
خانم – hanom – hanym
خانه داری – hanedari – öý hojalygy
خبر – häbär – habar
خشمگین – häşmgin – gaharly
خطر – hätär – howp
خلق – hälg – halk
خواب – hab – uky
خواستار – hastar – islän
خواستن – hastän – islemek
خواننده – hanände – okyjy
خواهش – hahes – haýyş
خود – hod – öz
خوردن – hordän – iýmek
خوشحال – hoşhal – hoşal
خیابان – hiýaban – köçe
خیس – his – öl (çyg)

د

دادن – dadän – bermek
داغ – dag – gyzgyn
دانش آموز – daneşamuz – okuwçy
دانشگاه – daneşgah – institut
دختر – dohtär – gyz
دراز – deraz – uzyn
درد – dard – dert
درست – dorost – dogry

دروغ – dorug – ýalan
 دستمال – dästmal – elýag-lyk
 دفاع – defa – goraýyş
 دقیقه – dägige – minut
 دلیل – дәlil – delil, sebäp
 دماغ – dämag – burun
 دو – do – iki
 دوتار – dutar – dutar
 دوربین – durbin – dürbi
 دوش – duş – egin
 ده – däh – on
 دهقان – dehqan – daýhan
 دیر – dir – giç
 دیگر – digär – beýleki
 دیوار – diwar – diwar

ذرت – zorrät – mekgejöwen
 ذکر – zekr – agzama

را – ra – sözsoňy (eýelik düşümdäki sözleri aňladýar)
 رأس – rä’s – kelle (haýwan sanawynda ulanylýar)
 راهرو – rahrou – дәliz, koridor
 رسماً – rasmän – resmi (hal)
 رشته – reşte – pudak, ugur
 رگ – räg – ičege
 رنگ – räng – reňk
 رواج – räwaj – rowaç
 روز – ruz – gün
 روشن – rouşan – röwşen
 رونق – rounäg – üstünlikli
 رو – ru – ýüz
 ریش – riş – sakgal
 رئیس – räýis – başlyk

زاغ – zag – garga
 زبان – zäban – dil
 زرد – zärd – sary
 زمان – zäman – zaman

دریا – därýa – derýa
 دسته – дәste – desse
 دفتر – дәftär – depder
 دکتر – doktor – doktor
 دم – dom – guýruk
 دندان – dändan – diş
 دوازده – däwazdäh – on iki
 دور – dur – daş
 دوست – dust – dost
 دولت – doulät – döwlet
 ده – deh – oba
 دی – deý – deý (hijri-şemsi ýyl hasabynyň 10-njy aýy)
 دیگ – dig – gazan
 دین – din – din

ذ

ذره – zärre – ownuk
 ذهن – zehn – ýatkeşlik

ر

راز – raz – syr
 راضی – razi –razy
 راه – rah – ýol
 راننده – ranände – sürüji
 ربط – räbt – baglanyşyk
 رأى – räý – ses
 ردیف – rädif – hatar
 رسمی – räsmi – resmi (syapat)
 رقص – rägs – tans
 رنج – ränj – kynçylyk
 رو – ru – ýüz
 رود – rud – derýa
 روزنامه – ruzname – gazet
 روغن – rougän – ýag
 روی – ruý – sink

ز

زانو – zanu – dyz
 زر – zär – zer
 زردالو – zärdalu – erik
 زمستان – zemestan – gys

زنبور – zānbur – ary
زنگ – zāng – jañ
زیبا – ziba – owadan

ژاکت – žakät – jaket
ژوئن – žuyān – iyun
ژilet – žilet – yeñsiz gursakça

ساعت – saät – sagat
سبب – sābāb – sebāp
سبز – sābz – ýaşyl
ستاره – setare – ýyldyz
سخت – sāht – kyn
سر – sār – kelle (baş)
سرعت – sor'ät – tizlik
سرما – sārma – sowuklyk
سعادت – seadät – bagt
سفر – sāfār – sapar
سفید – sefid – ak
سلام – sālam – salam
سمت – sāmt – tarap
سنگ – sāng – daş
سه – se – üç
سینی – sini – mejime

شاد – şad – şat
شاعر – şaer – şahyr
شانه – şane – darak
شب – şāb – aqşam
شخص – şāhs – şahs
شربت – şerbät – şerbet
شرق – şārg – gündogar
شريف – şārif – şöhratly
شش – şeş – alty
شعبه – şo'be – bölüm
شعله – şo'le – şöhle
شفا – şefa – şypa
شک – şāk – şek
شکل – şekl – şekil
شمس – şāms – gün
شنبه – şāmbē – şenbe
شهر – şāhr – şāher

زندگی – zendegi – ýaşayyş
زور – zur – zor (güýç)
زیر – zir – aşak

ژ

ژانویه – žanwiye – ýanwar
ژوئیه – žuiye – iyul

س

سال – sal – ýyl
سبد – sābād – sebet
سبزوار – sābzwar – gök
سحر – sāhār – sāher
سد – sād – bent
سرخ – sorh – gyzyl
سر قلم – sārgālām – galam uvy
سسست – sost – gowşak
سفره – sofre – saçak
سکنى – sokna – ýaşayan
سماور – semawār – semawar
سنجد – sānjād – loh, igde (ösümlük)
سوزن – suzān – iññe
سیب – sib – alma

ش

شادی – şadi – şatlyk
شام – şam – aqşamlyk
شاه – şah – şa
شتر – şotor – düye
شخصاً – şāhsān – özi, özbaşdak
شرط – şārt – şert
شروع – şoru' – başy
شريك – şārik – şārik
شترنج – şātrānj – küşt
شعر – şe'r – goşgy
شغال – şāgal – şagal
شفتالو – şeftalu – şetdaly
شکر – şekār – şeker
شمال – şomal – demirgazyk
شنواتی – şenewaýi – eşidiş
شیخ – şeýh – şyh
شیرین – şirin – süýji

شير – şir – 1) ýolbars, 2) süýt,
3) kran
شيرينى – şirini – konditer önümleri

صابر – saber – sabyrly
صبح – sobh – ir
صبر – säbr – sabyr
صحرا – sähra – sähra
صدا – säda – ses
صلح – solh – parahaçylyk
صندلى – sändäli – oturgyç

ضامن – zamen – kepillendiriji
ضخيم – zähim – galyň
ضرب المثل – zärbolmäsäl – nakyl

طاووس – tawus – tawus
طبيعت – täbiät – tebigat
طريقه – täriqe – ýol, usul, ugr
طلب – täläb – talap
طوطى – tuti – toty

ظالم – zalem – zalym
ظلم – zolm – zulum

عاشق – aşeg – aşyk
عادت – adät – adat
عادل – adel – adalatly
عالى – ali – ýokary
عبارت – ebarät – ybarat
عذر – ozr – ötüňç
عرض – ärz – arz
عزيز – äziz – eziz
عشق – eşg – söýgi
عطر – ätr – atyr
عنت به چه علت – be çe ellät – näme

sebäpli

علم – elm – ylym
عمر – omr – ömür
عمل – ämäl – emel
عهده – ohde – borç
عيد – eýd – baýramçylyk

شمع – şäm’ – şem

ص

صابون – sabun – sabyrlyk
صبحانه – sobhane – ertirlik
صحبت – sohbät – söhbet
صد – säd – ýüz (san)
صفر – sefr – nol
صميمى – sämimi – ýürekdeş
صورت – surät – ýüz (adamyň ýüzi)

ض

ضبط – zäbt – ýazgy
ضرب – zärb – urgy
ضربه – zärbe – urgy
ضرر – zärär – zeled, zeper

ط

طايفه – taýefe – taýpa
طرف – täräf – tarap
طلا – täla – tylla
طناب – tänab – tanap
طى – teý-e... – ... dowamynda

ظ

ظرف – zärf – gap-gaç
ظهر – zohr – günorta

ع

عالم – alem – alym
عادتاً – adätän – adatça
عادى – addi – adaty
عامل – amel – ýerine ýetiriji
عدد – ädäd – san
عرب – äräb – arap
عرق – äräg – der
عسل – äsäl – bal
عضو – owz – agza
عقل – ägl – akyl
علف – äläf – ot

عمده – omde – köp bölegi, esasy

عمق – omg – düýp
عموماً – omumän – umuman
عيب – eýb – aýyp
عينك – eýnäk – äýnek

غذا – gäza – iýmit
 غروب – gorub – günbatar
 غلط – gälät – ýalňyş
 غير – geýr – başga
 فارسی – farsı – pars
 (syapat)
 فردا – färda – ertir
 فرهنگ – fährhâng – medeniýet
 فضل – fäzl – parasatlylyk
 فعل – fe’l – işlik
 فنجان – fânjan – çaşka

قادر – gader – ukyply
 قاشق – gaşog – çemçe
 قرص – gors – gerdejik
 قريب – gärib – ýakyn
 قصد – gäsd – maksat
 قصیده – gäsıde – kasyda
 قطب – gotb – polýus
 قلب – gälb – ýürek
 قلمدان – gälämdan – galam
 salynýan guty
 قوطی – gutı – guty
 قهر – gähr – gahar
 قهوه ای – gähwe-ýi – goňur

كاخ – kah – köşk
 كارخانه – karhane – kärhana
 كارگر – kargär – işçi
 كان – kan – dökün
 كیوتر – käbutär – kepderi
 كیبر – käbir – uly
 کتابخانه – ketabhane – kitap-
 hana
 كئیف – käsif – hapa
 كدام – kodam – haýsy
 كره – käre – mesge
 كس – käs – biri
 كشتی – keşti – gämi
 كشور – keşwär – ýurt
 كف پا – käf-e pa – daban
 كفگیر – käfgir – kepgir

غ

غرق – gärg – gark bolmaklyk
 غضب – gäzäb – gazap
 غلیظ – gäliz – goýy
 فارس – fars – pars (at)
 فارغ التحصیل – fareg ottähsil –
 okuwy gutaran
 فرمان – färman – perman
 فصل – fäsl – pasyl
 فضولی – fozuli – bilesigelijilik
 فیل – fil – pil
 فقیری – fägiri – garyplyk

ق

قارچ – garç – kömelek
 قالی – gali – haly
 قرض – gärz – karz
 قشنگ – gäşäng – owadan
 قصر – gäsır – köşk
 قطار – gätar – otly
 قطره – gätre – damja
 قلم – gäläm – galam
 قند – gänd – gant
 قوری – guri – çäýnek
 قهوه – gähwe – kofe
 قیچی – geýçi – gaýçy

ک

کار – kar – iş
 كارد – kard – pyçak
 كاسه – kase – käse
 كبك – käbk – käkilik
 كبود – käbud – gök
 كتاب – ketab – kitap
 كتری – ketri – kitir
 كجا – koja – nirede
 كدو – kädu – kädi
 كژدم – käždom – içyan
 كشاوری – käşawärzi – oba hojalygy
 كشف – käşf – açyş
 كف – käf – kepek, aýa, pol
 كف دست – käf-e däst – eliň aýasy
 كلم – käläm – kelem

کلمه – käläme – söz
کمر – kämär – bil
کمی – kämi – biraz
کوچ – kuç – göçme
کود – kud – dökün
کوشا – kuşa – yhlasly
کویر – käwir – çöl
کی – ki – kim
کیف – kif – sumka

گاؤ – gaw – sygyr
گچ – gäç – hek
گردو – gerdu – tegelek
گرم – gärm – ýylyk
گل – gol – gül
گلو – gälu – bogaz
گنج – gänj – baýlyk
گوشواره – guşware – gulak halka
گوینده – guýände – sözleýji,
gürleýän

لال – lal – lal
لانه – lane – höwürtege
لباس – lebas – geým
لچک – läçäk – ýaglyk
لذت – lezzät – lezzet
لعاب – loab – syrça
لگن – lägän – legen
لیوان – liwan – bulgur, bada

مادر – madär – eje
مار – mar – ýylan
مال – mal – 1) mal, 2) mülk,
3) emläk
ماه – mah – aý
مبلغ – mäbläg – jem
مثقال – mesgal – mysгал
(agyrylyk ölç., ≈ 4,64 gr)
مثل – mesl – ýaly, meñzeş
مثالث – mosälläs – üçburçluk
مچ دست – moç-e däst – eliň goşary,
goşar, bilek
محببت – mohäbbät – söýgi

کلیه – kolýe – ähli
کمک – komäk – kömek
کنار – kenar – gapdal
کوچک – kuçäk – kiçijik
کودک – kudäk – çaga
کوه – kuh – dag
کی – key – haçan
کیست – kist – kimdir
کیلو – kilu – kile

گ

گاز – gaz – gaz
گاہواره – gahware – sallançak
گرد – gerd – tozan
گرگ – gorg – möjek
گرما – gärma – ýylylyk
گلزار – golzar – gülzar
گم شدن – güm şoden
گوش – guş – gulak
گوشه – guşe – burç
گاز – gaz – gaz

ل

لاله – lale – läle
لب – läb – dodak
لبخند – läbhänd – ýylgyryş
لحاف – lehaf – ýorgan
لذیذ – läziz – lezzetli
لفظ – läfz – söz
لیلی – leyli – gijeki

م

مادر بزرگ – madärbozorg – ene
ماسست – mast – gatyk
مانند – manänd – ýaly, meñzeş
ماهی – mahi – balyk
متشکرم – motäşäkkeräm – minnetdar
مثل – mäsal – mysal, nusga
مثلاً – mäsalän – mysal üçin
مثنوی – mäsnäwi – mesnewi
محاوره – mohawere – gepleşik,
gürrüň
محبوب – mähub – söygüli,
söyülýän, eziz

محتاج – mohtaj – mätäçlik çekýän,
 garyp
 محفل – mähfel – gurnak, jemgyýet,
 topar, tegelek
 محل – mähäl(l) – ýer, ýerleşdirme
 مخصوص – mähsus – aýratyn,
 özboluşly
 مدد – mädäd – kömek,
 ýardam, hemaýat
 مذاكره – mozakere – gepleşik
 مربوط – märbut – degişli, bagly
 مرد – märd – erkek, erkek adam
 مرض – märež – kesel, dert
 مركز – märkäz – merkez
 مريض – märiz – syrkaw, keselli,
 nähoş
 مژده – možde – hoş habar, şatlyk;
 2) Možde (aýal ady)
 مست – mäst – mes, serhoş
 مسلط – mosällät – agalyk ediji,
 hökümdarlyk edýän
 مشغول – mäşgul – işli, meşgul
 مشك – moşk – müşk
 مصر – mesr – uly şäher, Müsür
 مصلحت – mäslähät – maslahat,
 geňeş
 مطرب – motreb – sazanda; bagşy
 مظلوم – mäzlum – zulum edilen
 معاش – mäaş – ýaşayyş serişdeleri;
 2) durmuş
 معالجه – bejergi, sagaltma
 معاينه – moaýene – barlag,
 gözegçilik
 معدن – mä’dän – magdan ýatagy,
 kän
 معلم – moällem – mugallym
 معمار – mä’mar – binagär
 معنى – mä’ni – many
 مغرب – mägreb – günbatar

محصول – mähsul – önüm, hasyl
 محكم – mohkäm – berk, pugta,
 mäkäm
 محيط – mohit – daşky gurşaw, ýag-
 daý, şert, gurşaw, atmosfera
 مداد – medad – galam
 مذاق – mäzag – tagam
 مرغابی – morg(e)abi – ördek
 مراد – morad – isleg, maksat
 مربی – moräbbi – terbiýeçi, halypa,
 ýolbaşçy
 مردم – märdom – halk, millet,
 adamlar
 مرغ – morg – towuk
 مركب – moräkkäb – düzmeli, goşma
 مریخ – merrih – astr. Mars (planeta)
 مریم – Märyäm – Merýem
 مژه – može – kirpik
 مستقل – mostägel (l) – özbaşdak,
 garaşsyz
 مسواک – meswak – diş çotga
 مشك – mäşk – ýüň, sütük, meşik,
 ýanlyk
 مشکل – moşkel – kyn, agyr
 مصر – moser (r) – tutanýerli,
 çydamly
 مضبوط – mäzbut – 1) konfiskasiýa
 edilen, 2) ýazylan
 مطلب – mätläb – 1) tema,
 2) maksat, niýet
 معارف – mäaref – bilim, magaryf
 معاف – moaf – azat edilen,
 boşadylan
 معاون – moawen – orunbasar
 معتبر – mo’täbär – ynamdar, güýji
 bar
 معروف – mä’ruf – meşhur, belli
 مغناطيس – megnatis – magnit

مقدار – meğdar – mukdar, möçber
 مقياس – meğyas – masştab, ölçeg
 مكتوب – mäktüb – mekdep
 مگر – mäğär – eýsem
 ملافه – mälafe – prostyn
 ملك – mäläk – perişde
 ملك – melk – ýer eýeçilik
 ممنون – mämnun – minnetdar
 منات – mänat – manat
 منظره – mänzäre – görmüş, peýzaž
 منع – män’ – gadagan, gadagan
 etme
 مؤثر – moässer – degerli, täsirli
 مور – mur – garynja
 مؤسسه – moässese – kärhana
 مؤلف – moälläf – düzülen, ýazylan
 مهر – mehr – mähir
 می – meý – çakyр, şerap
 میخ – mih – çüý
 میز – miz – stol
 میل – mil – sim, zond
 میهن – mihän – Watan
 میل – meýl – isleg
 میل – mil – milýa (uzynlyk ýol ölç.)
 ميراث – miras – miras

نايينا – nabina – kör
 ناخن – nahon – dyrnak
 ناظم – nazem – ýolbaşçylyk ediji
 نام – nam – at (adam at)
 ناموس – namus – namys, wyždan
 نبات – näbat – ösümlük
 نجار – näjjar – agaç ussasy
 نذر – näzr – wada, kasam
 نشان – neşan – nyşan, bellik,
 alamat
 نعل – nä’l – nal
 نعمت – ne’mät – nygmat,
 naz-nygmat, eşret

معلوم – mä’lum – mälim, düşnükli,
 aýdyň
 معمولاً – mä’mulän – adatça, düzgün
 boýunça
 مغازه – mägaze – dükan
 مغز – mägz – beýni
 مقاله – mägale – makala
 مقصد – mogäddäs – mukaddes
 مكان – mäkan – ýer, mekan
 مكتوب – mäktub – 1) hat, 2) ýazylan
 ملا – molla – molla
 ملاقه – mälage – susak
 ملك – mälek – häkim, hökümdar
 ممنوع – mämnü’ – gadagan,
 gadagan edilen
 من – män – men
 منظر – mänzär – görmüş, keşp, sypat
 منظور – mänzur – niýet, maksat
 منقار – mengar – çüňk (guşuňky)
 مؤدب – moäddäb – terbiýeli, edepli
 موی – muý – saç
 مهربان – mehreban – mähirli,
 mähriban
 مهم – mohem(m) – möhüm, wajyp
 میان – miýan – ara, orta

ن

ناپسند – napäsänd – gelşiksiz
 ناظر – nazer – synçy, gözegçi
 ناگهان – nagähan – birden,
 duýdansyz
 نامدار – namdar – ady belli, meşhur
 نان – nan – çörek
 نثر – näsr – kyssa
 نخ – näh – sapak
 نرخ – nerh – nyrh, baha
 نظامی – nezami – harby
 نعلبکی – nä’lbäki – tabajyk (kiçijik
 tabak)
 نغمه – nägme – mukam, owaz, saz
 نفر – näfär – adam

نفت – näft – nebit
نفع – näf’ – peýda, haýyr, bähbid
نقش – nägş – 1) surat, nagyş,
2) orun, rol
نمره – nomre – nomer, belgi
نوروز – nowruz – nowruz
نه – noh – dokuz
نی – neý – 1) gamyş,
2) tüýdük

وارث – wares – mirasdüşer
واصل – wasel – ýetiji, gazanyjy
واقع – wage’ – ýerleşen,
ýerleşdirilen
ورق – wäräg – list, kagyz
وسیع – wäsi – giň
واعظ – waez – wagyž ediji,
nesihatçy

هاون – hawän – soky, sokujyk
هزار – hezar – müň
هضم – häzm – iýmit siňme,
iýmit siňdiriş
هفته – häfte – hepde
هلال – helal – ýarym aý
همچنان – hämçenan – edil şeýle,
edil şunuň ýaly
همسایه – hämsaýe – goňşy
همیشه – hämişe – hemişe
هوا – häwa – howa
هویج – häwij – käşir

یاد – ýad – ýat, huş
یخ – ýäh – buz
یک – ýek – bir

نقاش – näggaş – suratçy
نم – näm – yzgar, çyg
نو – now – täze
نوع – now’ – görnüş
نهار – nahar, günortan nahary
نیت – niýýät – niýet
نیش – niş – iňne, neşder
نیست – nist – ýok
نیم – nim – ýarym

و

واژه – waže – söz
ورزش – wärzeş – sport
وسط – wäsät – orta, ara
وصلت – wäslät – birikme, birleşme
وفا – wäfa – wepalylyk
وقت – wägt – wagt
وطن – Wätän – Watan

ه

هر – här – her
هزینه – häzine – çykdaýy, harajat
هفت – häft – ýedi
هلاک – hälak – heläkçilik, ölüm
هم – häm – hem
همراه – hämrah – ýoldaş, hemra
همکلاس – hämkelas – synpdaş
هندی – hendi – hindi
هواپیما – häwapeýma – uçar
هوش – huş – aň, huş
هوس – häwäs – höwes, yhlas

ی

یعنی – ýä’ni – ýagny
یکسان – ýeksan – birmeňzeş, deň
یار – ýar – dost

Peýdalanylan edebiýatlar

1. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Garaşsyzlyga guwanmak, Watany, halky söýmek bagtdyr. Aşgabat, 2007.
2. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Döwlet adam üçindir. Aşgabat, 2008.
3. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Älem içre at gezer. Aşgabat, 2011.
4. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Döwlet guşy. Aşgabat, 2013.
5. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Bilim – bagtyýarlyk, ruhbelentlik, rowaçlyk. Aşgabat, 2014.
6. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Gadamy batly bedew. Aşgabat, 2016.
7. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Mertler Watany beýgeldýär. Aşgabat, 2017.
8. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Sport dostluga, saglyga we gозellige tarap ýoldur. Aşgabat, 2017.
9. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Türkmenistan – Beýik Ýüpek ýolunyň ýüregi. Aşgabat, 2018.
10. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Enä tagzym – mukaddeslige tagzym. Aşgabat, 2018.
11. Jürdekow T. Ata arzuwyny amala aşyrýan Agtyk. Aşgabat, 2010.
12. Häzirki zaman türkmen dili. Morfologiýa. Aşgabat, 2015.
13. Häzirki zaman türkmen dili. Sintaksis. Aşgabat, 2002.
14. Türkmençe-rusça sözlük. M., 1968.
15. Uly rusça-türkmençe sözlük. M., 1986.
16. Türkmen diliniň düşündirişli sözlügi. Aşgabat, 2016.
17. Gapbarow O. Pars dili. Aşgabat, 2010.
18. Myradow O. Parsça-türkmençe sözlük. Aşgabat. 2014.
19. Halilow L. Fors tili. Daşkent, 1992.
20. Грамматика туркменского языка. Фонетика и морфология. Ашхабад, 1970.
21. Овчинникова И.К., Маммед-задэ А.К. Учебник персидского языка. М., 1966.
22. Рубинчик Ю.А. Персидско-русский словарь. 2 тома. М., 1983.
23. Восканян Г.А. Русско-персидский словарь. М., 2005.
24. Бонк Н.А., Лукьянова Н.А., Памухина Л.Г. Учебник английского языка. 2 части. М., 2000.
25. Гуламхусейнзадэ Г. Ирановедение. Культурный центр ИРИ в Ашхабаде. 2003.

26. احمد صفر مقدم. زبان فارسی. جلد چهارم. تهران، ۱۳۹۰.
27. ۱۳۹۰، نارەت. موس دلج. ىسراف نابز. مقدم رافص دمحا.
28. ۱۳۷۵، نارەت. ىسراف نابز روتسد. بت عىرش داوج دمحم.
29. ۱۳۷۳، نارەت. ىسراف نابز روتسد. ىرلناخ لتان زىورپ.
30. ۱۳۷۸، نارەت. ىسراف نابز خىرات. ىرقاب ىرهم.
31. ۱۳۶۸، نارەت. دلج جنپ. ىسراف نابز شزوم. درمٹ هللادى.

MAZMUNY

Sözbaşy	7
Giriş.....	9

I BÖLÜM

1-nji sapak. Çekimli sesler.....	13
2-nji sapak. Çekimsiz sesler.....	15
3-nji sapak. Çekimsiz sesleriň häsiýetlendirilişi.....	16

II BÖLÜM

4-nji sapak. Pars diliniň elipbiýi	20
5-nji sapak. ا – älef we ب – be harplary	22
6-njy sapak. Gysga çekimlileriň aňladylyşy	24
7-nji sapak. ر – re, ت – te, د – dal, ز – ze harplary	25
8-nji sapak. ن – nun we م – mim harplary	27
9-njy sapak. س – sin we پ – pe harplary	29
10-njy sapak. ش – şin we ل – lam harplary	30
11-nji sapak. ج – jim we و – waw harplary	32
12-nji sapak. ك – käf we گ – gaf harplary	34
13-nji sapak. ی – ýa we ف – fe harplary	36
14-nji sapak. ق – gaf we ه – ha harplary.....	38
15-nji sapak. خ – he we ذ – zal harplary	41
16-njy sapak. چ – çe we ژ – že harplary.....	43
17-nji sapak. ح – he we ص – sad harplary	45
18-nji sapak. ط – ta we غ – geýn harplary.....	48
19-njy sapak. ض – zad we ث – se harplary.....	51
20-nji sapak. ظ – za harpy	53
21–22-nji sapaklar. ع – eýn harpy.....	54
23-nji sapak. Goşmaça ýazuw belgileri. ّ – täşdid belgisi	59

24-nji sapak. Şemsi we kamary harplary (حروف شمسی و قمری – Horuf-e şämsi wä gämäri)	61
--	----

III BÖLÜM

25-nji sapak. Äst habarlyk goşulmasy (فعل ربطی است – Feel-e räbti-ýe äst)	64
26-njy sapak.....	68
27-nji sapak. Görkezme çalyşmalary (ضمایر اشاره) – Zämaýer-e eşare)	69
28-nji sapak. Sorag sözlemi	71
29-njy sapak. Sorag çalyşmalarynyň many taýdan bölünişleri.....	74
30-njy sapak. At çalyşmalary (ضمایر شخصی – zämaýer-e şahsi ýa-da شخصی های جانشین – janeşinha-ýe şahsi)	76
31-nji sapak. Habarlyk kategoriýasy.....	78
32-nji sapak. Sanlar (اعداد – Ä`dad) Mukdar sanlar (اعداد مقدری – Ä`dade-e megdari)	83
33-nji sapak. Tertip sanlar (اعداد ترتیبی – Ä`dad-e tärtibi)	87
34-nji sapak. Ezafet (اضافه – ezafe ýa-da اضافت – ezafet)	89
35-nji sapak. Ezafetiň gurluşy (ترکیب اضافه – Tärkib-e ezafet)	93
36-njy sapak. Ezafet zynjyry (زنجیر اضافه – Zänjir-e ezafe).....	94
37-nji sapak. Ezafet birleşmelerinde (و – wä baglaýjysynyň ulanylyşy).....	97
38-nji sapak. «Bar» manysynda ulanylýan داشتن – daştän işliginiň ulanylyşy barada gysgaça maglumat.....	99
39-njy sapak. Birikdirme ýoly bilen emele gelen söz düzümleri (ترکیب مجانب – Tärkib-e mojaneb).....	102
40-njy sapak. Değişlilik ýa-da eýeligiň aňladylyşy.....	105
41-nji sapak. Atlar (اسامی – Äsami)	107
42-nji sapak. Atlaryň düşümlerde üýtgeýşi.....	109
43-nji sapak. Değişlilik çalyşmalary (ضمایر ملکی پیوسته – Zämaýer-e melki-ýe peýwäste)	112
44-nji sapak. Değişlilik goşulmalarynyň ýazuw düzgüni	113
45-nji sapak. İşligiň nämälim şekili (مصدر – mäsdär).....	117
46-njy sapak. İşlikleriň görnüşleri (انواع افعال – Änwa-e äf`al)	119
47-nji sapak. Goşma işlikler (افعال مرکب – Äf`al-e moräkkäb).....	121
48-nji sapak. Kesilen ýa-da gysga mäsdär (مصدر مرخم – mäsdär-e morähäm)	125

49-njy sapak. Işlik kökünü almagyň kadalary (قواعد ساختن ریشه فعل – Gäwa’äd-e sahtän-e rişe-ýe fe’l)	126
50-nji sapak. Çäkli işlikler (افعال قیاسی – Ef’al-e giýasi).....	131
51-nji sapak. Nädogry işlikler (افعال سماعی – Ef’al-e sämai).....	133
52-nji sapak. Işligiň häzirki-geljek zamany (مضارع اخباری – Mozare-e ähbari).....	135
53-nji sapak. Ýasama we goşma işliklerden häzirki-geljek zaman işliginiň ýasalyşy.....	138
54-nji sapak. Işligiň buýruk şekili (وجه امری – Wäjh-e ämri).....	139
55-nji sapak. Işligiň buýruk şekiliniň okalyşy we ýazuw kadalary ...	140
56-njy sapak. Ýasama we goşma işliklerden buýruk işlikleriniň ýasalyşy	143
57-nji sapak. داشتن (-ly bolmak) we بودن (bolmak) işlikleriniň buýruk şekilleri	144
58-nji sapak. Sagat	148
59-njy sapak. Hepdäniň günleri we aý atlary.....	149
60-njy sapak. Öten zaman düýp işligi (اساس فعل – esas-e fe’l).....	150
61-nji sapak. Näbelli birlik aňladýan ی – i goşulmasy (پیای وحدت – ýa-ýe wähdät ýa-da یای نکره – ýa-ýe näkäre).....	156
62-nji sapak. Näbelli birlik aňladýan ی – i goşulmasynyň ýazuw düzgüni.....	158
63-nji sapak. Nämälim çalyşmalary (میهمات – mobhämät).....	161
64-nji sapak. Gaýdym çalyşmalary (ضمایر مشترک – Zämaýer-e moştäräk)	166
65-nji sapak. «پیش – piş, پهلو – pählu, نزد – näzd» sözöňüleri	170
66-njy sapak. مال – mal-e we از آن – äz an-e sözleri bilen degişliligiň aňladylyşy.....	174
67-nji sapak. Atlaryň san goşulmasy (اسامی جمع – Esami-ýe jäm’).....	176
68-nji sapak. Arap köplük san goşulmalary	180
69-njy sapak. Döwük köplük san (جمع مکسر یا شکسته – Jäm’ e mokässär ýa şekäste).....	181
70-nji sapak. Işligiň dowamly öten zamany (ماضی استمراری – Mazi-ýe estemrari)	182
71-nji sapak. Dowamly öten zaman işliginiň ýokluk galyby.....	185
72-nji sapak. Dowamly öten zaman işliginiň sorag şekiliniň ýasalyşy	188

73-nji sapak. Söžöñüler (dowamy) (حروف اضافہ – Horuf-e ezafe)	190
74-nji sapak. «Halamak» we «halamazlyk» işlikleriniň pars dilinde aňladylyşy	194
75-nji sapak. Öten zaman ortak işligi (سفت مفعولى – Sefät-e mäf’uli)	198
76-njy sapak. İşligiň öten-häzirki zaman şekili (ماضى نقلی – Mazi-ýe nägli).....	200
77-nji sapak. Öten-häzirki zaman işliginiň ýokluk galybynyň ýazuw düzgüni.....	202
78-nji sapak. Kömekçi sözler (حروف اضافہ – Horuf-e ezafe)	205
79-njy sapak. Gepleşik (گفتگو – Goftegu).....	206
80-nji sapak. Hal işlikler we ortak işlikler (وجه وصفی – Wäjh-e wäsi)	208
81-nji sapak. «Yssylamak» we «üşemek» işlikleriniň pars dilinde aňladylyşy	210
82-nji sapak. Gepleşik (گفتگو – Goftegu)	212
83-nji sapak. İşligiň daş öten zamany (ماضى بعيد – Mazi-ýe ba’id)	214
84-nji sapak. İşligiň daş öten zamanynyň ýokluk galyby	216
85-nji sapak. Sypat we onuň derejeleri (سفت و درجات سفت – Sefät wä dārājat-e sefät)	218
86-njy sapak. Aorist (مضارع التزامی – Mozare-e eltezami)	220
87-nji sapak. Ýasama we goşma işliklerden aoristiň ýasalyşy	223
88-nji sapak. Geljek zaman işligi (مستقبل – Mostägbäl)	225
89-njy sapak. Ýasama we goşma işliklerden geljek zaman işliginiň ýasalyşy	227
Sözlük	239
Peýdalanylan edebiýatlar	251

Ata Saryýew, Maral Batyrowa

PARS DILI

Ýokary okuw mekdepleri üçin okuw kitaby

Redaktor	<i>G. Joraýewa</i>
Surat redaktory	<i>O. Çerkezowa</i>
Teh. redaktor	<i>O. Nurýagdyýewa</i>
Kompýuter bezegi	<i>G. Orazowa</i>
Neşir üçin jogapkär	<i>J. Gökleňow</i>

Çap etmäge rugsat edildi 29.08.2019. Ölçeği 60x90 $\frac{1}{16}$.
Şertli çap listi 16,0. Şertli-reňkli ottiski 34,38.
Hasap-neşir listi 20,06. Çap listi 16,0. Sany 500. Sargyt № 3473.

Türkmen döwlet neşirýat gullugy.
744000, Aşgabat, Garaşsyzlyk şaýoly, 100.

Türkmen döwlet neşirýat gullugynyň Metbugat merkezi.
744015, Aşgabat, 2127-nji (G. Gulyýew) köçe, 51/1.

Nurlyýew Guwançmyrat

*Pars diliniň grammatiki adalgalarynyň
türkmençe – parsça gysgaça sözlügi*

Elipbiý	الفبا
Iki görnüşli (<i>birleşmeyän</i>) harplar	حروف منفصله
Dörtgörnüşli (<i>birleşýän</i>) harplar	حروف متصله
Ses	واج یا صدا
<i>Çekimli sesler</i>	واکه یا مصوت
Uzyn çekimliler	واکه های بلند
Gysga çekimliler	واکه های کوتاه
Dodaklanýan çekimliler	واکه های گرد
Dodaklanmaýan çekimliler	واکه های غیر گرد
Alynky hatar çekimliler	واکه های پیشین
Ortaky hatar çekimliler	واکه های میانی
Yzky hatar çekimliler	واکه های پسین
Aşaky galyş çekimliler	واکه های افتاده
Ýokarky galyş çekimliler	واکه های افراشته
Diftong	واکه های مرکب
<i>Çekimsiz sesler</i>	همخوان یا صامت
Açyk çekimsizler	صامت های واکدار
Dymyk çekimsizler	صامت های بی واک
Zarply çekimsizler	صامت های انفجاری
Süýkeş çekimsizler	صامت های سایشی
Titreýji çekimsizler	صامت های لرزان
Diş çekimsizler	صامت های دندانی
Burun çekimsizler	صامت های خیشومی
Goşa dodak çekimsizler	صامت های دو لبی
Diş-dodak çekimsizler	صامت های لبی-دندانی
Dilujy çekimsizler	صامت های لثوی
Dilardy çekimsizler	صامت های نرمکامی
Dilortasy çekimsizler	صامت های لثوی-کامی
Bogaz çekimsizler	صامت های چاکنایی
Bogun	هجا
Basym	تکیه
Äheň	آهنگ
Arap setirüsti belgiler	حرکات عربی
Morfema	تکواژ
Pauza	درنگ
Atlar	اسم ها
Sada atlar	اسم ساده
Goşma atlar	اسم مرکب
Asyl atlar	اسم جامد

Ýasama atlar	اسم مشتق
Has atlar	اسم خاص
Jyns atlar	اسم عام یا جنس
Anyk atlar	اسم ذات
Düşünje (<i>abstrakt</i>) atlar	اسم معنی
Mälim atlar	اسم معرفه یا اسم شناس
Nämälim atlar	اسم نکره یا اسم ناشناس
Ses bildirýän atlar	اسم صوت یا آوا
Kiçiligi bildirýän atlar	اسم مصغر
Iş atlary	اسم مصدر
Kökdeş sözler	کلمه های همخانواده
Alynma sözler	کلمه های مأخوذ
Amonim	متشابه یا هم آوا
Antonim	متضاد یا هم مخالف
Sinonim	مترادف یا هم معنی
<i>Atlaryň san kategoriýasy</i>	اسم از جهت شماره
Birlik	مفرد
Köplük	جمع
Köplügi görkezýän atlar	اسم جمع
Pars diliniň köplük san goşulmalary	جمع های فارسی
Arap dilinden geçen köplük san goşulmalary	جمع های عربی در زبان فارسی
Döwür köplük san	جمع شکسته (مکسر)
<i>Düşüm kategoriýasyny görkezýän goşulmalar</i>	حروف به، را، در، از از جهت حالت
Numeratiwler	واحدات شمارشی
Ezafet	اضافه
Ezafetiň ýazuw düzgüni	قواعد نوشتاری اضافه
Ezafet zynjyry	سلسله یا زنجیر اضافه
<i>Ezafetiň görnüşleri</i>	اقسام اضافه
Eýeli ezafet	اضافه ملکی
Niýetlenen ezafet	اضافه تخصیصی
Düşündiriji ezafet	اضافه توضیحی
Meňzetme ezafet	اضافه تشبیهی
Önümni görkezýän ezafet	اضافه بیانی یا جنسی
Kinaýaly ezafet	اضافه استعاری
Ýakynlaşygy aňladýan ezafet	اضافه اقترانی
Perzentligi aňladýan ezafet	اضافه بنوت یا فرزندی
Sypatlar	صفت ها

Hil sypatlar	صفت بیانی
<i>Hil sypatlaryň gurluşy taýdan toparlary</i>	اقسام صفت بیانی از نظر ساختمان
Sada sypatlar	صفت ساده
Goşma sypatlar	صفت مرکب
Ýasama sypatlar	صفت مشتق
Düzümlü sypatlar	صفت مشتق مرکب
<i>Otnositel sypatlar</i>	صفت فاعلی
Asyl sypatlar	صفت جامد
Ýasama sypatlar	صفت مشتق
<i>Sypatlaryň gurluşy taýdan toparlary</i>	اقسام صفت از نظر ساختمان
Sada sypatlar	صفت ساده
Goşma sypatlar	صفت مرکب
Düzümlü sypatlar	گروه وصفی
Değişlilik sypatlar	صفت نسبی
Görkezme sypatlar	صفت اشاره
Sorag sypatlar	صفت پرسشی
Geňligi görkezýän sypatlar	صفت تعجبی
Nämälim sypatlar	صفت مبهم
<i>Sypat derejeleri</i>	درجات صفت
Sypatyň düýp derejesi	صفت ساده یا مطلق
Sypatyň deňşdirme derejesi	صفت تفضیلی (برتر)
Sypatyň artyklyk derejesi	صفت عالی (برترین)
Sanlar	اعداد صفت شمارشی یا
Mukdar sanlar	عدد اصلی یا مقداری
Tertip sanlar	عدد ترتیبی
Bölek (Drop) sanlar	عدد کسری
Topar sanlar	عدد توزیعی
Bitin sanlar	عدد صحیح
Jübüt sanlar	عدد زوج یا جفت
Täk sanlar	عدد فرد
Köp belgili sanlar	عدد چند رقمی
Onluk drop sanlar	عدد اعشاری
Sanawjy	مخرج کسری
Maýdalawjy	صورت کسری
<i>Esasy matematiki amallar</i>	عملهای اصلی حساب
Goşmak (+)	به علاوه
Aýyrmak (-)	منهای
Köpeltmek (*)	ضرب در
Bölmek (÷)	تقسیم بر

Deňdir (=)	تساوی
Göterim (%)	درصد
Bölüji (/)	ممیز
Çalyşmalar	ضمایر
<i>At çalyşmalar</i>	ضمیر شخصی
(Birleşýän) at çalyşmalar	ضمیر شخصی (متصل یا پیوسته)
(Birleşmeyän) at çalyşmalar	ضمیر شخصی (منفصل یا جدا)
Görkezme çalyşmalar	ضمیر اشاره
Sorag çalyşmalar	ضمیر پرسشی
Nämälim çalyşmalar	ضمیر مبهم
Gaýdym çalyşmalar	ضمیر مشترک
Geňligi görkezýän çalyşmalar	ضمیر تعجبی
Işlikler	افعال
Asyl işlikler	فعل اصلی
Ýasama işlikler	فعل جعلی
Kömekçi işlikler	فعل کمکی
<i>Işlikleriň gurluşy taýdan toparlary</i>	اقسام فعل از نظر ساختمان
Sada işlikler	فعل های ساده
Goşma işlikler	فعل های مرکب
Ýasama işlikler	فعل های مشتق یا پیشوندی
Düzümlü işlikler	عبارت های فعلی
Çylşyrymly işlikler	فعل های پیشوندی مرکب
Bir degişli şahs-san goşulmaly işlikler	فعل های ناگذر یک شخصه
Göçme manyly işlikler	عبارت های کنایی
<i>Işlikleriň many taýdan toparlary</i>	اقسام فعل از جهت معنی
<i>Has işlikler</i>	فعل تام یا کامل یا خاص
Dogry işlikler	مصدر باقاعده
Nädogry işlikler	مصدر بی قاعده
<i>Kem işlikler</i>	فعل اسنادی یا ناقص یا ربطی
Täsirini geçirýän işlikler	مصدر متعدی یا گذارا
Täsirini geçirmeýän işlikler	مصدر لازم یا ناگذر
Degişli şahs-san goşulmasyz işlikler	فعل های غیر شخصه
<i>Işlik zamanlary</i>	زمان های فعل
Umumy häzirki zaman	مضارع یا حال اخباری
Häzirki öten zaman	
Anyk häzirki zaman	مضارع یا حال ملموس یا مستمر یا جاری یا ناتمام یا ناقص
Häzirki zamanyň eltezami şekili	حال یا مضارع التزامی
Ýönekeý häzirki zaman	حال ساده یا مضارع مطلق

Mälim öten zaman	ماضى مطلق يا گذشته ساده
Mälim dowamly öten zaman	ماضى يا گذشته استمرارى
Öňki öten zaman	ماضى بعيد يا گذشته دور
Subýektiw öten zaman	ماضى يا گذشته نقلى
Çaklama öten zaman	
Öten zamanyň eltezami şekili	ماضى يا گذشته التزامى
Anyk öten zaman	ماضى يا گذشته ملموس، مستمر، جارى، ناقص، ناقص
Has öňki öten zaman	ماضى ابعدي يا گذشته دورتر
Nämälim dowamly öten zaman	ماضى نقلى مستمر
Mälim geljek zaman	مستقبل يا آینده
Işligiň düýp derejesi	بن فعل
Işligiň ýükletme derejesi	فعل سببى
Işligiň gaýdym derejesi	فعل مجهول
<i>Işlik şekilleri</i>	وجوه فعل
Işligiň şert şekili	وجه شرط يا شرط ممکن
Işligiň şert-arzuw şekili	شرط غير ممکن
Işligiň buýruk şekili	وجه امر
Işligiň hökmanylyk şekili	وجه التزامى
Işligiň arzuw şekili	
Işligiň hyýallanma şekili	
Işligiň habarlyk şekili	وجه خبرى
Ortak işligiň öten zamany	صفت مفعولى
Ortak işligiň häzirki zamany	صفت لياقت
Değişli ýöňkeme goşulmalary	شناسه
Hallar	قيد
Asyl hallar	قيد مختص
Ýasama hallar	قيد مشترك
<i>Hallaryň gurluş taýdan toparlary</i>	اقسام قيد از جهت ساختار
Sada hallar	قيد ساده
Goşma hallar	قيد مرکب
Düzümlü hallar	گروه قيدى
<i>Hallaryň many taýdan toparlary</i>	اقسام قيد از جهت معنى
Orun ugur-tarap görkezýän hallar	قيد مكان
Wagt görkezýän hallar	قيد زمان
Ölçeg-mukdar görkezýän hallar	قيد مقدار يا كميت
Hal- ýagdaý görkezýän hallar	قيد حالت يا وصفى
Hil-ýagdaý görkezýän hallar	قيد چگونگى يا كيفيت
Arzuw-hyýal görkezýän hallar	قيد آرزو و تمنا

Sebäp-maksat görkezýän hallar	قيد علت
Gynanç görkezýän hallar	قيد تاسف
Geňligi görkezýän hallar	قيد تعجب
Sorag görkezýän hallary	قيد پرسش
Tassyk görkezýän hallar	قيد تصدیق و تاکید
Şek-şübhe görkezýän hallar	قيد شک و تردید
Meňzetme we deňeşdirme hallar	قيد تشبیه
Baglaýjylar	حروف ربط
Ýönekeý baglaýjylar	حروف ربط ساده
Goşma baglaýjylar	حروف ربط مرکب
Gaýtalanýan we tirkeş baglaýjylar	حروف ربط مزدوج
Sözsoňy kömekçiler	حروف اضافه
Ýönekeý sözsoňy kömekçiler	حروف اضافه ساده
Goşma sözsoňy kömekçiler	حروف اضافه مرکب
Ezafetli sözsoňy kömekçiler	حروف اضافه با کسره
Goşulmalar	وندها
Sözsoňy goşulmalar	پسوند
Sözöni goşulmalar	پیشوند
Sözara goşulmalar	میانوند
Ümlükler	شبه جمله یا صوت
<i>Ümlükleriň görnüşleri</i>	اقسام شبه جمله
Umyt, arzuw etmegi bildirýän ümlükler	شبه جمله امید و آرزو و دعا
Taryp etmegi bildirýän ümlükler	شبه جمله تحسین و تشویق
Gynanmagy bildirýän ümlükler	شبه جمله درد و تاسف
Geň galmagy bildirýän ümlükler	شبه جمله تعجب
Käyemegi bildirýän ümlükler	شبه جمله تنبیه و تحذیر
Buýrugy bildirýän ümlükler	شبه جمله امر
Başganyň pikirini makullamagy bildirýän ümlükler	شبه جمله جواب و تصدیق
Sylag sarpany bildirýän ümlükler	شبه جمله احترام و قبول
Düşündiriji ümlükler	شبه جمله تفسیر
Sözlem	جمله
<i>Sözlemiň many taýdan toparlary</i>	اقسام جمله از حیث مفهوم
Habar sözlemi	جمله خبری
Sorag sözlemi	جمله پرسشی
Ýüzlenme sözlemi	جمله عاطفی
Buýruk sözlemi	جمله امری
<i>Sözlemiň gurluşy taýdan toparlary</i>	اقسام جمله از لحاظ ساختار
Ýönekeý sözlem	جمله ساده

<i>Goşma sözlem</i>	جمله مرکب
Baş sözlem	جمله پایه یا هسته
Eýerjeňli sözlem	جمله پیرو یا وابسته
Dogry sözlem	جمله مستقیم یا جمله دستورمند
Nädogry sözlem	جمله غیر مستقیم یا جمله نادرستورمند
Doly sözlem	جمله کامل
Doly däl sözlem	جمله ناقص
Bir düzümlü sözlem	مسند
Giriş sözlem	جمله معترضه
Söz sözlemi	جمله لغتی
At sözlemi	جمله بی فعل
<i>Sözlem agzalary</i>	ارکان جمله
Gytak doldurgyç	متمم
Göni doldurgyç	مفعول
<i>Sözlemiň baş agzalary</i>	اصل ارکان جمله
Eýe	فاعل یا نهاد
Habar	فعل یا گذاره
<i>Erkin söz düzümi</i>	مضاف الیهی
Esasy söz	مضاف
Garaşly söz	مضاف الیه
<i>Durnukly söz düzümi</i>	مصطلحات
Gytak gep	نقل قول غیر مستقیم
Göni gep	نقل قول مستقیم
Dyngy belgiler	نشانه ها
Nokat (.)	نقطه
Otyr (,)	ویرگول
Iki nokat (:)	دو نقطه
Sorag (?)	علامت سوال
Ýüzlenme (!)	علامت تعجب
Goşa dyrnak (“ ”)	گیومه
Nokatly otyr (;)	نقطه ویرگول
Kese çyzyk (-)	خط فاصله
Ülňi ([])	قلک
Ýaý ()	پرانتز

Pars diliniň gepleşik kadalary
Çangliýew Güýçmyrat

قواعد گفتاری زبان فارسی
چنگلی اف گوچه مراد

G. Çangliýew

**PARS DILINIŇ GEPLEŞIK
KADALARY**

Aşgabat
«Ylym» neşirýaty
2021

UOK 811.222.1

Ç 17

Çangliýew G.

Ç 17

Pars diliniň gepleşik kadalary. – A.: Ylym. 2021, 64 sah.

«Pars diliniň gepleşik kadalary» atly gollanma türkmen dilinde bu ugurda ýazylan ilkinji kitap bolup, pars gepleşik diliniň kadalaryny, mysallaryny we türkmen dilindäki terjimelerini öz içine alýar. Kitap jemi 3 bölümden, birinji bölüm 30 sapakdan ybarat bolup, olarda janly gepleşik diliniň kadalary giňişleýin düşündirilýär. Ikinji bölüm «Pars diliniň janly gepleşiginde sözleýiş medeniýetiniň edep-kadalary» diýlip atlandyrylýar. Bu bölümde eýran halkynyň gepleşik diline mahsus bolan aýratynlyklar – myhmançylykda, toýda, ýasda we ş.m. ýerlerde birek-birege hormatyny, sylagyny, söýgüsini beýan etmek üçin ulanýan frazalary, sözlemleri tablisa görmüşinde görkezilip, gapdalynda olaryň transkripsiyasy, terjimesi we olara berilýän jogaplar getirildi. Üçünji bölüm «Pars diliniň janly gepleşiginde gutlag we arzuw sözleri» diýlip atlandyrylýar. Bu bölümde, adyndan hem belli bolşy ýaly, gutlag we arzuw sözleriniň sanawy, olaryň transkripsiyasy, terjimesi we jogaplary tablisa görmüşinde berildi. Bu kitap pars diliniň başlangyç döwürlerinden geçip, gepleşik dilinde erkin we dürs geplemeklige höwes bildirýänler üçin gollanma hökmünde hyzmat edip biler.

Redaktor: *filologiýa ylymlarynyň kandidaty Dawut Orazsähedow.*

TDKP № 243, 2021

KBK 81.2 (Pars)

© Çangliýew G., 2021
© “Ylym” neşirýaty, 2021

AWTORDAN

Dilleri öwrenmek, olary kämil özleşdirmek dünýä ynsanlarynyň kalplaryny doganlyk-dostlugyň muhabbet-mähribanlygy bilen röwşen nura çaýýan ajaýyp täsinlik diýmekdir. Çünki her bir halkyň medeni-ruhy, intellektual aň ösüşiniň derejesi aragatnaşyk serişdesi hökmünde ýaýbaňlanýan onuň sözleýiş diliniň üsti bilen kesgitlenilýär.

Pars dili dünýäde iň bir kämil, aýdylyş äheňi, heň-owaz öwüşgini, gurluşy taýyndan sazlaşykly ösen mylaýym dil hökmünde mertebelenipdir. Gündogarda pars dili owadan öwüşginliligi bilen poeziýanyň dili hökmünde tä soňky döwürlere çenli meşhur bolupdyr we türkmenler tarapyndan gurlan Gaznalylar, Seljuk, Horezm, Mogollar, Akgoýunly, Garagoýunly, Osmanly döwletleriniň hem edebi giňişliginde şygryýetiň altyn täjini geýen şygryýet pälwanlary öz eserlerini hut şu diliň tebigatyna sazlaşykly döredipdirler. Diliň we edebiýatyň ösüş taryhy kanunalaýyklygy hem-de türkmen we eýran halklarynyň medeni-ruhy ösüşleriniň özara ysnyşykly baglanyşygy jähtinden baha berlende, pars dilini, edebiýatyny öwrenmekligiň wajyplygy ýüze çykýar. Mundan başga-da şol döwürlerde şahsyýetiň intellektual aň kämilligini, ylym-sowatlylygyny alamatlandyran aýratynlyklaryň esaslarynyň biri pars dilini dürs we dogry bilmeçlik bilen şertlenipdir. Aklyly, döreden dürdäne eserleri bilen ynsan kalbyny heýjana salyp, türkmen milletiniň mertebe-adyny dünýäde şöhratlandyran kämil söz ussatlary, alym-aryflary, ulug-ulamalary pars diliniň şygryýete mahsus gözelliglerini, ylym-kada laýyk çuňluklaryny we giň gerimliligini düýpli özleşdiripdirler. Ylym-sowat öwrenmekligiň möhüm şerti hökmünde ussat halypalaryň şägirtlerine bilim bermek işinde

hem önden bar bolan şu tejribä eýerilipdir. Parslarda gadymy döwürden bäri “زبان فارسی شیرین است” “pars dili şirin (süýji) dilidir” diýen aýtgy ýörgünli bolupdyr we oňa ynsan gatnaşyklarynda hoşzybanlygy, mähribanlygy üpjün edýän zemin zynaty hökmünde garalypdyr. Ençe asyrlardan bäri ynsan kalbyny heýjana salýan şirin zybanly şygryýetiň diline öwürülen pars diline mahsus aýratynlyklary ylmy esasyda düýpli öwrenmeklik türkmen diliniň, edebiyatynyň taryhyny ylmy esasyda düýpli seljermekde möhüm ähmiýete eýedir. Şeýle-de munuň özi doganlyk-dostlukly hoşniýetli goňsuçylyk gatnaşyklaryny häzirki zaman dünýäsinde has-da işjeňleşdirýän türkmen we eýran halklarynyň arasyndaky medeni-ylmy gatnaşyklarynyň ösdürilmegine goşant bolar.

Her bir dil özüne mahsus tebigaty, ösüş aýratynlyklary, şeýle hem ulanylyş jähtinden iki topara bölünýär:

1. Edebi dil, umumy halk diliniň işlenen, timarlanan görnüşi: onuň grammatikasyna, söz ulanylyşyna we sözleriň aýdylyşyna belli bir kadalara eýermeklik mahsusdyr¹.

2. Adamlaryň arasynda aragatnaşyk serişdesi hökmünde erkin görnüşinde işjeň ulanylýan janly gepleşik dili.

Gepleşik dili şol dilde aragatnaşyk serişdesi hökmünde pikiri beýan etmekligiň janly, erkin we sada görnüşde işjeň ulanylýan sözleýiş gepleşigidir. Islendik diliň gepleşik dili kitap dilden tapawutlanýar. Islendik dilde bolşy ýaly, hindi-ýewropa dillerinde, şol sanda pars dilinde hem janly gepleşigiň sözleýiş medeniýetinde harplar, sesler dogry we dürs aýdylmalydyr, şeýle-de gepleşik dilinde erkin gepläp bilmek üçin adamyň dili, gulygy we gözi hemişe işjeň hereketde bolmalydyr.

¹ Türkmen diliniň düşündirişli sözlügi. Iki tomluk. I tom. A – Ž. – A.: Türkmen döwlet neşirýat gullugy, 2016.

Daşary ýurt dilleriniň dogry we dürs sözlemek medeniýetini özleşdirmek üçin:

1. Öwrenilýän dile degişli tekstlerdäki sözleriň okalyş äheňine, ulanylýan sözlere üns berip, ol sözleri ýatda saklamaly ýa-da bellige almaly.

2. Sözleýiş dilini kämilleşdirmek üçin zygiderli kinofilmlere, multfilmlere tomaşa etmeli, öwrenilýän dilde ýerine ýetirilýän aýdymlary diňlemeli, kinofilmlerdäki gepleşik diline mahsus bolan frazalary, dialoglary we aýdymlardaky sözleri bellige alyp, olary gündelik gaýtalap, zygider dili türgenleşdirmeli.

3. Diliň ýenjilmegi üçin daşary ýurt diline mahsus bolan eserleri: romanlary, hekaýalary, şgyrlary we ş.m. okamaly.

4. Islendik (gaýgyly, şatlykly, gaharly we ş.m.) halda daşary ýurt dilinde gürlümäge çalyşmaly.

5. Erkin geplemekde ýene-de esasy şertleriň biri, söz baýlygydyr, şol sebäpden gündelik türgenleşiklerde sözlükden peýdalanyp, täze sözleri ýat tutmaly.

Gepleşik diline gysga we düşünmesi aňsat bolmak ýaly häsiýetler mahsusdyr. Dil bilen aýdylýan islendik söz ony kagyz ýüzünde ýazyp ýetirmekden çalt we has erkin görnüşde ýerine ýetirilýär. Gepleşik dili adaty adamlaryň gündelik durmuşynda ulanylýan dili bolup, onda köpsanly aýratynlyklara we özboluşlylyklara duş gelmek bolýar. “Pars diliniň gepleşik kadalary” atly bu kitapda hem pars gepleşik diline mahsus bolan aýratynlyklar we özboluşlylyklar, gepleşik diliniň kadalary, mysallary we türkmen dilindäki terjimeleri berildi. Kitap jemi 3 bölümi öz içine alýar. Birinji bölüm 30 sapakdan ybarat bolup, olarda janly gepleşik diliniň kadalary giňişleýin düşündirilýär. Ikinji bölüm “Pars diliniň janly gepleşiginde sözleýiş medeniýetiniň edep-kadalary” diýlip atlandyrylýar. Bu bölümde eýran halkynyň gepleşik diline mahsus bolan aýratynlyklar

– myhmançylykda, toýda, ýasda we ş.m. ýerlerde birek-birege hormatyny, sylagyny, söýgüsini beýan etmek üçin ulanýan frazalary, sözlemleri tablisa görnüşinde görkezilip, gapdalyn-da olaryň transkripsiyasy, terjimesi we olara berilýän jogaplar getirildi. Üçünji bölüm “Pars diliniň janly gepleşiginde gutlag we arzuw sözleri” diýlip atlandyrylýar. Bu bölümde, adyndan hem belli bolşy ýaly, gutlag we arzuw sözleriniň sanawy, olaryň transkripsiyasy, terjimesi we jogaplary tablisa görnüşinde berildi. Bu kitap pars diliniň başlangyç döwürlerinden geçip, gepleşik dilinde erkin we dürs geplemeklige höwes bildirýänler üçin gollanma hökmünde hyzmat edip biler.

HARPLARYŇ AÝDYLYŞY:

“he – خ”

Diliň artky (yzky) tarapy ýokary galmak bilen bokurdakdan gelýän howanyň ýoluny daraldýar, netijede, gelýän howa basyş arkaly kiçi dilden geçip, sürtüliş (hyrkyldy sesini) emele getirýär. Fonetika ylmynda “he - خ” fonemasyna başgaça artky kentlewük çekimsizi diýlip aýdylýar. Türkmen dilinde “he – خ” harpynyň sesini berýän sözlere üns beriň: hyýar, hamyr, hurma, hyrkyldy, hysyrdy, haly, ahmyr we ş.m.

“ĥe – ح” we “he – ه”

Sözüň soňunda we dymyk çekimsizden öň gelende demiň sesi ýaly ýeňil eşidilýär, ýöne çekimliden öň ýa-da iki çekimliniň ortasynda gelende has-da ýitileşýär. Türkmen dilinde “he – ح” we “he – ه” harplarynyň sesini berýän sözlere üns beriň: höwürtege, heniz, hemra, hemişe, häli, hiç, hesel, hemaýat, mähri we ş.m.

“ġeýn – غ” we “ġaf – ق”

Bokurdagyň iki gapdaly (iki diwary) biri-birine ýakynlaşyp, çala sürtülmek arkaly bu sesleri emele getirýär. Türkmen dilinde “ġeýn – غ” we “ġaf – ق” harplaryň sesini berýän sözlere üns beriň: bagyr, gapyrga, gawun, gaýrat, bagban, bag, gatyk, gunça we ş.m.

“gaf – ك”

“gaf – ك” harpy dilorta (ýumşak) çekimsizi bolup, sözüň soňunda we “i, e, ä” çekimlilerden öň gelende ýumşak, ýöne artky “a, o, u” çekimlilerden öň gelende ýogyn aýdylýar. Türkmen dilinde “gaf – ك” harpynyň sesini berýän sözlere üns beriň: geçi, göni, getir, gül, göwün, gelin we ş.m.

“vav – و”

Ýokarky dişler aşaky dodagyň üstüne düşüp, “v – و” sesini emele getirýär. Mysallara üns beriň: витамин, велосипед, верёвка we ş.m.

BIRINJI BÖLÜM

1-nji sapak

“alef – ألف” harpynyň “u” sesine öwrülüşi

Gepleşik (köçe) dilinde (tähran dialektinde) bir sözüň içinde “alef – ألف” harpyndan soň “nun – ن” ýa-da “mim – م” harplary gelen ýagdaýynda “alef – ألف” harpy “u” sesine öwrülýär.

mysal: مهربان – [mehräban] – sözi gepleşik dilinde “mehräbun” diýlip aýdylýar. Gepleşik diliniň kadasyna laýyklykda bu sözüň içinde “alef – ألف” harpyndan soň “nun – ن” harpy geleni üçin “nun – ن” harpy “alef – ألف” harpyny “u” sesine öwürdi.

Sözleriň ählisinde içinde “alef – ألف” harpyndan soň ýokarda agzalyp geçilen iki harp gelende ony “u” sesine öwürüp aýtmak tähranlylaryň özleri tarapyndan dogry hasaplanmaýar, ylaýta-da, has atlarda (ýurtlaryň, şäherleriň, obalaryň atlarynda, adam atlarynda we ş.m.) “alef – ألف” harpyny “u” sesine öwürmesek dürs bolar. Ýöne muňa garamazdan (janly) gepleşik dili islendik adamyň öz pikirini erkin beýan etmek üçin saýlap alýan dilidir, şol sebäpden kadadan çykma ýagdaýlarda tähranlylaryň öz aralarynda “تهران” sözüne “Tehrun” ýa-da “Terun”, “اصفهان” sözüne “Esfahun”, “ایرانی” sözüne “iruni” diýlip aýdylmagyna hem duş gelip bolýar.

Goşmaça mysallar: (mysallaryň transkripsiyasy gepleşik formada berildi).

آسان – asun – aňsat, ýeňil

نان – nun – çörek

باران – barun – ýagys

خانه – hune – öý

لانه – lune – höwürgtge

تمام – tämum – tamamlanma, gutarma; hemmesi, ählisi, bary

آمدن – umädän – gelmek (işlik)

کلام – kälum – söz

بادام – badum – badam

شانه – şune – egin; darak

آنها – unha (ýa-da una) – olar

نشانندن – neşundän – oturtmak

ارزان – ärzun – arzan

باغبان – bağebun – bagban

پهلوان – pählevun – pälwan

پسرم، نانمان تمام شده است، برو نانوايي نان بگیر!

[pesäräm nunemun tämum şode __ boro nunvaýi nun begir]

Oglum, çöregimiz gutarypdyr, çörek dükanyna bar-da çörek

alyp gaýt!

اصلاً با تو نمی شود دو کلام جدی حرف زد.

[äşän ba to nemişe do kälum jeddi härf zäd]

Asla, seniň bilen iki agyz çynlakaý gürlleşip bolanok.

گنجشکها آن بالای درخت لانه کردند.

[gonjeşka un balaýe deräht lune kädän]

Serçeler agajyň hol ýokarsynda höwürtgä ýasadylar.

Bellik: Ýokardaky sözlemleriň transkripsiyasynda diňe birinji sapagyň kadasyna degişli mysallaryň aşagy çyzylman, gepleşik diliniň beýleki kadalaryna laýyk gelýän mysallar hem görkezilendir. Olar aşakdaky sapaklarda doly düşündiriler.

2-nji sapak

“ra – را” sözsoňy kömekçisiniň gepleşik dilinde üýtgeýşi

“ra – را” sözsoňy kömekçisi gepleşikde iň köp ulanylýan sözsoňy kömekçileriň biridir. Şonuň üçin gepleşikde onuň nähili görnüşlerde üýtgeýändigini bilmeli.

Değişli mysallara üns beriň!

ماشینت را کجا پارک کردی؟

[maşineto koja park kârdi]

Maşynyňy nirede goýduň?

کجا را نگاه می کنی؟

[koja ro niga mikoni]

Nirä seredýäň?

تو را خوب می شناسم.

[to ro hub mişnasäm]

Seni gowy tanaýan.

بهرام را ندیدی؟

[bâhramo nädidi]

Bahramy görmediňmi?

(Bahram – oglanyň ady)

آن را قبلاً کجا دیده بودم؟

[uno ğäblän koja dide budäm]

Ony öň nirede görüpdim?

من مادرم را خیلی دوست دارم.

[män madärämo héyli duss

daräm]

Men ejemi örän gowy görýän.

Mysallardan görnüşi ýaly, “ra – را” sözsoňy kömekçisi “o” we “ro” görnüşlerde üýtgeýär.

3-nji sapak

“ra – را” sözsoňy kömekçisinden soň “häm – هم”

baglaýjysy gelende olaryň goşulyp aýdylyşy

“ra – را” sözsoňy kömekçisinden soň “häm – هم” baglaýjysy gelende olary dürs we dogry şekilde goşup aýtmak zerurdyr.

Aşakdaky mysallara üns beriň!

تو را هم دیدم.

Bu sözlemi gepleşik dilinde birnäçe görnüşde aýdyp bolýar. Birinjisi, gepleşik diliniň kadalaryna görä şu ýagdaýda “ra – را” sözsoňy kömekçisiniň ikinji harpy, ýagny “alef – الف” harpy we “häm – هم” baglaýjysynyň birinji, ýagny “he – ه” harpy düşürilip, “re – ر” harpyna “ä” sesini goşmak arkaly, çalaja çekdirip aýtmak, *mys.:*

[to rääm didäm]

Seni hem gördüm.

Goşmaça mysallar:

حلقه را هم گم کردی. مادر بودن تو را هم می بینیم.
[madär budän-e to rääm mibinim] [hälğä rääm gom kârdi]
Seniñem eje bolşuñy göreris. Ýüzügem ýitirdiñ.

مهمان ها می خواهند عروس شما را هم ببینند.
[mehmuna mihan ärus-e şoma rääm bebinän _]
Myhmanlar siziñem gelniñizi görmek isleyärler.

Ikinjisi, “ra – را” sözsoňy kömekçisiniñ doly, “häm – هم” baglaýjysynyñ diñe birinji harpynyñ düşürilip, düşürilmän galan “mim – م” harpyny “ra – را” sözsoňy kömekçisiniñ öňünden gelyän sözün soňky harpyna goşup aýtmak, mys.:

ماشینت را هم بردند. فیلم را هم تماشا کردیم.
[filmäm tämaşa kârdim] [mäşinetäm bordän _]
Kinofilme hem tomaşa etdik. Maşynyñy hem äkitdiler.

Üçünjisi, 2-nji sapagyñ kadasyna görä diñe “ra – را” sözsoňy kömekçisini “ro – رو” görnüñde üýtgedip, yzyna “häm – هم” baglaýjysyny goşup aýtmak, mys.:

تو را هم دیدم.
[to ro häm didäm]
Seni hem gördüm.

Dördünjisi (seyrek duş gelyär), 2-nji sapagyñ kadasyna görä “ra – را” sözsoňy kömekçisini “o – و” görnüñde üýtgedip, yzyna “häm – هم” baglaýjysyny goşup aýtmak, mys.:

بابات را هم دیدم.
[babaṭ-o häm didäm]
Kakañy hem gördüm.
Elbetde, bu sözlem:

باباتم دیدم
[babaṭäm didäm] görnüñde köp duş gelyär.

4-nji sapak

“u – او” at çalyşmasynyň “an – آن” görkezme çalyşmasyna öwrülişi

Gepleşikde, köplenç ýagdaýda, “u – او” at çalyşmasynyň ýerine “an – آن” görkezme çalyşmasy ulanylýar.

Mysallaryň transkripsiýasyna üns beriň!

او را دوست دارم. او را قبلاً کجا دیده بودم؟

[un ġäblän koja dide budäm] [un duss daräm]

Ony öň nirede görüpdim? Ony gowy görýärim. Ony söýýärim.

او یکی از بهترین کارمندان کارخانه است.

[un ýeki ä'(b)behtärim karmändan-e karhünäs]

Ol kärhanaň iň bir gowy işgärleriniň biri.

Ýokardaky sözlemleriň transkripsiýasynda görkezilişi ýaly, “u – او” at çalyşmasy “an – آن” görkezme çalyşmasyna, şeýle hem 1-nji sapagyň kadasyna laýyklykda “an – آن” görkezme çalyşmasynyň “alef – الف” harpy “u” sesine öwrüldi.

5-nji sapak

“e, ه” – “he” harpyna gutarýan sözüň soňundaky “e” sesiniň gepleşikde “ä” sesine öwrülişi

Pars dilinde “ه, ه” – “he” harpyna ýa-da başgaça aýdanymyzda, “e” sesine gutarýan islendik sözüň yzyna “بودن” – işliginiň häzirkî zaman köki “است”, ýöňkeme goşulmasy ýa-da sözsoňy kömekçisi goşulanda sözüň ahyryndaky “e” sesi “ä” sesine öwrülýär.

اینجا خانه ام است. آن خانه را دیدی؟

[inja hunäme] [un hunä ro didi]

Bäri (meniň) öýüm. Ol öýi gördüňmi?

بچه است، نمی فهمد. بچه ات را دوست داری؟

[bäççäto duss dari]

[bäççäss nemifähme]

Çagaňy gowy görýäňmi?

Çaga-da, düşünenok.

Bellik: "ه، ە" – "he" harpyna gutarýan söziň yzyna goşulma goşulmadyk ýagdaýynda ýa-da yzyndan "و – waw" baglaýjysy gelende "e" sesi "ä" sesine öwrülmeyär.

6-njy sapak

"بودن" – "bolmak" işliginiň häzirki zaman köküniň ("است" – "dyr, dir") gepleşikde "e" sesine we hatda ýazuwda "ه، ە" harpyna öwürüşi

این کتاب خیلی جالب است

→ این کتاب خیلی جالبه

[in ketap heýli jaleb äst]

[in ketap heýli jalebe]

Bu kitap gaty gyzykly.

فرش تبریز خیلی مشهور است

→ فرش تبریز خیلی مشهوره

[färşe täbriz heýli mäşhur äst]

[färşe täbriz heýli mäşhure]

Töwriziň halysy örän meşhur. (Töwriz – şäheriň ady)

سالن غذاخوری دور است

→ سالن غذاخوری دوره

[salone gäzahori dur äst]

[salone gäzahori dure]

Naharhana uzakda.

7-nji sapak

"بودن – bolmak" işliginiň "äst – است" häzirki zaman kökündäki "alef – ألف" we "te – ت" harplarynyň düşürilip, "sin – س" harpynyň goşalandyrylyp, şeýle-de islendik sözde "st – ست" harplarynyň görkezilen tertipde gelen ýagdaýynda "te – ت" harpynyň düşürilip ýa-da çala eşitdirilip, "sin – س" harpynyň bolsa goşalandyrylyp aýdylyşy

Sapagymyzyň adyndan belli bolşy ýaly, gepleşik dilinde "بودن – bolmak" işliginiň "äst – است" häzirki zaman köküniň

başynda gelyän “alef – ألف” we ahyrynda gelyän “te – ت” harplary düşürilip, “sin – س” harpy goşalandyrylyp aýdylýar.

خانه شما کجاست؟

همین کافی است.

[hūneýe şoma kojass]

[hämin kafıss]

Siziň öýüňiz niredede?

Şu ýeterlik.

Şeýle-de islendik sözde “st – ست” harplarynyň görkezilen tertipde gelen ýagdaýynda “te – ت” harpyny düşürüp ýa-da çala eşitdirip, “sin – س” harpyny goşalandyryp hem aýtmak mümkin.

تو را دوست دارم.

من خسته شدم.

[toro duss daräm]

[män häs(s)(t)e şodäm]

Seni gowy görýärim. Seni söýýärim. Men ýadadym.

8-nji sapak

“hä – häm” baglaýjysynyň gepleşikde üýtgeýşi

Gepleşikde “hä – häm” baglaýjysyndan öň islendik bir söz gelip, “hä – häm” baglaýjysynyň şol söze goşulyp aýdylmaly bolan ýagdaýynda birinji “h – he” harpy düşürilýär we onuň deregine “ä” ýa “a” sesleri goşulýar.

من هم دوست دارم.

اینجا هم امن است.

[mänäm duss daräm]

[injaam ämne]

Menem gowy görýärim.

Bärem howpsuz.

(Menem isleýärim).

پدرم هم میاید.

علی هم کتاب دارد.

[pedärämäm miýad]

[äliäm ketab dare]

Kakamam gelyär.

Alynyň hem kitaby bar.

مهندس هم باید کلاه ایمنی سرش باشد.

[mohändesäm baýäd kolah-e imäni säreş başe]

Inženeriň hem kellesinde gorag başgaby bolmaly.

9-njy sapak

“با” – “ba” (bilen) baglaýjysyna at çalyşmalary goşulanda onuň üýtgeýşi

با من [ba män] → باهام [baham] → بام [bam] meniň bilen
با تو [ba to] → باهات [bahat] → بات [bat] seniň bilen
با او [ba u] → باهاش [bahaş] → باش [baş] onuň bilen
با ما [ba ma] → باهامون [bahamun] → بامون [bamun] biziň bilen
با شما [ba şoma] → باهاتون [bahatun] → باتون [batun] siziň bilen
با آنها [ba anha] → باهاشون [bahaşun] → باشون [başun] olar bilen

“به” – “be” (a,e) kömekçi sözöňüne at çalyşmalary goşulanda onuň üýtgeýşi

به من [be män] → بهم [behem] → بم [bem] maňa
به تو [be to] → بهت [behēt] → بت [bet] saňa
به او [be u] → بهش [beheş] → بش [beş] oňa
به ما [be ma] → بهمون [behemun] → بمون [bemun] bize
به شما [be şoma] → بهتون [behētun] → بتون [betun] size
به آنها [be anha] → بهشون [beheşun] → بشون [beşun] olara

“از” – “äz” (dan, den) kömekçi sözöňüne at çalyşmalary goşulanda onuň üýtgeýşi

از من [äz män] → ازم [äzäm] menden
از تو [äz to] → ازت [äzät] senden
از او [äz u] → ازش [äzäş] ondan
از ما [äz ma] → ازمون [äzämun] bizden
از شما [äz şoma] → ازتون [äzätun] sizden
از آنها [äz anha] → ازشون [äzäşun] olardan

“برای” – “bäraýe”, “واسه”, “vase” (üçin) kömekçi sözöňülerine at çalyşmalary goşulanda olaryň üýtgeýşi

برای من [bäraýe män] → برام [bäram] meniň üçin

برای تو [bāraýe to] → برات [bārat] seniň üçin
 برای او [bāraýe u] → براش [bāraş] onuň üçin
 برای ما [bāraýe ma] → برامون [bāramun] biziň üçin
 برای شما [bāraýe şoma] → براتون [bāratun] siziň üçin
 برای آنها [bāraýe anha] → براشون [bāraşun] olar üçin

[vasäm] واسم → [vasäm] واسه ام → [vaseýe män] واسه من
 niň üçin

[vasät] واست → [vasät] واسه ات → [vaseýe to] واسه تو
 [vasäş] واسش → [vasäş] واسه اش → [vaseýe u] واسه او
 [vasämun] واسمون → [vasämun] واسه مون → [vaseýe ma] واسه ما
 [vasämun] biziň üçin

[vasätun] واستون → [vasätun] واسه تون → [vaseýe şoma] واسه شما
 [vasätun] siziň üçin

[vasäşun] واسشون → [vasäşun] واسه شون → [vaseýe anha] واسه آنها
 [vasäşun] olar üçin.

10-njy sapak

Işligiň häzirki zaman köküniň üýtgeýşi

Käbir işlikleriň mysalynda:

[miräväm] می روم → [miräm] میرم gidýärin
 [mirävi] می روی → [miri] میری gidýärsiň
 [miräväd] می رود → [mire] میره gidýär
 [mirävim] می رویم → [mirim] میریم gidýäris
 [mirävid] می روید → [mirid] میرید → [mirin] میرین gidýärsiňiz
 [mirävänd] می روند → [miränd] میرند → [mirän] میرن gidýärler

[miändazäm] می اندازم → [mindazäm] میندازم zyňýaryn
 [miändazi] می اندازی → [mindazi] میندازی zyňýarsyň
 [miändazäd] می اندازد → [mindaze] میندازه zyňýar

می اندازیم [miändazim] → میندازیم [mindazim] zyňýarys
می اندازید [miändazid] → میندازید [mindazid] → میندازین
[mindazin] zyňýarsyňyz
می اندازند [miändazänd] → میندازند [mindazänd] → میندازن
[mindazän] zyňýarlar

می شناسم [mişenasäm] → میشناسم [mişnasäm] tanaýaryn
می شناسی [mişenası] → میشناسی [mişnasi] tanaýarsyň
می شناسد [mişenasäd] → میشناسد [mişnase] tanaýar
می شناسیم [mişenasim] → میشناسیم [mişnasim] tanaýarys
می شناسید [mişenasid] → میشناسید [mişnasid] → میشناسین
[mişnasin] tanaýarsyňyz
می شناسند [mişenasänd] → میشناسند [mişnasänd] → میشناسن
[mişnasän] tanaýarlar

می آورم [miaväräm] → میارم [miýaräm] getirýärin
می آوری [miaväri] → میاری [miýari] getirýärsiň
می آورد [miaväräd] → میاره [miýare] getirýär
می آوریم [miavärim] → میاریم [miýarim] getirýäris
می آورید [miavärid] → میارید [miýarid] → میارین [miýarin]
getirýärsiňiz
می آورند [miaväränd] → میارند [miýaränd] → میارن [miýarän]
getirýärler

می شوم [mişäväm] → میشم [mişäm] bolýaryn
می شوی [mişävi] → میشی [mişi] bolýarsyň
می شود [mişäväd] → میشه [mişe] bolýar
می شویم [mişävim] → میشیم [mişim] bolýarys
می شوید [mişävid] → میشید [mişid] → میشین [mişin] bolýarsyňyz
می شوند [mişävänd] → میشند [mişänd] → میشن [mişän] bolýarlar

می گویم [miguýäm] → میگم [migäm] aýdýaryn
 می گویی [miguýi] → میگی [migi] aýdýarsyň
 می گوید [miguýäd] → میگه [mige] aýdýar
 می گویم [miguýim] → میگیم [migim] aýdýarys
 می گوید [miguýid] → میگوید [migid] → میگوین [migin] aýdýarsyňyz
 می گویند [miguýänd] → میگویند [migänd] → میگوین [migän] aýdýarlar

می گذرم [migozäräm] → میگذرم [migzäräm] geçýärin
 می گذاری [migozäri] → میگذاری [migzäri] geçýärsiň
 می گذرد [migozäräd] → میگذره [migzäre] geçýär
 می گذریم [migozärim] → میگذریم [migzärim] geçýäris
 می گذرید [migozärid] → میگذرید [migzärid] → میگذرین [migzärin] geçýärsiňiz
 می گذرند [migozäränd] → میگذرند [migzäränd] → میگذرن [migzärän] geçýärler.

Bellik: gepleşikde işligiň geljek zamany känbir ýörgünli bolmanlygy üçin, köplenç, sözlemlerde häzirkî zaman arkaly berilýär.

İşligiň öten zaman köküniň üýtgeýşi

“Gitmek” işliginiň mysalynda:

رفتم [räftäm] → (üýtgänok) gitdim
 رفتی [räfti] → (üýtgänok) gitdiň
 رفت [räft] → رف [räf] gitdi
 رفتیم [räftim] → (üýtgänok) gitdik
 رفتید [räftid] → رفتین [räftin] gitdiňiz
 رفتند [räftänd] → رفتن [räftän] gitdiler

“Aorist” gepleşikde

(خواستن، توانستن، بایستن، شایستن، احتمال داشتن، ممکن بودن) – işlikleri goşulmak arkaly ýasalýar)

Käbir işlikleriň mysalynda:

بروم [beräväm] → برم [beräm]
بروی [berävi] → بری [beri]
برود [beräväd] → بره [bere]
برویم [berävim] → بریم [berim]
بروید [berävid] → برید [berid] → برین [berin]
بروند [berävänd] → برن [berän]

بیاندازم [beýandazäm] → بندازم [bendazäm]
بیاندازی [beýandazi] → بندازی [bendazi]
بیاندازد [beýandazäd] → بندازه [bendaze]
بیاندازیم [beýandazim] → بندازیم [bendazim]
بیاندازید [beýandazid] → بندازید [bendazid] → بندازین [bendazin]
بیاندازند [beýandazänd] → بندازند [bendazänd] → بندازن [bendazän]

بیاورم [beýaväräm] → بیارم [biýaräm]
بیآوری [beýaväri] → بیاری [biýari]
بیآورد [beýaväräd] → بیاره [biýare]
بیآوریم [beýavärim] → بیاریم [biýarim]
بیآورید [beýavärid] → بیارید [biýarid] → بیارین [biýarin]
بیآورند [beýaväränd] → بیارند [biýaränd] → بیارن [biýarän]

بشوم [beşäväm] → بشم [beşäm]
بشوی [beşävi] → بشی [beşi]
بشود [beşäväd] → بشه [beşe]
بشویم [beşävim] → بشیم [beşim]
بشوید [beşävid] → بشید [beşid] → بشین [beşin]
بشوند [beşävänd] → بشند [beşänd] → بشن [beşän]

بگویم [beguýäm] → بگم [begäm]
بگوی [beguýi] → بگی [begi]
بگوید [beguýäd] → بگه [bege]

بگوئیم [beguýim] → بگیم [begim]
بگوئید [beguýid] → بگید [begid] → بگین [begin]
بگویند [beguýänd] → بگند [begänd] → بگن [begän]

بگذارم [begozaräm] → بذارم [bezaräm]
بگذاری [begozari] → بذاری [bezari]
بگذارَد [begozaräd] → بذاره [bezare]
بگذاریم [begozarim] → بذاریم [bezarim]
بگذارید [begozarid] → بذارید [bezarid] → بذارین [bezarin]
بگذارند [begozaränd] → بذارند [bezaränd] → بذارن [bezarän]

“Perfekt” öten-häzirki zaman işliginiň üýtgeýşi

“Gitmek” işliginiň mysalynda:

Üýtgeýän tarapdaky işlikleriň transkripsiyasyna üns beriň!

ام رفته [räfteäm] → رفتَم [räfteääm]

ای رفته [räftei] → رفتی [räfteii]

است رفته [räfte äst] → رفته [räfte]

ایم رفته [räfteim] → رفتیم [räfteiim]

اید رفته [räfteid] → رفتین [räfteiin]

اند رفته [räfteänd] → رفتن [räfteään]

Transkripsiýada goşalandyrylyp getirilen harplar sähelçe çekdirilip, basymly aýdylmaly.

11-nji sapak

Gepleşikde “ä” sesiniň “a”; “e” sesiniň “i”; “o” sesiniň “u” seslerine öwrülişi

“ä” sesiniň “a” sesine öwrülişi:

Islendik bir sözüň içinde üsti “ä _” gysga çekimli harpdan soň “ha – ها”, “hä – حا” ýa-da “a – عا” harplary gelende, *mysal üçin:* نَعَارَف [tä’arof], بَهَار [bähar], لِحَاف [lähaf] ýaly sözlerde

“ä” sesi “a” sesine öwrülip, تاعارف [ta'arof], باهار [bahar], لاحاف [lahaf] ýaly görnüşlerde aýdylýar.

“e” we “o” sesleriniň “i” we “u” seslerine öwrülişi:

Islendik sözüň içinde aşagy “e _” gysga çekimli harpdan soň 3-nji bolup “ى – ýe” harpy gelende “e” sesi “i” sesine öwrülýär, *mysal üçin*: بليت [belit] we كليلد [kelid] ýaly sözler gepleşikde بيليت [bilit] we كيليد [kilid] görnüşde aýdylýar. “E” sesini “i” sesine öwürmek babatynda kadadan çykma ýagdaýlara hem duş gelmek bolýar, *mysal üçin*: “شکم [şekäm], شش [şeş], نگاه [negah] ýaly sözlerde “e _” gysga çekimli harpdan soň 3-nji bolup “ى – ýe” harpynyň gelmänligine garamazdan, bu sözler gepleşikde “شیکم [şikäm], شیش [şiş], نیگا [niga]” ýaly görnüşlerde aýdylýar.

Şonuň ýaly-da islendik bir sözüň içinde üsti “o _” gysga çekimli harpdan soň 3-nji bolup “و – vav” harpy “u” sesini berip gelen ýagdaýynda birinji harpyň üstündäki “o” gysga çekimli “u” sesine öwrülýär, *mysal üçin*: شروع [şoru'] we دروغ [doruğ] ýaly sözler gepleşikde شوروع [şuru'] we دوروغ [duruğ] görnüşde aýdylýar.

12-nji sapak

“شکر، قدر، مگر، اگر، فکر، صبر، دیگر، انگار، آخر” sözleriniň, şeýle-de “چند” sözünüň gepleşikde üýtgeýşi

“شکر، قدر، مگر، اگر، فکر، صبر، دیگر، انگار، آخر” sözleriniň soňundaky “re – ر” harpy “ه - he” harpyna öwrülip, “e” sesini berýär we “شکر، قدر، صبر، دیگر، انگار، آخر” sözlerindäki “re – ر” harpy doly düşürilýär:

دیگه نینیمت. آخه چرا بیرونش کردی؟

[ahe çera biruneş kardı]

[dige näbinämet]

Näme üçin ony kowduň-aý?

Gaýdyp seni görmäýin.

اگه دیدیش سلام برسون.

مگه چی شده؟

[äge didiş sälam beresun]

[mäge çi şode]

Eger ony görseň salam aýt.

ببین چه قد تو را دوس دارد.

[bebin çeğäd_ toro duss dare]

Gör nähili seni gowy görýär.

انگا همین دیروز بود.

[eňga_ hämin diruz bud]

Edil düýn bolan ýaly.

Eýsem näme boldy?

خدا را شک که تو را دیدم.

[hoda ro şok_ ke toro didäm]

Hudaýa şükür, seni gördüm.

صب کن من هم می رم.

[säb_ kon mänäm miräm]

Garaş menem gitjek.

در باره چی فک می کنی؟

[där bareýe çi fek_ mikoni]

Näme hakda pikir edýän?

Gepleşikde “چند” sözüniň soňundaky “د – dal” harpy düşürilýär.

چن دقیقه دیگه میاد؟

[çän_ deýge dige miýad]

Ýene näçe minutdan gelýär?

Bellik: gepleşikde “حقیقت”, “دقیقه” we ş.m. sözleriň birinji “ق – gaf” harpy düşürilýär. “دقیقه” sözündäki “د – dal” harpynyň üstündäki “ä” gysga çekimli “e” gysga çekimlisine öwürülýär: دقیقه – [deýge] / [deiğe], حقیقت – [häýgät] / [häigät].

13-nji sapak

“اگر” sözüniň gepleşikde düşürilişi

Şertli sözlemlerde ulanylýan “اگر” sözi gepleşikde düşürilip hem bilner.

اگر تو بودی چکار می کردی؟

[ägär to budi çekar mikärđi]

Eger sen bolan bolsaň näme ederdiň?

اگر به موقع بیاید که خیلی خوب می شود

→ تو بودی چیکا می کردی؟

[_ to budi çika_ mikärđi]

Sen bolan bolsaň näme ederdiň?

→ به موقع بیاد که خیلی خوب می شه

[ägär be muže' biyáyäd ke heýli hub mişäväd]	[be muže biyád ke heýli hub mişe]
Eger wagtynda gelse-hä gaty gowy bolar.	Wagtynda gelse-hä gaty gowy bolar.
اگر لازم باشد خودم هم می آیم	→ لازم باشه خودمم میام
[ägär lazem başäd hodäm häm mi(y)áyäm]	[lazem başe hodämäm miyam]
Eger gerek bolsa özümem gelerin.	Gerek bolsa özümem gelerin.

14-nji sapak

“ح – ħe” harpynyň gepleşikde düşürilişi / “مِثْل” we “اصلاً” sözlerindäki “ل – lam” harpynyň düşürilişi

“ح – ħe” harpy gepleşikde sözün ortasynda ýa-da soňunda gelse, köplenç ýagdaýlarda, düşürilýär.
 صاحب کارخانه [sahebe karhane] → صاب کارخونه [sa(a)b(e) karhune]
 kärhanaň eýesi

صبح به خیر [sobĥ be heýr]	→ صب بخیر [sob_be heýr]
ertiriň haýyrly!	
صبحانه [sobĥane]	→ صبونه [sobune]
ertirlik nahary	

“مِثْل” we “اصلاً” sözlerindäki “ل – lam” harpy gepleşikde düşürilýär.

منم مٹ تو سیب دوس دارم → من هم مثل تو سیب دوست دارم
 [män häm mesle to sib dust [mänäm mes(s)e to sib duss daräm]
 daräm]

Menem seniň ýaly alma gowy görýärim.
 → تو اصلاً کی هستی که با من اینجوری حرف می زنی؟!
 [to äslän ki hästi ke ba män injuri ħärf mizäni]

تو اصن کی هستی که با من اینجوری حرف می زنی؟!
[to äs(s)än ki hästi ke ba män injuri härf mizäni]
Asla sen kim bolupsyň meniň bilen beýle güleşer ýaly?!

15-nji sapak

“o – vav” harpynyň “o” sesine öwrülişi

Iki sany ady, sypaty, çalyşmany, işligi we ş.m. birikdirip gelende, şeýle-de şygrylarda, sanlarda “o – vav” harpy hemişe “o” sesine öwrülýär.

من و مادرم

[mäno madäräm]

Men we ejem

هزار و چهار صد و سی و نه

[hezarö çar sädo sio noh]

Bir müň dört ýüz otuz dokuz

زن و مرد

[zäno märd]

Aýal we erkek

دست و پا

[däss(t)o pa]

El we aýak

دار و ندارم

[darö nädaräm]

Barym ýogum, ähli zadym

چپ و راست

[çäpo rast]

Çep we sag

Bellik: sözüň soňy “ا، و، ه” harplaryna tamamlanyp, zyzndan “و” baglaýjysy gelende, köplenç halatlarda, “o” sesiniň öňüne “v” sesi goşulyp, “vo” görnüşde aýdylýar, mysal üçin:

خانه و ماشين

[hunevo maşin]

Jaý we maşyn

تو و خواهرت

[tovo hähäret]

Sen we uýaň

دارا و سارا

[daravo sara]

Dara we Sara (*Dara – oglanyň ady, Sara – gyzyň ady*).

16-njy sapak

“ع – eýn” we “ى – ýe” harplarynyň düşürilişi

“ع – eýn” harpynyň edebi dilinde aýdylyşyna üns beriň!

معنى	يعنى	جعلى	بعدى
[mä'ni]	[ýä'ni]	[jä'li]	[bä'di]
many	ýagny	ýasama,	indiki
		galp	

Ýokarda getirilen mysallaryň transkripsiyasynda “ع – eýn” harpy otur “ ُ “ görnüşinde berildi we bu harpyň sesi-ni dürs çykarmak üçin sähelçe säginip geçmek gerek. Ýöne gepleşikte bu ýagdaý üýtgeýär.

معمولى	بعدى	معمار
[mämulı]	[bädi]	[memar]
adaty	indiki	binagär

سعدى

[sädi]

Sagdy (*Sagdy Şirazy – Eýranyň görnükli ýazyjysy, “Gülüstan” we “Bossan” eserleriniň awtory*)

Mysallardan görnüşi ýaly, gepleşik dilinde sözün içindeki “ع – eýn” harpy düşürilip, öňündäki harpyň gysga çekimlisi sähelçe çekdirilip aýdylýar.

“ى – ýe” harpy köplügi aňladýan “ها – ha” goşulmasyndan soň “ezafet” (*ýagny eýelik düşümiň goşulmasy*) hökmünde gelip, yzyna ýöňkeme goşulmasy goşulan ýagdaýynda düşürilýär, mysallara üns beriň!

حرف هایش [härfaýäş] – حرفهاش [härfaş] – حرفهاش [härfaş]

حرفهاشو باور می کنی؟

پولام کجاس؟

[härfaşo bavär mikoni]

[pulam kojass]

Aýdýanlaryna ynanýaňmy?

Pullarym niredede?

17-nji sapak

“ز” kömekçi sözleriniň we “نیست، هنوز، پس” sözleriniň üýtgeýşi

Gepleşik dilinde “z – äz” kömekçi sözleriniň “ze” harpynyň düşürilip, onuň ýerine zyndan gelýän sözüň birinji harpynyň goşalandyrylyp aýdylmagyna hem duş gelmek mümkin.

از کجا آمدی؟

[äkk^ojoja umädi]

Nireden geldiň?

از کی بیرسم؟

[äkki bepersäm]

Kimden sorayıň?

از کی تا حالا؟

[ä'kkeý taħala]

Haçandan bäri?

از این به بعد.

[ä'iiin be bäd]

Mundan beýläk

– او خیلی زیباست.

– از من هم؟

[un heýli zibass]

[ä'mmänäm]

– Ol örän owadan.

– Mendenemmi?

Gepleşik dilinde “پس – päš” sözi “onda” manyda gelen ýagdaýynda “س – sin” harpy düşürilip bilner, mysallara üns beriň!

پس چرا خودش را نیاوردی؟

[pä'çera hodešo näýovordi]

Onda näme üçin özüni alyp

gaýtmadyň?

پس چرا زودتر نگفتی؟

[pä'çera zudtar nägofti]

Onda näme üçin irräk aýtmadyň?

Wagt halyny aňladýan “هنوز – heniz” sözüniň, şeýle-de “بودن” ýagny “bolmak” işliginiň häzirki zaman kökünüň ýokluk formasynyň (نیست) soňky harplary düşürilýär.

هنوز معلوم نیست.

[hänu' mälum niss / hänu'

mälum ni]

هنوز نیامد.

[hänu' näýumäd]

Heniz belli däl.

Heniz gelmedi.

طوریښ نیست.

[torış niss / torış ni]

Oña hiç zat bolanok.

18-nji sapak

“az – äz” kömekçi sözöniň gepeşikde düşürilişi

Eger-de sözlemde anyk bir zaman görkezilýän bolsa, onda “az – äz” kömekçi sözöni düşürilip bilner, mysallara üns beriň!

از دو هفته پیش تا حالا او را ندیدم → دو هفته پیش تا حالا او را ندیدم

[äz do häfte piş ta ħala u ra
nädidäm]

[_ do häfte piş taala uno
nädidäm]

Iki hepdeden bäri ony göremok.

از صبح تا حالا کجا بودی؟ → صبح تا حالا کجا بودی؟

[äz sobĥ ta ħala koja budi] [_ sob_ taala koja budi]

Ertirden bäri nirede bolduň?

“be – be” kömekçi sözöniň gepeşikde düşürilişi

Eger-de sözlemde bir ugur görkezilýän bolsa, “be – be” kömekçi sözöni düşürilip bilner.

من و مادرم به باغ وحش رفتیم → من و مادرم باغ وحش رفتیم

[mäno madäräm be baġe väĥş räftim] [mäno madäräm _ baġe väĥş
räftim]

Men we ejem haýwanat bagyna gitdik.

من دوست ندارم به سینما بروم → من دوست ندارم سینما بروم

[män dust nädaräm be sinäma beräväm] [män duss nädaräm __ sinäma
beräm]

Men kinoteatra gitmek islämok.

“ta – ta” kömekçi sözöñüniň gepleşikde düşürilişi

“ta – ta” kömekçi sözöñi “تا وقتی که” manyda gelen ýagdaýyndaky düşürilip bilner, mysal üçin:

تا به آب نرنی شناگر نخواهی شد → به آب نرنی شناگر نخواهی شد
[ta be ab nāzāni şenagär nāhahi şod] [__be ab nāzāni şenagär nāhaý şod]

(Tä) suwa girýänçäň ýüzüji bolmarsyň.

تا دعوايش نكنى نمى فهمد → دعواش نكنى نمى فهمه
[ta dā'vaýäş näkoni nemifähmäd] [dāvaş näkoni nemifähme]

(Tä oňa) käýeyänçäň düşünenok.

“där, (ى) تو – tu(ý)” kömekçi sözöñüleriniň gepleşikde düşürilişi

“där – där ýa-da (ى) تو – tu(ý)” kömekçi sözöñüleri eger-de sözlemde bir zadyň içini, ýerini ýa-da wagtyňy aňladyp gelýän bolsa, onda düşürilip bilner.

در فصل پاییز هوا بارانى بود → فصل پاییز هوا بارونى بود
[där fäsl-e paýiz häwa barani bud] [__fäsl-e paýiz häwa baruni bud]

Güýz paslynda howa ýagynlydy.

19-njy sapak

“خواستن we توانستن” işlikleriniň gepleşikde üýtgeýşi

[mitävanäm] می توانم → [mitunäm] باشارýaryn
[mitävani] می توانی → [mituni] باشارýarsyň
[mitävanäd] می تواند → [mitune] باشarýar
[mitävanim] می توانیم → [mitunim] باشarýarys
[mitävanid] می توانید → [mitunin] باشarýarsyňyz
[mitävanänd] می توانند → [mitunän] باشarýarlar

توانستم [tävanestäm]	→	تونسم [tuness(t)äm] başardym
توانستی [tävanesti]	→	تونسی [tuness(t)i] başardyň
توانست [tävanest]	→	تونس [tuness] başardy
توانستیم [tävanestim]	→	تونسیم [tuness(t)im] başardyk
توانستید [tävanestid]	→	تونسین [tuness(t)in] başardyňyz
توانستند [tävaneständ]	→	تونسن [tuness(t)än] başardylar

می خواهم [miḥahäm]	→	می خوام [miḥam] isleyärim
می خواهی [miḥahi]	→	می خوی [miḥaý] isleyärsiň
می خواهد [miḥahäd]	→	می خواد [miḥad] isleyär
می خواهیم [miḥahim]	→	می خوایم [miḥaým] isleyäris
می خواهید [miḥahid]	→	می خواین [miḥaýn] isleyärsiňiz
می خواهند [miḥahänd]	→	می خوان [miḥan] isleyärler

خواستم [ḥastäm]	→	خواستم [ḥass(t)äm] isledim
خواستی [ḥasti]	→	خواستی [ḥass(t)i] islediň
خواست [ḥast]	→	خواست [ḥass(t)] isledi
خواستیم [ḥastim]	→	خواستیم [ḥass(t)im] isledik
خواستید [ḥastid]	→	خواستید [ḥass(t)in] islediňiz
خواستند [ḥaständ]	→	خواستند [ḥass(t)än] islediler.

20-nji sapak

“ke – ke” baglaýjysynyň düşürilişi

می دانستم که اینجا می آیی → می دونسم اینجا میای
 [midanestäm ke inja miýaýi] [miduness(t)äm __ inja miýaýi]
 Bäri geljegiňi bilýärdim.

سعی کن اشتباهاتتو تکرار نکنی → سعی کن که اشتباهاتت را تکرار نکنی
 [säý kon ke eştebahatet ra [säý kon __ eştebahateto tekrar
 tekrar näkoni] näkoni]

Ýalňyşlaryňy gaýtalamajak bol.

21-nji sapak

“چشم – çeşm” sözündäki “mim – م” harpynyň düşürilişi
Gepleşikde “چشم – çeşm” sözüne ýöňkeme goşulmasy,
“ها – ha” köplük san goşulmasy, sypat, kömekçi söz, garaşly
söz goşulan ýagdaýynda soňky “م – mim” harpy düşürilip
aýdylyp bilner, *mysal üçin*:

چشم قشنگ

[çeşm ğäşäng]

Owadan gözli.

چشمهائش را ببین

[çeşmhaýaş ra bebin]

Gözlerine bir seretsene (bir sered-ä).

عاشق چشمهائش هستم

[aşeġe çeşmhaýaş hästäm]

(Men) onuň gözlerine aşyk. (Men onuň gözleriniň aşygy).

→ چشم قشنگ

[çeş_ ğäşän]

→ چشمهائش ببین

[çeşašo bebin]

→ عاشق چشمهائش

[aşeġe çeşašäm]

22-nji sapak

“چه we که” sözleriniň gepleşikde üýtgeýşi
Gepleşikde “چه we که”, *yagny* “kim we näme” sözleriniň
soňky “ه – he” harpy düşürilip, ýerine “ی – ye” harpy aý-
dylýar, *mysallara üns beriň!*

چه شده است؟

[çe şode äst]

Näme boldy?

چه می خواهی؟

[çe mihaġi]

Näme isleýän? Näme gerek?

پیش که بروم و یاری بخوام؟

[piş-e ke berävämö yari

behahäm]

Kimiň ýanyňa baryp ýardam isläyin?

→ چی شده؟

[çi şode__]

→ چی می خواهی؟

[çi mihaýi]

→ پیش کی برم و یاری بخوام؟

[piş-e ki berämö yari

beham]

23-nji sapak

“نشاندن we نشستن”, ýagny “oturmak we oturtmak”

işlikleriniň gepleşikde üýtgeýşi

Bu iki işligiň häzirki we öten zaman kökleriniň üýtgeýşine üns beriň!

Infinitiw forma نشستن [neşästän] oturmak → häzirki zaman köki نشین [neşin], öňüne “می – mi” öňgoşulmasy goşulmak arkaly ýasalýar → menlik ýöňkemäniň goşulmasy goşulanda – می نشینم [mineşinäm] otyryn → gepleşikde häzirki zaman köküniň birinji “ن – nun” harpy düşürilýär می شینم [mişinäm] otyryn → buýruk formada بشین [beşin] otur.

Infinitiw forma نشاندن [neşandän] oturtmak → häzirki zaman köki نشان [neşan], öňüne “می – mi” öňgoşulmasy goşulmak arkaly ýasalýar → menlik ýöňkemäniň goşulmasy goşulanda – می نشانم [mineşanäm] oturdýaryn → gepleşikde häzirki zaman köküniň birinji “ن – nun” harpy düşürilýär می شانم [mişanäm] oturdýaryn → birinji sapagyň kadasyna laýyklykda “آلف – alef” harpyny “u” sesine öwürýäris, می شونم [mişunäm] → buýruk formada üçünji ýöňkemäniň birlik san goşulmasy goşulanda بشونش [beşuneş] (ony) otur.

Infinitiw forma نشستن [neşästän] oturmak → öten zaman köki نشست [neşäst] → gepleşik diliniň kadasyna laýyklykda “ت – te” harpy düşürilip, “س – sin” harpy goşalandyrylýar, نشس [neşäss] → dowamly öten zamanda menlik ýöňkemäniň goşulmasy goşulanda – می نشسم [mineşässäm] oturdyrdym → gepleşikde öten zaman köküniň baýyndaky “ن – nun” harpy düşürilýär, می شسم [mişässäm] oturdyrdym.

Infinitiw forma نشاندن [neşandän] oturtmak → öten zaman köki نشاند [neşand] → gepleşik diliniň kadasyna laýyklykda “آلف – alef” harpy “u” sesine öwürülýär, نشوند [neşund] → dowamly öten zamanda menlik ýöňkemäniň goşulmasy goşulanda – می نشوندم [mineşundäm] oturdyrdym → gepleşikde öten zaman

köküniň birinji “ن – nun” harpy düşürilýär, می شوندم [mişundäm] oturdýardym.

Bellik: ýokarda getirilen iki işligiň häzirki we öten zaman köklerine islendik ýöňkeme goşulmasyny goşup, görkezilen tertipde üýtgedip bolýar.

24-nji sapak

Gepleşikde işligiň sözlemiň başyna geçişi

Gepleşikde işlik sözlemiň başynda hem gelip bilýär.

به بازار می روم → میرم بازار
[be bazar miräväm] [miräm bazar]

Bazara barýaryn.

برای مادرم هدیه گرفتم → هدیه گرفتم برای مادرم
[bäraýe madäräm hedýe gereftäm] [hedýe gereftäm bäraýe madäräm]

Ejem üçin sowgat aldym.

تا به اهدافت نرسی نباید از پا بنشینی → نباید از پا بنشینی تا به اهدافت نرسی
[ta be ähdafet näresi näbaýäd äz pa beneşini] [näbaýäd äz pa beşini ta be ähdafet näresi]

Tä (sen) maksatlaryňa ýetýänçäň yza çekilmeli däl.

شما نمی آید؟ → نماین شما؟
[şoma nemi(ý)áýid] [nemiýayn şoma]

Geleňzokmy siz?

25-nji sapak

Gepleşikde öten zaman işliginiň geljek zamany aňlatmagy

رسیدی خونه زنگ بز → [residi hune zän bezän]

Öýe ýeteňde (baraňda) jaň et.

اوادم بت سر می زنم → [umädäm be(e)t sār mizänäm]

Gelsem, ýanyňa bararyn.

دیدیش سلام برسون → [didiş sälam beresun]

(Ony) görseň, salam aýt.

نیومدم اشکالی نداره → [näyümädäm eşkali nädare]

Gelmese-de zyýany ýok.

26-njy sapak

“را – ra” sözsoňy kömekçisiniň düşürilişi

مرا می بیند [mära mibinäd] → می بینتم [mibinätäm] ol meni görýär.

هر کی می بینتم میگه چته پسر. [här ki mibinätäm mige çete pesär]

Meni gören: “Saňa näme bolýar ýigit?!” – diýýär.

تورا می بیند [to ra mibinäd] → می بینتت [mibinätet] ol seni görýär.

وقتی دخترت تو را با چند تا بستنی به دست میبینتت حتما ذوق می کنه.
[vägti dohtäret to ra ba çänd ta bästäni be däst mibinätet hätmän
zouğ mikone]

Haçan-da gyzyň seni eliň birnäçe buzgaýmakly görende hök-
man begenýändir.

اورا می بیند [u ra mibinäd] → می بینتش [mibinäteş] ol ony görýär.

رفیقم از داییش خیلی می ترسه، تا میبینتش سریع جایی قایم می شه.
[refiğäm äz daýiş heýli mitärsä, ta mibinäteş säri jaýi ğayem mişe]

Dostum daýysyndan gaty gorkýar, ony gören badyna derrew bir
ýerde bukulýar.

ما را می بیند [ma ra mibinäd] → می بینتمون [mibinätemun] ol bizi görýär.

هر جا باشیم خدا می بینتمون. [här ja başim hoda mibinätemun]

Nirede bolsak hem Hudaý bizi görýär.

شمارا می بیند [şoma ra mibinäd] → می بینتون [mibinätetun] ol sizi görýär.

اون امروز خیلی خوشحال به نظر میاد، چون بعد ده سال دفعه اوله که میبینتون

[un emruz heýli hoşhal be nazar miýad çun bääde däh sal dāfe(ýe)
ävväle ke mibinätetun]

Ol bu gün gaty şadyýan görünyär, sebäbi on ýyldan soň birinji
gezek sizi görýär.

می بینتشون [mibinätesun] → آنها را می بیند [anha ra mibinäd]
ol olary görýär.

چرا تا میبینتشون فرار می کنه؟ [çera ta mibinätesun färar mikone]
Näme üçin olary gören badyna gaçýar?

دیدتم [didätäm] (ol) meni gördi. → مرا دید [mära did]

قایمکی داشتیم آخونه بیرون می رفتم که مامانم دیدتم
[ğayemäki daştäm ä'hüne birun miräftäm ke mamanäm
didätäm]

Bukulybrak öyden çykyp barýardym welin, ejem meni gördi.

دیدت [didätet] (ol) seni gördi. → تو را دید [to ra did]

یه جوری بت نیگا می کنه انگا قبلا جایی دیدت
[ýe juri bet niga mikone eñga ğäblän jaýi didätet]
Seni öň bir ýerde gören ýaly saňa birhilijek seredyär.

دیدتش [didätes] (ol) ony gördi. → او را دید [u ra did]

من یه بارم محسنو ندیدم، ولی امیر چن بار دیدتش
[män ýe baräm mohseno nädidäm väli ämir çän bar didätes]
Men Mohseni bir gezegem görmedim, ýöne Emir birnäçe gezek
gördi. (*Mohsen we Emir – oglan atlary*)

دیدتمون [didätemun] (ol) bizi gördi. → ما را دید [ma ra did]

موقع درس داشتیم با بچه ها فوتبال بازی می کردیم که مدیر مدرسه دیدتمون
[muğe(ýe) dārs daştim ba bāççe ha futbol bazi mikärdim ke
modir-e mādrese didätemun]

Sapak wagtynda oglanlar bilen futbol oýnap ýördük welin, mekdep müdiri bizi gördi.

دید شما را دید [şoma ra did] → دیدتتون [didätetun] (ol) sizi gördi.

کی تا حالا اینجا دیدتتون؟

[ki taala inja didätetun]

Şu wagta çenli kim sizi bärde gördi?

دید آنها را دید [anha ra did] → دیدتشون [didäteşun] (ol) olary gördi.

اگه کسی دیدتشون لطفا خبرم کنه

[äge käsi didäteşun lotfân hâbäräm kone]

Eger kimde-kim olary görse, maña habar etmegini haýyş edýärin.

Bellik: diňe bir üçünji ýöňkemäniň birlik sanynda däl-de, beýleki ýöňkemelerde hem şu tertip boýunça üýtgeýär, goşmaça mysallara üns beriň:

می شناسیم که = می شناسی + ام که [mişnasim ke = mişnasi+äm ke]
ýagny [mära mişnasi ke] (sen) meni tanaýarsyň ahyry.
مرا دیدند [mära didänd] (olar) meni دیدنم [didänäm] ýagny gördüler.

او را کشتی [u ra koştı] (sen) ony öldürdiň.
کشتیش [koştış], ýagny [u ra avordim] اورا آوردیم, ýagny [avärdimeş/ovordimeş] آوردیمش (biz) ony getirdik.

او را ترساندید [u ra tärsandid] اورا ترساندین, ýagny [tärsundineş], ترسوندینش (siz) ony gorkuzdyňyz.

شما را کجا بردند؟ [şoma ra koja bordänetun], ýagny [koja bordänd] (olar) sizi nirä äkitdiler?

او او را کشت [u u ra koşt] او او را کشت, ýagny [koştäteş], کشتیش

او او را دید [u u ra did] او او را دید, ýagny [didäteş], دیدتش

او او را برد [u u ra bord] او او را برد, ýagny [bordäteş], بردتش

او او را شناخت [u u ra şenaht] او او را شناخت, ýagny [şenahtäteş], شناختتش

ony tanady.

27-nji sapak
“dyr-dir – هست, است” işliginiň “bolmak – بودن”
häzirki zaman kökleriniň düşürilişi

Mysallara üns beriň!

[mäm mo'ällemäm] من معلم هستم [to daneşju hästi] تو دانشجو هستی [u pezeşke äst] او پزشک است [ma hăläbanim] ما خلبان هستیم شما مترجم هستید [şoma motärjemin] شما مترجمین [şoma motärjem hästid] شما مترجم هستید [anha äfsär häständ] آنها افسر هستند	→ [mäm mo'ällemäm] من معلم men mugallym. → [to daneşjuýi] تو دانشجویی sen talyp. → [u pezeşke] او پزشکه ol lukman. → [ma hăläbanim] ما خلبانیم biz uçarman. → [şoma motärjemin] شما مترجمین siz terjimeçi. → [una äfsärän] اونا افسرن olar ofiser (serkerde).
--	--

28-nji sapak
Gepleşikde “ng – نڭ” harplarynyň “ň” ýa-da “ňg”,
şeyle-de “nb – نب” harplarynyň “mb” seslerine öwrülişi

Gepleşikde islendik bir söz “ng – نڭ” harplaryna gutaryp, şol sanda “n – nun” harpy hereketsiz (ýagny ä, e, o gysga çekimlisiz) gelen ýagdaýynda, “g – gaf” harpy düşürilip, “n – nun” harpy “ň” sesine öwrülýär.

زنگ [zäň] jaň

جنگ [jäň] uruş

ننگ [näň] masgaraçylyk

Bellik: “ng – نڭ” harplary sözüň ortasynda we edil ýokardaky ýaly “n – nun” harpy hereketsiz (ýagny ä, e, o gysga çekimlisiz) gelen ýagdaýynda, şeyle-de sözüň soňuna “ezafet” ýa-da islendik başga bir goşulma goşulan ýagdaýynda “g – gaf” harpy düşürilmän, diňe “n – nun” harpy “ň” sesine öwrülýär.

جنگیدن [jäŋgidän] uruşmak, uruş etmek

لاقل یه زنگی می زدی [lağäl ye zänği mizädi] bolmanda bir jañ etsediñ

جنگل [jäŋgäl] jeñnel, tokaý

Gepleşikte islendik bir sözüň içinde “ن – nb” harplary gelen ýagdaýynda, şol sanda “ن – nun” harpy hereketsiz (ýagny ä, e, o gysga çekimlisiz) bolsa, onda “ن – nun” harpy “م – m” sesine öwrülýär.

شنبه [şambe] şenbe günü (hepdäniñ altynjy günü)

جنبه [jämbе] häsiýet

پنبه [pämbе] pagta.

29-njy sapak

“ك – kaf” sözündäki “ك – kaf” harpynyň düşürilişi / “هيج” sözüniň üýtgeýşi

“ك – kek”, ýagny “bir” sözüniň yzyna hiç hili goşulma goşulmadyk ýagdaýynda “ك - kaf” harpy düşürilýär, *mysallara üns beriň!*

یه نفر کتاب منو دزید [ye_ näfär ketabe mänö dozzid] bir adam meniň kitabymy ogurlady.

یه جاهایی گائم کرد [ye_ jahaýi ğaem kârd] bir ýerlerde gizledi.

یه بار دیگه تکرار کن [ye_ bar-e dige tekrar kon] ýene bir gezek gaýtala.

“هيج – çe” sözüniň “هيج” ýaly sözlerde “هيج کس”, “هيج وقت” harpy “ش – şin” harpyna öwrülýär, *mysallara üns beriň!*

هیش کی آون نپرسید خرت به چنده [hişki ä`uun näporsid häret be çände] hiç kim oňa üns (ýüz) bermedi (*durnukly söz düzümi*).

هیش کس اجاش تکون نخوره [hiş käs ä`jjaş tekun nähore / hişki ä`jjaş tekun nähore] hiç kim ýerinden bytnamasyn.

هیچ وقتو دس کم نگیر [hiç vâh ħärifeto dässe käm nägir] hiç wagt garşydaşyňy pes saýma (*garşydaşyňa kembaha garama*).

Bellik: “خ” sözündäki “ق” harpy gepleşikde, köplenç halatlarda “خ” sesine öwrülýär, soňky “ت” harpy bolsa düşürilýär, mysal üçin: هیچ وقت [hiç vâgt] → هیشوخ [hişvâh]; آن وقت [an vâgt] → اونوخ [unvâh]; “وقت” sözi ezafetli (ýagny eýelik düşümiň goşulmasyny kabul edip) gelip, zyndan bir söz gelyän bolsa, onda “ت” harpy düşürilmän, diňe “ق” harpy “خ” sesine öwrülýär, mysal üçin: وقت من را نگیر [vâht-e mäno nägir].

30-njy sapak

“چه” we “چیز” sözlerine ýöňkeme goşulmalarynyň goşulyşy

چه ام است؟	→	چمه [çeme]	maňa näme bolýar?
چه ات است؟	→	چته [çete]	saňa näme bolýar?
چه اش است؟	→	چشه [çeşe]	oňa näme bolýar?
چه مان است؟	→	چمونه [çe:mune]	bize näme bolýar?
چه تان است؟	→	چتونه [çe:tune]	size näme bolýar?
چه شان است؟	→	چشونه [çe:şune]	olara näme bolýar?

چیزیم نیست، چیزیم نیس، چیزیم نی [çizim nist / çizim niss / çizim ni] maňa hiç zat bolanok.

چیزیت نیست، چیزیت نیس، چیزیت نی [çizit nist / çizit niss / çizit ni] saňa hiç zat bolanok.

چیزیش نیست، چیزیش نیس، چیزیش نی [çiziş nist / çiziş niss / çiziş ni] oňa hiç zat bolanok.

چیزیمون نیست، چیزیمون نیس، چیزیمون نی [çizimun nist / çizimun niss / çizimun ni] bize hiç zat bolanok.

چیزیتون نیست، چیزیتون نیس، چیزیتون نی [çizitun nist / çizitun niss / çizitun ni] size hiç zat bolanok.

چیزیشون نیست، چیزیشون نیس، چیزیشون نی [çizişun nist / çizişun niss / çizişun ni] olara hiç zat bolanok.

Goşmaça:

Gepleşikde mylaýymlygy, anyklygy, ýazgaryşy, äsgermezligi aňlatmak üçin, köplenç halatlarda, sözüň soňuna “e – he” ýada “ه – he” goşulmasy goşulýar, mysal üçin:

پسر – پسره، دختر – دختره، ماشینه – ماشینه، مرد – مرده، خانم – خانمه

Soňy “e – he” harpyna gutarýan sözleriň soňuna bolsa “ه – he” goşulmasy goşulýar, mysal üçin:

– کی را می گویی؟

– آن مرده رو می گویم.

[kio miɡi]

[un mordeħā ro miɡām]

– Kim barada gürrüň edýäň?

– Şol ölen adam barada aýdýan.

(5-nji sapagyň kadasyna laýyklykda “he” sesi “hä” sesine öwrüldi).

“a, e” sözsoňy kömekçisi kä halatlarda “ا, از, به” kömekçi sözöňülerini hem aňladyp bilýär, mysal üçin:

پولش را شیرینی می خرد (یعنی یا پولش شیرینی می خرد)

[puleşo şirini miħäre]

Puluna süýjülik satyn alýar.

من را نگاه کن! (یعنی به من نگاه کن)

[mäno negah kon]

Maňa seret!

تو را حمایت می کنم (یعنی از تو حمایت می کنم)

[to ro ħemayät mikonäm]

Saňa hemaýat ederin.

“a, e” sözsoňy kömekçisi sözlemiň eýesinden soň gelip, “a, e” goşulmasyny hem aňladyp bilýär:

خدا را خوش نمی آید (یعنی خدا خوشش نمیاد)

[ħoda ro hoş nemiýad]

Hudaýa ýaranok (ýagny Hudaý halanok, Hudaý halamaz).

Gepleşikte “را – ra” sözsoňy kömekçisi “ezafeti”, ýagny eýelik düşümiň goşulmasyny hem aňladyp bilýär:

یک تنه همه تان را حریفم (یعنی یک تنه حریف همه تان هستم)

[ýe täne hämätuno härifäm]

Bäsleşikte (ýaryşda) meniň ýekeje özüm siziň baryňyza ýeterlik.

Bulardan başga-da Tähran dialektinde sözlemiň içindäki at çalyşmalaryň sözlemiň başyna geçirilip aýdylmagyna hem duş gelip bolýar, mysal üçin:

“کار شما ساخته است” [kare şoma sahte äst] Siziň işiňiz gaýtdy”,
“حال من خوب است” [häle män hub äst] Meniň ýagdaýym gowy”,
ýaly sözlemlerdäki “شما” we “من” at çalyşmalaryny sözlemiň başyna geçirip, olaryň ýerine degişli ýöňkeme goşulmalaryny goşmak arkaly aýdyp bolýar, mysal üçin:

من حالم خوب است [şoma karetun sahtäs] we شما کارتان ساخته است
[män häläm hube].

IKINJI BÖLÜM

Pars diliniň janly gepleşiginde sözleýiş medeniýetiniň edep kadalary/ تعارفات در فارسی گفتاری/ (sagdan çepe)

Terjimesi, ulanylýan ýeri we jogaby	Gepleşikte aýdylyşy we transkripsiyasy	Pars edebi dilinde ýazylyşy
<p>(söhbetdeş tarapyň aýdýan sözünü inkär etmegiň edebi we sypaýyçylykly görnüşi: ýok-la, beýle däl ahyry; aýdýanyňyz näme?!, goýaweriň) mys.:</p> <p>اختیار دارین، مگه ما جنس بد به مشتری خود میفروشیم؟! [ehtiýar darin, mäge ma jense bād be moštāriye hōd mifrušim] Aýdýanyňyz näme, biz nä öz müşderimize ýaramaz haryt satýarysmy?!</p> <p>— من انگلیسی بلد نیستم. — اختیار دارین. [mān englisi bālād nistām] [ehtiýar darin] — Men iñlis dilini bilemok. — Beý diýmāň, bilýāñiz-ä.</p>	<p>اختیار دارین</p> <p>[ehtiýar darin]</p>	<p>اختیار دارید</p>
<p>“Biz üçin doga-dileg etmegiňizi haýyş edýärim” diýip, hoşlaşmazdan oň aýdylýar.</p> <p>Jogaby:</p> <p style="text-align: right;">محتاجیم به دعا</p>	<p>[eltemase do'a]</p>	<p>التماس دعا</p>

<p>[mohtajim be do'a] “özümüzem doga-dilege mätäç, siz hem biz üçin doga-dileg ediň” diýip, ikinji adam jogap berýär.</p>		
<p>Siz ýaly beýik adamlar hemmeleri beýik görýärler (<i>biri öwende berilýän jogap</i>)</p>	<p>انسانای بزرگی چون شما همه رو بزرگ مبینن [ensanaýe bozorgi çun şoma hämäro bozorg mibinän]</p>	<p>انسانهای بزرگی چون شما همه را بزرگ می بینند</p>
<p>Başga näme hyzmat? Jogaby: قربانت، مرسی، خیلی ممنون و غیره [ğorbanet, mersi, heýli mämnnun] Sag bol, minnetdar we ş.m.</p>	<p>امر دیگه ای نیس؟ [ämre digei niss]</p>	<p>امر دیگری نیست؟</p>
<p>Gerek bolsa entek sizde durubersin, soň berseňizem bolar (<i>biri bergisini we ş.m. getirende aýdylyýar</i>)</p>	<p>اگه لازم دارین خدمت خودتون باشه می تونین بعدا بدین [äge لازم darin hedmäte hodetun başe mitunin bädän bedin]</p>	<p>اگر لازم دارید خدمت خودتان باشد می توانید بعدا بدهید</p>
<p>Toýuňyzda gaýtsyn! (<i>göni terjimesi In-şa-Allah toýuňyzda gaýtaraly</i>)</p>	<p>[en şa Allah tu ärusi jobran konim]</p>	<p>ان شا الله توی عروسی جبران کنیم</p>
<p>Nesip bolsa, eger nesibände bolsa, eger Allah islese</p>	<p>اگه خدا بخواد / اگه خدا قسمت کنه [äge hoda behad / äge hoda ğesmät kone]</p>	<p>اگر خدا بخواد / اگر خدا قسمت کند</p>
<p>Hormatyň bar Jogaplary: صاحب ارادتی [saħebe eradäti]</p>	<p>[eradät]</p>	<p>ارادت</p>

<p>[bozorgvari]</p> <p>بزرگواری</p> <p>ارادت از ماس</p> <p>[eradät äz mass]</p> <p>Seniň özüň hormata mynasyp; sylag-hormat bizden</p>		
<p>“Üýtgeşik eden işim ýok-la, men diňe borjумы berjaý etdim” diýen manyny berýär. “Kömegiň üçin sag bol”, “kömek edeniň üçin minnetdardyrın” ýaly sözlere berilýän jogap</p>	<p>[änjam(e) wäzife bud]</p>	<p>انجام وظیفه بود</p>
<p>Rugsat berseňiz</p> <p>Jogaby:</p> <p>اجازه از خداس</p> <p>[ejaze äz Ĥodas]</p> <p>Rugsat Allahdandyr</p>	<p>[ba ejaze]</p>	<p>با اجازه</p>
<p>Ýene gelip duruň</p>	<p>بازم تشریف بیارین</p> <p>[bazäm täşrif biýarin]</p>	<p>باز هم تشریف بیایید</p>
<p>Baş üstüne, öýe gireliň (içeri gireli)</p>	<p>بفرمایین بریم داخل</p> <p>[befärmaýin berim daĥel]</p>	<p>بفرمایید برویم داخل خانه</p>
<p>Size tarap arkamy öwrenim üçin bagyşlaň <i>ýa-da</i> size tarap arkan oturanym üçin bagyşlaň</p> <p>Jogaby:</p> <p>گل که پشت و رو نداره</p> <p>[gol ke pošto ru nädare]</p> <p>Gülüň arkasy-ýüzi ýok ahyry, gülüň arkasy-ýüzi bolmaz</p>	<p>ببخشین پشتم به شماس</p> <p>[bebähşin poştäm be şomas]</p>	<p>ببخشید پشتم به شماست</p>

<p>Biziň çatmamyza-da geliň (<i>myhmançylyga çagyrylanda</i> <i>aydylyar</i>) Jogaplary: مزامحتون می شیم [mozaĥemetun mişim] Size azar bolarys خدمت می رسیم [ĥedmät miresim] Bararys چشم (اختیار دارین) ، خونه امید ماس [çaşm (eĥtiýar darin) ĥuneýe omide mass] Hökman, (beý diýmăň) siziň öýüñize barmak biz üçin uly hormat</p>	<p>به کلبه ما تشریف بیارین [be kolbeýe ma täşrif biýarin]</p>	<p>به کلبه ما تشریف بیاورید</p>
<p>Uly uly ýerinde, kiçi kiçi ýerinde</p>	<p>بزرگی گفتند، کوچکی گفتند [bozorgi goftän kuçiki goftän]</p>	<p>بزرگی گفتند، کوچکی گفتند</p>
<p>Kyn görme, gaýrat et Pylana salamymy ýetir diýlende, “siziň belent mertebelidigiñizi ýetirerin” diýip jogap berilýär</p>	<p>[bi zăhmät] بزرگیتونو میرسونم [bozorgituno miresunäm]</p>	<p>بی زحمت بزرگی تان را می رسانم</p>
<p>Başymyzyň täji siz</p>	<p>تاج سر مایین [taje säre maýin]</p>	<p>تاج سر مایید</p>
<p>Ýagşy günlerde, şatlykly günlerde didarlaşaly; toýda görşüp duraly</p>	<p>تو شادیاتون خدمت برسیم [tu şadiyatun ĥedmät beresim]</p>	<p>توی شادی هایتان خدمت برسیم</p>
<p>Şatlykly günleriñizde gaýtaraly (<i>biri</i> غم آخرتون باشه) <i>yagny</i> “<i>yzy</i> <i>ýarasyn</i>” <i>diýende berilýän jogap</i>) غم آخرتون باشه</p>	<p>تو شادیاتون جبران کنیم [tu şadiyatun jobran konim]</p>	<p>توی شادی هایتان جبران کنیم</p>

<p>– ان شا الله تو شادياتون جبران كنيم</p> <p>[ğäme ahäretun başe] [en şa Allah tu şadiyatun jobran konim]</p> <p>– Yzy ýarasyn.</p> <p>– In-şa-Allah şatlykly günleriňizde gaýtaraly.</p>		
<p>Bu maňa miýesser eden bagtdyr</p>	<p>توفيقى است که نصيب شده [toufiğys ke näsibe bände şode]</p>	<p>توفيقى است که نصيب بنده شده است</p>
<p>Siziň ýeriňiz boş (“Käşkä sizem şol ýerde bolsadyňyz” diýen manyda aýdylýar)</p> <p>Jogaplary:</p> <p>دوستان به جای ما</p> <p>[dustan be jaýe ma]</p> <p>Dostlarymyz gitse, özümüz giden ýaly شما خوش باشین منم خوشم</p> <p>[şoma hoş başin mänäm hoşäm]</p> <p>Siziň wagtyňyz hoş geçse, meniňkem hoş geçýär شما رفتین انگا من رفتم</p> <p>[şoma räftin eňga män räftäm]</p> <p>Siz gitseňiz özüm giden ýaly من و تو نداریم که</p> <p>[mäno to nädarim ke]</p> <p>Sen-men diýlen zat ýok ahyry, sen gitseň men giden ýaly</p>	<p>[jaýe şoma hali]</p>	<p>جای شما خالی</p>
<p>1) Gözüňiz aýdyň; 2) Şunça wagtlap bilmän gezipsiňiz</p>	<p>چشمتون روشن [çeşmetun rouşän]</p>	<p>چشمتان روشن</p>

Hasaplaşmak meselesinde halal adam ekeniňiz (<i>biri bergisini wagtynda getirende aýdylyýar</i>)	چقد خوش حساب هستین [çeğäd hoş hesab hästin]	چه قدر خوش حساب هستید
Siziň gözüňiz owadan görýär (<i>biri siziň zadyňyza “owadan eken” diýende berilyän jogap</i>)	چشاتون قشنگ ميبينه [çeşatun gäşäň mibine]	چشمه‌ایتان قشنگ می بیند
Minnetdar, sag bol	[çakeräm]	چاکرم
Utandyрмаň	چوب کاری نکنین [çubkari näkonin]	چوب کاری نکنید
Näme boldy birden garyp-pukaralar ýadyňyza düşdi; näme boldy birden bizi ýatlap geldiňiz; bizem ýadyňyza düşäydikmi? (<i>köp wagtdan bäri habar tutmaýan, gatnaşmaýan adamlaryň birden-kä sizi ýatlap gelen wagty aýdylyýar</i>)	چی شد سری به فقیر فقرا زدين [çi şod säri be fägyr foğara zädin]	چی شد سری به فقیر فقرا زدید
Näme boldy azaşyp düşdüňizmi?	چی شد راه گم کردین؟ [çi şod rah gom kârdin]	چی شد راه گم کردید؟
Ters düşüňmäň; edepsizlik diýip düşüňmäň	حمل بر بی ادبی نباشه [hâml(e) bär biädäbi näbaşe]	حمل بر بی ادبی نباشد
Hyzmat bizden (“janyň saglygy” <i>manyda aýdylyýar</i>)	خدمت از ماس [hedmät äz mass]	خدمت از ماست
امری باشه در خدمتم [ämri başe dâr hedmätäm] “Näme hyzmat bolsa men taýýar” – diýlenden berilyän jogap — امری باشه در خدمتم. — خدمت از ماس.	خدمت از ماس [hedmät äz mass]	خدمت از ماست

<p>– Nāme hyzmat bolsa men taýýar. – Hyzmat bizden (<i>janyň saglygy</i>)</p>		
<p>Öýdäkiler gowumy? Maşgalaňyz gowumy? Jogaby: بله سلام دارن خدمتتون [bäle sälam darän hedmätetun] Hawa size salam aýdýarlar</p>	<p>خونواده خوبین؟ [hunevade hubän]</p>	<p>خانواده خوبند؟</p>
<p>Hudaý iň gowularyny saýlaýar (<i>biri ýogalanda aýdylýar</i>)</p>	<p>خدا گلچینه [hoda golçine]</p>	<p>خدا گلچین است</p>
<p>Uzak ýoly söküp, sylap geleniňiz üçin sag boluň (<i>uzak ýoldan gelen myhmana geläýen wagty we gaýdyp baryan wagty aýdylýar</i>)</p>	<p>خیلی لطف کردین از راه دور تشریف آوردین [heýli lotf kârdin äz rahe dur täşrif ovordin]</p>	<p>خیلی لطف کردید از راه دور تشریف آوردید</p>
<p>Bararys</p>	<p>[hedmät miresim]</p>	<p>خدمت می رسیم</p>
<p>Gurtmy, tilki?</p>	<p>[hoş häbär başi]</p>	<p>خوش خبر باشی</p>
<p>Hoş geldiňiz!</p>	<p>خوش اومدین [hoş umädin]</p>	<p>خوش آمدید</p>
<p>Men bagtly; begendim</p>	<p>[hoşbähtäm]</p>	<p>خوشبختم</p>
<p>Siziň hyzmatyňyzda bolaly (<i>birini çaya we ş.m. çagyrmak üçin aýdylýar</i>) بفرمایین خونه، چایی در خدمتتون باشیم [befärmaýin hune, çayı dâr hedmätetun başim] Baş üstüne öýe gireliň, çay bereýin</p>	<p>[dâr hedmät başim]</p>	<p>در خدمت باشیم</p>

<p>Eliñiz-gözüñiz dert görmesin! Jogaby:</p> <p>سر شما درد نكنه</p> <p>[säre şoma dârd nâkone]</p> <p>Başyñyz dert görmesin</p>	<p>دس شما درد نكنه</p> <p>[dässe şoma dârd nâkone]</p>	<p>دست شما درد نكند</p>
<p>Daş etdiñ-aý, çözdüñ-aý; sagja bol-a</p> <p><i>sinonimleri:</i></p> <p>گل کاشتی، دست مریزاد، ایول داری</p>	<p>دست درس</p> <p>[dâsset doross]</p>	<p>دستت درست</p>
<p>Biri berilyän jogap Jogaba jogap:</p> <p>جای شما که همیشه توی قلب منه</p> <p>[jaýe şoma ke hämişe tuýe ğâlbe mäne]</p> <p>Siziñ ornuñyz hemişe ýüregimde ahyry</p> <p>متشكرم ولی جای شما را هیچ کس پر نمی کنه</p> <p>[moteşäkkeräm väli jaýe şoma ra hiç kâs por nemikone]</p> <p>Sag boluñ, ýöne siziñ ýeriñizi hiç kim tutup bilmez</p>	<p>دوسان به جای ما</p> <p>[dussan be jaýe ma]</p>	<p>دوستان به جای ما</p>
<p>Minnetdar, sag boluñ Jogaby:</p> <p>غم شما کم</p> <p>[ġäme şoma kâm]</p>	<p>[däme şoma ġärm]</p>	<p>دم شما گرم</p>
<p>Gapyñ agzynda durmañ, içerik giriñ</p>	<p>دم در بده</p> <p>[däme dâr bâde]</p>	<p>دم در بد است</p>
<p>Aýlanaýyn senden</p>	<p>[douret begârdäm]</p>	<p>دورت بگردم</p>

<p>Siziň kösenmegiňizi islämzok Jogaby: چه زحمتی، تا باشه از این زحمتا [çe zähmäti, ta başe äz in zähmäta] Ýok-la, onuňam bir azary bormy?!</p>	<p>راضی به زحمت نیسیم [razi be zähmät nissim]</p>	<p>راضی به زحمت نیستیم</p>
<p>Manysy: Siziň hiç hili azaryňyz ýok ببخشین زحمت دادیم؟ [bebähşin zähmät dadim] “Bagyşlaň size-de azar baryny berdik” diýlende berilýän jogap — ببخشین زحمت دادیم. — رحمتین نه زحمت. — Bagyşlaň, size-de azar baryny berdik? — Ýok-la, onuňam bir azary bormy?</p>	<p>رحمتین نه زحمت [rähmätin nä zähmät]</p>	<p>رحمتید نه زحمت</p>
<p>Men gideýin, size päsgel berip durmaýyn (<i>bir ýerden gidiljek wagty aýdylýar</i>) Jogaby: خواهش می کنم، رحمتین نه زحمت [häheş mikonäm rähmätin nä zähmät] Ýok-la, siziň hiç hili azaryňyz ýok.</p>	<p>[räf’e zähmät mikonäm]</p>	<p>رفع زحمت می کنم</p>
<p>تو این مدت کجا بودی؟ چه خیر، نیستی؟ / ازت خبری نیست، کجایی؟ / “şu wagta çenli nirede bolduň? / näme täzelik, görneňog-a? / senden hiç hili habar ýok, nirede näme işläp ýörsüň? ýaly soraglara berilýän jogap</p>	<p>[zire saýeýe şoma]</p>	<p>زیر سایه شما</p>

<p>– تو این مدت کجا بودی؟ – زیر سایه شما. [tu in moddät koja budi] [zire saýeýe şoma] – Şu wagta çenli nirede bolduň? – Siziň saýaňzyň astynda. Jogaba jogap: همه زیر سایه خداییم [häme zire saýeýe hodaýim] Hemmämiz Hudaýyň saýasynyň astynda بنده ارادت دارم خدمت شما [bände eradät daräm hedmäte şoma] Sag boluň, sylagyňyz bar (sizi gaty sylaýaryn) سپاسگوارم محبت دارین شما [sepasgozaräm mohäbbät darin şoma] Sag boluň, siz örän merhemetli</p>		
<p>Siziň özüňiz gowy bolanyňyz üçin hemmeleri gowy hasap edýäňiz (<i>biri öwende berilýän jogap</i>)</p>	<p>شما خودتون خوبین همه رو خوب می بینین [şoma hodetun hubin hämäro hub mibinin]</p>	<p>شما خودتان خوبید همه را خوب می بینید</p>
<p>Bararys, geleris</p>	<p>شرفیاب میشیم [şäräfyab mişim]</p>	<p>شرفیاب می شویم</p>
<p>Bagyşlaň, edip biljek däl; bagyşlaň, gynansak-da...; bagyşlaň, elimden gelýän zat ýok; utanýan; yüzüm ýok</p>	<p>[şärmände]</p>	<p>شرمنده</p>
<p>Jogaby: دشمننت شرمنده [döşmänet şärmände] Duşmanyň utansyn</p>		

<p>مزام که نیستم؟</p> <p>[mozaħem ke nistäm] “Päsgeľ berýän-ä dälđirin?” diýen soraga berilýän jogap</p> <p>– مزام که نیستم؟ – نه شما مراحمید.</p> <p>[mozaħem ke nistäm] [nä şoma moraħemin] – Päsgeľ berýän-ä dälđirin? – Ýok-la, päsgel bereňzok.</p>	<p>شما مراحمین</p> <p>[şoma moraħemin]</p>	<p>شما مراحمید</p>
<p>Hoş geldiňiz, sapa geldiňiz</p>	<p>صفا اوردین</p> <p>[säfa ovordin]</p>	<p>صفا آوردید</p>
<p>Ýgtyýar siziň eliňizde, näme makul bilseňiz şolam bolar</p>	<p>صاب اختیارین</p> <p>[sab(e) ehtiýarin]</p>	<p>صاحب اختیارید</p>
<p>Çölde galaňzog-a (<i>gaýdyň barýan myhmany ýene az wagtyk alyp galmak üçin aýdylyňar</i>)</p>	<p>صحرا که نمودین</p> <p>[sähra ke nämundin]</p>	<p>صحرا که نمانده اید</p>
<p>Aýtdym; aýtdym-a</p>	<p>[ärz käređäm]</p>	<p>عرض کردم</p>
<p>(<i>köçe žargony bolup, hoşlaşyljak wagty aýdylyňar</i>)</p>	<p>[ezzät ziyad]</p>	<p>عزت زیاد</p>
<p>1. Sabyr et (<i>asgyran adama aýdylyňar</i>); 2. (<i>hammamdan çykan adama aýdylyňar</i>).</p>	<p>عافیت باشه</p> <p>[afiyät başe]</p>	<p>عافیت باشد</p>
<p>Seniň üçin janymy gurban edeýin, döneyin saňa Jogaby:</p> <p>خدا نكنه</p> <p>[hoda näkone] Toba diý!, agzyňdan haýyr aç! (“<i>siz heniz bize gerek” diýen manyda</i>)</p>	<p>فدات شم</p> <p>[fädat şäm]</p>	<p>فدایت شوم</p>

Siz mundanam has gowy zatlara mynasy (sowgat berýän adamyň aýdýan sözi)	قابل شما رو نداره [ğabele şoma ro nädare]	قابل شما را ندارد
Kösenip geldiňiz; kösenip gelipsiňiz (uzak ýoly söküp geleniňiz üçin minnetdardyrn)	قدم رنجه فرمودین [ğädäm ränje färmudin]	قدم رنجه فرمودید
Gözümiň üstünde ornuňyz bar; gelseňiz begeneris; gelseňiz hoşal bolarys; hoş gördük	قدمتون رو چشم [ğädämetun ru çeşm]	قدمتان روی چشم
Aýaklaryňyzyň gurbany bolaýyn, baş üstüne oturyň (biri sizi sylap ýerinden turan wagty aýdylýar)	قربون پاتون بفرمایین بشینین [ğorbune patun befärmaýin beşinin]	قربان پایتان بفرمایید بنشینید
(Siz üçin janymy gurban edeýin) Jogaby: خدا نکند [hoda näkone] Toba diý!, agzyňdan haýyr aç! (“siz heniz bize gerek” diýen manyda)	قربون شما [ğorbune şoma]	قربان شما
Görneňog-a, ýitdiň-ä!? Jogaby: هستیم، می چرخیم [hästim / miçärhym] Bardyrnys, gezip ýörüs	[käm peýdaýi]	کم پیدایی
Minnetdardyrnys, sagja bol	کوچیکتم [kuçiketäm]	کوچیکتم

Gülüň arkasy-ýüzi bolmaz ببخشین من پشتم به شماس [bebähşin män poştäm be şomas] diýlende berilýän jogap seret ببخشید پشتم به شماس	گل پشت و رو نداره [gol pošto ru nädare]	گل پشت و رو ندارد
Biz indi ýöräli (<i>bir ýerden gidiljek wagty aýdylýar</i>)	ما دیگه مرخص میسیم [ma dige morähhäş mişim]	ما دیگر مرخص می شویم
Maňa bolan sylag-hormatyňyzy, söýgüňizi beýan etdiňiz Jogaby: بزرگوارید [bozorgvarid] Siz hormatlanýan adam	لطف کردین [lotf kârdin]	لطف کردید
Maňa bolan sylag-hormatyňyzy, söýgüňizi beýan etdiňiz Jogaby: بزرگوارید [bozorgvarid] Siz hormatlanýan adam	[moähbät kârdin]	محبت کردید
Bizi hem öz gam-gussaňyza şärik biliň (<i>ýogalanyň garyndaşlaryna aýdylýar</i>)	ما رو در غمتون شریک بدونین [maro dâr gâmetun şärik bedunin]	ما را در غمتان شریک بدانید
Minnetdar, soň getirenem bolsaňyz giç bolmazdy (<i>biri bergisini getirende aýdylýar</i>)	[moteşäkkeräm dir nemişod]	متشکرم دیر نمی شد
Sizi görenimize örän şat, sizi gowy görýärim we ş.m. sözlere berilýän jogap, mys:	[ma biştär]	ما بیشتر

<p>– از دیدنتون خوشبختم. – ما بیشتر.</p> <p>[āz didānetun hošbāhtām] [ma bištār] – Sizi görenime şat. – Biz (sizdenem) beter şat.</p>		
<p>التماس دعا</p> <p>[eltemase do'a] diylende berilyän jogap</p> <p>التماس دعا seret</p>	[mohtajim be do'a]	محتاجیم به دعا
<p>(birine bolan uly hormatyňy bildirmek üçin aýdylýar)</p>	[mohlesim]	مخلصیم
<p>Gelen ýagşy, gelen döwlet, hoş geldiňiz, sapa geldiňiz, öýümüzizi nurlandyrdyňyz (gelen myhmana aýdylýar)</p>	<p>منور کردین (منزلمونو) (نورانی کردین)</p> <p>[monävvär kârdin / mänzelemuno nurani kârdin]</p>	<p>منور کردید (منزلمان را نورانی کردید)</p>
<p>Päsgel bermäýin Jogaby:</p> <p>نه شما مراحمین</p> <p>[nä şoma morahemin] Ýok-la, siz päsgel bereňzok</p>	<p>مزاخم نمی‌شم</p> <p>[mozahem nemişäm]</p>	<p>مزاخم نمی شوم</p>
<p>Bagyşlaň wagtyňyzam alýarys; bagyşlaň size-de iş bolduk</p>	[mosädde'e ougat şodim]	مصدق اوقات شدیم
<p>Biz siziň eliňizde önüp-ösdük, siz bizi adam etdiňiz, siz bizi şu derejä ýetirdiňiz</p>	[ma nämäk pärvärdeim]	ما نمک پرورده ایم
<p>به کلبه ما تشریف بیارید</p> <p>[be kolbeýe ma täşrif biýarid] diylenden berilyän jogap</p> <p>به کلبه ما تشریف بیاورید seret</p>	<p>منزل امید ماس</p> <p>[mänzele omide mass]</p>	<p>منزل امید ماست</p>

Çözdüň-aý, daş etdiň-aý (<i>üýtgeşik bir iş edilende öwüp aýdylyar</i>)	ناز شست [näze şasset]	ناز شستت
(<i>öwülyän adamyň berýän jogaby</i>)	نظر لطف شماس [näzäre lotfe şomas]	نظر لطف شماست
(<i>öwülyän adamyň berýän jogaby</i>)	[näzäre pak inçenin binäd]	نظر پاک اینچنین ببند
Minnnetdar, sag bol	[noukäretäm]	نوکرتم
Beý diýmäň, beýle däl ahryy, aýdanyňyz näme?	نفرمایین [näfarmaýin]	نفرمایید
Nurlandyrdyňyz (<i>öýe gelen myhmana aýdylyar</i>)	نورانی کردین [nurani kârdin]	نورانی کردید
Sag aman otyrsyňyzmy?	[vägt beheýr]	وقت به خیر
Siz nähili makul bilseňiz, siz näme dogry diýip hasap etseňiz	هر جور صلاح دونین [här jur sälah bedunin]	هر جور صلاح بدانید
Her näçe siziň ýanyňyzda bolmasak hem, kalbymyz siz bilendi (<i>Myhmançylyga we ş.m. baryp bilmedik ýagdaýyňda aýdylyar</i>)	هر چن در جمع شما نبودیم ولی دلمون پیش شما بود [här çän dâr jâme şoma näbudim väli delemun pişe şoma bud]	هر چند در جمع شما نبودیم ولی دلمان پیش شما بود
Siziň aýdanyňyz bolar, siz näme diýseňiz şol bolar	هر چی شما امر بفرمایین [här çi şoma ämr befârmaýin]	هر چه شما امر بفرمایید

<p>Erkek adamyň islendik bir öýe ýa-da otaga girmezinden öň, içerdäkilere (esasan hem, aýal maşgala bar bolsa başyny örtüp ýetişer ýaly) özüniň gelenini bildirmek maksady bilen aýdýan sözi. Şeýle-de sylanýan we hormatlanýan şahsyýetiň bir ýygnaga, köpçülige, üýşmeleşen gelen wagty şol ýerdäki haýsydyr bolsa bir adamyň gaty ses bilen aýdýan sözi bolup, ol adam oturanlardan gelen myhmanyň hormatyna öz ýerlerinden turmaklaryny haýyş edip, myhmana bolan sylag-hormatyň ýokarydygyny görkezýär.</p>	<p>[ýa Allah]</p>	<p>يا الله</p>
--	-------------------	----------------

ÜÇÜNJI BÖLÜM

Pars diliniň janly gepleşiginde gutlag we arzuw sözleri /

تبریکات و آرزوها در فارسی گفتاری

(sagdan çepe)

Terjimesi, ulanylýan ýeri we jogaby	Gepleşikte aýdylyşy we transkripsiýasy	Pars edebi dilinde ýazylyşy
Hudaý size on iki süňni abat salyh perzent bersin (<i>hamyla aýala edilyän arzuw</i>)	الهی خدا فرزند سالم و صالح نصیبتون کنه [elahi hoda fârzände salemo saleh näsibetun kone]	الهی خدا فرزند سالم و صالح نصیبتان کند
Gadamy mübärek bolsun (<i>bäbek doglanda edilyän arzuw</i>)	الهی قدمش پرخیز و برکت برای شما باشه [elahi gädämeş por heýro bäräkät bäraýe şoma başe]	الهی قدمش پرخیز و برکت برای شما باشد
In-şa-Allah ýüz ýigrimi ýaşarsyň (<i>doglan gün gutlagy</i>)	ان شا الله صد و بیس ساله بشی [en şa Allah sädo biss sale beşi]	ان شا الله صد و بیست ساله بشوی
(<i>merhumyň garyndaşlaryna, dost-ýarlaryna edilyän dogadileg</i>)	بقای عمر شما باشه [bägaýe omre şoma başe]	بقای عمر شما باشد
Goşa garrasyňlar (<i>ýaş çatynjalara edilyän arzuw</i>)	به پای هم پیر بشن [be paýe häm pir beşän]	به پای هم پیر بشوند
Allah saňa ýamanlyk görkezmesin	[bäd näbini]	بد نبینی

Uzak ýaşa	پیر شی [pir ši]	پیر شوی
Agzyňdan Hudaý eşitsin	خدا از دهانت بشنوه [hoda äz dähänet beşnäve]	خدا از دهانت بشنود
Hudaý öz penasynda aman saklasyn	خدا حفظش کنه [hoda ħefzeş kone]	خدا حفظش کند
Hoş geldiňiz (<i>gelen myhmana aýdylýar</i>)	[heýre mäğdäm ärz mikonäm]	خیر مقدم عرض می کنم
Wagtyňyz hoş geçsin	خوش بگذره [hoş begzäre]	خوش بگذرد
Görjegiň gowy bolsun; Allah ýalkasyn	[heýr bebini]	خیر ببینی
Armaň Jogaby: سلامت باشین، زنده باشین [sälamät başin, zende başin] Bar boluň	خسه نباشین [hässe näbaşin]	خسته نباشید
Allah kuwwat bersin	[hoda ğovvät]	خدا قوت
Allah beterinden saklasyn	خدا بد نده [hoda bäd näde]	خدا بد ندهد
Allah ýalkasyn, Allahdan gaýtсын	خدا خیرت بده [hoda heýret bede]	خدا خیرت بدهد
Ýüregiňiz ýaz pasly kimin bolsun (<i>Nowruz gutlagy</i>)	دلئون بهاری باشه [deletun bähari başe]	دلئان بهاری باشد
Allah ýaryň	دس حق یارت [dässe häğ ýaret]	دست حق یارت

Duşmanyň utansyn شرمنده [şärmände] diýlenden berilýän jogap <i>seret (ikinji bölüm)</i> شرمنده	[doşmänet şärmände]	دشمنت شرمنده
Ruhlary şat bolsun; ruhy şat bolsun	روحشون شاد [ruheşun şad]	روحشان شاد
Zyýaratyň kabul bolsun Jogaplary: با دعای شما اگر قابل باشیم [ba do'áye şoma äge ğabel başım] Eger şoňa mynasyp bolsak, siziň dilegleriňiz bilen kabul bolar قسمت شما هم بشود [ğesmäte şomam beşe] Size-de nesip etsin	[ziýarät ğäbul]	زیارت قبول
Allah bizi sizden aýyrmasyň; Allah size uzak ömür bersin	سایه تون بالا سر ما باشه [saýätun bala säre ma başe]	سایه تان بالای سر ما باشد
Sag-aman gidip geliň (<i>sapara gidip barýan adama aýdylýar</i>)	[säfär bekheýr]	سفر بخیر
Bagtly bol; görjegiň gowulyk bolsun	[şirin kam başı]	شیرین کام باشی
Ýene ýüz ýaşa (<i>doglan gün gutlagy</i>)	صد سال به این ساله [säd sal be in sala]	صد سال به این سالها
Allah soňuňzy haýyrlý etsin	عاقبتتون به خیر [ağebätetun beheýr]	عاقبتتان به خیر

<p>Yzy ýarasyn (<i>merhumyň garyndaşlaryna, dost-ýarlaryna aýdylýar</i>) Jogaplary:</p> <p>غم نبینی</p> <p>[ğäm näbini] Allah saňa gam çekdirmesin تو شادیاتون جبران کنیم</p> <p>[tu şadiyatun jobran konim] Şatlykly günleriňizde gaýtaraly</p>	<p>غم آخرتون باشه</p> <p>[ğäme ahäretun başe]</p>	<p>غم آخرتان باشد</p>
<p>دم شما گرم</p> <p>[däme şoma gärm] diýlenden berilýän jogap دم شما گرم (<i>ikinji bölüm</i>)</p>	<p>[ğäme şoma käm]</p>	<p>غم شما کم</p>
<p>Gadamy mübärek bolsun (<i>bäbek gutlagy</i>)</p>	<p>[ğädäme nou reside mobaräk]</p>	<p>قدم نو رسیده مبارک</p>
<p>Gelniň aýagy düşsün</p>	<p>[ğädäme taze ärus mobaräk]</p>	<p>قدم تازه عروس مبارک</p>
<p>Size-de nesip etsin</p>	<p>قسمت شما بشه</p> <p>[ğesmäte şomam beşe]</p>	<p>قسمت شما هم بشود</p>
<p>Işdäň açyk bolsun; noş bolsun</p>	<p>[govaraýe vujud]</p>	<p>گوارای وجود</p>
<p>(<i>täze jay gutlagy</i>)</p>	<p>[mänzele nou mobaräk]</p>	<p>منزل نو مبارک</p>

Özüňizi edil öýüňizde ýaly duýuň (<i>gelen myhmana aýdylýar</i>)	منزل خودتونه [mänzele hodetune]	منزل خودتان است
Üstünlik arzuw edýän	موفق باشین [moväffäğ başin]	موفق باشید
Ýatan ýeri ýagty bolsun	نور به قبرش بباره [nur be ğäbreş bebare]	نور به قبرش ببارد
Işdän açyk bolsun, noş bolsun	نوشی جون [nuşijun]	نوشی جان
Her günüňiz baýram bolsun (<i>Nowruz gutlagy</i>)	[här ruzetan eýd başäd]	هر روزتان عید باشد
Her günüňiz Nowruz bolsun	[här ruzetan nouruz başäd]	هر روزتان نوروز باشد

MAZMUNY

Awtordan	3
Harplaryň aýdylyşy:	7

BIRINJI BÖLÜM

1-nji sapak. “alef – ألف” harpynyň “u” sesine öwrülişi	8
2-nji sapak. “ra – را” sözsoňy kömekçisiniň gepleşik dilinde üýtgeýşi . . .	9
3-nji sapak. “ra – را” sözsoňy kömekçisinden soň “hä́m – هم” baglaýjysy gelende olaryň goşulyp aýdylyşy.	10
4-nji sapak. “u – او” at çalyşmasynyň “an – أن” görkezme çalyşmasyna öwrülişi	12
5-nji sapak. “ه، ه” – “he” harpyna gutarýan sözün soňundaky “e” sesiniň gepleşikde “ä” sesine öwrülişi	12
6-njy sapak. “بودن” – “bolmak” işliginiň häzirkî zaman kökünüň (“است” – “dyr, dir”) gepleşikde “e” sesine we hatda ýazuwda “ه، ه” harpyna öwrülişi	13
7-nji sapak. “بودن – bolmak” işliginiň “äst – است” häzirkî zaman kökündäki “alef – ألف” we “te – ت” harplarynyň düşürilip, “sin – س” harpynyň goşalandyrylyp, şeýle-de islendik sözde “st – ست” harplarynyň görkezilen tertipde gelen ýagdaýynda “te – ت” harpynyň düşürilip ýa-da çala eşitdirilip, “sin – س” harpynyň bolsa goşalandyrylyp aýdylyşy . .	13
8-nji sapak. “hä́m – هم” baglaýjysynyň gepleşikde üýtgeýşi	14
9-njy sapak. “با” – “ba” (bilen) baglaýjysyna at çalyşmalary goşulanda onuň üýtgeýşi.	15
10-njy sapak. İşligiň häzirkî zaman kökünüň üýtgeýşi	16
11-nji sapak. Gepleşikde “ä” sesiniň “a”; “e” sesiniň “i”; “o” sesiniň “u” seslerine öwrülişi	20
12-nji sapak. “آخر، انگار، دیگر، صبر، فکر، اگر، مگر، قدر، شکر” sözleriniň, şeýle-de “چند” sözünüň gepleşikde üýtgeýşi	21
13-nji sapak. “اگر” sözünüň gepleşikde düşürilişi	22
14-nji sapak. “ه – he” harpynyň gepleşikde düşürilişi / “مثل” we “اصلاً” sözlerindäki “ل – lam” harpynyň düşürilişi	23
15-nji sapak. “و – waw” harpynyň “o” sesine öwrülişi	24
16-njy sapak. “ع – eýn” we “ى – ýe” harplarynyň düşürilişi	25
17-nji sapak. “پس، هنوز، نیست” sözleriniň we “از” kömekçi sözöňüniň üýtgeýşi	26

18-nji sapak. “از – äz” kömekçi sözöňüniň gepeşikde düşürilişi	27
19-njy sapak. “خواستن we توانستن” işlikleriniň gepeşikde üýtgeýşi	28
20-nji sapak. “که – ke” baglaýjysynyň düşürilişi	29
21-nji sapak. “چشم – çeşm” sözündäki “م – mim” harpynyň düşürilişi . . .	30
22-nji sapak. “چه we که” sözleriniň gepeşikde üýtgeýşi	30
23-nji sapak. “نشاندن we نشستن”, <i>ýagny</i> “oturmak we oturtmak” işlikleriniň gepeşikde üýtgeýşi	31
24-nji sapak. Gepeşikde işligiň sözlemiň başyna geçişi	32
25-nji sapak. Gepeşikde öten zaman işliginiň geljek zamany aňlatmagy	32
26-njy sapak. “را – ra” sözsoňy kömekçisiniň düşürilişi	33
27-nji sapak. “است , هست” işliginiň “بودن – bolmak” häzirki zaman kökleriniň düşürilişi	36
28-nji sapak. Gepeşikde “نگ – ng” harplarynyň “ň” ýa-da “ňg”, şeýle-de “نب – nb” harplarynyň “mb” seslerine öwürülişi	36
29-njy sapak. “ک – kaf” harpynyň düşürilişi / “هیچ” sözüniň üýtgeýşi	37
30-njy sapak. “چه” we “چیز” sözlerine ýöňkeme goşulmalarynyň goşulyşy	38

IKINJI BÖLÜM

Pars diliniň janly gepeşiginde sözleýiş medeniýetiniň edep kadalary / تعارفات در فارسی گفتاری	41
--	----

ÜÇÜNJI BÖLÜM

Pars diliniň janly gepeşiginde gutlag we arzuw sözleri / تیریکات و آرزوها در فارسی گفتاری	57
--	----

Güýçmyrat Çangliýew

PARS DILINIŇ GEPLEŞIK KADALARY

Redaktor	<i>A. Kakajanow</i>
Teh. redaktor	<i>Ý. Peskowa</i>
Kompýuter bezegi	<i>G. Atayewa</i>

Çap etmäge rugsat edildi 10.11.2021.

Ölçeği 60×84 $\frac{1}{16}$. Times New Roman garniturasy.

Çap listi 4,0. Şertli-çap listi 3,72. Hasap-neşir listi 1,74.

Neşir № 103. Sargyt № 0. Sany 100.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň “Ylym” neşirýaty.

744000. Aşgabat, 2011-nji (Azady) köçe, 61.

“Merkez” hojalyk jemgyýeti.

74400. Aşgabat, Görögly köçesi, 17.

Pars dilinde alynma sözleriň

gysgaça sözlügi

دېگدېگه سۆزلىگى

نېرسۆز اېلنما سۆزلىگى

G. Çangliýew

Pars dilinde alynma sözleriň gysgaça sözlügi. – Aşgabat 2022, 20 sah.

«Pars dilinde alynma sözleriň gysgaça sözlügi» häzirki günsaýyn ösýän döwürde eýran halky tarapyndan gündelik durmuşda işjeň ulanylýan alynma sözleriň belli bir mukdaryny öz içine almak bilen, bu ugura gyzyklanma bildirýänler üçin kiçijek gollanma bolar.

Redaktor: Aýmyrat Kulyýew

Türkmençe	Transkripsiyá	Parsça
zagruzka	aploud	آپلود
täzeleme (obnowleniýe)	apdeýt	آپدیت
wagtynda	antaým	آنتایم
punktualnyý adam	adäme antaým	آدم آنتایم
druzýadan udalit etmek	anfrend kãrdän	آنفرند کردن
nastroýka	apşen	آپشن
ID	aý di	آی دی
IQ (<i>gepl: akmak, tentek</i>)	aý kýu	آی کیو
OK	okey	اوکی
priloženiýe	äp, äplikeyşen	آپ، اپلیکیشن
epidemiýa	epidemi	اپیدمی
dobawit etmek	äd kãrdän	اد کردن
redaktirleme	edit	ادیت
redaktor	editor	ادیتور
admin	ädmin	ادمین
SMS	es em es	اس ام اس
spreý	espereý	اسپری
gromkiý režim (<i>telefonlarda we ş.m.</i>)	espiker	اسپیکر

*enjamlarda söhbetdeş
tarapyň sesini daşyna
çykarmak üçin ýörite
amal)*

gromkiýde goýmak	ruýe espiker gozaştän	روی اسپیکر گذاشتن
istoriýa (<i>jemgyýetçilik torlaryndaky sahypalarda goýulýan postlar, suratlar we ş.m.</i>)	estori	استوری
start, başlatma	estart	استارت
stil	estayl	استایل
stop, duruzma	estop	استوپ
stres	esteres	استرس
stiker	estiker	استیکر
kiçi	esmal	اسمال
skrin şot	eskrin şat	اسکرین شات
akaunt	akant	آکانت
aktiw, işjeň	äktiv	اکتیو
MP3	em pi teri	ام پی تری
MP4	em pi for	ام پی فور
aut (<i>sport oýunlarynda</i>)	ot	اوت

*topuň oýun**meýdançasyndan daşyna**çykmagy)*

original	orjinal	اورجینال
gyssagly	oržans	اورژانس
ideýa, pikir	ide	ایده
bir kemsiz	ideal	ایده آل
halas ediş ýassygy (awtoulaglardaky)	eýr bæg	ایر بگ
surat	imeýj	ایمیج
mail poçta	imeýl	ایمیل
internet	internet	اینترنت
instagram	inesta, instageram	اینستا، اینستاگرام
studio	estedýo	استدیو
batareýa	batri	باتری
brend	beränd	برند
bürünç	bronz	برنز
braşura	boroşur	بروشور
bluetooth	blutus	بلوتوث
baner	bäner	بنر

blok etme, bloga salma	belak	بلاک
janpena	badigard	بادیگارد
ştrihkod	barkod	بارکد
sag bol	baý	باى
agymtyl sary saçly aýal ýa-da erkek, blondin, blondinka	blond	بلوند
Mercedes-Benz (awtoulag markasy)	benz	بنز
BMW (awtoulag markasy)	bi em däbelýu	بی ام دبلیو
BMW (awtoulag markasy)	bi em wi	بی ام وی
biznes	biznes	بیزینس
pomeh (elektron enjamlarda)	parazit	پارازیت
PDF	pi di ef	پی دی اف
pin kod	pin	پین
pop sazy	pap	پاپ
prezentasiýa	prezenteýşen	پرزنتیشن
protein	protein	پروتئین
protokol	protokol	پروتکل
güýç	paver	پاور

printerden çykarmak	pirint kârdän	پیرینت کردن
printer	pirinter	پیرینتر
poster	poster	پوستر
kod	päsword	پسورد
pleý, başlatma	peleý	پلی
pleýer (<i>wideo görmek, aýdym diňlemek üçin ýörite enjam</i>)	pleýer	پلیئر
pitza	pitza	پیتزا
sahypa	peýj	پیج
nazaryýet (<i>teoriýa</i>)	teori	تئوری
ýüzi sensorly	taç päd	تاچ پد
wagt	taým	تایم
peçat etme (<i>klawiaturada ýazma</i>)	taýp	تایپ
probka (<i>awtoulaglaryň dyknyşygy</i>)	terafik	ترافیک
SMS, tekst	tekst	تکست
telegram	telegram	تلگرام
terminal	terminal	ترمینال

telekabina (<i>asma köprisindäki adamlary daşayan gurluş</i>)	tele kabin	تله كابين
kiçijek haltajykly bir atymlyk çay	ti bąg	تى بگ
futbolka	ti şert	تى شرت
titr	titr	تيتير
tiraž	tiraž	تيراژ
titraž	titraž	تيتراژ
tema	tem	تم
topar	tim	تيم
twitter	tuiter	توئيتير
hajathana	tualet	توالت
jaz (aýdymyň bir görnüşi)	jaz	جاز
dzýudo	jodo	جودو
hat ýazyşma, hat alyşma (<i>jemgyýetçilik torlary arkaly</i>)	çät	چت
barlag, barlama	çek	چک
şaşka oýny	çekerz	چکرز

çek	çek	چک
çip	çip	چیب
çipsy	çips	چیپس
ýükleme (<i>internetden maglumaty we ş.m.</i>)	danloud	دانلود
depressiýa	depres	دپرس
dekor	dekor	دکور
diwidi	di vi di	دی وی دی
sanly	dijital	دیجیتال
pozma	dileýt	دیلیت
diýalog	diýalog	دیالوگ
dizaýn	dizaýn	دیزاین
deport	diport	دیپورت
radio	radio	راديو
ätiýaç üçin goýlan, ätiçäýdaky; bellenilip goýlan	rezerv	رزرو
rezýume	rezume	رزومه
robot	robot	روبات
rep (aýdymyň bir görnüşi)	räp	رپ

ritm	ritm	ريتم
rahatlyk, rahatlanma	riläks	ريلكس
çynlakaý	rili	ريلي
pult arkaly uzak aralykdan dolandyрма, pult arkaly uzak aralykdan dolandyrylýan	rimut	ريموت
restart, täzededen başlatma	ri estart	رى استارت
sessiz režim	saýlent	سايلىنت
sessiz režimde goýmak, bezzwukda goýmak (<i>telefony we ş.m.</i>)	ruýe saýlent gozaştän	روى سايلىنت گذاشتن
göterme (<i>bir enjamyň ol ýa-da beýleki bir oýny, programmany, kitaby açmagy, götermegi, okamagy</i>)	saport	ساپورت
çemodan	sak	ساک
salon	salon	سالن
saýt	saýt	سايىت
ölçeg, razmer	saýz	سايىز

öz-özüne hyzmat etme, samoobsłužywaniýe	self serwis	سلف سرویس
selfi	selfi	سلفی
ýyldyz, meşhur adam	celebriti	سلبریتی
nastroýka (<i>elektron enjamlardaky bir funksiýa</i>)	settingz	ستینگز
maşynyň açary	suiç	سوئیچ
surpriz	surpraýz	سورپرایز
söwda merkezi	supermarket	سوپرمارکت
disk	sidi	سی دی
ulgam	sistem	سیستم
sifon	sifun	سیفون
pres (garyndaky)	siks päk	سیکس پک
ýeke (<i>halaşýan oglany / gyzy ýok</i>)	singel	سینگل
kinoteatr	sinäma	سینما
gözleg (<i>internet gözlegi</i>)	serç	سرچ
serwis, hyzmat	servis	سرویس
ol ýa-da beýleki bir maglumat elektron	seýv	سیو

ejnamyň ýadyndan pozulmaz ýaly ony şol enjamyň ýadynda saklap goýma		
ugratma (<i>internet,</i> <i>jemgyýetçilik torlary</i> <i>arkaly hat, maglumat we</i> <i>ş.m.)</i>	send	سند
görüşeris	si ýu	سى يو
zarýat	şarž	شارژ
zarýatnik	şaržer	شارژر
mümkinçilik, pursat, şow	şans	شانس
aýak urgusy (<i>köplenç</i> <i>sport oýunlarynda</i>)	şut	شوت
şow	şou	شو
falower (<i>ol ýa-da beýleki</i> <i>bir adamyň jemgyýetçilik</i> <i>torlaryndaky</i> <i>sahypalaryny gyzyklanma</i> <i>bilen yzarlaýan</i>)	falover	فالوور
faýl	faýl	فایل

muştak	fan	فان
papka (<i>kompýuteriň içinde resminama saklamak üçin döredilýär</i>)	fulder	فولدر
format	formät	فرمت
format etmek, formatirlemek, elektron enjamyň içindeki maglumatlary pozup doly arassalamak	formät kârdän	فرمت کردن
anketa	form	فرم
doňduryjy (<i>suw, içgi, et we ş.m doňdurmak we doň ýagdaýda saklamak üçin ýörite ýer</i>)	firizer	فیریزر
erkin ölçegdäki (<i>islendik ölçegdäki adamlar üçin laýyk gelyän geým, mysal üçin köýnek, balak we ş.m.</i>)	feri saýz	فری سائز
fast food, gysga wagtyň içinde taýýarlanan tagam (<i>dürli görnüşiäki</i>)	fäst fud	فست فود

*burgerler, gowrulan**ýeralma we ş.m.)*

fleşka	felâş	فلش
doly; ýokary derejedäki; iň oňat	ful	فول
hüjümçi (<i>sport oýunlarynda</i>)	forward	فوروارد
kino	film	فیلم
facebook	feýs buk	فیس بوک
ýasama, galp; ýalan, toslama	feýk	فیک
final	final	فینال
kabel	kabl	کابل
häsiýet, gylyk	karakter	کاراکتر
medeni	kalçeri	کالچری
klub	kulup	کلوپ
kafe	kafe	کافه
kabinet	kabine	کابینه
kesme	kat	کات
katalog	katalog	کاتالوگ

multfilm	kartun	كارتون
karikatura	karikatur	كاريكاتور
maşyn ýuwulýan ýer (awtoýuwalga)	karwaş	كارواش
kaseta	kaset	كاست
kafe	kafi şap	كافي شاپ
kollej	kalej	كالج
kamentariýa (<i>ol ýa-da beýleki bir zat hakynda öz garaýşyňy, pikiriňi beýan etme</i>)	kament	كامنت
kurtka	käpşe(ä)n	كپشن
meýdançanyň burçundan topy oýna girizme (<i>futbol oýnunda</i>)	korner	كرنر
klip, şekilli aýdym	klip	كليپ
kontrol, dolandyрма; pult	kontrol	كنترل
pul	käş	كش
ketçub, üwmeç	käçap	كچاپ
konsert	konsert	كنسرت

ýatyrma, otmena	känsel	کنسل
kondisioner, sowadyjy	kuler	کولر
kopiýa, nusga	kopi	کپی
klawiatura	keybord	کیبورڈ
kamera	kämera	کمرہ
garaž	garaž	گاراژ
galereýa	galeri	گالری
grafika	gerafik	گرافیک
google	gugel	گوگل
oýun	geým	گیم
kompýuter oýunlaryny, şeýle-de beýleki wideo oýunlary oýnaýan adam (köplenç halatlarda diňe bir oýuny däl-de, birnäçe oýunlary ökde oýnaýana aýdylýar)	geýmer	گیمر
ýörite wideo oýunlary oýnamak üçin enjam	geým päd	گیم پد
igroteka (<i>kompýuterde, oýun konsolynda we ş.m.</i>)	geým net	گیم نت

*elektron ejnamlarda**tölegli oýun oýnamak üçin**niýetlenen ýörite ýer)*

uly	larj	لارج
Lamborghini (awtoulag markasy)	lamborgini	لامبورگینی
like	laýk	لايك
liniýa	laýn	لاين
durmuş	laýv	لايو
söýgi	lav	لاو
baý we rahat durmuş	lakçeri	لاکچرى
baý we rahat durmuş	lakşeri	لاکشرى
aňrybaşy	luks	لوکس
note book (<i>kompýuter</i>)	läp tab	لپ تاب
link, ssylka, salgylanma	link	لينک
sanaw	list	ليست
lider	lider	ليدر
ýeňil	laýt	لايت
galdyrylmadyk (<i>jogap berilmedik</i>) jaň,	mis kal	ميس كال

goýberilen jaň		
mediýa	medýa	مدیا
mikrob	mikrob	میکروب
maska	mask	ماسک
pul	mani	مانی
karta	mäp	مپ
multimediýa	malti medýa	مالتی مدیا
maşyn, ulag	maşin	ماشین
manto	manto	مانتو
monitor	manitor	مانیتور
kompýuter syçany (myşkasy)	maus	ماوس
kompýuter syçanyň aşagynda goýmak üçin niýetlenen halyça (<i>kowrik</i>)	maus päd	ماوس پد
maýonez	maýonez	مایونز
metro	metro	مترو
döwrebap	modern	مدرن
hat, sms	meseýj	مسیج
ýat (<i>kompýuter, telefon we</i>	memori	مموری

<i>ş.m. elektron enjamlaryň magluamat saklap bilijilik ýady, pamýati)</i>		
menýu	menu	منو
el telefony	mobaýl	موبایل
model	model	مدل
motosikl	motorsiklet	موتورسیکلت
saz	muzik	موزیک
şekilli aýdym	muzikvidýo	میزیک ویدیو
mehanizm	mekanizm	مکانیزم
mikrofon	mikrofon	میکروفون
minimum	minimum	مینیموم
maksimum	maksimum	ماکسیموم
sag bol	mersi	مرسی
minibus, mikroawtobus	mini bus	مینی بوس
sessiz režim (<i>el telefonynda we ş.m.</i>)	mýut	میوت
degişmeli surat, ýüzünde degişme ýazylan surat	mim	میم
mikrowolnowka	maýkrovel	مایکروول

pomeh (elektron enjamlarda)	noýz	نویز
Nissan (awtoulag markasy)	neýsan	نيسان
täze papka (<i>kompýuterde we ş.m.</i>)	nýu fulder	نیو فولدر
ýuwujy	vaşer	واشر
telefonyň ýa-da kompýuteriň ýüzünde goýulýan surat	valpeýper	والپیپر
waksina	vaksen	واکسن
waý faý	vaý faý	وای فای
vegetarian	vegan	وگان
web kamera (<i>kompýuter, telefon we ş.m. enjamlaryň öň tarapynda ýerleşýän kamerasy</i>)	vėb kām	وب کم
web	vėb	وب
web saýt	vėb saýt	وب سایت
wafli	veýfer	ویفر
wideo	vidýo	ویدیو

wirus	virus	ویروس
wiza	viza	ویزا
baryp görüp gaýtma	visit	ویزیت
willa	vila	ویلا
ses	voýs	وويس
wibrasiýa režimi (<i>el telefonynda we ş.m.</i>)	vibre	ویبره
VPN	vi pi en	وی پی ان
VIP	vi aý pi	وی آی پی
žostkiý disk	hard disk	هارد دیسک
otel, myhmanhana	hotel	هتل
gamburger	hämborg	همبرگ
nauşnik	händzfri	هندزفری
hip hop	hip hap	هیپ هاپ
taryh	histori	هیستوری
doňma (<i>belli bir näsazlyklar zerarly telefonyň, kompýuteriň we ş.m. elektron enjamlaryň doňup işlemegi, haýal</i>)	häng	هنگ

işlemegi)

doňmak (<i>belli bir näsazlyklar zerarly telefonyň, kompýuteriň we ş.m. elektron enjamlaryň doňup işlemegi, haýal işlemegi)</i>	häng kârdän	هنگ کردن
salam	helo	هلو
uniforma	ýuniform	یونیفورم
USB	ýu es bi	یو اس بی

«پاکوب»

بگذار تو را هیچ ببینند،
تو شمشیری و چکشند،
تو را به که پاکوب شوی.
که با هر ضربه سفت تر شوی.

«چنگلی اف گویج مُراد»

۲ اکتبر ۲۰۲۲، عشق آباد